

ГАЛАКТИКА ●
ГАЛАКТИКА ●
БИБЛИОТЕКА ●
БИБЛИОТЕКА ●

СТАНИСЛАВ ЛЕМ

ЗАВРЪЩАНЕ ОТ ЗВЕЗДИТЕ

СТАНИСЛАВ ЛЕМ

ЗАВРЪЩАНЕ ОТ ЗВЕЗДИТЕ

Превод: Веселин Маринов

chitanka.info

Големият полски фантаст, хуманист и моралист Станислав Лем художествено разработва философско-етичните проблеми на Айнщайновия „парадокс на близнаците“. Лем ратува за осъществяване на великото духовно начало, на нашите идеали в бъдещото общество. „Завръщане от звездите“ е роман-предупреждение срещу консумативните представи за бъдещето.

ОГНЯН САПАРЕВ

„ЗАВРЪЩАНЕ ОТ ЗВЕЗДИТЕ“ ИЛИ ТЕХНОЛОГИЯТА СРЕЩУ КУЛТУРАТА

„Светът в известен смисъл прилича на болен човек, който смята, че или незабавно ще оздравее, или скоро ще умре — и дори не се досеща, че може, боледувайки, с периодични влошавания и подобрения да доживее до дълбока старост“

(„Сумма технология“, с. 39).

Трудно е да се обобщи в няколко страници богатият и сложен (вече 30-годишен) творчески път на Станислав Лем. Големият полски фантаст е един от най-превежданите и четени в целия свят писатели-фантасти; без преувеличение можем да кажем, че неговите книги „Соларис“, „Кибериада“, „Звездни дневници“ и др. са визитната картичка на съвременната социалистическа фантастика. Станислав Лем — това е цяла библиотека, в която са застъпени почти всички жанрове.

Съвсем схематично в белетристичното развитие на фантаста Лем можем да обособим три периода. Към първия ще отнесем романите „Астронавти“ (1951) и „Магелановият облак“ (1955) — произведения от утопичен тип, повлияни от атмосферата на онези години, тук цари технологичен ентузиазъм и дидактичен оптимизъм. Но справедливостта изисква да напомним, че по това време социалистическата фантастика не може да се похвали с нищо подобно... Вторият период, когато се раждат най-известните белетристични творби на Лем — с по-сложно диалектическо отношение към дилемите на научно-техническия прогрес, нерядко просмукано от горчив скептицизъм, — когато Лем осъществява зрял художествен синтез между белетристична пластика и концептуално

моделиране, са „Еден“^[1] (1959), „Завръщане от звездите“, „Книга на роботите“, „Соларис“ (1961), „Непобедимият“, „Приказки на роботите“ (1964), „Кибериада“ (1965) и др. През третия период, който условно можем да маркираме с „Гласът на бога“ (1968), „Свършеният вакуум“ (1971) и „Измислената величина“, научно-философските интереси на автора все повече натезават и превръщат белетристичните творби в експериментални трактати.

Но Станислав Лем е не само голям писател: той е задълбочен литературен критик и теоретик и оригинален публицист философ, който се ориентира добре сред науки като биология, математика, кибернетика, теория на информацията, астрономия, антропология, теория на културата, литературна теория... Неговите теоретически трудове крият поне три докторски дисертации: достатъчно е да споменем „Сумма технология“ (1964) — оригинално философско-футурологично есе; „Философия на случайността“ (1968) — „обща теория на всичко“, както сам авторът я определя, и „Фантастика и футурология“ (1970) — литературно теоретическо и критическо изследване на научнофантастичната литература.

Най-много за Лем е написал... самият Лем. Защото неговите литературно-критически трудове, есета и философска публицистика са най-проникуваният коментар към белетристиката му. За щастие, има и известно несъответствие. Иронично изобретателният белетрист Лем не винаги слуша строгия критик и научен теоретик Лем, който обича да акцентува върху сериозните научно-футурологични задачи на фантастиката.

За някои читатели „Завръщане от звездите“ ще бъде антиутопия, изобразяваща тихия ужас на консумативното благоденствие; за други ще бъде утопия, чийто „технологичен рай“ си заслужава съответните жертви. Всъщност тя не е нито едното, нито другото. Много точно е подчертал нейното актуално звучене Г. Титов, който в предговора към съветското издание пише:

„В своята книга Лем тънко е уловил водещия се и днес спор не между защитниците на комунизма и неговите противници, а между тези, които търсят в комунизма само тих «рай», и онези, които виждат комунизма като сложно,

героично, велико време... Лем в дадения случай предпазва
човечеството не от враговете, а от късогледите приятели...“

Един от постоянните мотиви в творчеството на Лем е трудността (невъзможността) на контакта между различните космически цивилизации (различните материални, социални и ценностни системи): в различни варианти ще го срещнем и в „Еден“, и в „Соларис“, и в „Непобедимият“; пъстрите му иронично-пародийни трансформации изпълват много от пътешествията на „космическия Мюнхаузен“ — Йон Тихи. Особено място сред тези творби заема „Завръщане от звездите“ — тук трудностите възникват в рамките на едно и също общество, но между представители на различни исторически фази (културно-ценностни системи) на това общество. Тази книга не е от най-ярките художествени постижения на автора, но е много интересна не само с изключителната „футурологична“ предметна изобретателност, но и като белетристично възплъщение на една от основните дилеми, които вълнуват теоретика Лем в „Сумма технология“ и „Фантастика и футурология“: взаимоотношенията между технология и култура. Елементарно преразказан, проблемът е такъв:

Като животно човек е недостатъчен. Неговата същност е културата, която той създава и която придава смисъл на живота му. Културата е цялостна структура, нейните ценности са автономни: те са недоказуеми по научен, логичен, емпиричен начин. За тях не може смислено да се твърди, че са истински или фалшиви, а само че функционират или не функционират като такива в дадена формация. Всяка пан-технично ориентирана цивилизация, ако се заеме с усъвършенствуване на културата с присъщите си инструментални методи, фактически разрушава дадените от историческата традиция ценности. Технологиите са инструменти, насочени към ограничени конкретни цели и поради това локални в действието си — но това действие в края на краищата може да улучи фундамента на културата — ценностите. Защото човек не си избира културните ценности така, както си избира хладилник — според параметрите:

„Не може да се прехвърлиш от една културна формация в друга така, както се прекачваш от файтона в самолета. Не може да се въвеждат нови ценности така, както се въвежда нова технология.“

(„Фантастика и футурология“, т.2, с. 510).

Обществото, в което след 150-годишно отсъствие се завръща астронавтът Хел Брег, е осъществило биологическа преработка на човека, премахвайки по оперативен път агресивно-садистичните му черти. Но това технологическо подобрене, наречено бетризация, е променило човешката природа — и с нея нравите, ценностите, смисъла на живота. Новите хора не могат да убиват, не могат да причинят страдание — но и не могат да рискуват, да се борят; смятат астронавтиката за безсмислие... Трябва да признаем, че Лем, който в теоретичните си трудове е темпераментен противник на технологичното вмешателство в културата, което я дезинтегрира, тук се старее да бъде обективен, да дава думата и на двете страни: затова разгръща романа не като сатирична антиутопия, а като човешка драма, израз на неразрешимия конфликт на два типа културни ценности, на две схващания за смисъла на живота. Ролята на буфер играе любовта на героя — тъжна и нежна, лирична и безумна, — на нея са посветени едни от най-добрите страници на романа; тя е художествената плът на културологичния проблем, без него щеше да изглежда мелодраматична: тя е общото между двата свята, затова може да бъде мост на адаптацията.

Благодарение на нея човешкото примирение не е капитулация...

След всичко казано може би е най-добре да дадем думата на самия Лем. Ето един откъс от интервюто, което взех от него през 1973 г. в Краков:

— Има ли противоречие между литературност и научност (фантастичност)? С други думи — по-бързо ли остарява научнофантастичното произведение?

— Трябва, разбира се, да имаме определени познания, но от друга страна — трябва да съзнаваме, че

днешната наука не е онази от 2000-та година. Затова писателят може да прекрачва извън днешното знание — но мотивирано, а не за евтина забава. Разбира се, образци няма. Трудно е. И това не е само от мързел на мозъка. Трудно се предвиждат дори прости неща — например такова сравнително просто нещо като кинематиката при шест пъти по-слабо притегляне. Когато опитът на астронавтите на Луната се сравни с предвижданията на специалистите, се оказва, че от Земята не всичко може да се предвиди. Например не можеш да се движиш с повече от 1–1,5 м/сек. Защото си лек. Когато подскочиш на височина над 1 м, не можеш да паднеш на краката си. Имаш поведение на балон. И това е най-простото — механичното придвижване. А какво остава за други, по-сложни форми. Дори цветът на лунната повърхност се оказва различен — разноцветен и непостоянен, в зависимост от слънчевите лъчи.

Би било много поучително, ако имаше един такъв семинар за писатели фантасти: сравнение между онова, което си представят специалистите, и действителното състояние на нещата... Ние сме приспособени за живот на Земята. Съвсем не сме създадени за Космоса, както някои си мислят. Например на Луната липсва перспектива и разстоянията не могат да се определят на око. Писателят трябва да знае такива неща. Тъй както лекарят трябва да знае теоретически повече, отколкото някога ще му се наложи да практикува. Това са необходими резерви.

Скоро трябваше да пиша предговор към „Война на световите“ на Хърбърт Уелз. Прочетох я отново и с учудване. Много от онова, което сега говорим за самопрограмиращите се машини, го има в марсианците на Уелз. Виждаме последователните фази на действията им — как се справят с отделните съпротивителни групи на човечеството, започвайки от войската. Има логика. Явно, Уелз не е мислил само за чудовищния вид на пришълците. И наистина, щом това са интелигентни същества, ще

действуват интелигентно. Това е стара книга и все пак като фантастична визия е суверенна.

Въпросът за живота на произведението е труден въпрос. Да вземем например две книги — „Война на световете“ и „Война и мир“. Много от елементите на „Война и мир“ са анахронични. Особено историографията, която според Толстой не подлежи на рационално обяснение. И все пак това е едно от най-големите епически произведения на световната литература — поради панорамата на човешки съдби, която представя.

Вече знаем, че няма марсианци: следователно Уелз не е за четене. Нищо подобно. Машините на марсианците са построени по начин, съвсем различен от земния. И това е писал младият Уелз, който още не е бил виждал война. А „Война на световете“ всъщност изобразява тоталната война. Марсианците не гледат на нас като на хора — също както и хитлеристите не трактуваха като хора победените. Всичко това за мен, който съм преживял войната, е правдоподобно. Макар че днес за нас марсианското нашествие няма смисъл.

Дори ако определени елементи остаряят, книгата продължава да живее, щом е добре написана. Рецепта няма...

— И все пак...

— Все пак има един похват: шегата, която често използвам. „Гъливер“ не е реалистично произведение. Но не е и приказка. Това е остра социална сатира, а сатирата не е прогноза.

Днес никой не чете лошите рицарски романи, които „Дон Кихот“ пародира, а всеки чете „Дон Кихот“. Няма общовалидно правило, но върху определени книги може да се покаже как творбата се бори с времето.

— Следователно хуморът е все пак едно универсално оръжие на творбата в борбата ѝ с времето. Особено във фантастиката.

— Хумористичната фантастика предлага много възможности. Ако книгата е меланж от сериозно и

комично, тя по-лесно се защитава от времето. Онова, което става анахронично, постепенно се премества в посока на комичното.

— Вие често споменавате понятието „реалистична фантастика“. Бихте ли уточнили това понятие? Какъв може да бъде критерият за реалистичност във фантастиката?

— Най-важно е общото впечатление от творбата. Например, ако мъжът види една жена и тя му хареса, това не означава, че той е оценил подробно всички нейни детайли, че те са му харесали поотделно и той ги е сумирал. Винаги се започва с общо впечатление. След това идва анализът.

„Война на световите“ на Уелз е реалистична фантастика. По времето на кралица Виктория, по времето на триумфа на капитализма, когато англичаните смятат, че няма нищо по-мощно от тяхната империя, Уелз показва как всичко това може да се разбие на пух и прах. Разбира се, впоследствие всичко стана не така, но като гледаме днес Англия, виждаме, че резултатите са подобни.

Когато четох тази книга като малък, тя ми харесваше. Едва наскоро се замислих аналитично и видях, че тя има реалистичен социален фон и рационална мотивировка... Реалистичната научнофантастична творба се отнася към реални проблеми на нашия свят. Само че въвежда фантастични фактори, които засилват въздействието на тези проблеми. Ако проблемът е измислен, творбата бързо умира.

— Досега вие споменавахте главно Уелз. А как се отнасяте към Жул Верн?

— Не съм негов ентузиазизиран поклонник. Той е добър повествовател, но романите му са писани за възрастни, а днес ги четат децата. Например „Капитан Немо“, прочетен днес, разкрива твърде много описателност. Всичко е прекалено проточено, а днес — може би поради конкуренцията на телевизията — искаме всичко да върви по-бързо.

Жул Верн изобразява утопичен тип конфликт. Благородна личност, разбунтувана срещу лошия свят. Нещо, което не е възможно. У Уелз е война на светове, а не на личности. Разбира се, всичко това се чете, но днес вече не може да се трактува реалистично. То е романтико-приказно, а не фантастико-реалистично.

Но Жул Верн преценява правилно като поведствовател ролята на реалистичния детайл. Например изстрелването на снаряда до Луната. Там има страшно много фактически грешки, но за да ги откриеш, трябва да седнеш и да пресмяташ. А иначе всички тези точни данни за тоновете барут и дължината на оръдието правят силно впечатление.

Един английски критик на шега е направил любопитен анализ. Той сравнил общите размери на подводницата „Наутилус“ със сбора от размерите на отделните помещения, които авторът описва (машинно отделение, каюткомпания и пр.). Оказало се, че за целия екипаж остава едно помещение от 4–5 метра. Следователно, заключава критикът, капитан Немо е един експлоататор... Въпросът е там, че Жул Верн като буржоа изобщо не се е замислял как живее екипажът. За него той е нещо като лакеите, които идват, когато имаме нужда от тях, и след това изчезват някъде. Всичко това по околен път показва манталитета на автора въпреки благородството на самия Немо...

— Смятате ли, че научно-фантастичната литература има някакви предимства пред традиционната реалистична литература в изображението на съвременния свят?

— Тя наистина има предимства, но като шанс, а не като отделни произведения. Например днес в реалистичните произведения е доста трудно да се въведат някои политически проблеми. Например надпреварата във въоръжаването. Би трябвало героите да говорят твърде много. А научнофантастичното произведение може да представи тези проблеми съвсем нагледно, увеличавайки ги до огромни размери. Научната фантастика дава възможност за по-пълно обхващане на съвременната

проблематика... Например в 40-те години, когато се задаваше фашизмът, Чапек написва „Война със саламандрите“. Използването на този фантастичен фактор — саламандрите — му даде възможност да изобрази реалистично чудовищността на онова, което тежеше в атмосферата, но още нямаше конкретен облик.

— В своето триединство на писател, критик и теоретик как преценявате собствените си творби? Кои според вас са най-сполучливи? Кои са най-слаби?

— Критерий лично за мен е степента на трудност, която имат преводачите ми: тя е право пропорционална на качеството на книгите ми. За мен беше крайно интересно да прочета английския превод на своята „Кибериада“. Това беше ново произведение: английското словообразуване е така различно от славянското, че книгата беше писана едва ли не наново.

Разбира се, важно е също така доколко дадена книга се различава тематично от други подобни. Качеството в литературата е сума от различия... Извън хумористичната „Кибериада“ „Соларис“ е другото произведение, което ми се удаде да напиша, както си го представях...

[1] Издадена през 1981 г. от издателство „Христо Г. Данов“ под заглавието „Едем“ — б.ред.ел.изд. ↑

I

Не взех със себе си нищо, дори шлифер. Казаха ми, че няма да имам нужда от него. Позволиха ми да задържа черния пуловер: можел да ми потрябва. А ризата си извоювах. Казах, че ще отвиквам постепенно. В прохода, под увисналото дъно на кораба, където стояхме, блъскани от тълпата, Абе ми подаде ръка с многозначителна усмивка:

— Само по-внимателно...

Помнех добре и това. Стиснах леко пръстите му, без да ги смачкам. Бях съвсем спокоен. Той искаше да ми каже още нещо. Спестих му това, обръщайки се, сякаш не бях забелязал нищо, и се качих по стъпалата към вътрешността на кораба. Стюардесата ме поведе напред между редицата от кресла. Не исках отделно купе. Дали бяха успели да я предупредят? Креслото безшумно се разтвори. Стюардесата поправи облегалката, усмихна ми се и отмина. Седнах. Възглавниците бяха бездънно меки, както навсякъде. Облегалките бяха така високи, че едва виждах другите пътници. Бях успял вече да свикна с пъстротата на женските тоалети, но неоснователно продължавах да подозирам мъжете в склонност към маскаради и все още хранех плаха надежда, че ще видя нормално облечени — жалка самоизмама. Качвах се бързо, никой нямаше багаж. Даже чанта или пакет. Жените също. Те бяха сякаш повече. Пред мен седяха две мулатки в папагалски премени с настръхнали пера, изглежда, такава беше модата сега — птича. По-нататък някакво семейство с дете. След ярките селенофори на пероните и тунелите, след непоносимо крещящата, фосфоресцираща растителност по улиците светлината на вдлъбнатия таван ми се стори едва мъждукаща. Ръцете ми пречеха и аз ги отпуснах на коленете си.

Всички вече седяха. Осем реда сиви кресла, полъх на елхова гора, тишина на замлъкващи разговори. Очаквах команда за старт, някакви сигнали, заповед за стягане на коланите — нямаше нищо подобно. По матовия таван започнаха да прелитат отпред-назад

някакви неясни сенки, сякаш силуети на изрязани от хартия птици. Що за птици са това, дявол да го вземе, помислих си безпомощно. Може би това означава нещо? Целият бях скован от прекомерното усилие да не направя нещо недопустимо. И така вече четири дни. От първия миг. Все изоставах назад от всичко, което се случваше край мен, и непрекъснатото старание да разбере кой да е разговор и ситуация превръщаше това напрежение в нещо отвратително, подобно на отчаяние. Бях убеден, че другите изпитват същото, но никога не говорехме за това, дори когато оставахме сами. Обикновено предмет на шеги ставаха нашите атлетически фигури и излишъкът от сили, който ни беше останал: през цялото време трябваше да бъдем нащрек — отначало, искайки да стана, подскачах чак до тавана, а всяко нещо, което взимах в ръка, ми се струваше безплатно и леко. Впрочем много скоро се научих да владеея собственото си тяло. Когато се ръкувах, не мачках вече пръстите на никого. Това беше лесно. Но, за съжаление, не най-важното.

Вляво от мен седеше пълен загорял мъж с неестествено блестящи очи (може би от контактните лещи). Изведнъж той изчезна: креслото му започна да се надува, ръчките се устремиха нагоре и се съединиха, образувайки нещо като яйцевиден пашкул. Още няколко човека изчезнаха в такива кабинни, приличащи на набъбнали саркофази. Какво ли правеха в тях? Но с такива неща се срещах на всяка крачка и се стараех да не им обръщам внимание, ако не ме засягаха непосредствено. Интересното беше, че към хората, които се пулеха срещу нас, когато разбираха що за птици сме, аз се отнасях с безразличие. Тяхното учудване не ме дразнеше, макар че веднага ми ставаше ясно, че в него няма нито капка възхищение. Неприязън събуждаха по-скоро онези, които се грижеха за нас — сътрудниците на Адапта. И сигурно най-много доктор Абе, защото се държеше с мен като лекар с ненормален пациент, преструвайки се — и то доста добре, — че има работа със съвсем обикновен човек. Когато това не беше възможно — започваше да се шегува. Неговата изкуствена непосредственост и остроумничене ми бяха омръзнали. Струваше ми се, че ако запитат когото и да било от минавачите, всеки от тях би казал, че нито Олаф, нито аз се различаваме от другите — необикновени бяхме не ние самите, а по-скоро нашето минало. Но доктор Абе, както впрочем и останалите сътрудници на Адапта,

знаеше, че всъщност ние сме други. Тази отлика от другите не ни даваше никакви предимства, напротив, тя ставаше пречка в нашите опити за намиране на общ език с околните, ние не знаехме дори как се отварят вратите — старите брави бяха изчезнали, не помня вече, преди петдесет или шестдесет години.

Стартът настъпи неочаквано. Тежестта не се промени ни най-малко, нито един звук не проникна в херметичната кабина, по тавана все така равномерно плуваха сенки — може би многогодишният опит и старият инстинкт ми подсказаха в един миг, че вече сме в пространството, и това беше увереност, а не предположение.

Но нещо друго ме занимаваше. Почивах си полулегнал, с изпънати крака, без да се движа. Твърде лесно се съгласиха да стане това, което исках. Дори Освам не се противопостави много на моето решение. Доводите, които излагаха той и Абе, не можаха да ме убедят — аз бих могъл да представя по-добри. Настоявах само за едно — всеки от нас да лети отделно. Не ми се разсърдиха дори за това, че успях да разбунтувам и Олаф (защото ако не бях аз, той сигурно щеше да остане по-дълго при тях). Това ме накара да се замисля. Очаквах усложнения, нещо, което в последния миг би могло да обърка моя план, но не се случи нищо и ето аз вече летях. Това последно пътешествие трябваше да завърши след петнадесет минути.

Стана ми ясно: моят замисъл и това, че се изправих срещу тях, за да воювам за отпътуване по-рано, не беше неочаквано за тях. Реакции от този тип сигурно фигурираха в техните каталози, това беше стереотип на поведение, свойствен на юначаги като мен, снабден със съответния пореден номер в техните психотехнически таблици. Позволиха ми да летя — но защо? Защото опитът им подсказваше, че няма да се справя? Но това не можеше да бъде вярно, щом цялата тази „самостоятелна“ авантюра се свеждаше само до прелитане от една гара до друга, където щеше да ме чака някой от земния Адапт, и всичко, което трябваше да направя, беше да намеря този човек на уговореното място.

Нещо беше станало. Разнесоха се възбудени гласове. Надигнах се от креслото. Няколко реда пред мен някаква жена отблъсна стюардесата, която със забавено, автоматично движение, сякаш под влияние на този — все пак не толкова силен — тласък тръгна назад между креслата, а жената повтори: „Няма да позволя! Нека тя не ме

докосва!“ Не видях лицето на викащата. Седящият до нея мъж докосна рамото ѝ и започна да я успокоява. Какво означаваше тази сцена? Другите пътници не ѝ обърнаха никакво внимание. За кой ли път вече усетих как ме обхваща чувство на невероятно отчуждение. Измерих с поглед отдолу нагоре стюардесата, която спря до мен и ми се усмихна, както преди. Но това не беше задължителната учтива усмивка, която трябваше да скрие раздражението от инцидента. Девојката не се преструваше на спокойна — тя наистина беше такава.

— Искате ли нещо за пиене? Прум, екстран, мор, сайдер?

Мелодичен глас. Поклатих отрицателно глава. Искях да кажа нещо хубаво, но на края зададох само баналния въпрос:

— Кога ще кацнем?

— След шест минути. Ще си поръчате ли нещо? Няма защо да бързате. Можете да останете и след кацането.

— Не, благодаря.

Стюардесата си отиде. Във въздуха, точно пред очите ми, на фона на облегалката на предното кресло, пламна като написан с върха на запалена цигара надпис: СТРАТО. Наведох се, за да видя откъде се е появил този надпис, и трепнах — облегалката на креслото ми се наведе над мен и меко обгърна раменете ми. Вече знаех, че мебелите реагират на всяка смяна на позата, но все забравях за това. Не беше съвсем приятно — сякаш някой следеше всяко мое движение. Поисках да се върна към предишното си положение, но, изглежда, бях го направил прекалено енергично, защото креслото ми неправилно разбра моите намерения и се превърна в легло. Подскочих. Що за идиотщина! Трябва ми повече самообладание. Седнах отново. Буквите на розовото СТРАТО затрептяха и се преляха в други: ТЕРМИНАЛ. Никакъв тласък, предупреждение, свистене. Нищо. Разнесе се далечен звук, напомнящ пощенска тръба, четирите овални врати в края на прохода между креслата широко се разтвориха и в салона нахлу глух, всепроникващ шум, като бучене на море. Гласовете на ставащите пътници потънаха в него.

Хората излизаха, а аз продължавах да седя. Един след друг на фона на леещата се отвън светлина се мяркаха техните силуети — зелени, пурпурни, виолетови — същински бал с маски. Всички излязоха. Станах. Оправих машинално пуловера си. Беше ми неловко така с празни ръце. През отворената врата вееше прохладен ветрец.

Обърнах се. Стюардесата стоеше до преградката, без да се опира. На лицето ѝ светеше все същата блага усмивка, обърната към празните редици от кресла, които бяха започнали бавно да се затварят като някакви месести цветя, едни бързо, други малко по-бавно — това беше единственото движение в този изпълващ всичко, нахлуващ през овалните отвори протяжен шум, който предизвикваше сравнението с открито море. „Не искам тя да ме докосва!“ Изведнъж почувствувах в усмивката ѝ нещо недобро. Вече от прага казах:

— Довиждане...

— На вашите услуги.

Значението на тези думи, толкова странни в устата на млада, красива жена, не успя да достигне до мен изведнъж, защото ги чух едва когато вече се бях обърнал и се измъквах през вратата. Исках да стъпя на стълбата, но стълба нямаше. Между металическия корпус и края на перона зееше цепнатина, широка цял метър. Неподготвен за такава изненада, аз изгубих равновесие, подскочих несръчно и вече във въздуха почувствувах как отдолу ме подхваща някакъв поток от невидима сила, така че преплувах над пустотата и меко кацнах на бялата повърхност, която се огъна под краката ми. Сигурно, когато политнах, съм имал доста глупаво изражение, защото в някои погледи успях да забележа весели пламъчета, поне така ми се стори. Обърнах се бързо и тръгнах по перона. Ракетата, с която пристигнах, лежеше в дълбока ниша, отделена от перона чрез незащитена с нищо пустота. Сякаш без да искам, приближих отново до това място и отново почувствувах невидимата еластичност, която не ми позволи да прекрача белия бряг. Исках да си изясня къде са източниците на тази странна сила и изведнъж сякаш се събудих: това беше Земята.

Вълната на бързащите хора ме повлече: блъскан от тълпата, тръгнах напред. Измина секунда, преди да успея да обгърна с поглед цялата огромна зала. Една зала ли беше това? Никакви стени: бял, искрящ, устремен нагоре размах на гигантски криле и между тях колони, построени от главозамайваща вихрушка. Пръскащи до самия таван фонтани от някаква гъста течност, осветени отвътре от цветни рефлектори? Не, вертикални стъклени тунели, по които се носеха нагоре върволици от разтапящи се в шеметната си скорост машини? Вече нищо не разбирах. Непрекъснато блъскан всред мравешкото суетене на тълпата, аз се мъчех да се добера до някое свободно място,

но свободни места нямаше. По-висок с цяла глава от околните, успях да видя, че празната ракета се отдалечава — не, всъщност ние се носехме напред заедно с целия перон. Високо горе избухваха светлини, в блясъка на които тълпата искреше и се преливаше. Платформата, на която се блъскахме, започна да се издига все по-високо и аз забелязах долу вече далечните двойни бели ивици, препълнени с хора, с черни цепнатини покрай неподвижните корпуси на ракетите, подобни на нашата — такива имаше десетки. Подвижният перон завиваше, ускоряваше движението си, издигаше се към горните етажи. Плющейки, разрошвайки с внезапния си вихър косите на стоящите хора, по тях по невероятни, лишени от всякаква опора виадукти прелитаха кръгли, трептящи от високата скорост сенки със сливащи се в безкрайна ивица огньовете на сигналните светлини; после носещата ни повърхност започна да се разклонява, да ни разделя по невидими шевове, моята платформа се понесе край някакви помещения, пълни със седящи и стоящи хора — отвсякъде ги заобикаляха множество дребни искрици, сякаш палеха бенгалски огньовете.

Не знаех накъде да гледам. Пред мен стоеше мъж в нещо пухкаво като кожух, което искреше на светлината с металически блясък. Държеше подръка жена в пурпур. Роклята ѝ беше посипана с огромни очи, като на паунови пера, тези многобройни очи непрекъснато мигаха. Не, не ми се беше сторило, очите на нейната рокля наистина се отваряха и затваряха. Платформата, на която стоях зад тези двамата заедно с десетки други, продължаваше да набира скорост. Зад плоскостите от матово стъкло от време на време се появяваха разноцветно осветени проходи с прозрачни тавани, по които непрекъснато тъпчеха стотици крака, изкачвайки се към по-горния етаж; всеобхватният шум ту се разливаше, ту отново замираще, когато хиляди човешки гласове и звуци, неразбираеми единствено за мен, се стопяваха в поредния тунел на това пътуване в неизвестна посока; някъде в дълбочина прерязваха пространството прелитащите ивици на някакви машини — може би летателни, — понякога те се издигаха нагоре или се спускаха надолу, врязвайки се в пространството така, че инстинктивно очаквах някакъв ужасен удар, тъй като никъде не се виждаха нито релси, нито носещи опори, ако това беше въздушна железница. Когато тези разливащи се вихри спираха за миг своя бяг, от тях изплуваха огромни, бавни, величествени платформи, пълни с хора

— сякаш летящи пристанища, които се движеха в различни посоки, разминаваха се, издигаха се и като че ли се пресичаха — измамно впечатление, създавано от перспективата. Беше трудно да спреш поглед на нещо неподвижно! — цялата архитектура наоколо се състоеше като че ли само от движение, от промени и дори онова, което отначало взех за криловиден свод, се оказа само висящи един над друг етажи, над които започнаха да се появяват други, още по-високи. Изведнъж, прецеждайки се през стъклените сводове, през загадъчните колони, отразено от сребърните плоскости, във всички извивки на пространството, във всички проходи, по лицата на хората заблестя тежко, пурпурно зарево, сякаш някъде далеко, в сърцето на много километровата постройка пламна атомен огън. Зеленият цвят на непрекъснатото примигващите неони помътня, млечнобелите параболични подпори порозовяха. В това внезапно насищане на въздуха с червенина имаше нещо, което предвещаваше катастрофа, поне така го възприех аз, но никой друг не обърна никакво внимание на тази промяна и даже не успях да забележа кога изчезна червенината.

В краищата на нашата платформа се появяваха зелени кръгове, които се въртяха като закачени във въздуха неонов обръчи; тогава една част от хората преминаваше на приближилите до нас други разклонения или стълби; забелязах, че през зелените пръстени на този огън можеше да се преминава свободно, сякаш бяха нематериални.

Известно време оставих бялата платформа да се издига свободно нагоре, докато изведнъж се сетих, че може би вече съм извън гарата и този невероятен пейзаж на извитото, сякаш устремено в полет стъкло е именно градът, а онова, което някога оставих, съществува само в паметта ми.

— Извинете — докоснах рамото на стоящия пред мен мъж. — Къде се намираме?

Мъжът и неговата спътница се обърнаха. Вдигнатите им към мен лица изразяваха учудване. Надявах се, че причина за това е само моят ръст.

— На полидукта — каза мъжът. — Какъв е вашият стик?

Не разбрах нищо.

— Още ли сме... на гарата?

— Разбира се... — каза той, като помисли малко.

— А... къде е Вътрешният кръг?

— Вече го подминахте. Ще трябва да дублирате.

— По-добре раст от Мерида — намеси се жената. Стори ми се, че всички очи на нейната рокля се вглеждаха в мен с подозрително учудване.

— Раст?... — повторих безпомощно.

— Там. — Тя показа нататък, където през приближаващия зелен кръг проблясваше пусто възвишение със сребърно-черни бордове на ивици, приличащо на странно боядисан кораб, лежащ на едната си страна. Благодарих и слязох от платформата, но видимо не там, където трябваше, защото резкият тласък ми подкоси краката. Запазих равновесие, но главата ми така се завъртя, че не знаех накъде да тръгна. Замислих се какво да правя, но през това време мястото на моето прехвърляне се отдалечи от черно-сребърното възвишение толкова, че вече не можах да го намеря. Тъй като повече от пътуващите с мен преминаваха върху наклонена платформа, която се издигаше нагоре, реших да направя същото. Когато се изкачих на нея, видях огромен, неподвижно пламтящ във въздуха надпис: ДУКТ ЦЕНТЪР — останалите букви се изплъзваха от погледа поради своята големина. Платформата безшумно ме издигна до един почти километров перон, от който стартираше вретеновиден кораб, показвайки при издигането осеяното си със светещи отвори дъно. А може би точно този чудовищен кораб беше перон, а аз се намерих на „раста“ — нямаше кого да питам, наоколо беше безлюдно. Изглежда, бях сбъркал. Част от моя „перон“ беше застроена с някакви плоски помещения без предни стени. Когато приближих, забелязах нещо като слабоосветени боксове, в които на редици стояха черни машини. Помислих ги за автомобили. Но когато две от най-близките се измъкнаха от нишите си и преди да успея да се отдръпна, профучаха покрай мен, вдигайки изведнъж висока скорост, забелязах, че нямат нито колела, нито прозорци, нито врати.

Бяха обтекаеми — като огромни черни капки. Автомобили или не, помислих си аз, но това все пак е някакъв паркинг. Може би за същите тия „растове“? Реших, че най-добре ще бъде да почакам, докато някой дойде, и да тръгна с него или поне да науча нещо. Но моят перон, леко приповдигнат като крило на фантастичен самолет, беше празен, само от време на време поотделно или по няколко заедно от металическите си хралупи излитаха черни машини и се устремяваха

все в една и съща посока. Застанах на самия край на перона и невидимата еластична сила, която осигуряваше безопасност, отново ми напомни за себе си. Перонът висеше във въздуха, без да се опира на нещо. Вдигнах глава и видях още много такива, които бяха застинали неподвижно в пространството с изгасени големи светлини: осветени бяха само пероните, на които кацаха ракети. Но това не бяха ракети — те по нищо не приличаха дори на онази, с която долетях от Луната.

Стоях дълго, докато най-после забелязах на фона на следващите зали — всъщност не зная дали това не бяха огледални отражения на залата, в която се намирах — равномерно плуващи във въздуха огнени букви СОАМО СОАМО СОАМО, пауза, син блясък и НЕОНАКС НЕОНАКС НЕОНАКС — може би име на станции или реклама на изделия. Нищо не ми говореха.

Време е вече да потърся човека от Адапта, помислих си аз, завъртях се на токове, намерих пътуващата в обратна посока платформа и се спуснах с нея надолу. Оказа се, че това не е същият етаж и дори не е същата зала: познах това по липсата на огромните колони. Всъщност те може би бяха изчезнали някъде — сега всичко ми се струваше възможно.

Озовах се сред цяла гора от фонтани; после попаднах в бяло-розова зала, пълна с жени. Минавайки покрай един от фонтаните, от немай-къде пъхнах ръка в осветената му струя, може би за това, че ми беше приятно да срещна нещо поне малко познато. Но не усетих нищо, фонтанът беше без вода. След секунда ми се стори, че усещам мирис на цветя. Вдигнах ръка — тя ухаеше като хиляда тоалетни сапуна. Неволно започнах да я изтривам в панталоните си. Това се случи тъкмо пред залата, пълна с жени, само с жени. Не приличаше на коридор пред тоалетна, но в края на краищата нима можех да бъда сигурен? Не ми се искаше да питам, затова се върнах обратно. Млад човек, облечен сякаш в застинал върху него живак, бухнал (или може би разпенен?) в раменете и прилепнал в кръста, разговаряше със светлокосо момиче, облегло на раковината на фонтана. Момичето, облечено в светла рокля, съвсем обикновена — което ми вдъхна увереност, — държеше букет бледорозови цветя и криейки лице в тях, се усмихваше на момчето. В последния миг, когато заставах пред тях, преди да отворя уста, забелязах, че момичето яде цветята, и за миг дъхът ми спря. Тя спокойно дъвчеше листенцата. Вдигна поглед към

мен. И застина. Но аз бях вече свикнал с това. Запитах къде е Вътрешният кръг.

Стори ми се, че момчето е неприятно изненадано и даже сърдито, че някой се осмелява да наруши тяхното усамотение. Изглежда, пак бях извършил нещо недопустимо. Погледна най-напред нагоре, после надолу, сякаш се надяваше, че ще открие причината за високия ми ръст в някакви кокили. Но не ми отговори.

— О, там! — завика момчето. — Растът е на вука, вашият раст, ако побързате, ще успеете.

Втурнах се в указаната посока, без да зная къде отивам, тъй като все още няхах понятие как изглежда проклетият раст. Като пробягах десетина крачки, видях сребърен улей, спускащ се отгоре — основата на една от огромните колони, които ме учудиха преди това — летящи колони ли бяха това? Хората бързаха към тях от всички страни и изведнъж се сблъсках с някого в движение. Дори не се олюлях, само замръзнах на място, но другият, нисък, набит дебеланко в оранжев костюм, падна и с него стана нещо невероятно; костюмът му се смали пред очите му, сви се като пробит балон. Стоях над него поразен, без да имам сили да се извиня. Надигна се, погледна ме изпод вежди, но не каза нищо, обърна се и си тръгна с широка крачка, манипулирайки с ръце на гърдите си — костюмът му се изду и отново стана красив.

На мястото, което ми показва момчето, нямаше вече никого. След това приключение аз се отказах да търся всякакви растове, Вътрешния кръг, дуктовете, стика и реших да се измъкна от гарата. Досегашният опит ме научи да не започвам разговор със случайни минавачи, затова тръгнах наслуки по насочената в диагонал синя стрела, без особено вълнение пронизвайки с тялото си два пламтящи един след друг надписа: ВЪТРЕШНИ ЛИНИИ. Попаднах на един ескалатор, пълен с хора. Следващият етаж беше боядисан в кафяви пастелни тонове, изпъстрени със златни удивителни знаци. Плавни преходи на вдлъбнатите стени в тавани. Коридори без сводове, високо горе потънали в светец пух. Сякаш приближавах към някакви жилищни помещения, всичко наоколо напомняше за система от гигантски хотелски зали: прозорчета, никелирани тръби покрай стените, ниши с хора, работещи в тях — може би това бяха пунктове за обмяна, може би поща, не зная, продължавах да вървя нататък. Бях вече почти сигурен, че няма да стигна до изхода и (това разбрах в

продължителността на пътуването нагоре), че се намирам в надземната част на гарата, но въпреки това продължавах да вървя в същата посока. Неочаквана тишина, малинови плочи с искрящи звездички, дълги редици от врати. Най-близката до мен беше откритата. Погледнах вътре. Едновременно с мен същото направи от противоположната страна някакъв грамаден широкоплещест човек. Това бях аз в огледалото, което заемаше цялата стена. Отворих широко вратата. Порцелан, сребърни тръби, никелировка. Тоалетна.

Искаше ми се да се смея, но се чувствавах доста глупаво. Върнах се бързо обратно — друг коридор, млечнобели пътеки, спускащи се надолу. Перилата на ескалатора бяха меки и топли, аз не броях изчезващите етажи, хората ставаха все повече и повече, спираха край емайлирани кутии, които изплуваха от стените на всяка крачка — едно докосване с пръст, и нещо падаше в дланите им, те го слагаха в джобовете си и отминаваха нататък. Без да знам защо, аз направих точно като човека в широк виолетов костюм пред мен: натиснах клавиша с едва забележима вдлъбнатина на върха и в шепата ми падна цветна, полупрозрачна тръбичка, леко нагрята. Разклатих я, приближих я към очите си и видях някакви таблетки. Не, не бяха таблетки. Запушалка? Нямаше никаква запушалка. За какво ли беше това? Какво правеха с него другите? Слагаха го в джоба си. На автомата имаше надпис: ЛАРГАН. Аз стоях и хората ме блъскаха от всички страни. И изведнъж се видях като маймуна, на която са дали автоматична писалка или запалка. За частица от секундата ме обхвана сляпа ярост; стиснах челюсти, притворих очи и леко прегърбен, се слях с потока на бързащите хора. Коридорът се разшири и се превърна в зала. Огнени букви: РЕАЛ АМО, РЕАЛ АМО.

Над главите на хората забелязах отдалеч прозорец. Първият прозорец. Огромен, панорамен. Сякаш цялата дълбочина на нощта се бе простряла върху една плоскост. Чак до хоризонта от искряща мъгла се виждаха разноцветните галактики на площадите, букети от спирални огньове, трептящото зарево над небостъргачите, улиците: пълзене, змиеобразно движение на светещи мъниста и над всичко това вертикално бесният танц на неона, огнени калейдоскопи и мълнии, пръстени, самолети и чаши от огън, червените глухарчета на сигналните светлини върху пилоните, избухващите за секунда слънца и течащите с механическа стремителност огнени жили на рекламните.

Стоях и гледах, чувайки зад себе си равномерното шумолене на стотици стъпки. Внезапно градът изчезна и отстъпи мястото си на огромно триметрово лице.

— Предадохме ви монтаж — хроники от 70-те години из цикъла „Пейзажи от старите столици“. А сега започва репортажът на Транстел от студиото на космолитите...

Хукнах да бягам. Това не беше прозорец, а някакъв телевизор. Ускорих крачките си. Малко се изпотих.

Надолу! По-бързо надолу. Златните квадрати на светлините. Вътре — тълпи от хора, пяна в чашите, почти черна течност, не бира, а нещо с отровназелен блясък, прегърнати момчета и момичета, по шест, по осем наведнъж, преграждащи цялата широчина на проходите, вървяха срещу мен и трябваше да се пускат, за да мога да мина. Изведнъж нещо ме разтърси. Без да искам, бях стъпил на подвижен тротоар. Някъде съвсем близко до мен примигнаха две учудени очи — красиво тъмнокосо момиче в нещо, което блестеше върху нея, като фосфоресциращ метал. Тъканта прилепваше до тялото ѝ плътно — момичето бе сякаш голо. Бели и жълти лица, няколко високи негри и все пак най-високият бях аз. Хората ми правеха път. Горещи, зад изпъкналите прозорци, се мяркаха размазани сенки, свиреха невидими оркестри, а странната разходка продължаваше. По тъмните коридори се движеха женски фигури без глави; пухът, покриващ раменете им, светеше и само шиите им се белееха в него като странни стъбла. В косите им мигаха стотици искрящи пращинки. Самосветеща пудра ли беше това? Тесният проход ме изведе при някаква галерия с гротескни, движещи се статуи — коридорът широк като улица с приповдигнати краища, кънтеше от смях. Какво ги размиваше толкова? Тези статуи ли?

Огромни фигури в лъчите на прожекторите; от тях се лееше рубинена светлина, медена, гъста като сироп, с необикновена наситеност на цвета. Вървах бавно, премрежвайки очи, и ми се струваше, че ще загубя съзнание... Стръмен зелен коридор, смешни павилиончета, пагоди с мостчета, които водеха към тях, навсякъде малки ресторантчета, натрапчива миризма на пържено, огърлици от газови пламъчета зад прозорците, дрънчене на стъкло, повтарящи се металически неразбираеми звуци. Тълпата, която ме доведе тук, се сблъска с друга, после стана по-свободно, всички се качваха в открит

вагон, не, той просто беше прозрачен, като излят от стъкло, дори седалките му сякаш бяха стъклени, но меки. Докато разбере кога съм влязъл вътре — вече пътувахме. Вагонът летеше, хората се надвикваха с високоговорителя, който повтаряше: „Ниво Меридионал, ниво Меридионал, стикове за Спайро, Атейл, Блек и Фросъм.“ Вагонът сякаш се топеше, пронизван от светлини, зад стените прелитаха ивици от огън и цветове, параболични арки, бели перони. „Фортеран, Фортеран, стикове за Гали, стикове за външните растове, Макра“ — продължаваше високоговорителят, вагонът спираше и отново се устремяваше напред. Не се усещаше нито тръгването, нито спирането, сякаш изобщо нямаше инерция. Как ставаше това? Проверих това на три последователни спирки, леко подгъвайки колене. На завоите също не се чувствуваше нищо. Хората слизаха, качваха се, на предната платформа стоеше жена с куче, никога не бях виждал такова куче, беше огромно, с кълбообразна глава, много грозно, в кафявите му спокойни очи се отразяваха отминаващите назад умалени гирлянди от светлини. РАМБРЕНТ РАМБРЕНТ. Започнаха да се мяркат бели и синкави светещи тръбички, стълби с кристален блясък, черни фронтони, блясъкът постепенно застиваше като вкаменен, вагонът спря. Слязох от него и едва не припаднах. Над спускащата се амфитеатрално платформа на перона се издигаше познатото многоетажно съоръжение: все още бях на гарата, в другия край на същата зала, разделяна от крилата на белите плоскости. Отправих се към ръба на перона — вагонът беше вече заминал — и преживях поредната си изненада: не бях долу, както ми се струваше, а още по-високо отпреди — четиридесет етажа над ивиците на проблясващите в бездната платформи, над сребърните палуби на равномерно плъзгащите се перони, между които се вмъкваха продълговати туловища и хората изскачаха от тях през редиците от клапи, сякаш тези чудовища, тези хромирани риби изхвърляха на равни разстояния купчинки черен и цветен хайвер. Над всичко това, някъде отдалече, през мъглата на разстоянието видях пълзящи по невидим шнур думи:

ГЛЕНИАНА РУН, КОЯТО ДНЕС СЕ ЗАВРЪЩА ОТ
ЗАПИСА НА ПОРЕДНИЯ СИ МИМОРФИЧЕСКИ РЕАЛ,
ЩЕ ОТДАДЕ В ОРАТОРИЯ ПОЧИТ КЪМ ПАМЕТА НА

РАПЕР КЕРКСПОЛИТРА. ВЕСТНИК „ТЕРМИНАЛ“ СЪОБЩАВА: ДНЕС В АМОНЛИ ПЕТИФАРГ ПОСТИГНА СИСТОЛИЗАЦИЯТА НА ПЪРВИЯ ЕНЗОМ. ГЛАСЪТ НА ЗНАМЕНИТИЯ ГРАВИСТИК ЩЕ ЧУЕТЕ В 27 ЧАСА. РЕКОРД НА АРАКЕР. АРАКЕР ПОВТОРИ СВОЯ УСПЕХ КАТО НАЙ-ДОБЪР ОБЛИТИСТ ЗА СЕЗОНА НА ТРАНСВААЛСКИЯ СТАДИОН.

Продължих по-нататък. Значи, дори измерването на времето се е променило. Под светлината на огромните букви, които подскачаха като огнени акробати над морето от глави, металическите тъкани на женските дрехи искряха с хладен безжизнен блясък. Вървах, без да съзнавам това, и нещо повтаряше в мен: дори времето се е променило. Това ме довърши. Гледах с широко отворени очи и не виждах нищо. Искях само едно: да се измъкна оттук, да изляза от тази дяволска гара, да се намеря под открито небе, на свобода, да видя звездите, да почувствувам вятъра.

Привлече ме една алея с продълговати светлини: затвореното в прозрачния алабастър на покрива огнено езиче пишеше някакви думи: ТЕЛЕТРАНС ТЕЛЕПОРТ ТЕЛЕТОН; през островърхата арка на входа (невероятна, лишена от опори арка — сякаш преобърнат нос на ракета) влязох в зала, покрита с вкаменени златни пламъци. В нишите на стените имаше стотици кабинки, хората влизаха в тях, после бързо излизаха, хвърляха на пода парчета от ленти, не бяха телеграфни, това беше нещо друго, с някакви вдлъбнатинки и издатинки, другите стъпваха по тези късчета. Опитах се да изляза, по погрешка влязох в тъмна ниша и преди да се отдръпна, нещо забръмча, мигновено блесна сякаш фотосветкавица и от цепнатината, облицована с метал, като от пощенска кутия изскочи сгънато на две листче блестяща хартия. Взех го в ръце, разтворих го, от него се показа човешка глава с полуотворени, леко изкривени тънки устни и се вгледа в мен с премрежени очи: това бях аз. Отново сгънах листчето и обемното изображение изчезна. Започнах внимателно да го разгъвам — нищо, отворих го по-широко — и отново се появи, сякаш от въздуха, отделената от тялото, сякаш окачена над листчето хартия, човешка глава с не много умно изражение. Взирах се за секунда в собственото

си лице — какво ли беше това, може би триизмерна фотография? Сложих листчето в джоба си и излязох. Златният ад, таванът от огнена магма, нереален, но с истинско огнено дихание, заплашваше всеки миг да рухне върху главите на хората, но никой не поглеждаше нагоре, всички бягаха от една кабина до друга, зелените букви подскачаха в далечината, колони от цифри пълзяха по тесните екрани, имаше и други кабинни с ролетки вместо врати, които светкавично се вдигаха нагоре, когато някой приближаваше до тях; най-после намерих изхода.

Извит коридор с наклонен, както понякога в театъра под, от стените разцъфваха стилизирани раковини, нагоре стремително се носеха думите ИНФОР ИНФОР ИНФОР, безкрай.

За първи път видях ИНФОР на Луната и го помислих за изкуствено цвете.

Приближих лицето си към зелената чашка и преди да отворя уста, тя застина в очакване.

— Откъде мога да изляза? — не много ясно измърморих аз.

— Къде искате да отидете? — мигновено се отзова топъл алт.

— В града.

— В кой квартал?

— Все едно.

— На кой етаж?

— Все едно, искам да изляза от гарата.

— Меридионал, растове: 106, 117, 08, 02. Тридукт, ниво АЖ, АФ, АЦ, ниво на кръжащите миктове 12 и 16, ниво надир извежда във всяко южно направление. Централно ниво — глйдери, червен — местен, бял — далечен, А, Б и В. Ниво на улдери за пряка връзка, всички скали от трета нагоре... — декламираше напевно красивият женски глас.

Имах желание да изтръгна от стената микрофона, който така старателно се навеждаше към лицето ми. Отминах нататък. Идиот! Идиот! — шепнеше нещо в мен с всяка измината крачка. ЕКС ЕКС ЕКС ЕКС — повтаряше пълзящият нагоре, обкръжен от оранжева мъглица надпис. Може би това е Ексит? Изход?

Огромна надпис: ЕКСОТАЛ. Озовах се сред силна струя топъл въздух и панталоните ми заплюсяха. Излязох под открито небе. Но чернотата на нощта изведнъж изчезна, отблъсната от безбройните светлини. Огромна ресторант — масички, искрящи в разни цветове,

край тях — осветени отдолу лица, някак си зловещи, пълни с дълбоки сенки. Ниски кресла, черна течност със зелена пяна в чашите, лампиони, от които се сипеха дребни искрици, не, по-скоро светлинки — като облаци светещи насекоми. Хаосът на светлините затъмняваше звездите. Вдигнах глава нагоре и видях черна пустота. И все пак, чудно нещо, в този миг нейното сляпо присъствие ме изпълни с бодрост. Стоях и гледах. Някой ме докосна, усетих аромат на парфюм, остър и едновременно деликатен, край мен мина някаква двойка, момичето се обърна към мъжа, раменете и гърдите ѝ бяха потънали в пухкав облак, тя се скри в обятията на мъжа, двамата затанцуваха. Все още танцуват, помислих си, поне това е добре. Двойката направи няколко крачки, един кръг с цвят на живак я издигна нагоре заедно с другите танцуващи, тъмночервените им сенки се мяркаха под неговата бавно въртяща се повърхност; не се опираше на нищо, нямаше дори ос, въртеше се във въздуха под звуците на музиката. Тръгнах между масичките. Меката пластмасова материя под краката ми се свърши, опирайки в грапава скала. През завеса от светлина влязох вътре и се намерих в скална пещера. Като десет или петнадесет готически свода, изваяни от сталактити, разлетите жили от искрящи минерали обгръщаха изходите на пещерите, в тях седяха хора, провесили крака в пространството, между коленете им пламтяха слаби огънчета, долу лежеше невъзмутимото черно огледало на подземното езеро, отразявайки скалните грамади. Върху измайсторени как да е салчета също почиваха хора, обърнати в една посока. Слязох до самата вода и от другата страна, на пясъка, видях танцьорка. Стори ми се, че е гола, но белотата на тялото ѝ не беше естествена. Със ситни несигурни крачки тя затича към водата и когато се отрази в нея, внезапно разтвори ръце и наведе глава — това беше краят, но никой не заръкопляска, танцьорката стоя няколко секунди неподвижно, после бавно тръгна покрай водата, заобикаляйки неравната линия на брега. Беше вече на около тридесет крачки от мен, когато с нея стана нещо. Само миг преди това все още виждах усмихнатото ѝ изморено лице и изведнъж нещо сякаш я обгърна, силуетът ѝ затрептя и изчезна.

— Искате ли плав? — разнесе се зад мен любезен глас. Обърнах се, нямаше никого, само кръгла масичка на смешно препънати крачета: движеше се и чашите с газирана течност, наредени върху страничните подноси, трепереха — едната ръка услужливо ми поднасяше питието, а

другата вече посягаше към чинийката с отвор встрани, като малка вдлъбната палитра — това беше автомат, видях тлеещата зад централното прозорче жарава на транзисторното му сърце.

Отминах раболепно протягащите се към мен членести лапички, отрупани с лакомства, и бързо излязох от изкуствената пещера, стискайки зъби, сякаш бяха ми нанесли неразбираема обида. Преминах през цялата тераса, между чудноватите масички, през алеята от лампиони, обсипван с лекия пращец на догарящите златни и черни светлини. На брега, осеян със стари, покрити с жълтеникав мъх камъни, най-последно ме обляхна истински вятър, чист и хладен. Наблизо имаше свободна масичка. Седнах до нея малко неудобно, с гръб към хората, вирайки се в нощта. Долу се простираше тъмнина — безформена и неочаквана — и едва някъде на хоризонта, много далеч оттук, проблясваха слаби мъждеещи огънчета, някак странно несигурни, сякаш това не беше електричество, а още по-нататък в небето се връзваха мечове от светлина, студени и тънки, може би някакви къщи или колони, бих могъл да ги взема за лъчи на прожектори, ако не се открояваше много ситна мрежица — така би изглеждал висок до небето стъклен цилиндър, осеян с редуващи се вдлъбнати и изпъкнали лещи. Сигурно бяха невероятно високи, около тях минаваха някакви светлини, пулсиращи така, че избухваше ту слабо оранжево, ту почти бяло сияние. Това беше всичко, така изглеждаше градът: мъчех се да намеря улиците, да ги отгатна, но мрачното и като че ли мъртво пространство стигаше чак до хоризонта, неосветено от нито една искрица.

— Кул? — чух аз някаква дума, произнесена може би не за първи път, но едва сега я отнесох към себе си. Докато успея да се обърна, креслото ме изпревари. Пред мен стоеше момиче, може би двадесетгодишно, облечено в нещо лазурно синьо, плътно прилепнало, раменете и гърдите му се къпеха в тъмносин пух, който ставаше надолу все по-прозрачен. Нейното красиво, гъвкаво тяло приличаше на статуя от жив метал. В ушите си имаше нещо светецо, толкова голямо, че закриваше ушните раковини, малка, неуверено усмихваща се уста, боядисани устни, ноздрите й отвърте също бяха червени — забелязвах, че така се гримират повечето жени. Обхвана с две ръце облегалката на креслото срещу мен с думите:

— Как си, кул? — И седна.

Стори ми се, че е леко пияна.

— Скучно е — продължи след миг. — Нали? Да забием нанякъде, кул, искаш ли?

— Не съм кул... — започнах аз.

Тя се облегна с лакът на масичката и започна да движи ръката си над напълнената до половина чашка, докато краят на златната верижка, увита около пръстите ѝ, се потопи в течността. Едновременно с това момичето се навеждаше все по-ниско. Чувствувах дъха ѝ. Ако беше пияна, не беше от алкохол.

— Как така? — каза тя. — Кул си, разбира се. Трябва да бъдеш. Всеки е кул. Да забием някъде. Искаш ли?

Ако можех да зная какво означава това...

— Добре — казах аз.

Тя стана. Станах и аз и от това ужасно ниско кресло.

— Как го правиш? — запита тя.

— Кое?

Погледна към краката ми.

— Мислех, че стоиш на пръсти...

Мълчаливо се усмихнах. Тя дойде при мен, хвана ме подръка и отново се учуди:

— Какво имаш там?

— Къде, тук ли? Нищо.

— Пееш — каза тя и внимателно ме задърпа напред. Тръгнахме между масичките, а аз се замислих какво може да означава „пееш“ — може би „измисляш“?

Заведе ме при някаква стена в тъмнорозов цвят, върху която светеше някакъв знак, приличащ малко на ключ сол. Когато застанахме пред нея, стената се разтвори. Усетих полъха на горещ въздух.

Тесен ескалатор се носеше надолу. Стояхме един до друг. Момичето не достигаше дори до рамото ми. Имаше кръгла котешка главица, черни, със синкав оттенък коси и може би твърде остър профил, но беше хубава... Само да не бяха тези алени ноздри... Момичето ме държеше здраво с тъничката си ръка, зелените му нокти се впиваха в дебелия пуловер. Неволно се усмихнах само с крайчеца на устните си при мисълта за това, къде е бил досега този пуловер и колко малко общо е имал с женските пръсти. Преминавайки под кръглия свод, от червено в розово — ние излязохме на улицата. Тоест, стори ми

се, че това е улица, но тъмнината над нас от време на време избледняваше, сякаш от секундна светлина. По-нататък се мяркаха продълговати ниски силуети, като че ли автомобили, но вече знаех, че автомобили няма. Сигурно беше нещо друго. Ако бях сам, щях да тръгна по тази широка артерия (в далечината светеха букви: КЪМ ЦЕНТЪРА), но може би това не беше центърът на града. Но сега се оставих да ме водят. Независимо от края на това приключение, вече имах водачка и си помислих — сега вече без всякаква неприязън — за нещастния човек, който в този момент, повече от три часа след моето пристигане, сигурно ме търсеше по всички инфори на тази гара-град.

Минахме край няколко пустеещи заведения, край витрини, зад които група манекени непрекъснато повтаряше една и съща сцена и аз охотно бих се спрял да ги погледам, но момичето вървеше бързо, чукайки с токетата си, докато внезапно спря пред неоново лице, което постоянно се облизваше със смешно изваден език, и завика:

— О, има бонси! Искаш ли бонс?

— А ти искаш ли? — запитах аз.

— Струва ми се, да.

Влязохме в малка блестяща зала. Вместо таван тя имаше дълги редици от пламтящи езичета, сякаш газови; отгоре плискаше топъл въздух — това сигурно беше газ. В стените се виждаха малки ниши с пултове; когато влязохме в една от тях, от двете ни страни стената изхвърли седалки, изглеждаше така, сякаш от нея най-напред израснаха неразцъфнали цветни пъпки, разтвориха се във въздуха и препъвайки се, застинаха. Седнахме един срещу друг, момичето чукна с два пръста по металическата плоча на масичката, от стената изскочи никелирана лапичка, хвърли пред всеки от нас по една малка чинийка и с две светкавични движения ги напълни с белезникава маса, която бързо започна да потъмнява и се втвърди; едновременно с това потъмняха и самите чинийки. Момичето зави своята чинийка като палачинка — всъщност това не беше чинийка — и започна да яде.

— О! — каза тя с пълна уста. — Не знаех, че съм толкова гладна.

Направих също като нея. По вкус бонсът не приличаше на нищо, което бях ял преди. Хрускаше между зъбите като прясно изпечена кифла, но веднага се топеше в устата; кафявата маса, която се намираще в средата, съдържаха пикантни подправки. Разбрах, че отсега нататък винаги ще ям бонси с удоволствие.

— Още? — попитах аз, когато момичето изяде своя.

Тя се усмихна и поклати глава. На излизане сложи ръцете си в малка ниша, облицована с плочки — нещо в нея шумеше. Направих същото. Гъделичкащ вихър обгърна дланите ми: когато ги извадих, бяха сухи и чисти. Изкачихме се горе с широк ескалатор. Исках да зная дали още сме на гарата, но не посмях да питам.

Момичето ме въведе в тясна кабина в стената — беше малко тъмно, струваше ми се, че отгоре минават влакове, защото подът трепереше. За секунда стана съвсем тъмно, нещо под краката ни въздъхна, сякаш металическо чудовище изпусна от дробовете си въздух, блесна отново светлина, момичето бутна вратата. Това като че ли беше улица. Бяхме на нея съвсем сами. Ниски подстригани храсти растяха от двете страни на тротоара, по-нататък стояха струпани плоски черни машини, някакъв човек излезе от тъмнината и се скри в една от тях — не видях как отваря вратата, той просто изчезна, а машината се втурна напред с такава скорост, че би трябвало да го сплеска върху седалката; не се виждаха никакви къщи, само гладко като маса шосе, покрито с ивици от матов метал; на кръстовищата, кръжейки над шосето, се движеха продълговати светлини в оранжево и червено; приличаха на макети на военни прожектори.

— Накъде да забием? — запита момичето. Все още ме държеше подръка. Забави крачките си. Червена светлина премина по лицето ѝ.

— Където искаш.

— Тогава да отидем у дома. Няма да вземаме глидер. Близко е.

Тръгнахме направо. Все още не се виждаха къщи, а вятърът, духащ от тъмнината иззад храстите, беше такъв, сякаш там се ширеше празно пространство. Край гарата, в самия център? Стори ми се странно. Носеше се слаб аромат на цветя и аз жадно го вдишвах. Смарадика? Не, не беше смрадлика.

Озовахме се върху подвижен тротоар: стояхме върху него, странна двойка, светлините плуваха край нас, понякога профучаваха машини, отлети сякаш от цял слитък черен метал, нямаха прозорци, нито колела, нямаха дори светлини и се носеха като слепи, с необикновена скорост. Подвижните светлини се лееха от тесни, вертикални цепнатини, висящи ниско над земята. Не можех да разбера дали имат нещо общо с регулировката на уличното движение.

От време на време по невидимото небе, високо над нас се разнасяше жалостно свистене. Внезапно момичето слезе от подвижната лента и се качи на друга, която се понесе стръмно нагоре, и аз изведнъж излетях високо, въздушното пътешествие трая може би половин минута и завърши върху площадка, пълна с леко ухаещи цветя — сякаш изведнъж се намерихме върху терасата или балкона на тъмна къща, влизайки по опрян до стената конвейер. Момичето влезе във вътрешността на лоджията, а аз с очи, привикнали към тъмнината, различавах в нея огромните силуети на съседните къщи: без прозорци, черни, сякаш измрели, защото липсваха не само светлини — не се чуваше също така никакъв шум освен рязко съскане, придружаващо пресичането на улицата от черните машини; учудваше ме това, по всяка вероятност нарочно затъмнение, както и липсата на рекламни табла след неоновата оргия на гарата, но нямах време да се замисля. „Ела, къде си?“ — чух шепот. Виждах само бледото петно на лицето ѝ. Докосна с ръка вратата, тя се отвори, но не водеше към стая, подът плавно се понесе заедно с нас. Тук и крачка сам не можеш да направиш, помислих си аз. Странно, че все още имат крака. Но това беше жалка ирония, породена от непрекъснатото зашеметение, от чувството за нереалност на всичко, което ставаше с мен от много часове насам.

Бяхме в някаква голяма зала или коридор, широк, почти тъмен — светеха само ъглите на стените, покрити с ивици фосфоресцираща боя. В най-тъмното място момичето отново долепи разтворената си длан към метална плочка върху вратата и влезе първа. Притворих очи: силно осветеният хол беше почти празен — момичето вървеше към следващата врата; приближих към стената, тя внезапно се разтвори и зад нея се показаха полицаи, пълни с металически бутилчици. Това стана така неочаквано, че неволно спрях.

— Не ми плаши шкафа! — обади се от другата стая момичето.

Влязох след нея.

Мебелите бяха сякаш отлети от стъкло: столчета, ниско диванче, малки масички — из полупрозрачната материя бавно кръжаха снопове светлинки, които от време на време се разпиляваха, после пак се събираха и тогава във вътрешността на мебелите като че ли кръжеше бледозелена, примесена с розови отблясъци кръв.

— Защо не седнеш?

Момичето стоеше в средата на стаята. Креслото се разтвори, за да ме приеме. Не понасях това. Тази стъкловидна маса не беше стъкло — имах впечатление, че сядам върху надуваема възглавница, а поглеждайки надолу, през извитата дебела седалка можех да видя неясно пода.

Когато влязох, стори ми се, че стената срещу вратата е от стъкло и през нея се вижда другата стая, в която има някакви хора и там се провежда някакъв прием, но хората бяха неестествено високи и изведнъж аз разбрах, че виждам пред себе си телевизионен екран, заемащ цялата стена. Звукът беше изключен; видях огромно женско лице, сякаш тъмнокожа великанка поглеждаше в стаята през прозореца; устните ѝ мърдаха, тя говореше, а накитите, закриващи ушите ѝ, примигваха с брилянтен блясък.

Седнах по-удобно в креслото. Момичето, спускайки ръка покрай ханша си — коремът му наистина приличаше на изваян от синкав метал, — ме гледаше внимателно. И вече не изглеждаше пияна. А може би по-рано само ми се беше сторило.

— Как се казваш? — запита тя.

— Брег. Хел Брег. А ти?

— Наис. На колко си години?

Интересни обичаи, помислих си аз. Е, какво пък, сигурно така трябва.

— На четиридесет. Защо?

— Нищо. Мислех, че си на сто.

Усмихнах се:

— Мога и да бъда, ако държиш на това. — Най-смешното, че това е истина, помислих си аз.

— Какво да ти дам? — запита тя.

— За пиене ли? Благодаря, нищо.

— Както искаш.

Приближих до стената и там се отвори нещо като малък бар. Момичето закри с тялото си отвора. Когато се обърна, държеше в ръце поднос с чаши и две бутилки. Леко стискайки бутилката, тя напълни моята чаша догоре — течността изглеждаше съвсем като мляко.

— Благодаря — казах аз, — но аз не...

— Но аз нищо не ти давам — учуди се момичето. Виждайки, че отново съм извършил грешка, макар да не знаех каква, аз измърморих

под нос и взех чашата. От другата бутилка момичето наля на себе си. Течността приличаше на олио, беше безцветна, леко газирана и бързо потъмняваше, сякаш от съприкосновението с въздуха.

Наис седна, леко докосвайки с устни ръба на чашата, и запита без желание:

— Кой си ти?

— Кул — отвърнах аз. Вдигнах чашата, сякаш за да я разгледам по-добре — това мляко нямаше никаква миризма. Реших да не го пия.

— Не, сериозно — каза Наис. — Мислиш, че аз наслуки, така ли? Нищо подобно. Това беше просто кале. Бях с шесторка, разбираш ли, но стана ужасно скучно. Не си струваше трудът и изобщо... вече исках да изляза, когато дойде ти.

Струваше ми се, че нещо започвам да разбирам: изглежда, случайно бях седнал на нейната маса, докато нея я нямаше, може би докато е танцувала? Дипломатично премълчах.

— Ти отдалече изглеждаше така... — не можеше да намери точната дума.

— Солидно ли? — подсказвах аз.

Клепачите ѝ трепнаха. И на тях ли имаше металическа ципа? Не, това сигурно беше грим. Тя вдигна глава.

— А какво значи това?

— Ами... ъ... внушаващ доверие...

— Говориш някак странно. Откъде си?

— Отдалече.

— От Марс?

— По-далече.

— Летиш ли?

— Летях.

— А сега?

— Нищо. Върнах се.

— Но сигурно пак ще летиш?

— Не знам. Може би не.

Разговорът някак не вървеше — струваше ми се, че момичето вече съжالياва за лекомислената си покана, и ми се искаше да ѝ помогна.

— Да си тръгвам ли? — запитах аз. Все още държах недокоснатото питие.

— Защо? — учуди се тя.

— Струва ми се, че така би било по-добре... за теб.

— Не — каза тя. — Ти си мислиш, не, от къде на къде... защо не пиеш?

— Пия.

И все пак това беше мляко. В този миг и в такива обстоятелства! Бях толкова изненадан, че тя сигурно бе забелязала това.

— Какво, не ти ли харесва?

— Това е... мляко... — казах аз. Сигурно съм изглеждал на пълен идиот.

— Не, това не е мляко. Това е брит...

Въздъгнах:

— Слушай, Наис... все пак да си вървя вече. Така ще бъде по-добре.

— Тогава защо пи? — попита тя.

Гледах я мълчаливо. Езикът не се беше променил много и все пак аз нищо не разбирах. Нищо. Бяха се изменили хората.

— Както искаш — каза тя най-после. — Не те задържам. Не сега... — Тя се смути. Пи от своята лимонада — така нарекох мислено тази шумяща напитка, — а аз пак не знаех какво да кажа. Колко сложно беше всичко това!

— Разкажи ми за себе си! — предложих аз. — Искаш ли?

— Добре. А после ти ще ми разкажеш ли?

— Да.

— Аз съм в Кавута, втора година. Напоследък малко се поотпуснах, не пластирах редовно и... някак си така. Шесторката ми е скучна. Всъщност... нямам си никого. Това е странно...

— Кое?

— Че нямам...

И отново мрак. За кого говореше тя? Кого нямаше? Родители? Любовници? Познати? Значи, все пак Абе беше прав, че без осемте месеца в Адапта няма да мине. Но сега, може би още повече отпреди, не ми се искаше да се връщам засрамен при тях.

— А после какво? — запитах аз и все още държейки чашата в ръце, отпих от нея. Очите на Наис се разшириха от учудване. Нещо като подигравателна усмивчица докосна устните ѝ. Изпи своята чаша до дъно, после протегна ръка към пуха, покриващ раменете ѝ, и го

разкъса — не го разкопча, не го свали, а го раздра, а парчетата пусна на пода като ненужна смет.

— В края на краищата твърде малко се познаваме... — каза тя. Сега се чувствуваше като че ли по-свободно. Усмивваше се. Имаше мигове, когато изглеждаше прекрасна, особено когато притвореше очи, а долната устна, свивайки се, откриваше блестящите ѝ зъби. В лицето ѝ имаше нещо египетско. Египетска котка. Косите ѝ бяха невероятно черни, а когато раздра докрай пуха от раменете и гърдите си, видях, че съвсем не е така слаба, както ми се струваше. Но защо направи това? Означаваше ли нещо този жест?

— Щеше да ми разказваш — каза тя, гледайки към мен над ръба на чашата.

— Да — казах аз и почувствувах вълнение, сякаш от моите думи щеше да зависи бог знае какво. — Аз съм пилот... бях пилот. Последния път бях тук... само не се плаши!...

— Не. Говори!

Очите ѝ бяха внимателни и блестящи.

— Преди сто двадесет и седем години. Тогава бях на тридесет. Експедицията... бях пилот на полета до Фомалхаут. Това са двадесет и три светлинни години. Летяхме натам и обратно всичко сто двадесет и седем години по земното време и десет години по корабното. Върнахме се преди четири дни. „Прометей“ — моят кораб, остана на Луната. Аз долетях оттам тази сутрин. Това е всичко.

Тя ме гледаше. Не говореше нищо. Устните ѝ трепкаха, разтвориха се и пак се свиха. Какво имаше в очите ѝ? Изумление? Страх? Възхищение?

— Защо мълчиш? — запитах аз. Трябваше да преглътна.

— И на колко години си... все пак?

Наложих си да се усмихна, но усмивката ми не беше весела.

— Какво значи „все пак“? Биологически съм на четиридесет, а по земните часовници — на сто петдесет и седем години...

Настъпи дълго мълчание и изведнъж:

— Там имаше ли жени?

— Почакай! — казах аз. — Имаш ли нещо за пиене?

— Какво?

— Нещо по-силно, разбираш ли? Нещо замайващо? Алкохол... или вече не го пият?

— Много рядко... — каза тя съвсем тихо, сякаш мислеше за нещо друго. Ръцете ѝ бавно се отпуснаха и докоснаха металическия лазур на роклята.

— Ще ти дам... ангеен, искаш ли? Всъщност ти не знаеш какво е това, нали?

— Не. Не знам — отговорих аз с неочаквано ожесточение.

Наис отиде до бара и се върна с малка издута бутилка. Наля ми от нея. В течността имаше алкохол — сигурно съвсем малко — и още нещо — особен, тръпчив вкус.

— Не се сърди — казах аз, обръщайки чашката, и си налях втори път.

— Не се сърдя. Ти не ми отговори. Може би не искаш?

— Защо не? Мога да отговоря. Бяхме общо двадесет и трима. На два кораба. Другият се казваше „Одисей“. По петима пилоти, а останалите — учени. Нямахме никакви жени.

— Защо?

— Заради децата — обясних аз. — Не може да се отглеждат деца на такива кораби, а дори и да може, никой не би искал това. По-млади от тридесет години не взимаха. Трябваше да имаш два факултета плюс четири години тренировка или всичко дванадесет години. С една дума — тридесетгодишните жени обикновено имат деца. Имаше и други... съображения.

— А ти? — запита Наис.

— Аз бях сам. Взимаха самотници. Тоест — доброволци.

— Ти си искал...

— Да. Разбира се.

— И ти не...

Внезапно млъкна. Разбрах какво искаше да каже. Но не отговорих.

— Това сигурно е страшно... да се завърнеш така и... — каза тя почти шепнешком и потрепери. Бързо погледна към мен, бузите ѝ потъмняха, това беше руменина.

— Слушай, това, което казах преди малко, беше само шега, повярвай ми...

— Че съм на сто години ли?

— Казах го само за да кажа нещо, то нямаше...

— Престани — измърморих аз. — Ако продължаваш да се извиняваш, наистина ще се почувствувам на сто години.

Тя замълча. Помъчих се да не гледам към нея. В другия ъгъл, в онази несъществуваща стая, зад стъклото, огромна мъжка глава пееше беззвучно, видях трептящата от усилието тъмна червенина на гърлото, блестящите бузи, цялото лице потреперваше в нечут ритъм.

— Какво ще правиш? — тихо запита Наис.

— Не знам. Още не знам.

— Нямаш ли някакви планове?

— Не. Имам малко такова... премия, разбираш ли? За цялото това време. Когато стартирахме, в банката са открили на мое име сметка, дори че знам колко е. Нищо не знам. Слушай, какво е това Кавут?

— Кавута? — поправи ме тя. — Това е... школа, пластиране, нищо особено, но понякога оттам можеш да се прехвърлиш в реала...

— Почакай... с какво се занимаваш всъщност там?

— Пластирам, не разбираш ли?

— Не.

— Как да ти обясня... просто правим рокли, изобщо дрехи — всичко...

— Шевна промишленост?

— Какво значи това?

— Шиеш ли нещо?

— Не разбирам.

— О, небеса, сини и черни! Проектираш модели за рокли?

— Да... в известен смисъл — да. Не проектирам, а ги правя. Реших да се откажа от това.

— Добре, а какво е реал?

Този път Наис беше здравата учудена. За първи път ме погледна така, сякаш бях същество от друг свят.

— Реалът... това... реал — повтори безпомощно тя. — Това са разни... истории, които се гледат...

— Като това ли? — посочих към стъклената стена.

— Не, това е визия...

— Тогава какво е? Кино? Или театър?

— Не. Театърът — знам какво е това — то е било някога. Там е имало истински хора. Реалът е изкуствен, но е трудно да се различи.

Освен ако влезеш при тях...

— Да влезеш при тях ли?

Гигантската глава въртеше очи, люлееше се и ме гледаше така, сякаш се забавляваше, наблюдавайки тази сцена.

— Слушай, Наис — казах аз, — или аз вече ще си тръгна, защото е доста късно, или...

— Предпочитам второто...

— Но ти не знаеш какво искам да кажа.

— Кажете тогава.

— Добре. Бих искал да те запitam още много неща. Най-важните вече ги знам: четири дни прекарах в Адапта, на Луната. Но там всичко беше твърде официално. Какво правите, когато не работите?

— Могат да се правят най-различни неща — каза Наис. — Може да се пътешествува, истински или с помощта на мута. Можеш да се забавляваш, да ходиш на реал, да танцуваш, да играеш на терео, да спортуваш, да плуваш, да летиш — каквото поискаш.

— Какво е това „мут“?

— Това е нещо като реал, но всичко може да се докосне. В него можеш да се изкачваш по планините, по всичко — трябва да го видиш сам, това не може да се разкаже. Но струва ми се, ти искаш да питаш за нещо друго.

— Добре ти се струва. Как е при вас сега... между мъжете и жените?

Клепачите й затрепкаха.

— Ами сигурно така, както е било винаги. Какво би могло да се промени?

— Всичко. Когато отлитах — не ми се сърди за това, — момиче като теб не би ме поканило у дома си по това време.

— Наистина ли? Защо?

— Защото това би имало определен смисъл.

Тя помълча за миг.

— А откъде знаеш, че не го е имало?

Моето изражение я забавляваше. Наблюдавах я: беше престанала да се усмихва.

— Наис... как така... — измърморих аз. — Каниш съвсем чужд човек и...

Наис мълчеше.

— Защо не отговаряш?

— Защото ти нищо не разбираш. Не зная как да ти обясни. Това още е нищо, разбираш ли?

— Аха. „Това още е нищо“ — повторих аз. Не ме сдържа на мястото ми. Станах. Забравяйки за силата си, почти подскочих: тя трепна.

— Прости ми — промърморих аз и тръгнах из стаята. Зад стъклото, под лъчите на утринното слънце, се простираше парк; по алеята, сред дървета с бледорозови листа, вървяха три момчета в ризи, блестящи като брони.

— Съществуват ли семейства?

— Естествено.

— Нищо не разбирам. Обясни ми. Разкажи. Срещаш мъж, който ти харесва, и без да го познаваш, веднага...

— Какво има за разказване тук? — каза тя без желание. — Нима наистина по твое време момчето не е могло да пусне в стаята си никакъв мъж?

— Могло е, разбира се, и дори с такава мисъл, но... не пет минути след запознаването си с него...

— А след колко минути?

Погледнах я. Зададе въпроса си съвсем сериозно. Но, разбира се, откъде можеше да знае; и само вдигнах рамене.

— Не става дума за времето, само че би трябвало да види нещо... в него, да го опознае, да го обикне, най-напред ходеха...

— Чакай — каза Наис. — Струва ми се, че ти... нищо не разбираш. Та нали ти дадох брит.

— Какъв брит? А, да, това мляко. Е, и какво от това?

— Как така какво? Тогава... нямаше ли брит?

Тя започна да се смее; превиваше се от смях. Изведнъж спря, погледна ме и ужасно се изчерви.

— Тогава ти си мислел... ти си мислел, че аз... не!

Седнах отново. Пръстите ми бяха неуверени, искаше ми се да имам нещо в тях. Извадих от джоба си цигара и я запалих. Наис отвори очи.

— Какво е това?

— Цигара. Нима вие не пушите?

— За първи път виждам това... така ли изглежда цигарата? Как може да вдишваш този дим? Не, почакай — онова е по-важно. Бритът не е никакво мляко. Не зная какво има вътре, но на чуждия човек винаги се дава брит.

— На мъж ли?

— Да.

— Е, и какво от това?

— Това, че мъжът се държи — и трябва да се държи прилично. Знаеш ли... може би някой биолог ще ти обясни по-добре.

— По дяволите биолога. Означаваш ли това, че мъжът, на когото си дала брит, не може вече нищо?

— Естествено.

— А ако не иска да го изпие?

— Как може да не иска?

Тук свършваше всякакво разбирателство.

— Та нали не можеш да го накараш насила — подех аз нетърпеливо.

— Само луд човек би могъл да се откаже — каза бавно тя, — но никога не съм чувала за нещо подобно...

— Това някакъв обичай ли е?

— Не зная как да ти отговоря. Ти не ходиш гол, защото такъв е обичаят, нали?

— Аха. В известен смисъл — да. Но на плажа можеш да се съблечеш.

— Съвсем гол ли? — запита тя с неочаквано любопитство.

— Не. С бански костюм... но имаше хора по мое време, наричаха се нудисти...

— Знам. Но това е нещо друго, мислех, че вие всички...

— Не. Тогава тази напитка е... нещо като носене на дрехи? Също така задължително?

— Да. Когато сте двама.

— Е, а после?

— Кога после?

— За втори път?

Разговорът беше идиотски и аз се чувствавах ужасно, но трябваше в края на краищата да зная това.

— После? Случва се най-различно. На някои... винаги се дава брит.

— Зелен хайвер — подхвърлих аз, без да искам.

— Какво значи това?

— Нищо, нищо. А когато момичето отива при някого, тогава какво?

— Тогава той пие у дома си.

Тя ме гледаше почти със съжаление. Но аз бях упорит.

— А ако няма?

— Брит ли? Как може да няма?

— Е, да кажем, свършил му се. Или... може да излъже.

Наис започна да се смее:

— Та нали това... ти мислиш, че всички тези бутилки аз ги държа у себе си?

— Не? А къде тогава?

— Не знам дори откъде се взимат. По твое време нали е имало.

Може да съм влязъл в ракетата направо от гората. За миг ме обхвана ярост, но после се овладях — в края на краищата тя нямаше никаква вина.

— Виждаш ли? Нима ти си знаел по какви пътища тече тази вода, преди да...

— Разбрах, можеш да спреш дотук. Добре. Значи, това е някакво предпазно средство, така ли? Много интересно!

— Не мисля — каза тя. — Какво е това, бялото, под пуловера ти?

— Риза.

— Какво е то?

— Не си ли виждала риза? А такава — бельо... От найлон.

Завих си ръкава и показах.

— Интересно — каза тя.

— Такъв е обичаят — отговорих безпомощно аз. И наистина, в Адапта ме бяха посъветвали да престана да се обличам така, както преди сто години. Не можех да не призная, че Наис беше права: за нея ризата беше това, което за мен бритът. В края на краищата никой не задължава хората да носят ризи, а ги носят. Изглежда, и с брита беше същото.

— Колко време действа бритът?

Тя леко се изчерви.

— Колко си нетърпелив. Още нищо не се знае.
— Не съм казал нищо лошо — оправдах се аз. — Искях да зная само... защо ме гледаш така? Какво става с теб? Наис!
Тя бавно се надигна. Застана зад креслото.
— Преди колко време каза? Сто и двадесет години?...
— Сто двадесет и седем? Защо?
— А ти... бетризиран ли си?
— Какво е това?
— Нима не си бетризиран?!
— Дори не знам какво значи това. Наис, момичето ми, какво става с теб?
— Не, не си бетризиран — шепнеше тя. — Ако беше, сигурно щеше да знаеш...
Исках да се приближа към нея. Тя вдигна ръце.
— Не се приближавай. Не! Не! Моля те!
Отстъпваше към стената.
— Та нали сама казваше, че бритът... добре, добре, вече сядам. Ето, седя, не виждаш ли, успокой се. Каква е тази история с бе... или как там?
— И аз самата не знам точно. Но... всеки е бетризиран. По рождение.
— Какво е това?
— Струва ми се, че вкарват нещо в кръвта.
— На всички ли?
— Да. Защото бритът... не действа... без това.
— Момиченце, не ставай смешна. — Угасих цигарата си. — Та аз не съм диво животно... Не се сърди, но на мен ми се струва, че... всички вие сте... малко откачени. Този брит... все едно да оковеш всички хора с белезници, защото не се знае кой точно е крадецът. Все пак... може да имаш малко доверие.
— Ти си чудесен. — Наис сякаш си възвърна отчасти спокойствието, но все още не сядаше. — Защо тогава преди малко се обиждаше, че каня чужди хора?
— Това е нещо друго.
— Не виждам никаква разлика. Наистина ли не си бетризиран?
— Не съм.
— А може сега да са ти направили? След завръщането.

— Не зная. Правиха ми най-различни инжекции. Какво значение има това?

— Има. Значи, правила са ти? Добре.

Най-последна седна.

— Имам към теб молба — казах колкото може по-спокойно. — Трябва да ми обясниш...

— Какво?

— Своя страх. Уплаши се, че ще се нахвърля върху теб или какво? Та това е безсмислица!

— Не. Знаех, че е невъзможно, но все пак — то се оказа по-силно от мен, разбираш ли? Същински шок. Никога не съм виждала човек, който да не е...

— Но нима може да се отгатне това?

— Може. И още как.

— Как?

Наис не отговори.

— Наис...

— Не мога...

— Защо?

— Страхувам се...

— Да ми кажеш ли?

— Да.

— Но защо?

— Ако ти кажа, ще разбереш. Защото бетризирането не става с помощта на брита. Бритът — това е само допълнение... Става дума за нещо друго... — Беше побледняла. Устните й трепереха. Що за свят е това, помислих аз, що за свят? — Не мога. Ужасно се страхувам.

— От мен ли?

— Да.

— Заклевам се, че...

— Не, не... аз ти вярвам, само че... не. Ти няма да разбереш.

— Няма ли да ми кажеш?

Сигурно имаше в моя глас нещо, което й помогна да се овладее. Лицето й стана непроницаемо. По очите й познах какво усилие й струваше това.

— То е... за това... за да не може... да се убива.

— Не може да бъде! Човек ли?

— Не само човек...

— И животните?

— Не само тях. Никога...

Тя сплиташе и разплиташе пръстите си, не сваляйки очи от мен — сякаш със своите думи ме отвърза от невидима верига и даде в ръцете ми нож, с който мога да я пробода.

— Наис — казах аз едва чуто. — Наис, не бой се. Няма от какво да се страхуваш.

Тя направи опит да се усмихне.

— Слушай...

— Да?

— Когато казах това...

— Да?

— Ти нищо ли не почувствува?

— А какво трябваше да почувствувам?

— Помисли си, че правиш това, което ти казах...

— Че убивам ли? Трябва да си го представя, така ли?

Тя потръпна.

— Да...

— Е, и?

— Нищо ли не чувствуваш?

— Нищо. Та това е само мисъл и аз изобщо нямам намерение...

— Но би могъл? Нали? Би ли могъл наистина? Не — шепнеше тя беззвучно, като че ли на себе си, — ти не си бетризиран...

Едва сега до мен достигна смисълът на всичко това и аз разбрах какво сътресение е могло да бъде това за нея.

— Това е голямо откритие — промърморих аз. — Но може би щеше да бъде по-добре, ако хората отвикнеха от това... без изкуствени средства...

— Не знам. Възможно е — отговори тя. Въздъхна дълбоко. — Сега вече знаеш от какво се уплаших.

— Ако трябва да бъда искрен, то не съвсем. Само отчасти. Но надявам се, не си помислила, че мога да те...

— Ти си някакъв странен. Сякаш не си...

— Човек ли?

Тя затрепка с мигли.

— Не исках да те обидя, но виждаш ли, когато се знае, че никой не може да си помисли за нещо такова и когато изведнъж се появи някой като теб, то самата възможност... това, че е такъв...

— Не е възможно всички — как се казва — да бъдат бетризирани.

— Защо? Всички, уверявам те.

— Не, невъзможно е — упорствувах аз. — А хората с опасни професии? Нали трябва да...

— Няма опасни професии.

— Какво говориш, Наис? А пилотите? А разните там спасители? А тези, които се борят с огъня, с водата...

— Такива няма — каза тя.

Стори ми се, че не съм чул добре.

— Какво-о?

— Няма — повтори тя. — Това правят роботите.

Настъпи мълчание. Помислих си, че няма да ми бъде лесно да възприема този нов свят. И изведнъж ми хрумна мисълта, удивителна с това, че никога не бих достигнал до нея, ако някой би ми представил тази ситуация само като теоретична възможност: струваше ми се, че тази мярка, унищожаваша убиеца в човека, е... осакатяване.

— Наис — казах аз, — вече е късно. Ще си вървя.

— Къде?

— Не знам. Ах, да! На гарата трябваше да ме чака някой от Адапта. Съвсем забравих. Не можах да го намеря, разбираш ли? Ще потърся някакъв хотел. Предполагам, че има?

— Има. Откъде си?

— Оттук. Родил съм се в този град.

След тези думи чувството за нереалността на всичко отново се появи и вече не бях сигурен нито в онзи град, който съществуваше само в мен, нито в този, призрачния, със стаи, от които надничаха глави на великани, така че за секунда си помислих дали не съм още на кораба и дали не виждам насън още един, съвсем отчетлив кошмар на завръщане.

— Брег — чух гласа на Наис сякаш отдалече. Трепнах. Съвсем бях забравил за нея.

— Да... слушам.

— Остани.

— Какво?

Тя мълчеше.

— Ти искаш да остана?

Наис мълчеше. Приблжих до нея, наведох се над креслото, обгърнах хладните ѝ рамене и я повдигнах. Тя стана без никаква съпротива. Главата ѝ падна назад, зъбите ѝ заблестяха, не я желяех, исках само да ѝ кажа: нали се боиш, а тя да ми каже, че не се бои. Нищо повече. Очите ѝ бяха затворени, изведнъж бялото блесна изпод ресниците, наведох се над нейното лице и се взрях отблизо в остъклените ѝ очи, сякаш исках да отгатна нейния страх и да го споделя. Дишайки тежко, тя се дърпаше от ръцете ми, но аз не чувствавах това, едва когато започна да стене: „Не! Не!“ — отслабих хватката. Малко остана да падне. Стоеше до стената, засланияйки част от голямото, кръгло лице, достигащо до тавана — лицето, което там, зад стъклото, непрекъснато говореше нещо, прекалено старателно движейки огромните си устни и месестия си език.

— Наис... — казах тихо и отпуснах ръце.

— Не се приближавай!

— Та нали сама ми каза...

Очите ѝ бяха замъглени.

Разходих се из стаята. Тя ме следеше с очи, сякаш бях... сякаш се намираще в клетка...

— Тръгвам — обадох се.

Наис не отговори. Исках да добавя нещо — няколко извинителни думи, някаква благодарност, за да не се измъквам просто така, но не можах. Ако тя се страхуваше от мен, както жена от мъж, страшен, непознат, както и да е — но това беше нещо друго. Погледнах към нея и почувствах, че ме обхваща гняв. Да я хвана за тези бели, голи рамене, да я разтърся...

Обърнах се и излязох; външната врата се поддаде, когато я бутнах, големият коридор беше почти тъмен. Не успях да намеря изхода към онази тераса, но се натъкнах на пълни с разредена синкава светлина цилиндри — асансьорните шахти. Този, към който се приближих, вече пътуваше нагоре; може би беше достатъчно само натискането с крак върху прага. Асансьорът дълго се спуска надолу. Пред очите ми се редуваха ивици от тъмнина и разрези на сводове — бели с червеникави пластове вътре, като слоеве от тлъстини в

мускулите, аз обърках броя им, те се издигнаха нагоре, асансьорът слизаше все по-ниско, приличаше на пътешествие към самото дъно, сякаш бях захвърлен в стерилизационен тръбопровод и този огромен, потънал в сън и безгрижие дом се избавяше от мен. Част от прозрачния цилиндър се отвори и аз тръгнах напред.

С ръце в джобовете, сред мрака, с твърде широка крачка, аз жадно вдишвах хладния въздух, усещайки как се движат ноздрите ми, как сърцето ми бавно работи, изтласквайки кръв, с ниско разположени над шосето цепнати трептяха светлини, закривани от безшумните машини, нямаше нито един минувач. Между черните силуети проблясваше зарево, помислих, че може би е хотел, но това беше само подвижен тротоар. Стъпих на него. Над мен плуваха белезникавите плетеници на някакви конструкции, някъде далече над черните ръбове на постройките примигваха равномерно светещите букви на новините, изведнъж тротоарът навлезе в някакво осветено помещение и спря.

Широки стъпала плуваха надолу, проблясвайки като вкаменен сребърен водопад. Учуди ме пустотата — откакто излязох от Наис, не бях срещнал нито един минувач. Ескалаторът беше много дълъг. Долу се простираше широка осветена улица, от двете ѝ страни се редяха пасажи, под дърво със сини листа — а може би това не беше истинско дърво — стояха две сенки, аз приближих към тях и отминах. Те се целуваха. Вървах към приглушените звуци на музика, някакъв нощен ресторант или бар, неотделен с нищо от улицата. Там седяха няколко човека. Реших да вляза вътре и да попитам за хотел. И внезапно връхлетях с цялото си тяло върху невидима преграда. Това беше стъкло, съвършено прозрачно. Входът беше встрани. Вътре някой се засмя и ме показа на другите.

Влязох. Мъж в черна блуза, напомняща донякъде моя пуловер, седеше с чаша в ръка и ме гледаше. Спрях пред него. Смехът застина на устните му. Продължавах да стоя. Стана съвсем тихо. Само музиката свиреше, като че ли отгатык стената. Някаква жена издаде странен, слаб звук, аз плъзнах поглед по неподвижната улица и излязох. Едва на улицата си спомних, че исках да попитам за хотел.

Влязох в пасажа. Беше пълен с витрини. Бюра за пътешествия, спортни магазини, манекени в разни пози. Всъщност това не бяха витрини, защото всичко стоеше и лежеше направо на улицата от двете страни на приповдигнатия тротоар, който се движеше в средата. На

няколко пъти взех движещите се в дъното силуети за хора. Това бяха рекламни кукли, повтарящи непрекъснато едно и също действие. При една от куклите — на ръст почти колкото мен, със смешно издути бузи свиреше на флейта — се застоях по-продължително време. Тя правеше това така добре, че аз поисках да ѝ проговоря. По-нататък имаше някакви игрални зали, там се въртяха огромни дъгоцветни колела, звънейки като камбанки на шейни, една в друга се удряха висящи от тавана сребърни тръбички, примигваха призматични огледала, но вътре беше празно. В самия край на пасажа в тъмнината светна надпис: ТУК ХАХАХА. И изчезна. Тръгнах към него. Отново просветна ТУК ХАХАХА и изчезна като издухано от вятър.

При следващия блясък видях някакъв вход. Разнесоха се гласове. Влязох през завеса от топъл въздух. В дъното стояха няколко автомобила без колела, светеха няколко лампи, под тях оживено жестикулираха трима души, сякаш се караха. Приближих към тях.

— Хей, вие!

Те дори не се обърнаха. Продължаваха да говорят бързо, аз не разбирах нищо. „Тогава хъркай, тогава хъркай!“ — пискливо повтаряше най-ниският от тях, с малко коремче. На главата си имаше висока шапка.

— Слушайте, аз търся хотел. Има ли тук...

Не ми обръщаха никакво внимание, сякаш не съществувах. Обхвана ме ярост. Без да кажа нещо повече, се вмъкнах между тях. Най-близкият до мен — видях глупаво проблясващото бяло в очите му и подскачащите му устни — зафъфли:

— Жащо аж да хъркам? Ти хъркай!

Сякаш се обръщаше към мен.

— Защо се правите на глухи? — запитах аз и изведнъж от мястото, където стоях — сякаш в самия мен, в гърдите ми — избухна пронизителен вик:

— Ах, ти! Ей сега ще ти покажа!

Отскочих и пред мен се появи притежателят на гласа, оня, дебелият с шапката — исках да го хвана за рамото, пръстите ми преминаха през него и се затвориха във въздуха. Замрях като ударен по главата, а те продължиха да бърборят; изведнъж ми се стори, че от мрака над колите някой отгоре ме гледа, аз приближих до границата на светлината и видях бледите петна на някакви лица; там горе имаше

нещо като балкон. Ослепен от светлината, не можах да го разгледам, както трябва, но все пак достатъчно добре, за да разбера в какво смешно положение бях изпаднал. Избягах, сякаш някой ме гонеше. Следващата улица се спускаше надолу и стигаше до ескалатор. Помислих си, че може би там ще намеря някакъв инфор, тръгнах с бледозлатистата стълба и се озовах на малък кръгъл площад. В средата се издигаше колона, висока, прозрачна, сякаш от стъкло, нещо в нея танцуваше, някакви пурпурни, кафяви и виолетови сенки, неприличащи на нищо, като оживели абстрактни скулптури, но много смешни.

Ту един, ту друг от цветовете нарастваше, сгъстяваше се и се променяше по комичен начин; макар и лишен от лица, глави, ръце и крака, в този хаос от форми имаше нещо човешко и дори карикатурно. След известно време разбрах, че виолетовият цвят е като че ли самохвалко — надут и същевременно страхлив, — когато се разпръсна на милиони танцуващи мехурчета, дойде ред на синия. Той беше някак си неземеен, скромнен и съсредоточен, но малко лицемерен, сякаш се молеше на самия себе си. Не зная колко време съм гледал всичко това. Никога по-рано не бях виждал нещо подобно. Освен мен нямаше никого, само движението на черните автомобили ставаше все по-оживено. Не знаех дали са пълни или празни, защото нямаха прозорци. От кръглия площад излизаха шест улици, едни нагоре, други надолу, те достигаха чак до хоризонта с нежната мозайка на цветните светлини. Нито един инфор. Бях вече порядъчно изморен и не само физически — струваше ми се, че нямам място за повече впечатления. От време на време, вървейки, се спъвах, макар че все още не ми се спеше; и все пак не помня кога и как съм навлязъл в широка алея; на кръстопътя забавих крачките си, вдигнах глава и видях върху облаците отблясъка на градските светлини. Това ме учуди, защото мислех, че съм под земята. Продължавах да вървя нататък, сега вече сред море от примигващи светлини, витрини, лишени от стъкла, сред жестикулиращи, подскачащи като палави дяволчета и въртящи се в самозабрава манекени; те си подаваха блестящи предмети, нещо надуваха — но аз не гледах към тях. В далечината вървяха няколко човека; не бях сигурен дали и те не са кукли, реших да не ги догонвам. Къщите оредяха и аз видях голям надпис — ПАРК ТЕРМИНАЛ — светеща зелена стрела. Ескалаторът започваше в прохода между

къщите и изведнъж навлизаше в сребърен тунел, в стените на който пулсираше златно сияние, сякаш зад живачната обвивка действително плуваше благородният метал, усетих горещ полъх, стана тъмно — стоях сред остъклен павилион. Той имаше формата на раковина, начупеният таван мъждееше с едва доловима зелена светлина; това беше блясък на тънички жилчици, сякаш луминесценция на един уголемен треперещ лист — към всички посоки водеха врати — зад тях имаше само тъмнина и дребни, пълзящи край пътя буквички: парк Терминал, парк Терминал.

Излязох навън. Това наистина беше парк. Неспирно шумяха дървета, невидими в мрака, вятър не се чувствуваше, сигурно се носеше някъде много високо, а равномерният тържествен глас на дърветата ме обгръщаше с невидим свод. За първи път се почувствувах самотен, но не както в тълпата, защото ми беше хубаво. В парка сигурно имаше много хора, чувах шепот, понякога като бледо петно се мяркаше нечие лице, веднъж дори едва не се сблъсках с някого. Короните на дърветата се преплитаха така, че звездите се виждаха само в пролуките между листата. Спомних си, че към парка се вървеше нагоре, но там, на оня площад с танцуващите багри и пълните с витрини улици, небето над главата ми беше облачно. Как е могло да стане така, че сега, един етаж по-горе, виждам небе, пълно със звезди? Не можех да си обясня това. Дърветата оредяваха и преди още да я видя, почувствувах мирис на вода, воня на глина, на нещо гнило, на прогизнали листа; замрях.

Гъсталаците обкръжаваха езерото с черен пръстен. Чувах шумоленето на тръстиките и камъша, а в далечината, на другия бряг на езерото, като монолитна грамада се издигаше масив от стъклоподобни блестящи скали, полупрозрачна планина над равнините на нощта. Едва забележимо призрачносинкаво сияние изпълваше хоризонталните бойници, бастиони върху бастионите, застиналите кристали на зъберите и пропастите и този светец колос, невероятен и невъзможен, хвърляше дългото си неясно отражение в черните води на езерото. Стоях потресен и възхитен, вятърът донасяше едва доловими, замиращи звуци на музика и напрегайки зрението си, различих етажите и терасите на този гигант, внезапно разбирайки, че отново виждам гарата, огромния Терминал, из който бродих през целия

вчерашен ден, и може би сега съм на дъното на черното пространство, което така ме учуди, на мястото, където срещнах Наис.

Архитектура ли беше това, или строителство на планини? Сигурно са разбрали, че прекрачвайки определена граница, е трябвало да се откажат от симетрията, от правилността на формите и да се учат от най-великото — прилежни ученици на планетата!

Тръгнах покрай езерото. Колосът сякаш ме водеше, застинал в сияещ полет. Да, това беше смелост — да замислиш такава форма, да ѝ придадеш жестокостта на пропастите, безочието и грапавината на стръмнината и върховете, без да прибегваш до механично копиране, без да унищожаваш нещо, без да го поправяш. Върнах се при стената от дървета. Бледата на фона на черното небе синевина на Терминал известно време просветваше между клоните и постепенно изгасна, закрыта от гъсталака. Разтварях с ръце гъвкавите клончета, бодлите се забиваха в пуловера ми, драскаха панталоните, росата, падаща от дърветата, пръскаше лицето ми, сложих в устата си няколко листенца, започнах да ги дъвча, бяха свежи и горчиви, за първи път след завръщането си изпитвах нещо такова, нищо не ми се искаше, нищо не търсех, нямах нужда от нищо, достатъчно ми беше да вървя из тъмнината, сред шумящия гъсталак, където ми видят очите. Така ли бях си представял всичко през десетте години полет?

Храстите оредяха. Показа се извита алейка. Дребният чакъл скърцаше под краката ми, светейки слабо, предпочитах тъмнината, но продължавах да вървя направо, там, където под каменен кръг стоеше човешка фигура. Не знаех откъде се взима светлината, която я заливаше, беше пусто, наоколо някакви пейки, кресла, преобърнатата масичка, пясък, дълбок и сипкав, чувствавах как краката ми потъват в него и колко е топъл въпреки нощния хлад.

Под свода, издигнат върху попукани, разядени колони, стоеше жена, която сякаш чакаше мен. Вече виждах лицето ѝ, блясъка на искриците в диамантените плочки, закриващи ушите ѝ, бялата, сребрееща се в тъмнината рокля. Невъзможно. Сън ли беше това? Бях вече на около шестдесет крачки, когато тя започна да пее. Сред невидимите дървета гласът ѝ се чуваше слабо, почти като детски, не долавях думи, може би ги нямаше — устата ѝ бяха полуотворени, сякаш пиеше нещо, на лицето ѝ не беше изписано никакво усилие, нищо освен замисленост, сякаш виждаше нещо, което не може да се

види, и после пееше за него. Страхувах се, че ще ме види, затова забавих крачките си. Бях вече в обсега на светлината, озаряваща каменния кръг. Гласът ѝ набра сила, тя призоваваше мрака, молеше, замирайки, ръцете ѝ увиснаха, сякаш бе забравила за тях, сякаш нямаше нищо друго освен глас, с който се сливаше изцяло; сякаш се отричаше от всичко и го раздаваше без остатък, и се сбогуваше, знаейки, че с последния отмиращ звук ще свърши не само песента. Никога не бях допускал, че е възможно такова нещо. Тя замлъкна, а аз все още чувах гласа ѝ. Изведнъж зад гърба си долових леки стъпки, някакво момиче бягаше към беседката, някой го преследваше, с кратък гърлен смях то се изкачи по стълбите и премина през певицата, за секунда сливайки се с нея, и вече се носеше далеч напред — този, който я гонеше, се мярна като черен силует край мен, двамата изчезнаха, отново чух призивния смях на момичето и останах като пън на мястото си, зарит в пясъка, не знаейки да плача или да се смее; призрачната певица отново затананика някаква песен. Но вече не исках да слушам. Потънах в тъмнината с посърнало лице, като дете, на което са казали, че приказката е измислена. Това беше нещо като профанация. Аз вървях, а гласът ѝ ме преследваше. Завих, алеята продължаваше нататък, видях слабия отблясък на живия плет, мокрите фестони на листата висяха над металната вратичка. Отворих я. Там беше някак си по-светло. Оградата от храсти завършваше с широка извивка, от тревата стърчаха каменни късове, един от тях се раздвижи, надигна се и аз видях бледите огънчета на две очи. Замръзнах на мястото си. Това беше лъв. Стана, надигайки се тежко, най-напред на предните си лапи, видях го целия, само на пет крачки от мен, гривата му беше къса и рошава, протегна се веднъж, втори път, бавно, полюшвайки бедрата си, приближи безшумно към мен. Вече бях дошъл на себе си.

— Ей, ти, не ме плаши! — казах му аз.

Не можеше да бъде истински — беше по-скоро призрак, както онази певица, като онези долу, при черните автомобили, лъвът се прозя на една крачка от мен, в черната му муцуна блеснаха зъбите, челюстите се затвориха с резкия звук на металическа решетка, почувствувах смрадливия му дъх, що за...

Лъвът изпръхтя. Почувствувах капчици слюнка и преди да успея да се изплаша, той ме блъсна по бедрото с огромната си глава,

мъркайки, започна да се трие в мен, почувствувах идиотско гъделичкане в гърдите...

Протягаше шията си с увиснала, тежка кожа. Без да съзнавам какво правя, започнах да го чеша, да го разрошвам, той мъркаше все по-силно, зад него блесна втори чифт очи, друг лъв, не, лъвица, тя го бутна с рамо. В гърлото му нещо забълбука, това беше мъркане, не рев. Лъвицата напираше. Той я удари с лапа. Тя яростно изпръхтя.

Това ще свърши зле, помислих си аз. Бях беззащитен, а лъвовете така живи, така истински, както човек може да си въобрази. Стоях сред тежката смрад на телата им. Лъвицата все още пръхтеше, лъвът внезапно изтръгна твърдите си косми от ръцете ми, извърна към нея огромната си глава и зарева; лъвицата легна на земята.

— Време е да вървя — казах им беззвучно, само с устните си, и започнах да отстъпвам към вратичката бавно, заднишком, не ми беше твърде приятно, но лъвът като че ли бе престанал да ме забелязва. Тежко легна на земята и отново заприлича на продълговат камък, лъвицата стоеше над него и го докосваше с муцуна.

Затворих след себе си вратичката и едва се сдържах да не побягна. Коленете ми бяха леко подкосени, гърлото ми бе пресъхнало и изведнъж моето покашляне се превърна в луд смях, спомних си как казах на лъва: „Ей, ти, не ме плаши!“, убеден, че той е само оптическа измама...

Върховете на дърветата все по-отчетливо се изрязваха върху небето; разсъмваше. Зарадвах се на това, защото не знаех как да се измъкна от парка. Той беше вече напълно безлюден. Минах покрай каменната беседка, където беше се появила певицата, в следващата алея видях робот, подстригваше тревата. Той не знаеше нищо за хотелите, но ми обясни как да стигна до най-близкия ескалатор. Спуснах се надолу, може би няколко етажа, и когато излязох на улицата на долното ниво, учудих се, че отново виждам небе. Но способността ми да се учудвам също беше почти изчерпана. Дойде ми до гуша. Вървях известно време, помня, че после седях край някакъв фонтан, а може би това не беше фонтан, станах, продължих нататък в нарастващата светлина на новия ден, докато най-последно излязох от вцепенението си пред огромни пламтящи прозорци с огнените срички: ХО-ТЕЛ АЛ-КА-РОН.

В белия хол, приличащ на преобърнатата гигантска вана, седеше робот, чудесно стилизиран, полупрозрачен, с дълги, деликатни ръце. Без да пита нещо, ми подаде книгата, аз вписах името си в нея и с малък триъгълен знак в ръка тръгнах нагоре. Някой — не можах да разбера кой — ми помогна да отворя вратата или по-скоро отвори я вместо мен. Стени сякаш от лед; вътре в тях — блуждаещи огънчета, когато приближих до прозореца, изпод него изскочи кресло, намествайки се зад мен, отгоре вече падаше плосък лист, образувайки нещо като бюро, но аз исках легло. Не можех да го намеря и дори не се опитвах да го търся. Легнах на пенестия килим и мигновено заспах под изкуствената светлина на тази стена без прозорци, защото това, което взех отначало за прозорец, беше, разбира се, телевизор, аз губех съзнание с мисълта, че оттам, от стъклената плоча, се криви някакво огромно лице, размишлява над мен, смее се, говори, мърмори... Потънах в сън, непрогледен като смъртта; дори времето в него спря.

II

Все още със затворени очи аз докоснах гърдите си. Бях облечен в пуловер; щом съм спал, без да се събличам, значи, съм бил на вахта. „Олаф!“ — малко остана да извикам и изведнъж седнах.

Това беше хотел, а не „Прометей“. Спомних си всичко: лабиринтите на гарата, момичето, посвещението в тайната, нейния страх, синята грамада на Терминал над черното езеро, певицата, лъвовете...

Търсейки банята, без да искам, намерих леглото, беше в стената и когато се натиснеш нещо, падаше надолу като бисерен набъбнал квадрат. В банята нямаше вана, нито кранчета, нищо, само блестящи плочки на тавана и малки вдлъбнатини за краката, покрити с гъбеста материя. Нямаше нищо, което да прилича на душ. Почувствувах се като неандерталец. Бързо се съблякох и останах с дрехите си в ръце, нямаше закачалки, затова пък имаше малко шкафче в стената и аз напъхах всичко в него. Отстрани видях три малки копчета: синьо, червено и бяло. Натиснах бялото. Светлината изгасна. След това червеното. Нещо зашумя, но не беше вода, а мощен вихър, ухаещ на озон и още нещо; обгърна ме от главата до петите, върху кожата ми се появяваха гъсти блестящи капки, кипяха и се изпаряваха, но не усещах никаква влага, само леките убождания на малки електрически иглички, масажирани мускулите. Реших да опитам и синьото копче и вихърът се промени — започна да преминава сякаш през тялото ми, много странно усещане. Помислих си, че ако свикна, това дори може да ми хареса. В лунния Адапт нямаха такива бани — там баните бяха обикновени. Не зная защо, кръвта ми закипя по-бързо, чувствувах се отлично, не знаех само с какво и как да измия зъбите си, но в края на краищата реших да махна с ръка на това. В стената имаше още една вратичка с надпис: „Хавлии за баня“. Погледнах вътре. Нямаше никакви хавлии, само три металически бутилки, нещо като сифони. Но вече бях почти сух и нямаше нужда да се изтривам.

Отворих шкафчето, в което бях сложил дрехите си, и изтръпнах: беше празно. Добре, че бях оставил банските си върху него. Върнах се в стаята по бански и започнах да търся телефона, за да узная какво беше станало с дрехите ми. Всичко това отново ми създаде трудности. Най-после открих телефона край прозореца — както все още наричах мислено телевизионния екран, — изскочи от стената, когато започнах да ругая на глас; изглежда, реагираше на звука на човешкия глас. Що за идиотска мания да се крие всичко в стената? Обади се рецепцията. Запитах за дрехите си.

— Сложили сте ги в чиста — каза мек баритон. — Ще бъдат готови след пет минути.

Това се понася! — помислих си аз. Седнах зад бюрото, което услужливо се намести под лактите ми, едва успял да се наведе. Как ставаше това? Но струва ли си да се интересуваш от това: повечето от хората използват техниката на своето време, без да знаят нещо за нея.

Седях гол, по бански, и обмислях различните възможности. Бих могъл да отида до Адапта. Ако ставаше дума само за запознаване с техниката и обичаите, не бих размислял дълго, но още на Луната забелязах, че те се стараят едновременно да ми наложат определен подход, дори оценка на явленията, предлагаха цяла скала от ценности и ако ти не ги приемеш като свои, обясняваха това — и изобщо всичко — с консерватизъм, с подсъзнателно съпротивление, с рутината на старите навици и така нататък. Но аз нямах намерение да се отказвам нито от своите навици, нито от съпротивата си, най-малкото докато не се убедя, че това, което ми предлагат, е по-добро, а уроците от изминалата нощ с нищо не разколебаха това мое решение. Нямах нужда нито от наставления, нито от рехабилитация, а още по-малко от техните грижи, и то от първия миг. Интересно, защо не ме бяха подложили на бетризация? Трябва непременно да разбере.

Бих могъл да потърся някого от нашите Олаф. Това, разбира се, щеше да бъде явно нарушение на препоръките на Адапта. О, та те нищо не ми бяха заповядали, само непрекъснато повтаряха, че действуват в мой интерес, че мога да правя каквото си искам; дори да скоча от Луната право на Земята (едно от остроумията на д-р Абе), ако толкова много бързам. Нямах намерение да се съобразявам с Адапта, но това можеш да не хареса на Олаф. Във всеки случай трябва да му пиша. Адреса му имам.

Работа. Да търся работа? Но каква, на пилот ли? И какво, да правя курсове Марс — Земя — Марс? Бих могъл, разбира се, но...

Изведнъж си спомних, че имам някакви пари. Тоест това не бяха пари, наричаха се другояче, но не можех да разбера каква е тук разликата, щом за тях можеше да се купи всичко. Помолих да ме свържат с града. В слушалката запулсира далечен мелодичен напев. Телефонът нямаше нито шайба, нито номера, може би трябваше да се произнесе името на банката? Името бях си записал на листче, а листчето беше дрехите ми. Надникнах в банята, дрехите ми лежах в шкафчето, сякаш току-що изпрани, в джобовете намерих свои вещи и листчето.

Банката не беше банка — наричаше се Омнилокс. Произнесох тази дума и веднага, сякаш очаквал да се обадя, слушалката се чу плътен глас:

— Омнилокс слуша.

— Казвам се Брег — казах аз. — Хел Брег и, струва ми се вас имам открита сметка... бих искал да узная, с каква сума разполагам?

Нещо щракна и друг, по-висок глас запита:

— Хел Брег?

— Да.

— Кой е открил сметката?

— Коснав — Космическа навигация, по поръчение на Планетологичния институт и Космическата комисия при ООН, но това беше преди сто двадесет и седем години...

— Имате ли някакъв документ?

— Не, само карта от лунния Адапт, от директора Освам...

— Чудесно. Вашата сметка е на сума: двадесет и шест хиляди четиристотин и седем ита.

— Ита?

— Да. Желаете ли още нещо?

— Бих искал да изтегля малко па... тоест итове.

— Под каква форма? Искате ли калстер?

— Какво е това? Чекова книжка?

— Не. Ще можете да плащате веднага с налични.

— Аха, разбирам. Добре.

— На каква сума да приготвим калстера?

— Знам ли — да речем, пет хиляди...

— Пет хиляди. Добре. Да ви ги изпратим ли в хотела?

— Да. Един момент — забравих как се казва хотелът.

— Същият, от който звъните ли?

— Да.

— Това е „Алкарон“. Веднага ще ви изпратим калстера. Само още нещо: изменила ли се е дясната ви ръка?

— Не... защо?

— Нищо. В противен случай би трябвало да изменим калстера.

— Благодаря — казах аз, затваряйки телефона. Двадесет и шест хиляди, много ли е това? Нямах понятие. Нещо започна да бръмчи. Радиото? Телефонът? Вдигнах слушалката.

— Брег?

— Да — казах аз. Сърцето ми за миг удари по-силно. Познах гласа ѝ. — Как разбра къде съм? — попитах аз, защото тя не отговори веднага.

— Чрез инфора. Брег... Хел... послушай, искам да ти обясня...

— Няма какво да ми обясняваш, Наис.

— Сърдиш се. Но разбери...

— Не се сърдя.

— Хел, наистина. Ела при мен днес. Ще дойдеш ли?

— Не, Наис; моля те само да ми кажеш: двадесет и шест хиляди ита много ли са?

— Не разбирам. Хел, трябва да дойдеш...

— Колко време може да се живее с тези итове?

— Колкото искаш, та нали нищо не се харчи. Но да оставим това.

Хел, ако дойдеш при мен...

— Почакай. Колко ита харчиш на месец?

— Различно. Понякога двадесет, понякога пет или дори нищо.

— Аха. Благодаря.

— Хел, слушай...

— Слушам.

— Това не може да свърши така...

— Нищо не свършва — казах аз, — защото нищо не е започвало. Благодаря ти за всичко, Наис.

Отново затворих телефона. Нищо не харчат за живеене?... В този миг това ме интересуваше най-много. Означава ли това, че някои неща, някои услуги са безплатни?

Отново телефонът.

— Тук е Брег.

— Говори рецепцията. Калстерът на ваше име пристигна от Омнилокс. Изпращам ви го горе.

— Благодаря... Ало!

— Да?

— Плаща ли се стаята?

— Не.

— А в хотела... има ли ресторант?

— Да, четири. Да ви изпратя ли закуската в стаята?

— Добре. За храната плаща ли се?

— Не. Калстерът ви е вече горе. След минута ще ви донесат и закуската.

Роботът се изключи и аз не успях да го запитам къде да търся калстера. Нямах никакво понятие как изглежда. Ставайки от бюрото, което в един миг се смали и увехна изоставено, видях нещо като поставка, израстваща от стената зад вратата; увит в полупрозрачна материя, върху нея лежеше някакъв плосък предмет, приличащ на табакера. От едната му страна имаше цяла редица прозорчета, в тях се виждаше цифрата 1001110001000. Под тях имаше две мънички копченца с единица и нула. Погледнах изненадан тези цифри и изведнъж разбрах, че това е сумата 5000, закодирана според двоичната система. Натиснах единицата и на дланта ми падна мъничко пластмасово триъгълниче с пресована върху него цифрата 1. Значи, калстерът представляваше нещо като печатарска машина или преса за пари на сумата, означена в прозорчетата — числото в тях намаля с единица.

Облякох се и тъкмо да изляза, спомних си за Адапта. Позвъних им и обясних, че не съм могъл да намеря техния човек в Терминал.

— Ние вече се безпокояхме за вас — обади се женски глас, — но още сутринта разбрахме, че живеете в „Алкарон“...

Нима наистина са знаели къде съм? Защо тогава не ме намериха на гарата? Сигурно нарочно: оставили са ме да се лутам, за да разбере колко неуместен е бил моят „бунт“ на Луната.

— Информацията ви работи безупречно — отговорих вежливо.
— Ще изляза да разгледам града. Ще ви се обадя по-късно.

Излязох от стаята; подвижните сребърни коридори плуваха заедно със стените — това беше нещо ново за мен. Спуснах се надолу с ескалатора, на всеки етаж се мяркаха барове, един от тях беше целият зелен, сякаш потопен във вода, всеки етаж имаше свой преобладаващ цвят — сребро, злато, — всичко това вече започваше да ми омръзва. Само след един ден! Чудно, как им харесва това. Странен вкус! Но си спомних нощния изглед на Терминал...

Трябва малко да се пооправя — с такова решение излязох на улицата. Денят беше мрачен, но облаците светли и от време на време слънцето се промъкваше през тях. Едва сега — от булеварда, по средата на който се низеха в две редици огромни палми с розови като езици листа — видях панорамата на града. Домовете стърчаха като отделни острови, тук-там пронизваха небето иглите на небостъргачите, сякаш плиснали във въздуха и застинали на невероятна височина струи. Навярно достигаха цели километри. Знаех — някой беше ми казал още на Луната, — че вече не строят такива и тяхната мода беше умряла от естествена смърт именно след построяването им. Те бяха паметници на отминала архитектурна епоха, защото освен с височината си, приемлива поради стройния си профил, не правеха впечатление с нищо. Приличаха на тъмнокафяво-златни, бяло-черни на напречни ивици или сребърни тръби, служещи за подпиране или за ловене на облаците, а стартовите площадки върху тръбните опори напомняха на етажерки.

Много по-хубави бяха новите къщи без прозорци, което даваше възможност да се изрисуват целите стени. Целият град приличаше на гигантска художествена изложба, дело на майсторите на цвета и формата. Не бих могъл да кажа, че ми харесваше всичко, което украсяваше тези двадесет- и тридесететажни съоръжения, но ако се вземе предвид моята сто и петдесет годишна възраст, не прекалявах с излишен консерватизъм. Най-много ми харесаха домовете, пресечени от градини — или може би това бяха палмови горички, — и преди всичко това, че постройката изглеждаше като разполовена по средата и сякаш увиснала на въздушна възглавница (стените на тези висящи градини бяха от стъкло) — така се създаваше впечатление за лекота, а едновременно с това красиви асиметрични ивици подкастреназеленина разсичаха постройката.

По булевардите, край месестите палми, които решително не ми харесаха, се движеха два потока черни машини. Вече знаех, че се наричат глйдери. Над къщите се появяваха други машини, летящи, но не бяха нито хеликоптери, нито самолети, приличаха на подострени в двата края моливи.

По тротоарите имаше малко хора, но не толкова, колкото в града преди сто години. Движението беше значително облекчено, особено пешеходното, може би поради увеличаването на етажите, тъй като под града, който видях, се простираха следващите, по-ниски, подземни етажи, с улици, площи, магазини. Инфорът на ъгъла ми каза, че най-добре ще направя покупките си на нивото Серean. Дали това беше някакъв гениален инфор, или аз вече бях свикнал да се изразявам по-добре, във всеки случай успях да се сдобия с малка пластмасова книжка с четири разгъващи се страници — карти на градските съобщителни мрежи, когато исках да отида някъде, докосвах отпечатаното със сребро наименование на улицата, на нивото, на площада — и на картата пламваше схемата на всички необходими маршрути. Можех да взема глйдер. Или раст. Или в краен случай да вървя пеша; затова имаше четири карти. Но вече знаех, че пешеходните пътешествия (дори с помощта на подвижните тротоари и ескалаторите) отнемат много време.

Изглежда, че Серean беше третото ниво. И отново ме поразих общият вид на града; вместо в подземие, излизайки от тунела, аз отново излязох на улица под небето с ярко греещо слънце в него, сред площада растяха огромни пинии, в далечината се синееха пъстрите небостъргачи, а от другата страна, зад малък басейн, в който се плискаха деца, плъзгайки се по водата на водни колела, се издигаше, пресечен от ивици палмова зеленина, многоетажен бял дом със странен блестящ като стъкло купол на покрива. Съжалявах, че няма кого да запitam за изясняване на загадката, когато изведнъж си спомних — всъщност това ми припомняше стомахът, — че още не съм закусал, защото съм забравил, че роботът обеща да ми донесе закуската в стаята, а аз излязох, без да го дочакам. А може би роботът от рецепцията нещо беше объркал?

И така, най-напред при инфора; не предприемах вече нищо, преди да разпитам предварително какво, къде и как; чрез инфора можеше дори да се поръча глйдер, но все още не смеех да попитам за

това — не знаех как се влиза в него и какво се прави после; но имах време и за това.

В ресторанта, едва успял да хвърля поглед върху менюто, се убедих, че разбирам от това не повече, отколкото от китайски йероглифи, затова реших да си поръчам нормална закуска.

— Озот, крес или херма?

Ако сервитьорът беше човек, бих му казал да донесе нещо по свой избор, но той беше робот и му беше все едно.

— А кафе имате ли? — предпазливо запитах аз.

— Имаме. Крес, озот или херма?

— Тогава... едно кафе и... това, което е най-подходящо към него...

— Озот — каза роботът и се отдалечи. Успях.

Изглежда, всичко е било предварително приготвено, защото роботът веднага се върна с така отрупан поднос, че започнах да подозирам някаква шега или уловка. Но видът му недвусмислено ми напомни, че освен бонса, който изядох вчера, и чашата прословут брит, в устата си не бях слагал нищо от самото пристигане.

Единственото, което ми напомняше нещо познато, беше кафето, приличащо по вкус на добре сварена смола. Сметаната беше на дребни сини капчици и сигурно нямаше нищо общо с кравите. Съжалявах, че няма от кого да видя как се яде всичко това, защото времето за закуска вече беше минало и аз бях сам. Чинийки, извити като сърп, с димяща маса върху тях, от която стърчаха сякаш кибритени клечки, но това, разбира се, не беше нито ябълка, нито клечка, а онова, което ми заприлича на овесени ядки, когато го докоснах с лъжичката, започна да расте. Изядох всичко и както се оказа, съм бил невероятно гладен, защото носталгията ми по хляба (от който нямаше и следа) се прероди в натрапничава мисъл, когато роботът отново се появи и застана на известно разстояние от мен.

— Колко ви дължа? — запитах аз.

— Благодаря, нищо — каза той. Приличаше по-скоро на прибор, отколкото на манекен. Имаше едно-единствено кръгло кристално око. Нещо във вътрешността му се движеше, но не се реших да надникна в корема му. Дори бакшиш нямаше на кого да дам. Не бях сигурен дали ще ме разбере, ако го запитам за вестник. Може би вече не съществуваха. Затова тръгнах по покупки. Но най-напред се натъкнах

на Бюрото за пътешествия и внезапно ме осени една идея. Влязох вътре.

Голямата сребърна зала с изумрудени сводове (тези цветове вече ми бяха дошли до гуша) беше почти празна. Матовите стъкла, голямата цветна снимка на каньона Колорадо, на кратера Архимед, на стръмнината на Деймос, на Палм Бийч и Флорида — всичко беше направено така, че се усещаше дълбочината, а морските вълни се люлееха, сякаш това не беше фотография, а прозорци, отворени към действително пространство. Приблжих към гишето с надпис „ЗЕМЯ“.

Там, разбира се, седеше робот. Този път златен. Или по-точно поръсен със златен пращец.

— С какво мога да ви бъда полезен? — запита той. Имаше дълбок, гръден глас. Ако затворех очи, бих могъл да се закълна, че говори набит, тъмнокос мъж.

— Търся нещо по-примитивно — казах аз. — Току-що се върнах от дълго пътешествие — много дълго. Нямам нужда от някакъв специален комфорт. Бих искал да имам спокойствие, вода, дървета, може да има и планини. Само да бъде нещо примитивно и старомодно. Както преди сто години. Имате ли нещо такова?

— Щом вие желаете, длъжни сме да ви намерим. Скалистите планини, Форт Плум, Майорка, Антилските острови.

— Не, не, по-близо. Така... в радиус хиляда километра. Може ли?

— Клавестра.

— Къде е това?

Забелязах, че с роботите ми е по-лесно да разговарям, защото не се учудвах на нищо. Те просто не умееха. Това беше умно измислено.

— Старо миньорско селище в района на Тихия океан. Рудник, неизползуван повече от четиристотин години. Увлекателни пътешествия с подземни тротоари. Удобен транспорт с улдери и глйдери. Почивни домове с медицинско обслужване, вили под наем с градини, плувни басейни, климатична стабилизация. Местният филиал на нашето бюро организира разнообразни развлечения, екскурзии, игри, другарски срещи. Има реал, мут и стереон.

— Да, това като че ли е за мен — казах аз. — Вила с градина. Но да има вода. Басейн, разбирате ли?

— Да, да, разбирам, моля ви се. Басейн с трамплини, има също изкуствени езера с подводни пещери, великолепно оборудвана база за аквалангисти, подводни спектакли...

— Да оставим спектаклите настрана. Колко струва всичко това?

— Сто и двадесет ита на месец. Но ако бъдете заедно с още някого, ще ви струва само четиридесет.

— Заедно ли?

— Вилите са много широки. От дванадесет до осемнадесет помещения — автоматично обслужване, кухня на разположение, с местно или екзотично меню, по избор...

— Да. Може би наистина... е добре. Името ми е Брег. Ще взема това. Как се казва тази местност? Клавестра? Веднага ли се плаща?

— Както обичате.

Подадох му калстера.

Оказа се — което не предполагах, — че само аз мога да го включавам, но роботът ни най-малко не се учуди на моето невежество. Тези работи започваха все повече да ми харесват. Роботът ми показва какво да направя, та отвътре да падне само един жетон с нужната цифра. С точно толкова намаля цифрата в мъничките прозорчета горе.

— Кога мога да тръгна за там?

— Когато пожелаете. Може и веднага.

— И с кого ще трябва да дяла тази вила?

— Със семейство Марджер. Той и тя.

— Мога ли да знам що за хора са това?

— Мога да ви кажа само, че са младоженци.

— Хм. А няма ли да им преча?

— Не, разбира се, те ще заемат само част от вилата. Целият втори етаж ще бъде на ваше разположение.

— Добре. А как ще стигна дотам?

— Най-добре ще бъде с улдер.

— Как да направя това?

— Аз ще ви поръчам улдер за деня и часа, който ми посочите.

— Ще ви телефонирам от хотела. Може ли?

— Както обичате. Размерът на сумата, която трябва да платите, ви се пресмята от момента, в който се настаните във вилата.

Когато излязох, в главата ми вече смътно назряваше план. Ще купя книги и малко спортни принадлежности. Най-важни са все пак

книгите. Ще трябва да се абонирам също и за някакви специализирани списания. Социология, физика. Сигурно през тези сто години са направили сума нещо. Ах, да, трябва да си купя и някакви дрехи.

И отново нещо обърка моите намерения. Зад ъгъла, не вярвайки на очите си, видях автомобил. Истински автомобил. Е, може би не съвсем такъв, какъвто познавах аз — каросерията му се състоеше само от остри ъгли. И все пак това беше истински автомобил, с пневматични гуми, с вратички, с волан — зад него стояха и други автомобили. Бяха зад огромна витрина, а на нея големи букви: АНТИКВАРИАТ. Влязох вътре. Собственикът — или пък продавачът — беше човек. Жалко! — помислих си аз.

— Мога ли да си купя автомобил?

— Да, разбира се. Какъв ще желаете?

— А много ли струват?

— От четиристотин до осемстотин ита.

Доста солено! — помислих си аз. — Е, да, за антиките трябва да се плаща.

— А може ли да се пътува с тях?

— Разбира се. Не навсякъде, има забранени места, но, общо взето, е възможно.

— А как е с горивото? — запитах внимателно аз, защото не знаех какво се крие под капака.

— Няма да имате трудности. Едно зареждане ще ви стигне до пълното износване на двигателя. Като се включат и парастатите, разбира се.

— Добре — казах аз. — Искам нещо мощно, издръжливо. Нека да не бъде голямо, но да бъде бързо.

— В такъв случай бих ви посъветвал да вземете този джиабил или оня модел...

И той ме поведе към дъното на залата покрай машините, който светеха като нови.

— Разбира се — продължаваше продавачът, — те не могат да се мерят с глидерите, но автомобилът вече не се използва като транспортно средство.

А за какво?... — исках да запитам аз, но премълчах.

— Добре — казах аз. — Колко струва тази кола? — и показах една светлосиня лимузина с дълбоко скрити в корпуса сребърни

фарове.

— Четиристотин и осемдесет ита.

— Но бих искал да я имам в Клавестра — казах аз. — Наел съм там вила. Точния адрес можете да научите от Бюрото за пътешествия, тук, на тази улица...

— Отлично. Можем да ви изпратим колата с улдер: и това няма нищо да ви струва.

— Аха, за там ще пътувам с улдер, така ли?

— Да, ще трябва само да ни съобщите датата и ние ще доставим машината на вашия улдер, така ще бъде най-просто. Освен ако не пожелаете да...

— Не, не. Нека бъде така, както казвате.

Платих за лимузината — с калстера вече си служех доста добре — и напуснах антикварната, изпълнен с уханието на лакове и гума. Стори ми се направо разкошно!

С дрехите не ми провървя. Нямахше почти нищо от онова, което познавах. Затова пък най-после разбрах предназначението на тайнствените металически бутилки в онова шкафче с надпис: „Хавлии за баня“. Не само такъв халат, но и дрехи, чорапи, пуловери, бельо — всичко можеше да се направи от вечната пластмаса в пулверизатор. Това сигурно беше интересно за жените — защото служейки си с няколко бутилки, изхвърлящи течност, която моментално застиваше под формата на тъкан с гладка или грапава фактура, всеки път можеха да си направят нов тоалет от кадифе, кожа или еластичен метал. Разбира се, не всички жени го правеха сами, имаше специални школи за пластиране (ето с какво се занимаваше Наис!), но произтичащата от това твърде „тясна“ мода не беше по моя вкус. Самият процес на обличане с помощта на пулверизатори ми се стори излишно усложнен. Имаше също и готови дрехи, но не ми ставаха; дори на най-големите не им достигаха поне четири номера до моя ръст. В края на краищата реших все пак да прибягна до помощта на пулверизаторите, защото виждах, че ризата ми няма да изкара още дълго време. Можех, разбира се, да си донеса и останалия багаж от „Прометей“, но и там нямах нито костюми, нито бели ризи — не ми бяха чак толкова нужни в покрайнините на съзвездието Фомалхаут. Затова си взех няколко чифта работни панталони, за работа в градината; защото само те имаха сравнително широки крачоли и можеха да бъдат удължени; за всичко

това заплатих само един ит — толкова струваха панталоните. Останалото беше безплатно. Наредих да изпратят избраните неща в хотела, а аз от любопитство се реших да посетя един моден салон. Прие ме някакъв тип, приличащ на художник, огледа ме най-напред внимателно и се съгласи, че би трябвало да нося по-широки дрехи; забелязах, че не беше възхитен от мен. Но аз от него също. Всичко завърши с това, че той ми направи няколко пуловера на място — стоях с вдигнати ръце, а той се въртеше около мен, манипулирайки с четири флакона наведнъж. Течността, бяла като пяна във въздуха, застиваше моментално. Така той ми направи четири пуловера в най-различни цветове, единият с ивица на гърдите, червено на черно; най-трудно беше, както забелязах, изработката на ръкавите и яките. За това наистина беше необходима подготовка.

Обогатен с това преживяване, което при това не ми струваше нищо, излязох на улицата, осветена от щедрото обедно слънце. Глидери имаше вече по-малко, затова пък въздухът гъмжеше от приличащите на пури машини. Цели тълпи от хора слизаха с ескалаторите на по-долните етажи, всички бързаха, само аз имах време. Грях се на слънцето около час, под рододендрона с втвърдени люспи по изсъхналите листа, после се върнах в хотела. В хола на партера ми дадоха машинка за бръснене; когато започнах да се бръсна в банята, забелязах, че трябва малко да се наведе надолу към огледалото, макар да помнех, че преди това се оглеждах в него изправен. Разликата беше минимална, но още преди това сваляйки ризата си, констатирах нещо странно: беше станала по-къса. Сякаш се беше свила. Огледах я внимателно. Нито ръкавите, нито яката се бяха променили. Разгънах я на масата. Беше съвсем същата, както и преди, но когато я облякох, оказа се, че едва ми достига до кръста. Не тя, а аз се бях изменил. Бях пораснал.

Мисълта беше абсурдна и все пак ме разтревожи. Свързах се с инфора на хотела и помолих да ми дадат адреса на някой лекар — специалист по космическа медицина. Към Адапта не исках да се обръщам колкото може по-дълго. След секунда мълчание — сякаш автоматът се колебаеше — чух адреса. Лекарят живееше на същата улица, няколко блока по-нататък. Отидох при него. Роботът ме въведе в голяма затъмнена стая. Освен мен там нямаше никого.

След малко дойде лекарят. Приличаше на някого, слязъл от семейната фотография в кабинета на моя баща. Беше нисък, но не беше слаб, носеше къса бяла брадичка и златни очила — първите стъкла, които забелязах на човешко лице, откакто се приземих. Казваше се д-р Джуфон.

— Хел Брег? — запита той. — Вие ли сте?

— Аз съм.

Той дълго мълча и ме гледа.

— От какво се оплаквате?

— Всъщност от нищо, докторе, само... — и аз му разказах за своите интересни открития.

Без да каже нещо, той отвори вратата пред мен. Влязох в малък кабинет.

— Съблечете се, моля!

— Гол ли?

— Да.

Той ме прегледа.

— Такива мъже вече няма — промърмори той, сякаш на себе си. Преслуша сърцето ми, допирайки до гърдите ми студен стетоскоп. И след хиляда години ще бъде същото, помислих си аз и тази мисъл ми достави мъничко удоволствие. Докторът измери ръста ми, после ми каза да легна. Внимателно огледа белега под дясната ми ключица, но не каза нищо. Прегледът продължи цял час.

Рефлексите, обемът на дробовете, електрокардиограмата — нищо не беше забравено. Когато се облякох, той седна зад малко черно бюро. Чекмеджето скърцаше, когато той го изтегляше, търсейки нещо. След всички тези мебели, които се движеха като живи около човека, това старо бюро изведнъж ми се хареса.

— На колко сте години?

Обясних му как стоят нещата.

— Вие имате организъм на тридесет и няколко годишен мъж — каза лекарят. — Подлагали ли сте се на хибернация?

— Да.

— Дълго ли?

— Една година.

— Защо?

— Връщаме се при постоянно растящо ускорение. Трябваше да лежим във вода. Амортизация, както знаете, и понеже е трудно да се лежи цяла година във вода, бодърствувайки...

— Разбира се. Мислех, че сте се намирали в състояние на хибернация по-дълго време. Тази година можете съвсем спокойно да не я броят. Не четиридесет, а само тридесет и девет години.

— А... онова?

— Това е нищо, Брег. Колко имахте?

— Ускорение ли? Две g.

— Виждате ли? Мислехте, че растете, така ли? Не. Не растете. Това са просто междупрешленните дискове. Знаете ли какво е това?

— Знам, едни такива хрущяли в гръбначния стълб...

— Именно. Те започват да се разтягат сега, когато вече сте излязъл изпод пресата. Колко сте висок?

— Когато отлигах — сто деветдесет и седем сантиметра.

— А след това?

— Не съм се мерил; имах други грижи, не ми беше до това.

— Сега сте висок два метра и два сантиметра.

— Хубава работа — отговорих аз — и дълго ли ще продължи така?

— Не. Вероятно това е краят... Как се чувствувате?

— Добре.

— Всичко ви се струва твърде леко, така ли?

— Все по-рядко. В лунния Адапат ми дадоха таблетки за намаляване напрежението на мускулите.

— Дегравитираха ли ви?

— Да. През първите три дни. Казаха, че след толкова години това е съвсем недостатъчно, но, от друга страна, не искаха да ни държат след всичко това още затворени...

— Как е самочувствието ви?

— Ами... — Поколебах се — от време на време се чувствувам като неандерталец, когато са докарали в града...

— Какво смятате да правите?

Казах му за вилата.

— Да, това не е лоша идея — каза той, — но...

— По-добър би бил Адаптът ли?

— Не казвам това. Вие... знаете ли, аз ви помня?...

— Това е невъзможно. Та вие не сте могли да...

— Не. Чувал съм за вас от моя баща. Тогава бях на дванадесет години.

— О, това е било сигурно много години след нашия старт — казах аз. — И все още са си спомняли за нас? Странно.

— А според мен странното е по-скоро това, че са ви забравили. Та нали вие сте знаели как ще изглежда вашето завръщане, макар и да не сте могли да си го представите?

— Да, знаех.

— Кой ви насочи към мен?

— Никой. Тоест... инфорът от хотела. Защо?

— Това е интересно — каза той. — Защото всъщност аз не съм лекар, знаете ли?

— Как...?

— Не практикувам от четиридесет години. Занимавам се с историята на космическата медицина, защото това е вече наистина история, Брег, и освен в Адапата никъде няма работа за специалистите.

— Извинете, не знаех...

— Глупости. Всъщност аз съм ви благодарен, Брег, че дойдохте. Вие сте жив аргумент против тезите на школата на Милман, която смята, че увеличеното налягане оказва вредно влияние върху организма. Вие дори нямате разширение на лявото предсърдие и нито следа от емфизема, а сърцето ви... работи прекрасно. Известно ли ви е това?

— Знам.

— Като лекар нямам какво повече да ви кажа, Брег, но освен това...

Той се поколеба.

— Да?

— Как се оправяте... в нашия съвременен живот?

— Никак не ми е лесно.

— Вие сте побелели, Брег.

— Какво значение има това?

— Има. Белите коси означават старост. Сега никой не побелява преди осемдесетгодишната си възраст, а и това се случва рядко.

Разбрах, че това е истина: досега почти не бях видял възрастни хора.

— Защо? — запитах аз.

— Съществуват съответните препарати, лекарства, задържащи побеляването на косите. Възможно е също така и възстановяването на първоначалния цвят на косите, макар това да е малко по-трудно.

— Е, добре — казах аз. — Но защо ми говорите всичко това?

Видях, че се колебае.

— Жените, Брег — късо каза той.

Трепнах.

— Нима това означава, че аз приличам на... старец?

— На старец — не, по-скоро на атлет... но нали не се разхождате гол по улиците. Особено когато седите, приличате на... тоест, обикновеният човек ще ви вземе за подмладен старец. След възстановителна операция, присаждане на хормони и т.н.

— Е, какво пък... — казах аз. Не знам защо, но се чувствавах особено неловко под изпитателния му поглед. Той сне очилата си и ги сложи на бюрото. Имаше сини, леко сълзящи очи.

— Още не разбирате много неща, Брег... Ако имахте намерение до края на живота си да се посветите на самоотвержената си работа, вашето „е, какво пък“ би било може би уместно, но... това общество, в което сте се върнали, не гори от ентузиазъм към онова, за което вие сте отдали нещо повече от живота си.

— Не говорете така, докторе.

— Говоря така, защото така мисля. Да отдадеш живота си... да! Хората са правили това през всички епохи... но да загубиш всичките си приятели, родителите, близките, познатите, жените — та нали вие сте пожертвували всичко това, Брег!

— Докторе!...

Тази дума с мъка премина през гърлото ми. Опрях се с лакът върху старото бюро.

— Освен шепа специалисти, никой вече не се интересува от това, Брег. Вие знаете ли това?

— Да, казаха ми на Луната... в тамошния Адапт... само че... го изразиха... малко по-деликатно.

Двамата дълго мълчахме.

— Обществото, в което сте се завърнали, е стабилизирано. Живее спокойно. Разбирате ли? Романтизмът на ранния период на астронавтиката вече е минало. Това напомня историята на Колумб.

Неговата експедиция е била нещо необикновено, но кой се е интересувал от капитани на ветроходи двеста години по-късно? За вашето завръщане имаше само два реда в реала.

— Докторе, та това няма никакво значение — казах аз. Неговото съчувствие започваше да ме дразни повече от безразличието на другите. Но не можех да му кажа това.

— Има, Брег, макар че вие не искате да го признаете. Ако на ваше място беше някой друг, бих премълчал, но вие трябва да знаете истината. Вие сте сам. А човек не може да живее сам. Вашите интереси и това, с което сте се завърнали, са малко островче в морето от безразличие. Съмнявам се дали много хора ще поискат да слушат онова, което вие бихте могли да им разкажете. Аз спадам към тези хора, но вече съм на осемдесет и девет години...

— Нямам нищо за разказване — сърдито отсякох аз. — Във всеки случай нищо сензационно. Не успяхме да открием нито една галактическа цивилизация, а освен това бях само пилот. Водех кораба. Някой трябваше да прави това.

— Така ли? — запита той тихо, повдигайки белите си вежди.

Външно бях спокоен, но ме обхващаше яд.

— Да! Хиляди пъти да! А това безразличие, сегашното — ако искате да знаете — ме интересува дотолкова, доколкото засяга ония, които останаха...

— Кой е останал? — запита той спокойно.

— Много. Ардер, Вентури, Енесон. Докторе, защо...

— Не питам от просто любопитство. Това беше, повярвайте ми, аз също не обичам големите думи — моята собствена младост. Заради вас се посветих на тази специалност. Ние с вас сме еднакви по своята безполезност. Вие, разбира се, можете да не се съгласите с това. Няма да настоявам. Но бих искал да зная. Какво е станало с Ардер?

— Не зная точно — отговорих. И изведнъж всичко ми стана безразлично. В края на краищата защо да не разкажа? Спрях погледа си върху напуканата черна политура на бюрото. Никога не бях мислил, че нещата ще изглеждат така.

— Управлявахме две сонди над Арктур. Загубих връзка с него. Не можах да го откроя. Мълчеше неговото радио, а не моето. Когато кислородът ми свърши, аз се върнах.

— Чакахте ли?

— Да. Обикалях около Арктур. Цели шест дни. Или по-точно, сто петдесет и шест часа.

— Сам ли?

— Да. Нямах късмет, защото на Арктур се появиха нови петна и аз загубих връзката с „Прометей“. С моя кораб. Смущения. Сам, без радио, не е могъл да се върне. Имам пред вид Ардер. Защото в сондите насочващият телефон е свързан с радиото. Не е могъл да се върне без мен и не се върна. Гима ме викаше. И е имал право, защото после — за убиване на времето — изчислих какви са били шансовете да намеря Ардер с помощта на радара — не си спомням вече, но беше нещо от порядъка на едно към трилион. Надявам се, че е направил същото, което и Арне Енесон.

— Какво е направил Арне Енесон?

— Загубил фокусиранката на лъча. Започна да му отслабва тягата. Можеше да се задържи още в орбита, горе-долу около денонощие, щеше да обикаля по спирала, докато най-после падне върху Арктур, затова предпочете да влезе в протуберанса. Изгоря пред очите ми.

— Колко пилоти имаше общо освен вас?

— На „Прометей“ — пет.

— А колко се върнаха?

— Олаф Стааве и аз. Зная какво си мислите, докторе — че това е героизъм. И аз някога мислех така, когато четях книги за такива хора. Това не е истина. Чувате ли? Ако можех, щях да оставя Ардер и да се върна веднага, но не можах. Той също не би се върнал. Никой не би се върнал. Гима също...

— Защо така упорито отричате... това? — запита тихо той.

— Защото има разлика между героизъм и необходимост. Направих това, което би направил всеки. Докторе, за да разберете това, би трябвало да бъдете там. Човекът е едно течно мехурче. Достатъчно е малко разфокусиране на тягата или размагнетизиране на полето, започва вибрация и за миг кръвта спира. Разберете, аз говоря не за външните причини, като метеорите, да речем, а за последствията от дефектите. Достатъчна е и най-малката грешка, някаква изгоряла жичка в апаратите за свръзка — и край. Ако в такива условия започнеха да подвеждат и хората, експедициите биха се превърнали в

самоубийство, разбирате ли? — за секунда притворих очи. — Докторе, нима хората вече не летят? Възможно ли е това?

— Вие бихте ли полетели?

— Не.

— Защо?

— Ще ви кажа. Никой от нас не би полетял, ако знаеше какво има там. Никой не знае това. Никой, който не е бил там. Щяхме да бъдем шепа изплашени до смърт, отчаяни животни.

— Това, което казвате сега, противоречи на онова, което говорихме преди малко.

— Противоречи. Но така беше. Страхувахме се. Докторе, докато чаках Ардер, обикаляйки около онова слънце, аз си измислях разни хора и разговарях с тях, говорех ту от свое, ту от тяхно име и най на края повярвах, че са заедно с мен. Всеки се спасяваше, както можеше. Помислете само, докторе. Седя тук, пред вас, имам наета вила, купих си стар автомобил, искам да уча, да плувам, да чета, но всичко, което преживях, е вътре в мен. То е в мен, онова пространство, онази тишина и онзи вик, викът на Вентури, който крещеше за помощ, а аз, вместо да го спасявам, дадох пълен назад.

— Защо?

— Аз водех „Прометей“; реакторът на Вентури се повреди, можеше да се взриви. Не се взриви и нищо не се случи. Може би щяхме да успеем да го измъкнем, но няхах право да рискувам. Тогава с Ардер се случи обратното. Аз исках да го спася, но Гима ме повика, защото се страхуваше, че ще загинем и двамата.

— Брег, кажете ми... какво очаквахте от нас... от Земята?

— Не зная. Никога не съм мислил. За това говорехме, както се говори за задгробния живот, за рая, но никой не можеше да си го представи. Стига, докторе. Да не говорим повече за това. Бих искал да ви запитам нещо. Какво представлява... тази бетризация?

— Какво знаете за нея?

Казах му. Но нито дума за това в какви обстоятелства и от кого узнах.

— Да — каза той. — От гледна точка на обикновения човек... истината е горе-долу такава.

— А аз...?

— Законът допуска изключение за вас, защото бетризирането на възрастните е опасно за здравето. Освен това се смята — и аз мисля, не без основание, — че сте преминали успешно през изпитанието на вашата морална устойчивост. А освен това... сте твърде малко.

— Още нещо, докторе. Споменахте за жените. Защо ми говорихте за това? Само да не ви отнемам времето?

— Не. Не ми го отнемате. Защо ви казах ли? Какви близки може да има човекът, Брег? Родители. Деца. Приятели. Жени. Вие нямате нито родители, нито деца. А приятели няма да можете да имате.

— Защо?

— Нямам пред вид другарите ви от екипажа, макар че не знам дали бихте искали постоянно да пребивавате сред тях, да си спомняте...

— О, небеса, от къде на къде? За нищо на света!

— Тогава? Вие познавате две епохи. В онази сте прекарвали своята младост, а тази ви предстои да опознаете сега. Ако се прибавят и десетте години на полета, вашият опит е несравним с опита на когото и да е от връстниците ви. Следователно те не могат да бъдат ваши равностойни партньори. Какво ви остава в такъв случай? Да живеете сред старците ли? Остават ви жените, Брег. Единствено жените.

— По-скоро една — измърморих аз.

— С една няма да изкарате.

— Как така?

— Това е епоха на благосъстояние. Преведено на езика на еротичните преживявания, това означава: безогледност. Защото за пари не можете да се сдобиете нито с жена, нито с любов. Материалната заинтересованост не съществува...

— И това вие наричате „безогледност“? Докторе!

— Да, вие сигурно мислите — тъй като аз говорих за купуване на любовта, — че става дума за проституцията, тайна или явна. Не. Това е много стара история. Някога жената е била привличана от успеха. Мъжът ѝ е импонирал с размера на своите доходи, с професионалната си квалификация, с позицията си в обществото. В равноправното общество всичко това е невъзможно. С някои малки изключения. Ако вие бяхте например реалист...

— Реалист съм.

Докторът се усмихна:

— Тази дума сега има друго значение. Така се нарича актьорът, който играе в реал. Ходили ли сте на реал?

— Не.

— Идете да видите няколко мелодрами и ще разберете какви са днес критериите на сексуалния избор. Най-важното е младостта. Защото всички се борят за нея. Бръчките, белите коси, особено преждевременните, предизвикват почти такива чувства, каквито преди векове — проказата.

— Защо?!

— Трудно ще разберете това. Но аргументите на разума са безсилни срещу господстващите нрави. Но все още не си давате сметка за това, колко много от факторите, играли някога важна роля в еротичната сфера, са вече изчезнали. Природата не понася вакуума; на тяхно място са се появили други. Да вземем за пример нещо, с което вие така сте свикнали, че отдавна сте престанали да забелязвате изключителността му: риска. Той вече не съществува, Брег. Мъжът не може да направи впечатление на жената със смелост, с безразсъдни постъпки. А някога литературата, изкуството, цялата култура на безброй векове е използвала този източник: любовта пред лицето на опасността. Орфей се е спускал в Хадес заради Евридика, Отело е убил от любов. Трагедията на Ромео и Жулиета... Сега вече няма трагедии. Няма дори шансове за тяхното пораждане. Ние унищожихме ада на страстите, но заедно с това престана да съществува и раят. Всичко сега е само топличко, Брег.

— Топличко ли?

— Да. Знаете ли какво правят дори най-нещастните любовници? Държат се разумно. Никакви избухвания, никакво съперничество...

— Искате да кажете, че всичко това... е изчезнало?! — запитах аз.

За първи път изпитах някакъв суеверен страх пред този свят. Старият лекар мълчеше.

— Докторе, това е невъзможно. Как така... нима това е истина?

— Да. Така е. И вие трябва да приемете това, Брег, така както приемате въздуха, водата. Казах ви, че ще бъде трудно да живеете с една жена. За цял живот това е почти невъзможно. Средната продължителност на такива връзки се колебае около седем години.

Това все пак е прогрес. Преди около половин век тя беше едва четири години...

— Докторе, не искам да ви отнемам повече време. Какво ще ме посъветвате?

— Това, което вече споменах: възстановяване на първоначалния цвят на косите ви... сигурно звучи банално, но е много важно. Срамувам се, че трябва да ви дам такъв съвет. Не заради себе си. Но какво бих могъл...

— Благодаря ви. Наистина. И още нещо. Последното. Кажете ми... как изглеждате... на улицата? В очите на минувачите? Има ли в мен нещо, което...

— Брег, вие сте друг. Първо, вашите размери. Това е нещо от „Илиада“. Изчезнали пропорции... това може да ви даде известни шансове, макар че вие знаете каква е съдбата на ония, които твърде много се различават от останалите.

— Знам.

— Вие сте прекалено висок... такива не помня дори от младите си години. Сега приличате на човек, много висок на ръст и лошо облечен, но причината за това не е костюмът ви, а това, че сте така невероятно мускулист. Преди експедицията също ли бяхте такъв?

— Не, докторе, това са онези две g.

— Да, възможно е...

— Да, възможно е...

— Седем години. Седем години двойно ускорение. Разбира се, всички мои мускули — коремни и дихателни — са се увеличили, знам вече как изглежда шията ми. Но иначе бих се задушил като мишка. Мускулите ми са действували дори когато съм спял. Дори по време на хибернацията. Всичко тежеше два пъти повече. Оттам е всичко това.

— Другите също ли? Простете ми, че питам, но това е от професионално любопитство... Никога не е имало толкова дълга експедиция, разбирате ли...

— Разбирам. Другите ли? Олаф е почти същият като мен. Това сигурно зависи от скелета, аз имам широки кости. Ардер беше по-висок от мен. Повече от два метра. Да, Ардер... За какво говорех? Другите? Аз бях най-младият и затова много по-лесно от тях умеех да се приспособявам. Поне така твърдеше Вентури... Познавате ли трудовете на Янсен?

— Дали ги знам? Та това е вече класика за нас, Брег...

— Наистина ли? Това е малко смешно, та той беше такъв един подвижен дребничък доктор... веднъж при него издържах седемдесет и девет g за секунда и половина, знаете ли?

— Какво говорите?

Усмихнах се:

— Официално е регистрирано. Но това беше преди сто и тридесет години. Сега дори четиридесет би било твърде много за мен.

— Днес никой не би издържал дори двадесет g, Брег.

— Защо? Заради бетризацията ли?

Докторът не отговори. Стори ми се, че знае нещо, което не иска да ми каже. Станах.

— Брег — каза той, — щом стана дума за това: бъдете внимателен.

— В какво?

— Пазете себе си и другите. Прогресът никога не идва даром. Избавихме се от хилядите опасности и конфликти, но трябваше да платим за това. Нашето общество се размекна, а вие сте, вие можете да бъдете... твърд. Разбирате ли ме?

— Разбирам — казах аз, мислейки за онзи човек, който се смееше в ресторанта и млъкна, когато приближих към него.

— Докторе — спомних си аз внезапно, — знаете ли... срещнах през нощта лъв, дори два лъва. Защо не ми направиха нищо?...

— Вече няма хищници, Брег... бетризация... срещнали сте ги през нощта, казвате?... И какво направихте?...

— Чесах ги по брадите — казах аз и показах как. — Но с тази „Илиада“, докторе, струва ми се, че преувеличавате. Аз здравата се изплаших. Какво ви дължа?

— Не мислете за това. И ако някога почувствувате нужда...

— Благодаря.

— Но не отлагайте твърде дълго — добави той сякаш на себе си, когато вече излизах.

Едва на стълбите разбрах какво означава това: той беше почти деветдесетгодишен. Върнах се в хотела. В хола имаше бръснар. Разбира се, робот. Казах му да ме подстриже. Бях доста обраснал, косите стърчаха над ушите. Най-побелели бяха слепоочията ми. Когато

роботът свърши, стори ми се, че вече не изглеждах диво. С мелодичен глас той ме запита не желая ли боядисване.

— Не — отговорих аз.

— Може би „Апрекс“?

— Какво е това?

— Против бръчки.

Колебаех се. Беше ми страшно глупаво, но може би докторът беше прав.

— Е, добре — съгласих се аз. Той покри лицето ми със слой от остро миришещ желатин, който застина в маска. После лежах под компресите, щастлив, че лицето ми е закрито.

Тръгнах нагоре; в стаята вече лежаха пакетите с течно бельо, аз се съблякох и влязох в банята. В нея имаше огледало.

Да. Можех да уплаша всеки. Дори не подозирах, че приличам на панаирджийски пехливанин. Планини от мускули, мощен торс, изобщо целият бях някак чепат. Когато вдигнах ръка, гръдният мускул се стегна и в него се очерта широк колкото длан белег. Опитах се да разгледам и другия, до плешката, заради който ме нарекоха късметлия, защото ако парчето беше попаднало три сантиметра по-наляво, щеше да ми разкъса гръбначния стълб. Ударих се с юмрук по твърдия като дъска корем.

— Ти, животно такова — казах аз в огледалото.

Исках да се изкъпя, но истински, не в озоновия вихър, и се зарадвах при мисълта за басейна, който ме чакаше във вилата. Имах желание да облека някоя от новите дрехи, но не можах да се разделя с панталоните. Затова облякох само белия пуловер, макар че моят стар, черният, протрит на лактите, ми харесваше много повече, и тръгнах към ресторанта.

Половината от масичките бяха заети. Преминах през три зали и излязох на терасата; оттук се виждаха големи булеварди, с безкрайни потоци от глидери; високо под облаците, като планински масив, посинял от въздуха, стоеше гара Терминал.

Поръчах си обяд.

— Какъв? — запита роботът, предлагайки ми листа с менюто.

— Все едно — казах аз. — Обикновен обяд.

Едва когато започнах да ям, забелязах, че масичките наоколо бяха празни. Съвсем несъзнателно търсех усамотение. И дори не

подозирах това. Не забелязах какво ям. Напусна ме увереността, че всичко, което бях замислил, е добро. Ваканция?... Сякаш исках сам себе си да възнаградя, щом никой друг не се сеща. Келнерът безшумно се приближи.

— Вие сте Брег, нали?

— Да.

— Имате гост — в стаята ви е.

— Гост ли?

Помислих си веднага за Наис. Допих тъмната газирана течност и станах, чувствавайки зад гърба си погледите, които следваха. Нямах да бъде лошо да отрежа от себе си поне десет сантиметра. В стаята седеше млада жена, която никога не бях виждал. В сива, пухкава рокля и червена фантазия около раменете.

— Аз съм от Адапта — каза тя. — Аз разговарях днес с вас.

— А, вие ли бяхте?

Леко настръхнах. Какво ли искаха още от мен? Тя седна. И аз полака се отпуснах в креслото.

— Как се чувствувате?

— Отлично. Днес бях на лекар, той ме прегледа. Всичко е наред. Наех вила, искам малко да почета.

— Правилно. Клавестра е много подходяща за тази цел. Там ще имате планини, спокойствие...

Тя знаеше, че съм избрал Клавестра. Следили са ме или какво? Седях неподвижно, очаквайки продължението.

— Донесох ви нещо... от нас.

Показа ми малък пакет, който лежеше на масата.

— Това е нашето най-ново изобретение — заговори тя с малко изкуствено оживление. — Преди да легнете, да спите, включвате апарата... и само за няколко нощи по най-прост начин, без всякакво усилие, ще научите маса полезни неща.

— Така ли? Това е чудесно — казах аз.

Тя ми се усмихна. И аз се усмихнах — като старателен ученик.

— Вие психоложка ли сте?

— Да, познахте...

Тя се колебаеше. Видях, че иска да каже нещо.

— Слушам ви...

— Няма ли да ми се сърдите?

— А защо да ви се сърдя?
— Защото... виждате ли... вие се обличате малко...
— Знам. Но обичам тези панталони. Може би с течение на времето...
— Не става въпрос за панталоните. Пуловерът...
— Пуловерът ли? — учудих се аз. — Днес ми го направиха, това е последната дума на модата.
— Да. Само че не е трябвало да го надувате... ако смея да ви...
— Моля — казах аз съвсем тихо. Тя се наведе, удари ме с изправени пръсти в гърдите и леко изохка.
— Какво имате там?
— Освен себе си нищо — отвърнах с крива усмивка. Тя стисна с лявата си ръка пръстите на дясната и стана. И изведнъж подплатеното ми със злорадо удовлетворение спокойствие се превърна в лед.
— Моля ви, починете си.
— Аз... много ви моля да ме извините... аз...
— Глупости. Отдавна ли работите в Адапта?
— Втора година.
— Аха. И първият ви пациент?... — показах с пръст към себе си. Тя леко се изчерви.
— Мога ли да ви запитам нещо?
Клепачите ѝ затрепкаха. Може би си мислеше, че искам да ѝ определя среща?
— Разбира се...
— Как става така, че на всеки етаж от града се вижда небе?
Тя се оживи.
— Много просто. Телевизия — така някога са наричали това. На покривите има екрани — те предават онова, което се намира над земята — небе, облаци, слънце...
— Но тези етажи на се толкова високи — казах аз, — а там се издигат четиридесететажни къщи...
— Това е илюзия — усмихна се тя, — само част от тях е истинска, останалите етажи са просто отражение върху екраните. Разбирате ли?
— Разбирам как е, но не разбирам защо.
— За да не се чувствуват онеправдани жителите на нито един етаж. В каквото и да е отношение...

— Аха — казах аз. — Доста остроумно... но има още нещо. Отивам да си купя книги. Не бихте ли ми препоръчали нещо от вашата област? Някакви компилативни... обзорни трудове...

— Искате да учите психология ли? — тя се учуди.

— Не, но бих искал да зная какво сте постигнали през това време...

— Аз бих ви препоръчала Майсен... — каза тя.

— Какво е това?

— Учебник за средните училища.

— Бих искал нещо по-сериозно. Справочници, монографии... винаги е най-добре да се черпи информация от първа ръка...

— Но може би това... ще бъде твърде сложно...

Аз вежливо се усмихнах:

— А може би не. В какво се състои сложността му?

— Психологията твърде много се математизира...

— И аз също. До онова място, което изоставих преди сто години. Нужно ли е нещо повече?

— Та нали вие не сте математик?

— По професия не съм, но я изучавах. На „Прометей“. Там имахме... твърде много свободно време.

Учудена, объркана, тя не каза повече нищо. Остави ми бележка със заглавията на някои книги. Когато излезе, аз се върнах при бюрото и седнах тежко. Дори тя, сътрудничката на Адапта... Математика ли? От къде на къде? Дивак, неандерталец! Мразя ги, помислих си аз. Мразя ги. Мразя ги. Дори не знаех кого имам пред вид. Всички заедно. Да, всички заедно. Излъгаха ме. Изпратиха ме, без да знаят какво правят, аз също не трябваше да се връщам, така както Вентури, Ардер, Томас, но се върнах, за да се страхуват от мен, върнах се, за да бъда угризение на съвестта, което никой не желае. Аз съм ненужен, помислих си. Да можех да плача... Ардер умееше. Той казваше, че не бива да се срамуваме от сълзите си. Аз сигурно бях излъгал в кабинета на доктора. Не бях го казвал никога на никого, но не бях сигурен дали бих направил същото за някой друг. Може би да. За Олаф, по-късно. И все пак не бях напълно уверен в това. Ардер! Те ни унищожиха, а ние им вярвахме и през цялото време чувствавахме зад себе си Земята, жива, истинска, вярваща в нас, мислеща за нас. Никой не говореше за това — и защо? Нима се говори за това, което е очевидно?

Станах. Не можех да седя. Разхождах се от ъгъл на ъгъл.

Достатъчно. Отворих вратата на банята, но нямаше дори вода, за да мога да си намокря главата. Всъщност що за хрумване. Чиста истерия.

Върнах се в стаята и започнах да събирам багажа.

III

Целия следобед прекарах в книжарницата. Но в нея нямаше книги. Не ги печатаха вече от близо половин век. А толкова се бях затъжил за тях след микрофилмите от библиотеката на „Прометей“. Нямахме вече да мога да ровя из полиците, да вземам в ръцете си книгите, да усещам тежината им, обещаваща продължително четене. Книжарницата приличаше повече на електронна лаборатория. Книгите представляваха кристалчета с нанесена върху тях информация и можеха да се четат с помощта на оптон. Той приличаше на книга с една-единствена страница между кориците. При докосване върху нея се появяваха поредните страници на текста. Но, както ми каза роботът-продавач, оптони се употребяваха рядко. Хората предпочитаха лектоните — те четяха на глас и при тях можеше да се регулира тембърът, скоростта и модулацията. Само тясно специализираните научни трудове все още се печатаха на синтетичен материал, наподобяващ хартията. Така че всички мои покупки се събраха в един джоб, макар че наброяваха приблизително триста заглавия. Шепя кристални зрънца — така изглеждаха книгите. Избрах си много исторически и социологически трудове, малко статистика и демография и онова, което момичето от Адапта ми препоръча из областта на психологията. Също и няколко по-солидни математически работи, солидни, разбира се, по съдържание, а не по размери. Роботът, който ме обслужваше, беше цяла енциклопедия, благодарение на това, че — както ми каза той — е непосредствено свързан чрез електронните каталози с оригиналите на всички книги по Земята. В книжарницата, общо взето, се намираха само отделни „екземпляри“ от книгите и по желание на клиента съдържанието на нужното произведение се нанасяше върху кристалчето.

Оригиналите — кристоматрици — изобщо не можеха да се видят; съхраняваха се зад стоманени плочи, покрити с бледосин емайл. Така книгата като че ли се печаташе всеки път отново, когато някой се нуждаеше от нея. Престанал бе да съществува проблемът за тиражите,

тяхната големина и изчерпване. Това беше наистина голямо постижение и все пак ми беше жал за книгите. Разбрах, че съществуват антикварни книжарници и веднага намерих една от тях. Разочаровах се: нямаше почти никакви научни заглавия. Само забавна литература, малко детски книжки и няколко годишнини от стари списания.

Купих си (плащаше се само за старите книги) няколко приказки отпреди четиридесет години, за да се ориентирам какво днес смятат за приказки, и се насочих към спортната база. Тук вече моето разочарование премина всякакви граници. Леката атлетика съществуваше в някакъв карикатурен вид. Бягане, хвърляне, скокове, плуване, но никакви елементи на състезателна надпревара. Бокс въобще нямаше, а това, което наричаха класическа борба, беше направо смешно: никакви побутвания вместо истински бой. В кинозалата на базата гледах една среща от световното първенство и все ми се струваше, че ще се пукна от яд. От време на време се смеех като побъркан. Разпитвах за свободната американска борба, за джудо, за жиу-джицу, но никой не знаеше какво е това. Разбира се, щом дори и футболът е изчезнал, без да остави потомство, като спорт, в който се стига до остри сблъсквания и травми. Хокей имаше, но какъв! Играеха в толкова надути комбинеزони, че приличаха на огромни топки. Двата отбора, които се блъскаха един друг като гумени човечета, изглеждаха смешно, но това беше по-скоро някакъв фарс, а не мач. Имаше и скокове във вода, но само от четири метра. Изведнъж се сетих за моя (моя!) басейн и се снабдих със сгъваем трамплин, за да надстроая този, който щях да имам в Клавестра. Цялото това израждане беше предизвикано от бетризацията. Не съжалявах, че беше изчезнала борбата с бикове, петли и другите кървави зрелища; никога не съм се възхищавал и от професионалния бокс. Но тази топла кашица, останала от истинския спорт, не ме привличаше ни най-малко. Проникването на техниката в спорта приемах само по отношение на туризма. Особено развит беше подводният туризъм.

Видях всевъзможни видове акваланги, малки електрически торпеда за пътешествия по езерното дъно, глисери, хидроти, движещи се на въздушна възглавница, водни микрогледери — всички бяха снабдени със специални устройства, предпазващи от нещастни случаи.

Надбягванията, колкото и популярни да бяха, в никакъв случай не можеха да бъдат наречени спортни: в тях нямаше никакви коне, никакви автомобили — надбягваха се автоматично управлявани машини, на които можеше да се залага. Традиционните състезания за поставяне на рекорди бяха изгубили своето значение. Обясниха ми, че границите на човешките възможности вече са достигнати и да постави нови рекорди би могъл само човек, ненормален по сила и бързина, някакво чудовище. Разумът ми беше готов да се съгласи с това; хубаво беше и това, че останалите след жертвоприношението остатъци от атлетически дисциплини бяха получили широко разпространение — и въпреки всичко след тричасово гледане излязох от базата с понижено настроение.

Избраните гимнастически уреди поръчах да изпратят в Клавестра. От глисера се отказах; исках да си купя яхта, но ветроходи нямаше — истински, с въжета, — само някакви нещастни корита, до такава степен устойчиви, че просто не разбирах какво удоволствие може да доставя такъв ветроходен спорт.

Когато се връщах в хотела, вече беше тъмно. От запад се задаваха леки, почервенели облаци, слънцето беше залязло, показва се луната в първа четвърт, а в зенита засия друга — някакъв голям изкуствен спътник. Небето над къщите гъмжеше от летателни машини. Тълпите от минувачи оредяха, затова пък все по-интензивно ставаше движението на глидерите. Появиха се, хвърляйки продълговати отблясъци върху шосето, същите онези прорезни светлини, чието значение все още не знаех. Връщах се по друг път и се натъкнах на голяма градина. Отначало помислих, че това е парк Терминал, но той блестеше в далечината със стъклената грамада на своята аерогара в северната, по-висока част на града.

Гледката беше наистина необикновена. Когато цялата околност се покри с насечен от уличните светлини мрак, горните етажи на Терминал все още искряха като заснежени алпийски върхове.

В парка беше шумно. Имаше много нови видове дървета и особено палми, цъфтящи кактуси без бодли, в едно отдалечено кътче на парка успях да открия стар кестен, който сигурно беше на двеста години. Трима души не биха могли да обхванат дънера му. Седнах на малка пейка и се вгледах в небето. Колко мирни и безопасни изглеждаха звездичките, трептящи в невидимите слоеве на

атмосферата, която пазеше от тях Земята. За първи път от много години си помислих за тях като за „звездички“. Там никой не би се осмелил да каже така, щяхме да го помислим за луд. Звездички, разбира се, лакоми звездички. Над потъмнелите дървета избухна далечен фойерверк и изведнъж видях съвсем ясно Арктур, планина от огън, над която летях, тракайки със зъби от студ, а скрежът по охладителната апаратура се топеше и почервенял от ръжда, се стичаше по комбинезона ми. Вземах проби с короносмукачката, вслушвайки се в свиренето на моторите — дали не губят обороти, защото само едносекундна авария, едно задавяне биха превърнали защитния слой, апаратурата и мен в облаче пара. Капка, падаща на нажежена плоча, не изчезва тъй бързо, както човекът в такъв миг.

Кестенът беше почти прецъфтял. Не обичах мириса на неговите цветове, но сега той ми напомни нещо далечно и забравено. Над живия плет все още се преливаха разноцветните отблясъци на ракетите, чуваше се глъчка, във въздуха се смесваха звуците на различни оркестри и от време на време вятърът донасяше дружния вик на участниците в някакво зрелище — може би на пътуващите с възжена линия. Но около моя кът беше пусто.

В един миг от страничната алея изплува висока, тъмна фигура. Зеленината беше вече съвсем посивяла и аз забелязах лицето на този човек едва когато той, вървейки съвсем бавно, спря няколко крачки по-нататък. Ръцете му лежаха върху някакви вдлъбнати удебеления, от които излизаха две тънки пръчки, завършващи с черни топчици. Той се подпираше на тях не като паралитик, а като някой твърде изтощен и отслабнал човек. Не гледаше към мен, нито виждаше нещо друго — стори ми се, че не чува нито дружните викове, нито музиката, нито избухванията. Постоя така може би минута, дишайки с видимо усилие, и в светлината на проблясващите фойерверки видях лицето му — беше толкова старо, че годините бяха изтрили от него всякакъв израз, оставяйки само кожа и кости. Когато реши да си тръгне, изхвърляйки напред странните си патерици или протези, едната от тях му се изплъзна, аз скочих от пейката, за да му помогна, но той успя да си възвърне равновесието. Беше с цяла глава по-нисък от мен и все пак по-висок от останалите съвременни хора; погледна ме със светещи очи.

— Извинете — промърморих аз. Исках да отмина, но останах: в очите му имаше някаква заповед.

— Аз вече съм ви виждал някъде. Но къде? — попита той с неочаквано силен глас.

— Съмнявам се — отсякох, поклащайки глава. — Върнах се едва вчера... от много далечен път.

— Откъде?

— От Фомалхаут.

Очите му заблестяха.

— Ардер! Том Ардер!

— Не — казах аз. — Но бяхме заедно.

— А той?

— Загина.

Човекът дишаше тежко.

— Помогнете ми... да седна.

Хванах го за раменете. Под черната, лъскава материя усетих само кости. Настаних го внимателно на пейката и останах прав край него.

— Седнете... и вие.

Седнах. Той все още дишаше тежко, със затворени очи.

— Нищо... това е от вълнение — прошепна човекът. След секунда отвори очи. — Аз съм Рьомер — каза той просто.

Дъхът ми спря.

— Как така... Вие... Вие?! На колко...?

— Сто тридесет и четири — отговори сухо човекът. — Тогава... бях на седем...

Спомних си го. Дойде при нас с баща си — феноменален математик, който беше асистент на Геонидес — създателя на теорията на нашия полет. Тогава Ардер показа на момчето голямата изпитна зала, центрофугите — такова остана в паметта ми: подвижно като пламъче седемгодишно момче с черните очи на баща си. Ардер го вдигна във въздуха, за да може да види отблизо вътрешността на главикамерата, в която седях.

Мълчахме и двамата. В тази среща имаше нещо необикновено. Взирах се през тъмнината с някаква болезнена алчност в неговото така чудовищно старо лице и нещо стискаше гърлото ми. Исках да извадя

от джоба си цигара и все не можех да го улуча, така ми трепереха пръстите.

— Какво стана с Ардер? — запита той.

Разказах му.

— Нищо ли не намерихте?

— Не. Там не се намира нищо, вие знаете.

— А аз ви взех за Ардер...

— Разбирам. Ръстът и така нататък — казах аз.

— На колко години сте сега? Биологично...

— Четиридесет.

— Можех и аз... — прошепна той.

— Разбрах го.

— Не съжالياвайте — казах твърдо. — Не съжالياвайте за това.

Не съжالياвайте за нищо, разбирате ли?

За първи път той ме погледна в очите.

— Защо?

— Защото аз нямам какво да правя тук — отговорих. — Никой няма нужда от мен. И аз... от никого.

Той сякаш не чу.

— Как се казвате?

— Брег. Хел Брег.

— Брег — повтори той. — Брег... не. Не помня. Вие бяхте ли там?

— Да. В Апруну, когато баща ви донесе поправките, изчислени от Геонидес през последния месец преди старта... оказа се, че коефициентите на рефракцията в облаците от тъмен прах са изключително ниски... не знам това говори ли ви нещо — спрях се смутен.

— Разбира се. А как иначе? — каза той с особен тон. — Баща ми. А как иначе? В Апруну? Но какво правехте вие там? Къде бяхте?

— В гравитационната камера, при Янсен. Вие бяхте там тогава, доведе ви Ардер, стояхте горе, на мостика, и гледахте как ме подлагат на четиридесет g. Когато излязох... от носа ми течеше кръв. Вие ми дадохте своята кърпичка...

— А! Това вие ли бяхте?

— Да.

— А на мен ми се стори, че човекът в камерата... имаше тъмни коси.

— Да. Не са руси. Просто са побелели. Но сега не се вижда добре.

Настъпи мълчание, по-продължително отпреди.

— Вие, разбира се, сте професор... — казах само за да го наруша.

— Бях. Вече... не съм. От двадесет и три години — и още веднъж едва чуто повтори: — Не съм.

— Днес купувах книги... и между тях беше топологията на Рьомер. Това вие ли сте, или вашият баща?

— Аз. Вие математик ли сте?

Той ме погледна с някакво ново любопитство.

— Не — казах аз. — Но... имах много време... там. Всеки правеше каквото поиска. На мен... ми помогна математиката.

— Как да разбирам това?

— Имахме много микрофилми; белетристика, драми и какво ли не още. Бяхме взели повече от триста хиляди заглавия. Баща ви помагаше на Ардер да комплектува математическата част...

— Знам.

— Отначало смятахме това за... развлечение. Убиване на времето. Но само след няколко месеца, когато изцяло загубихме връзката със Земята и увиснахме в пространството — на пръв поглед неподвижно по отношение на звездите, — когато в такова положение четеш как някакъв си там Питър нервно пушел цигара и го измъчвал въпросът, дали Люти ще дойде или не, как после тя влязла, мачкайки ръкавиците си, най-напред започваш да се смееш като последния идиот, после те хваща бяс. С една дума, никой повече не се докосна до това.

— А математиката?

— Не. Не изведнъж. Най-напред започнах да изучавам чужди езици и не се отказах от това до края, макар да знаех, че е безполезно, защото, като се върна, всички те ще бъдат вече архаични диалекти. Гима и особено Турбер ми предлагаха да се заема с физика. Щяла да ми бъде от полза. И аз наистина се занимавах — заедно с Ардер и Олаф Стааве. Само ние тримата не бяхме учени.

— Но нали имахте научно звание?

— Е, да, магистър по теория на информацията, по космодромия и диплома на ядрен инженер, но всичко това беше професионално, а не теоретично. Вие знаете доколко инженерът познава математиката. И така, физиката. Но аз исках да имам още нещо — свое. И едва чистата математика... Никога не съм имал математически способности. Никакви. Нищо освен упоритост.

— Да — каза тихо той. — Би трябвало човек да я има... за да полети.

— По-скоро, за да влезе в състава на експедицията — поправих го аз. — И знаете ли защо стана така, с математиката? Разбрах това... едва там. Защото тя се намира по-високо от всичко. Трудовете на Абел и Кронекер са така ценни, както и преди четиристотин години, и винаги ще бъде така. Откриват се нови пътища, но и старите продължават да водят напред. Не буренясват. Там... там е вечността. Само математиката не се бои от нея. Едва там разбрах колко могъща е тя. И безгранична. Няма нищо друго като нея. И това, че ми вървеше толкова трудно, също беше хубаво. Измъчвах се с математиката и когато не можех да заспя, повтарях изминатия през деня материал...

— Интересно — каза той. Но в гласа му нямаше любопитство. Не бях сигурен дали ме слуша. В дъното на парка прелитаха огнени стълбове, червени и зелени отблясъци, съпровождани от множество възторжени викове. Под дърветата, където седяхме, беше тъмно. Замълчах. Но тишината беше непоносима.

— За мен това беше нещо като самоутвърждение — казах аз. — Теорията на множествата... това, което Миреа и Аверин направиха, е наследството на Кантор. Това опериране с безкрайни и извън безкрайни величини, тези могъщи, разлагани с голяма точност континууми... Всичко това беше великолепно. Времето, което прекарах над тези занимания, помня така, сякаш беше вчера.

— Не е толкова безполезно, колкото може би си мислите — промърмори той. Излезе, че все пак ме слуша. — Предполагам, че не сте чували за работите на Игала...

— Не, какво е това?

— Теорията на непостоянното антиполе?

— Не зная нищо за антиполето. Какво е това?

— Ретроанихилация. От нея произлиза парастатиката.

— Никога не съм чувал тези термини.

— Да, разбира се, те са възникнали едва преди петдесет години. И това беше едва въведение към гравитологията.

— Виждам, че ще трябва да си плюя на ръцете — казах аз. — Гравитологията, това, струва ми се, е теория на гравитацията, така ли е?

— Нещо повече. Това не може да се изрази по друг начин освен математически. Запознахте ли се вече с работите на Апиано и Фрум?

— Да.

— В такъв случай задачата ви е улеснена. Това е развитие на метагените в n -мерната конфигурационно изменяща се система.

— Какво говорите? Та нали Скрябин доказа, че няма други метагени освен вариационните?

— Да. Много добро доказателство. Но то е разпокъсано.

— Не може да бъде! Та нали... то трябваше да разкрие един нов свят.

— Да — каза той сухо.

— Спомням си една работа на Маниковски... — започнах аз.

— О, това е твърде далечно. В най-добрия случай... подобно направление.

— Колко може да ми отнеме изучаването на всичко, което е било направено през това време? — запитах аз.

Той помълча малко, преди да отговори.

— За какво ви е това?

Не знаех какво да отговоря.

— Няма ли вече да летите?

— Не — казах аз. — Вече съм твърде стар, не бих издържал такива ускорения, а освен това... не ми се лети.

След тези думи настъпи продължително мълчание. Неочакваният ентузиазъм, с който говорих за математиката, внезапно изчезна и аз останах да седя край Рьомер, чувствувайки тежестта на собственото си тяло и непотребната му големина. Освен математиката ние нямахме за какво друго да говорим и двамата отлично знаехме това. И изведнъж ми се стори, че вълнението, с което говорих за благословената роля на математиката, беше неискрено. Лъжех самия себе си с приказките за скромността и пламенния героизъм на пилота, който в бездните на мъглявините се занимаваше с теоретичното изучаване на безкрайността. А защо беше нужно това? Нима корабокрушенецът,

който цели месеци се е мъчил в морето и за да не полудее, хиляди пъти е броил влакнцата на гредите, от които е направен неговият сал, нима е имал с какво да се похвали, когато най-последно е стъпил на брега? С какво? С това, че се е оказал достатъчно силен, за да издържи? И какво от това? Кого интересува с какво съм запълвал своя нещастен мозък през всичките десет години на полета и защо това трябва да бъде по-важно от онова, с което съм пълнил стомаха си? Време е да сложа край на тази игра на скромнен героизъм. Но аз ще мога да си позволя това едва когато започна да изглеждам като него. Трябва да се мисли и за бъдещето.

— Помогнете ми да стана — прошепна човекът. Изпратих го до глидера, който стоеше на улицата. Вървахме съвсем бавно. Там, където алеите бяха осветени, хората ни изпращаха с погледи. Преди да се качи в глидера, човекът се обърна, за да се сбогува. Нито той, нито аз не намерихме никаква подходяща дума. Той направи непонятен жест с ръка, от която като шпага стърчеше една от патериците му, поклати глава, седна и черната машина безшумно тръгна напред. Тя отплува, а аз стоях с отпуснати ръце, докато глидерът се сля с безкрайната върволица на другите. Пъхнах ръце в джобовете си и тръгнах безцелно по алеята, питайки се кой от нас бе направил по-добър избор.

Хубаво беше, че от града, с който се разделих преди старта, не беше останало нищо. Аз тогава живеях на някаква друга Земя, с други хора; онова беше отминало безвъзвратно, а това тук беше нещо съвсем различно. Нямахме никакви остатъци, никакви развалини, които биха поставили под съмнение моята биологична възраст, и аз можех да забравя нейното земно пресмятане, тъй противно на човешката природа, докато съвсем неочаквано случаят не ме срещна с човек, когото бях оставил на Земята като малко дете; през цялото време, докато седях с него, аз се чувствавах виновен и усещах, че той знае това. Какъв невероятен случай, още няколко пъти повторих аз полубезсмислено, докато най-последно ми мина през ума, че може би и него го е довело на това място същото, което и мен — нали там растеше оня кестен, дървото, което беше по-старо от нас двамата. Все още не знаех до какви граници е достигнала максималната продължителност на техния живот, но видях, че възрастта на Рьомер, изглежда, беше нещо изключително; той беше може би последният или един от последните хора от своето поколение. Ако не бях полетял, сега

нямаше да съм жив, помислих си изведнъж и за първи път експедицията ми откри своята друга, неочаквана страна — стори ми се като някаква хитрост, като нечовешка измама спрямо другите. Вървах, без да зная накъде, около мен шумеше тълпата, потокът от бързаци хора ме блъскаше от всички страни — и изведнъж се спрях като събуден от сън.

Цареше невъобразим хаос: съпровождани от викове и музика, към небето политаха снопове ракети и изгряваха сред облаците като разноцветни букети; пламтящите кълба се разсипваха върху короните на околните дървета; над всичко това от време на време се разнасяше многогласен оглушителен ек, примесен със смях, като чели наблизко се намираще въжена линия, но аз напразно се опитвах да откроя очертанията ѝ в мрака. В дъното на парка се издигаше огромна постройка с кули и дебели стени, сякаш пренесен от средновековието укрепен замък; студените неоновы пламъци, осветяващи неговия покрив, всяка минута се сливаха в думите „ДВОРЕЦ НА МЕРЛИН“. Тълпата, която ме доведе тук, се отклони встрани, към пурпурната стена на павилиона, която ме порази с това, че приличаше на човешко лице: прозорците ѝ бяха пламтящи очи, а пълната със зъби, огромна изкривена уста всеки миг се отваряше, за да погълне следващата порция весели, блъскащи се хора — и всеки път поглъщаше едно и също количество: шест души.

В първия миг поисках да се измъкна от тълпата и да избягам, но това нямаше да бъде лесно, а освен това нямаше къде да отида. Така стигнах до извода, че от всички възможни начини да прекарам остатъка от вечерта този, неизвестният, може би няма да бъде най-лошият. Самотни като мен в тълпата нямаше — преобладаваха двойките, момичета и момчета, жени и мъже, които заставаха по двама, и когато дойде моят ред, което извести белият блясък на огромните зъби и тайнствената пурпурна светлина на раззинатото гърло, аз запристъпвах смутен, не знаейки мога ли да се присъединя към вече образуваната шесторка. В последния миг от затруднението ме избави жената, която стоеше наблизко заедно с чернокос млад човек, облечен доста по-екстравагантно от всички останали; тя ме хвана за ръката и безцеремонно ме повлече след себе си.

Наоколо притъмня; аз усещах топлата, силна ръка на непознатата, подът се раздвижи, започна да става все по-светло и ние

се озовахме в просторна пещера. Последните крачки трябваше да изминем под лек наклон по стръмен каменен сипей, между пропукани скални колони. Непознатата пусна ръката ми — и ние един след друг се наведохме, преминавайки през тесните проходи на пещерата.

Макар да бях подготвен за изненади, учудването ми нямаше граници. Ние стояхме на широкия песъчлив бряг на огромна река, под изгарящите лъчи на тропическото слънце. На противоположния, далечен бряг се простираше джунгла. В подвижните води на реката се виждаха лодки — не, това бяха пироги, издълбани от дървени стволове; на фона на кафяво-зеленото течение стояха застинали във величествени пози негри с огромен ръст — голи, намазани с някакво масло, покрити с млечнобяла татуировка; всеки от тях опираше веслото си в борда на лодката.

Една от тях, вече препълнена, тъкмо отплаваше; с удари на веслата и пронизителни викове нейният чернокож екипаж отпъждаше до половината скритите в тинята, приличащи на чепати дънери крокодили, които се преобръщаха и тракайки безсилно с озъбени челюсти, пропълзяваха към по-дълбоката вода. Заедно с другите шестима аз заслизах надолу по стръмния бряг; първата четворка зае места в следващата лодка, негрите с видимо усилие забиха веслата в ронливия бряг и отблъснаха лодката така, че тя се превъртя; аз бях малко изостанал, пред мен беше вече само онази двойка, на която дължах възможността да участвувам в предстоящото пътешествие, защото вече се показваше втора лодка, дълга към десет метра, черните гребци ни извикаха и борейки се с течението, майсторски приковаха лодката към брега. Един след друг наскочахме в гниещото корито, вдигайки прах с миризма на недогоряло дърво. Младежът в ексцентричния костюм — приличащ на тигърска кожа, горната половина от главата на хищника, лежаща на гърба му, би могла да му служи за качулка — помогна на своята приятелка да се настани. Седнах срещу тях, лодката се отдели от брега и аз вече не бях сигурен дали само преди няколко минути все още се намирах в парка, сред мрака на нощта. Огромният негър, застанал на острия нос на лодката, надаваше от време на време див вик, две редици гърбове се навеждаха, лъщейки, веслата рязко и стремително се връзваха във водата, лодката стържеше по пясъка, влачеше се, докато най-после навлезе в главното течение на реката.

Чувствувах тежката, гореща миризма на водата, на тинята, на гниещата зеленина, която плаваше покрай бордовете на лодката, едва на педя издигащи се над водата. Бреговете се отдалечаваха, ние минавахме покрай сиво-зелени изгорели храсталаци, от нагорещените пясъчни хълмчета понякога с плясък се свличаха крокодили, приличащи на оживели пънове, един от тях доста време плува зад нашата кърма; отначало държеше главата си над повърхността, после водата започна да залива изпъкналите му очи, на края остана само носът му, тъмен като речен камък, който пореше кафявата вода. Между люлеещите се равномерно гърбове на черните гребци понякога се виждаха кипящите водовъртежи — там, където реката отминаваше потънали препятствия, — негърът, седнал на носа, издаваше друг, пресипнал звук, греблата от едната страна започваха да удрят по-рязко и лодката правеше завой; не забелязах кога глухите гръдни стонове, които издаваха негрите, наблягайки върху веслата, започнаха да се сливат в неизказано тъжна, безкрайно повтаряща се песен, нещо като гневен вик, преминаващ в проплакване, което завършваше в многократния плясък на разсичаната от греблата вода. Ние плавахме, сякаш наистина пренесени в сърцето на Африка, по огромната река сред сиво-зелените степи. Стената на джунглата изчезна зад трептящите маси нажежен въздух, черният кормчия ускоряваше темпото, далеч в степта пасяха антилопи, един път сред облаци прах премина в тежък забавен тръс стадо жирафи; внезапно аз почувствувах върху себе си погледа на седящата срещу мен жена и погледнах към нея.

Нейната красота ме порази. Бях забелязал още преди това, че е хубава, но това беше само миг и аз бързо го забравих. Сега тя беше прекалено близо до мен, за да не мога да забележа: не беше хубава, беше прекрасна. Имаше тъмни коси с меден отблясък, бяло, неизказано спокойно лице и тъмни, неподвижни устни. Тя ме завладя. Не като жена — по-скоро като тази смълчана под слънцето безкрайна степ. Красотата ѝ имаше точно онова съвършенство, от което винаги малко съм се страхувал. Може би заради това, че на Земята бях преживял твърде малко, а твърде много бях мислил за това, във всеки случай пред мен стоеше една от ония жени, които приличат на създадени от по-друг материал, отколкото останалите простосмъртни, макар че тази красива лъжа произтича единствено от определената

конфигурация на чертите и засяга само повърхността, но кой мисли за това, когато гледа? Тя се усмихна само с ъгълчетата на очите си, а в същото време устните ѝ запазиха израза на леко презрително равнодушие. Усмихна се, но не на мен, а по-скоро на своите мисли. Спътникът ѝ седеше на вклинената във вдлъбнатината на пъна дъсчица с безволно отпусната през борда лява ръка, така че пръстите му плуваха във водата, но не гледаше нито към нея, нито към простиращата се до хоризонта панорама на дива Африка; той просто седеше като в зъболекарска чакалня, преситен и равнодушен към всичко.

Пред нас се появиха, пръснати по цялата река, сиви камъни. С удивително силен, пронизителен глас кормчията почна да крещи, сякаш изричаше заклинания, негрите яростно наблегнаха върху веслата и лодката полетя стремително покрай камъните, които се оказаха гмуркащи се хипопотами; стадото на дебелокожите остана назад и сред ритмичния блясък на веслата, сред пресипналата тъжна песен на гребците се донесе неизвестно откъде идващ глух шум. Далеч напред, там, където реката изчезваше сред все по-стръмните брегове, се появиха две наклонени една към друга огромни трептящи дъги.

— Аге! Аннаи! Аннаи! Агее!! — ревеше като луд кормчията. Негрите ускориха движенията си, лодката полетя, сякаш ѝ пораснаха криле, жената протегна ръка и без да гледа, започна да търси с нея ръката на спътника си.

Кормчията крещеше. Пирогата се носеше със стремителна бързина. Носът се надигна, ние се плъзнахме по гребена на огромната сякаш неподвижна вълна и между гърбовете на свеждащите се в бясно темпо гребци аз видях огромните извивки на реката: внезапно потъмнелите водни маси падаха в проходите между скалите. Течението се раздвояваше, ние се носехме надясно, където водата надигаше побелели от пяна гърbove, левият ръкав на реката изчезна като отрязан и само чудовищният грохот заедно със стълбовете воден прах подсказваше, че там има водопад. Заобиколихме го и навлязохме в десния ръкав, но и тук беше неспокойно. Пирогата подскачаше като побеснял жребец сред черните скали, над които се издигаше стена от ревяща вода, бреговете се приближаваха, негрите от десния борд престанаха да гребат, опряха гърди в ръкохватките на греблата и с тласък, чиято сила можеше да се почувствува по тъпия звук, откъснал

се от гърдите на гребците, лодката отскочи от скалите и попадна в главното течение на реката. Носът полетя нагоре, седящият върху него кормчия по чудо запази равновесие, лъхна ме студ от пръскащите се над каменните грамади водни струи, пирогата, трептейки като пружина, полетя надолу. Това беше отчаян скок, от двете страни стремглаво профучаваха черни скали с разветви гриви от водна пяна, с глух трясък — веднъж, втори път — негърските весла отблъснаха пирогата от скалите и тя като пусната по бялата пяна стрела се вряза в най-бързото течение на реката. Вдигнах очи и високо над главата си видях разперените корони на сикоморите; сред клоните се стрелкаха малки маймунки. Тласъкът беше толкова силен, че трябваше да се хвана с две ръце за борда — лодката ни подхвърли нагоре и сред гърмежа на водните маси, загребвайки с двата борда вода, която ни намокри до кости, ние се понесохме още по-стръмно надолу — това беше вече истинско падане, крайбрежните скали отлитаха високо като уродливи птици с кипнала пяна по острите криле. На фона на небето стояха изправени силуетите на гребците — сякаш стражи на катастрофата, — ние се носехме право към скалната колона, разделяща теснината на две, пред нас кипеше черен водовъртеж, летяхме право към скалата, чух женски писък.

Негрите се бореха с яростта на отчаяните, кормчията вдигна ръце, видях широко отворените му уста, но не чух никакъв вик, той се мяташе по носа, пирогата плаваше косо, една отбита вълна ни спря, за секунда замряхме на място, после сякаш, без да обръща внимание на усърдната работа на греблата, лодката се извъртя и заплава назад, все по-бързо и по-бързо.

В един миг двете редици негри, захвърляйки веслата, изчезнаха; без да се замислят, скочиха във водата, от двете страни на пирогата. На смъртоносния скок последен се реши кормчията.

Още веднъж се разнесе писъкът на жената; нейният спътник опря краката си в насрещния борд, тя се притисна към него, с истински възторг наблюдавах картината на сгромолясващите се водни маси, на ревящите дъги, лодката се удари в нещо; вик, пронизителен вик...

Напреко на устремения надолу воден таран, който ни увеличаше със себе си, над самата повърхност на водата лежеше дърво, истински горски великан, паднал отвисоко и образувал нещо като мост. Онези двамата се проснаха на дъното на лодката. За миг се поколебах — дали

да не направя същото. Знаех, че всичко това — негрите, потокът, африканският водопад — е някаква невероятна илюзия, но да остана неподвижен, когато носът на лодката се плъзна под залетия с вода смолист ствол на огромното дърво, беше пряко силите ми. Със светкавична бързина легнах на дъното, протягайки ръка нагоре, тя премина през дънера, без да го докосне, не почувствувах нищо, както и очаквах, но въпреки това илюзията, че по чудо избягнахме катастрофата, остана ненарушена.

Но това не беше краят; върху следващата вълна пирогата вирна нос, гигантска водна маса ни заля от главата до петите, обърна ни и колко удара отброи сърцето ми, докато лодката се въртеше в дяволски кръг към самия център на водовъртежа, не зная. Може би жената отново е крещяла, но аз не чух нищо; трясъка, грохота на пропукващите се бордове усещах с цялото си тяло, слухът ми сякаш беше омагьосан от рева на водопада; пирогата, с нечовешка сила подхвърлена нагоре, се заклеци между скалите. Двамата скочиха на заливаната от пяна скала, аз ги последвах.

Намирахме се на скален отломък, между два потока побеляла кипяща вода. Десният бряг беше доста далече; към левия водеха закрепени между цепнатините на скалите дъски, нещо като висящ мост над вълните, които беснееха на дъното на дяволския котел. Въздухът беше леден от мъглата и водните пръски, тъничкото мостче висеше над бездната без всякакви перила, хлъзгаво от влагата, над стена от непрекъснат рев, трябваше да се стъпва по прогнилите дъски, които едва се крепяха на преплетените въжета — от брега ни отделяха само няколко крачки. Двамата ми спътници стояха на колене и сякаш се препираха кой да мине пръв. Разбира се, не чувах нищо. Въздухът сякаш беше се втвърдил от непрестанния тътен. Най-после младият човек стана и се обърна към мен, показвайки надолу. Погледнах натам и видях пирогата, откъснатата ѝ кърма затанцува над водата и въртейки се все по-бързо, изчезна, увлечена от водовъртежа. Младежът в тигровата кожа сега беше по-малко равнодушен и сънлив, отколкото в началото на пътуването, но затова пък сърдит, сякаш беше попаднал тук против волята си. Той хвана жената за раменете и аз помислих, че сигурно е полудял, защото започна да я блъска към ревящата пропаст. Жената нещо му каза, видях възмущението, блестящо в очите ѝ. Сложих ръце на раменете им, давайки знак да ме пропуснат, и стъпих

на мостчето. То се люлееше и трепереше; вървах не много бързо, пазейки равновесие с рамене, един-два пъти точно по средата залитнах, изведнъж мостчето се залюля така, че едва не паднах. Причината беше онази жена — без да чака да мина, тя беше тръгнала по мостчето; от страх да не падна, аз рязко скочих напред, приземих се на самия ръб на скалата и веднага се обърнах.

Жената не можа да мине: върна се. Младият човек тръгна пръв, държейки я за ръка, зад тях невероятните образи, които създаваше водопадът, образуваха черно-белия фон на несигурното им преминаване. След миг младежът застана до мен, аз му подадох ръка, мостчето затрепери, жената се спъна, аз дръпнах младежа така, че по-скоро бих изтръгнал ръката му, отколкото да му дам да падне; от тласъка той полетя два метра напред и се приземи зад мен, на колене — но пусна жената.

Тя беше още във въздуха, когато аз скочих с краката напред, стараяйки се да попадна във вълната косо, между брега и най-близката скала. Над всичко това се замислях по-късно, когато имах време. Всъщност знаех, че водопадът и висящият мост са само зрителна измама — освен всички други най-доброто доказателство беше оня дънер, през който ръката ми премина като през празно пространство. И въпреки това скочих, сякаш жената наистина можеше да загине, и дори, спомням си, неволно бях се приготвил да посрещна ледения удар на водата, чиито пръски продължаваха да мокрят лицата и дрехите ни.

Но не почувствувах нищо, освен силното подухване на вятъра и изведнъж се приземих в просторна зала — с леко подгънати колене, сякаш бях скочил от височина най-много един метър. Разнесе се дружен смях.

Стоях на мекия, сякаш пластмасов под, наоколо беше пълно с хора, дрехите на някои от тях бяха още мокри; с вдигнати нагоре глави те се превиваха от смях.

Проследих погледа им — това беше невероятно.

Нито следа от водопадите, скалите, африканското небе — видях блестящ покрив, а под него — бавно плаващата пирога — всъщност не пирога, а някакъв декор, защото приличаше на лодка само отгоре и отстрани — на дъното ѝ се намираще някаква метална конструкция. В нея лежах по гръб четирима души, но около тях нямаше нищо — нито негърски гребци, нито скали, нито река, само от време на време от

скрити в стената отвори излитаха тънки струи вода. Малко по-нататък във въздуха се люлееше като привързан балон, понеже не беше подпряна с нищо, онази скала, върху която завърши нашето пътешествие. От нея водеше мостче до каменната издатина, която стърчеше от металната стена. Това беше всичко. Пирогата с хората се мяташе, повдигаше се и падаше рязко без ни най-малък шум, чуваха се само взривове от весел смях, съпровождащи поредните етапи от спускането по несъществуващия водопад. След миг пирогата се удари в скалата, хората изскочиха отвътре и спряха пред мостчето.

От моя скок бяха изминали двайсетина секунди. Потърсих с очи жената. Тя ме погледна. Стана ми малко глупаво. Не знаех дали да отида при нея. Но събраните хора започнаха да излизат и в следващия миг ние двамата се намерихме един до друг.

— Винаги едно и също — каза тя. — Всеки път падам.

Нощта в парка, бенгалските огънове и звуците на музиката ми се струваха нереални. Ние се движехме с тълпа от хора, възбудени от преживяното; видях спътника на жената — промъкваше се към нея. Отново беше сънлив, както преди това. Стори ми се, че въобще не ме забелязва.

— Да идем при Мерлин — каза жената тъй високо, че успях да чуя и аз. Нямах намерение да подслушвам. Но вълната от напирасци хора ни притисна така, че тримата тръгнахме един до друг.

— Това ми прилича на бягство... — каза жената, усмихвайки се. — Надявам се, че не се боиш от магиите?...

Обръщаше се към него, но гледаше мен. Можех, разбира се, да си пробия път сред тълпата, но както винаги в подобни случаи, най-много се страхувах да не изпадна отново в смешно положение. Отново тръгнах, отвори се свободно място, другите край мен също решиха да посетят двореца на Мерлин и когато тръгнах натам, няколко души застанаха между нас и внезапно ме обзе съмнение, че може би всичко това ми се е присънило.

Напредвахме крачка след крачка. Сред тревните полета, треперейки с огнени езици, стояха пълни със смола бурета, пламъците им осветяваха стръмни тухлени бастиони. Преминахме по моста над рова, под оголените зъби на решетката, обгърна ни полумрак и прохладата на каменната зала, от нея нагоре водеше стръмна стълба, кънтяща от ехото на стъпките. Но в стръмно извития коридор на

горния етаж имаше по-малко хора. Коридорът водеше към вътрешната галерия, оттам се откриваше поглед към двора, където някаква шумна паплач, яхнала покрити с чулове коне, гонеше черно чудовище; вървах нерешително, без да зная накъде, заедно с още няколко души, които бях почнал вече да различавам. Някъде между колоните се мярнаха жената и нейният спътник. В нишите на стените стояха празни рицарски доспехи. В дъното се отвори обкована с медна ламарина врата, направена сякаш за великани, влязохме в стая, облечена с червен дамаскин, осветена от факли, лютивият дим на които дразнеше ноздрите. Край масите пируваше креслива група — ни пирати, ни странствуващи рицари, — на шишовете, лизани от пламъците, се въртяха огромни късове месо, по лъщящите от пот лица играеха пурпурни отблясъци, костите хрущяха между зъбите на облечените в броня гуляйджии, от време на време, ставайки от масите, те минаваха между нас. В следващата зала десетина великани играеха на кегли, употребявайки черепи вместо топки; всичко показано дотук, ми се стори наивно и долнопробно. Тъкмо спрях край играещите, еднакви с мен по ръст, и някой налетя върху мен, надавайки вик на изумление. Обърнах се и видях широко отворените очи на някакво момче. То промърмори някакво извинение и бързо се отдалечи с глупаво изражение на лицето; едва когато срещнах погледа на чернокосата жена, заради която се озовах в този дворец на евтини чудеса, разбрах какво се беше случило: момчето искаше да мине през мен, вземайки ме за един от безплътните жители на Мерлиновия дворец.

В едно от отдалечените крила на двореца ни прие самият Мерлин, заобиколен от маскирана свита, която мълчаливо му асистираше в неговите магии. Но всичко това ми беше вече малко втръснало и приемах равнодушно демонстрациите на неговото магьосническо изкуство. Зрелището свърши бързо; присъстващите вече бяха започнали да излизат от залата, когато Мерлин, белонос и величествен, ни прегради пътя и мълчаливо посочи отсрещната, облечена в черно сукно, врата.

Покани вътре само нас тримата. Той не влезе. Озовахме се в неголяма, но много висока стая, едната стена на която беше заета от огледало — от тавана до каменния под от бели и черни плочи. Създаваше се впечатление като че ли в стаята, два пъти по-голяма,

отколкото в действителност, върху каменна, шахматна дъска стояха шестима души.

Нямаше никакви мебели — нищо освен висока алабастрова урна с букет цветя, приличащи на орхидеи, но с необикновено големи чаши. Всяко от цветята имаше различен цвят. Стояхме срещу огледалото.

Изведнъж моето отражение вдигна очи към мен. Това движение не беше повторение на моето. Аз стоях неподвижен, а оня отсреща — висок, плещест — бавно обгърна с поглед най-напред тъмнокосата жена, после нейния спътник — никой от нас не мърдаше и само отраженията, станали независими от нас, по някакъв необясним начин оживяха и разиграваха помежду си мълчалива сцена.

Младежът в огледалото приближи към жената, погледна я в очите, тя поклати отрицателно глава, извади цветята от бялата ваза и прехвърляйки ги между пръстите си, избра три — бяло, жълто и черно. Бялото подаде на своя спътник, а с другите две дойде при мен. При мен — в огледалото. Протегна ми двете цветя. Избрах черното. Тогава тя се върна на предишното си място и всички ние — там, в огледалната стая — заехме точно същите пози, както в действителност. В същия миг цветята изчезнаха от ръцете на нашите двойници и това вече бяха обикновени, абсолютно точно повтарящи всеки жест отражения.

Вратата в срещуположната стена се отвори; слязохме надолу по стръмните стълби. Колоните, балкончетата, сводовете незабелязано се превърнаха в белоснежни и сребърни коридори. Вървахме нататък, все още мълчейки — нито заедно, нито поотделно; това състояние на нещата все повече ме потискаше, но какво можех да направя? Да пристъпя към познатата от добрия тон на миналия век церемония на запознаване?

Приглушени звуци на оркестър. Ние се намирахме сякаш зад кулисите на невидима сцена, в дъното стояха няколко празни масички с отместени кресла, жената спря и запита своя спътник:

— Няма ли да отидеш да потанцуваш?

— Нямам желание — каза той.

За първи път чух гласа му. Беше красив, но изпълнен с някаква отпуснатост, с неразбираема пасивност, сякаш нищо на този свят не го интересуваше. Имаше прекрасна, почти момичешка уста. Погледна ме. После нея. Стоеше и мълчеше.

— Е, тогава върви, щом искаш... — каза тя.

Той дръпна завесата, заместваща една от стените, и излезе. Тръгнах след него.

— Извинете! — чух зад гърба си.

Спрях. Зад завесата се разнесоха ръкопляскания.

— Няма ли да седнете?

Мълчаливо седнах. Профилът ѝ беше великолепен. Кръгли бисерни плочки закриваха отдолу ушите ѝ.

— Аз съм Аен Аенис.

— Хел Брег.

Стори ми се учудена. Не от моето име. То не ѝ говореше нищо. По-скоро от това, че приех името ѝ така безразлично. Сега можех да я разгледам отблизо. Красотата ѝ беше съвършена и безпощадна. И спокойната, властна небрежност на движенията също. Беше в розово-сива, повече сива, отколкото розова рокля, която още повече подчертаваше белотата на лицето и ръцете ѝ.

— Не ви ли харесвам? — запита тя спокойно.

Сега пък аз се учудих:

— Но аз не ви познавам.

— Аз съм Амаи — от „Истинските“.

— Какви са тия „Истински“?

Погледът ѝ с любопитство се плъзна по мен.

— Как, не сте гледали „Истинските“?

— Дори не знам какво е.

— Откъде сте дошли тук?

— От хотела?

— Ах, така ли? От хотела... — В гласа ѝ имаше нескрита ирония. — А мога ли да знам, къде сте били, преди да отидете в хотела?

— Можете. Бях във Фомалхаут.

— Какво е това?

— Съзвездие.

— Какво?

— Звездна система, на двадесет и три светлинни години оттук.

Клепачите ѝ трепнаха. Устата ѝ се отвори. Беше наистина прекрасна.

— Вие сте астронавт?

— Да.

— Разбирам. Аз съм реалистка — доста известна.
Не казах нищо. Мълчахме. Музиката продължаваше да свири.

— Танцувате ли?

Малко остана да се изсмея:

— Това, което танцуват сега — не.

— Жалко. Но това може да се поправи. Защо направихте това?

— Кое?

— Там — на мостчето...

Не отговорих веднага.

— Това беше... инстинктивно.

— Били ли сте... друг път там?

— На това изкуствено пътешествие ли? Не.

— Не?

Секунда мълчание. Очите ѝ, за миг зелени, сега станаха почти черни.

— Само в най-старите филми може да се види такова нещо... — каза тя сякаш с нежелание. — Никой вече не умее да играе така. Просто не става. Когато видях това, помислих си, че вие...

Чаках.

— ... бихте могли... Защото преживявахте истински. Нали така?

— Не знам. Възможно е.

— Нищо. Аз знам. Искате ли? Аз съм близка с Френет. Може би не знаете кой е той? Трябва да му кажа... Главният продуцент на реалите. Ако пожелаете...

Разсмях се от все сърце. Тя трепна.

— Простете ми. Но — велики небеса, сини и черни — вие искате да ме ангажирате за...

— Да.

Не приличаше на засегната. По-скоро обратното.

— Благодаря ви. Но няма смисъл.

— Тогава поне ми кажете, как успяхте да направите това? Или това е тайна?

— Какво значи „как“? Та вие сама видяхте...

Замълчах.

— Аха, вие питате, как съм могъл да се реша?

— Вие сте изключително досетлив.

Тя умееше да се усмихва с тъмните си очи, както сигурно никоя друга. Почакай, след малко ще изчезне желанието ти да ме съблазняваш, помислих си аз.

— Това е много просто. Няма никаква тайна. Не съм бетризиран.

— О!...

За миг си помислих, че ще стане, но се овладя. Очите ѝ отново се обърнаха към мен, големи и жадни. Тя ме гледаше така, сякаш съм див звяр, притаил се на крачка от нея, сякаш ужасът, който събуждах в нея, ѝ доставяше някакво перверзно удоволствие. Това беше обида, лоша, отколкото, ако просто се беше изплашила.

— Можете ли...?

— Да убивам ли? — запитах аз, усмихвайки се вежливо. — Да. Мога.

Мълчахме. Музиката все още свиреше. Няколко пъти жената вдига очи към мен. Но не казваше нищо. Аз също. Чуха се аплодисменти. Музика. Отново аплодисменти. Седяхме така сигурно четвърт час. Внезапно тя стана.

— Ще дойдете ли с мен?

— Къде?

— У дома.

— На брит ли?

— Не.

Обърна се и излезе. Седях, без да помръдна. Мразех я. Без да се обръща, тя вървеше, много по-различно от всички други жени, които бях срещал. Не вървеше, плуваше. Като кралица.

Настигнах я край живия плет, където беше вече почти тъмно. Слабите отблясъци на светлината, идваща от павилионите, се преплитаха със синкавото сияние на града. Сигурно беше чула моите крачки, но продължаваше да върви, без да се оглежда, сякаш беше сама, дори когато я хванах подръка. Продължаваше да върви; това беше като плесница. Хванах я за раменете, обърнах я към себе си, лицето ѝ, бяло в тъмнината, се вдигна към мен; гледаше ме право в очите. Не се опитваше да се изтръгне. Всъщност не би могла. Целувах я трескаво, изпълнен с ненавист, чувствавах как треперя.

— Ти... — каза тя с нисък глас, когато спрях.

— Мълчи!

Опита се да се освободи.

— Още не — казах аз и отново започнах да я целувам. Изведнъж яростта ми се превърна в отвращение към самия мен и я пуснах. Мислех, че ще избяга. Остана. Опитваше се да ме погледне в очите. Извърнах глава.

— Какво ти е? — попита тя тихо.

— Нищо.

Хвана ме за ръката.

— Да вървим.

Някаква двойка мина покрай нас и се скри в мрака. Тръгнах след нея. Там, в тъмното, всичко беше като че ли възможно, но когато стана по-светло, моето избухване отпреди миг — което трябваше да бъде отмъщение за обидата — се превърна в нещо смешно. Чувствувах, че се увеличавам в някаква игра, фалшива също като онази опасност и магиите, като всичко друго — и продължавах да вървя напред. Но вече не изпитвах нито ненавист, нито гняв — беше ми все едно.

Озовах се сред висящите високо в небето светлини и внезапно почувствувах тежестта на своето присъствие, което превръщаше всяка крачка редом с нея в някаква гротеска. Но тя сякаш не забелязваше това. Вървеше покрай насипа, зад който в дълги редици стояха глйдери. Исках да остана, но тя плъзна ръка по моята и я стисна. Би трябвало да измъкна ръката си, но отново щях да стана смешен — самият паметник на астронавтските добродетели, изкушаван от прелъстителната съпруга на Потифар. Седнах редом с нея, машината трепна и полетя. За първи път пътувах с глидер и разбрах защо нямаха прозорци. Отвътре бяха целите прозрачни, сякаш от стъкло.

Дълго пътувахме, без да проговорим. Центърът на града отстъпи място на чудноватите форми на крайградската архитектура — под малките изкуствени слънца сияеха, потънали в зеленина постройки, с неясни очертания, ту издути като някакви странни възглавници, ту разперили фантастични крила така, че се губеше границата между самите домове и тяхното обкръжение — плодове на фантасмагорично въображение, на непрекъснато старание да се създава нещо, което да не повтаря предишното. Глидерът излезе от широкото пътно платно, прекоси тъмния парк и спря до стълбата, начупена на вълни като стъклена каскада; качвайки се нагоре, видях простиращата се под краката ми оранжерия.

Тежката врата безшумно се отвори. Огромен хол, заобиколен под самия таван с галерия, бледорозови дискове на лампи без стойки или шнулове; ниши в наклонените стени, сякаш отворени към друг свят прозорци, а в тях — не, това не бяха фотографии, нито кукли — това беше самата Аен, огромна — отсреща — в обятията на мургав мъж, който я целуваше, над потока от стъпала — Аен в непрестанното мигане на роклята си, встрани — наведена над цветя, виолетови, големи като лицето ѝ. Вървейки зад нея, я видях още веднъж в друг прозорец, усмихната по момичешки, самотна, светлината трептеше в медните ѝ коси.

Зелени стъпала. Бяла анфилада. Сребърни стъпала. Низ от коридори, а в тях — непрекъснато, бавно движение, сякаш пространството дишаше, стените се отместваха безшумно, отваряйки проходи там, накъдето вървящата пред мен жена насочваше своите крачки; изглеждаше като че ли неуловим вятър изглажда ъглите на галерията, извайва ги пред очите ни, а всичко, което бях видял досега, е само преддверие. През една стая, толкова бяла, че дори сенките в нея бяха бели, влязохме в друга, по-малка — след девствената белота на първата бронзовите тонове на тази бяха като вик. Тук нямаше нищо освен неизвестно откъде бликаща светлина, източникът на която се намираще сякаш някъде ниско, така че осветяваше нас и нашите лица изотдолу; тя вдигна ръка и наоколо притъмня; приближи към стената и с няколко жеста, сякаш правеше магия, я накара да се издуе, след което гърбицата започна да се развива и се превърна в нещо като широко двойно легло — бях достатъчно запознат с топологията, за да мога да почувствувам цялата гениалност на неговата форма.

— Имаме гост — каза Аен, спирайки. От вътрешността на декоративното пано изскочи ниска, отрупана с чаши масичка и заподскача като куче към нея. Аен заповяда с жест да се появи малка лампа и стената се подчини — големите светлини над нишата с креслата — какви кресла бяха това, нямам думи, за да ги опиша! — угаснаха. Изглежда, тези развиващи се и разцъфващи пред очите удобства ѝ бяха порядъчно омръзнали, затова, без да им обръща внимание, Аен се наведе над масичката и запита, без да гледа към мен:

— Блар?

— Нека бъде блар — казах аз. Не питах вече нищо; ако не можех да не бъда дивак, то поне можех да бъда мълчалив дивак.

Аен ми подаде висок конус с тръбичка, той искреше като рубин, но беше мек, сякаш докосвах мъхестата кожа на някакъв плод. За себе си извади още един такъв. Седнахме. Беше непоносимо меко, сякаш седях върху облак. Течността имаше вкуса на непознати пресни плодове с мънички зрънца, които неочаквано и смешно се пръскаха в устата.

— Харесва ли ти? — запита Аен.

— Да.

Може би това беше някаква ритуална напитка. Да речем, избраниците или обратното, за укротяване на особено опасните. Но си казах, че нищо вече няма да питам.

— По-добре е, когато седиш. Защото си ужасно висок.

— Знам.

— Нарочно ли се правиш на невъзпитан?

— Не. Това ми се удава без всякакви усилия.

Започна тихо да се смее.

— Освен това съм остроумен — казах аз. — Цял куп достойнства, а?

— Ти си друг — каза тя. — Никой не говори така. Каж ми, как става това? Какво чувствуваш?

— Не разбирам.

— Е, не се преструвай. Или излъга... не. Това е невъзможно. Сигурно не би могъл...

— Да скоча ли?

— Нямах пред вид това.

— А какво?

Очите ѝ се притвориха.

— Не знаеш ли?

— Вие какво? — започнах аз. — И това ли не правите вече?

— Правим го, но не така.

— Виж ти! И добре ли го правя?

— Не. Сигурно не... но така, като че ли искаше... — Тя не довърши.

— Какво?

— Ти знаеш. Аз го почувствувах.

— Бях ядосан — признах си.

— Ядосан! — каза тя подигравателно. — Мислех, че... само не знам какво мислех. Никой не би си позволил това, знаеш ли?

Усмихнах се едва забележимо.

— И затова ли ти хареса?

— Ти нищо не разбираш. Светът е лишен от страх, а от тебе човек може да се бои.

— Искаш ли още? — запитах аз.

Устните ѝ се разтвориха, пак започна да ме гледа като някакъв въображаем звяр.

— Искам.

Притисна се до мен. Хванах ръката ѝ и я сложих върху своята — пръстите ѝ едва надхвърляха дланта ми.

— Защо ръката ти е толкова твърда? — запита тя.

— Това е от звездите. Те имат остри ръбове. А сега запитай: защо имаш такива страшни зъби?

Тя се усмихна:

— Зъбите ти са съвсем нормални.

Казвайки това, тя вдигна във въздуха ръката ми и при това беше така внимателна, че си спомних срещата с лъва и вместо да се почувствувам засегнат, се усмихнах, защото в края на краищата това беше ужасно глупаво.

Аен стана, през рамото ми си наля нещо от малка тъмна бутилка и го изпи.

— Знаеш ли какво е това? — запита тя, притваряйки очи с такъв израз, сякаш течността я изгаряше. Имаше огромни мигли, сигурно изкуствени. Актрисите винаги имат изкуствени мигли.

— Не.

— Няма ли да кажеш на никого?

— Не.

— Това е перто...

— О, нима? — възкликнах аз за всеки случай.

Тя отвори очи.

— Видях те още преди това. Вървеше с някакъв ужасен старец, а после се връщаше сам.

— Това е синът на мой по-млад колега — отговорих аз. Най-чудното е, че това е истина, проблесна в мозъка ми.

— Ти се набиваш в очи, знаеш ли?

— Какво да правя?

— Не само за това, че си толкова висок. Другояче ходиш... и гледаш... сякаш...

— Какво?

— Сякаш постоянно си нащрек.

— Защо?

Не отговори. Лицето ѝ се измени. Задиша тежко, гледайки ръката си. Върховете на пръстите ѝ трепереха.

— Готово... — каза тихо тя и се усмихна, не на мен. Усмивката ѝ стана някак възторжена, зениците се разшириха, поглъщайки ирисите, тя бавно се навеждаше назад, докато легна на сивата възглавница, медните коси се разпиляха, тя ме гледаше с някакво тържествуващо вцепенение.

— Целуни ме.

Прегърнах я и това беше ужасно, защото я желяех и не я желяех — струваше ми се, че престава да бъде самата тя — сякаш всеки миг можеше да се превърне в нещо друго. Вплете пръсти в косите ми, въздишките ѝ, когато се откъсваше от мен, бяха като стон. Един от нас е фалшив и подъл, мислех си аз, но кой, тя или аз? Целувах я, лицето ѝ беше болезнено красиво, страшно чуждо, след това остана само насладата, чак непоносима, но дори и тогава вътре в мен остана някакъв мълчалив студен наблюдател — не изгубих ума си. Облегалката, послушна на нашите желания, се превърна във възглавница за главите ни, това беше като присъствие на някой трети, унижаващо бдителен, а ние, сякаш знаейки това, през цялото време не разменихме нито дума. Аз вече заспивах, прегръщайки я през раменете, а още ми се струваше, че някой стои и гледа, гледа...

Когато се събудих, Аен спеше. Това беше друга стая. Не, същата, но някак променена — част от стената се беше отместила и се виждаше разсъмването. Над нас, сякаш забравена, гореше малката лампичка. Отсреща, над върховете на дърветата, още почти черни, светлееше. Отместих се внимателно към края на леглото; Аен помърмори нещо като „Алан“, продължавайки да спи.

Тръгнах из огромните празни зали. Те имаха прозорци, гледащи на изток. През тях нахлуваше огнено сияние и изпълваше прозрачните мебели, трептейки с отблясъците на червено вино. През дългия низ от зали видях преминаваща фигура — това беше робот, бисерносив, без

лице, корпусът му излъчваше бледа светлина, вътре в него тлееше рубиново пламъче като кандило пред икона.

— Искам да изляза — казах аз.

— Да, заповядайте.

Сребърни, сини, зелени стълби. Сбогувах се едновременно с всички лица на Аен във високата като храм зала. Навън вече беше напълно светло. Роботът отвори пред мен вратата. Наредих му да поръча глйдер.

— Веднага. Желаете ли домашен?

— Нека бъде домашен. До хотел „Алкарон“.

— Слушам. На вашите услуги.

Някой вече се беше обръщал към мен по същия начин. Кой? Не можах да си спомня.

По стръмните стъпала — за да бъде ясно докрай, че това е дворец, а не дом — слязохме двамата; огрян от лъчите на изгряващото слънце, аз се качих на машината. Когато тя потегли, се обърнах. Роботът все още стоеше в раболепна поза, скръстил тънките си ръце като богомолец.

Улиците бяха почти пусти. В градините, като странни, захвърлени кораби, си почиваха вилите, да, именно си почиваха, сякаш за миг бяха кацнали сред оградите от храсти и дървета, свили своите пъстри островърхи криле. В центъра беше по-оживено. Небостъргачи с нажежени от слънцето върхове, домове с палмови градини, домове гиганти на широко разкрасчени подпори — улицата ги разсичаше, излиташе в синеещото се пространство; но вече не виждах нищо. В хотела се изкъпах и позвъних в Бюрото за пътешествия. Поръчах си улдер за дванадесет часа. Беше ми малко смешно, че така свободно си служа с тези названия, без дори да имам понятие какво е това „улдер“.

Оставах ми още четири часа. Свързах се с инфора от хотела и го запитах за рода Брег. Близки роднини нямах, но братът на баща ми имаше две деца, момиче и момче. Дори ако не бяха вече между живите, то поне техните деца...

Инфорът изброи единадесет души с фамилията Брег. Поисках данни за родословното им дърво. Оказа се, че само един от тях, Атал Брег, е мой роднина. Беше внук на моя чичо, вече не млад, почти шестдесетгодишен. Знаех вече всичко, което ми трябваше. Дори вдигнах слушалката, за да му позвъня, но се отказах. Какво всъщност

бих могъл да му кажа? Или той на мен? Как е умрял баща ми? Или моята майка? Аз бях умрял за тях още по-рано и сега, от отвъдния свят, нямах право да питам. В един миг почувствувах, че да питам за това би било извратено, като че ли ги бях измамил, страхливо избягвайки от съдбата си, скривайки се във времето, което беше за мен не така смъртоносно, както за тях. Те ме бяха погребали сред звездите, а не аз тях на Земята.

И все пак позвъних. Дълго време не ми отговаряха. Най-после се обади домашният робот и съобщи, че Атал Брег се намира извън Земята.

— Къде е? — бързо запитах аз.

— На Луната. Замина за четири дни. Какво да му предам?

— Какво прави той? Какъв е по професия? — запитах аз. — Защото не знам дали това е същият, когото търся, може да стане някаква грешка...

Беше ми някак по-лесно да излъжа робота.

— Атал Брег е психопед.

— Благодаря. Ще му телефонирам пак след няколко дни.

Затворих телефона. Добре, че не беше астронавт; това ме успокои.

Свързах се отново с хотелския инфор и запитах какво би могъл да ми препоръча като развлечение за два-три часа.

— Заповядайте в нашия реалон — каза той.

— Какво давате там?

— „Обичаната“. Това е най-новият реал на Аен Аенис.

Слязох долу; реалонът се намираше под земята. Представлението вече беше започнало, но роботът на входа ми каза, че почти нищо не съм пропуснал — само две-три минути. Той ме поведе в тъмното, извади от него по някакъв необясним начин яйцевидно кресло и като ме настани върху него, изчезна.

Първото ми впечатление беше, че седя пред театрална сцена или по-скоро на самата сцена, тъй близо до мен бяха актьорите. Сякаш, протягайки ръка, бих могъл да ги докосна. Едва ли бих могъл да случя по-добре — това беше някаква история от моето време — с други думи, историческа драма; времето на действието не беше точно определено, но съдейки по някои подробности, някакви петнайсетина години след моето отлитане.

Наслаждавах се на гледката на костюмите; сценографията беше натуралистична, но това ме забавляваше, защото откривах множество грешки и анахронизми. Героят, много красив, мургав брюнет, излезе от дома си облечен във фрак (беше ранен утринен час) и отпътува с колата си на среща с любимата; имаше дори цилиндър, но сив, сякаш беше англичанин и отиваше на дерби. После се появи романтична кръчма с такъв кръчмар, какъвто не бях виждал през живота си — приличаше на пират; героят седна върху полите на фрака си и започна да пие бира през сламка; и все в тоя дух.

Изведнъж престанах да се усмихвам: влезе Аен. Беше облечена абсурдно, но това веднага изгуби своето значение. Зрителят знаеше, че тя обича друг и само лъже тоя младеж; това беше типична мелодраматична роля на коварна жена — сладникава и банална. Но Аен и тук беше на висота. Тя играеше момиче, което живее само с дадения момент, деликатно, лекомислено и поради безкрайната наивност на своята жестокост — невинно; момиче, което правеше нещастни всички, защото не искаше да обиди никого. Падайки в обятията на един, тя забравяше за друг и правеше това така, че зрителят неволно вярваше в нейната искреност — макар и само за миг.

Всъщност цялата тази глупост се разпадаше на прах и оставаше само Аен — великата актриса.

Реалът беше нещо повече от телеуправляем театър, защото когато се вглеждах в някой фрагмент от сцената, той се увеличаваше и приближаваше, така че зрителят сам, по собствено желание решаваше дали иска да види отделен детайл или картината като цяло. При това пропорциите на останалото извън зрителното поле изображение не се изменяха. Това беше някаква забавна оптическа дяволия, която даваше свръхестествено ясна илюзия, нещо като подсилена действителност.

Върнах се отново горе да приготвя багажа си, защото само след десетина-петнадесет минути трябваше да тръгна. Оказа се, че имам повече багаж, отколкото предполагах. Още не бях напълно готов, когато запя телефонът: уддерът вече ме чакаше.

— Слизам веднага — казах аз.

Багажният робот взе куфарите ми и тъкмо излизах от стаята, когато телефонът се обади отново. Поколебах се. Тихият сигнал се повтаряше, без да спре. За да не прилича на бягство, реших да вдигна слушалката, без да съм напълно сигурен защо всъщност го правя.

— Ти ли си?

— Да. Събуди ли се?

— Отдавна. Какво правиш?

— Видях те. В един реал.

— Така ли? — каза само тя, но аз почувствувах в гласа ѝ задоволство. Това означаваше: ти си мой.

— Не — казах аз.

— Какво не?

— Момиче, ти си голяма актриса. Но аз съвсем не съм такъв, какъвто може би ти се струвам.

— През тази нощ също ли само така ми се е сторило? — прекъсна ме тя. В гласа ѝ трептяха весели нотки и изведнъж ми стана отново смешно. Не можех да се освободя от това чувство: някакъв квакер от звездите, веднъж съгрешил, но разкайващ се, суров и скромнен.

— Не — казах овладявайки се, — не ти се е сторило. Но аз заминавам.

— Завинаги ли?

Този разговор я забавляваше.

— Момиче... — започнах аз, без да знам какво да кажа. Известно време се чуваше само нейното дишане.

— А после? — запита тя.

— Не знам — поправих се бързо. — Нищо. Заминавам. Другото няма смисъл.

— Сигурно няма — съгласи се тя — и затова може да бъде прекрасно. Какво видя? „Истинските“ ли?

— Не, „Обичаната“. Слушай...

— О, това е пълна глупост. Не мога да я гледам. Най-лошата от моите работи. Гледай „Истинските“. Или не, ела довечера. Ще ти ги покажа. Не, днес не мога. Утре.

— Аен, няма да дойда. Аз наистина заминавам след малко...

— Не ме наричай „Аен“, казвай ми „момиче“... — помоли тя.

— Момиче, дявол да те вземе — казах аз и затворих телефона, но веднага се почувствувах ужасно глупаво, пак вдигнах слушалката и отново я оставих и излетях от стаята, сякаш някой ме гонеше. Слязох долу, но се оказа, че улдерът е на покрива. Значи, трябвало е нагоре.

На покрива имаше ресторант — градина и летище. Или по-точно ресторант-летище, някакъв хаос от етажи, летящи перони, невидими стъкла — не бих могъл да намеря своя улдер дори и след една година. Но при него ме доведоха почти за ръка. Беше по-малък, отколкото си мислех. Попитах колко време ще трае полетът, защото исках да почета.

— Около дванадесет минути.

Стана ясно, че няма смисъл да се залавям за четене. Вътрешността на улдера напомняше донякъде на експерименталната ракета „Термо Факс“, която някога пилотирах, само че беше по-комфортна, но когато вратата се затвори зад робота, който учтиво ми пожела приятно пътуване, стените мигновено станаха прозрачни, а тъй като седях на първото от четирите кресла (останалите бяха празни), изглеждаше, като че ли летях върху кресло, поставено в голяма чаша.

Смешно наистина, но тази машина нямаше нищо общо с ракета или самолет; повече приличаше на летящо килимче. Този странен апарат най-напред се устреми вертикално нагоре, без ни най-малка вибрация, издавайки протяжно свистене, и се понесе хоризонтално като изстрелян куршум. И отново стана същото, което вече бях забелязал: моментът на ускорението изобщо не се чувствуваше. Тогава на гарата все още можех да смятам, че съм жертва на илюзия, но сега вече бях сигурен... Не бих могъл да изразя чувството, което изпитах в този миг — та ако те наистина са успели да преодолеят силата на ускорението, тогава всичките наши хибернации, изпитания, подбор, всички мъки и страдания по време на полета губеха своя смисъл; в този миг аз приличах на покорител на Хималаите, който след изключително трудно изкачване най-после стига до върха и там намира хотел, пълен с туристи, защото, докато е извършвал самотния си подвиг, от другата страна са прокарали железопътна линия и са построили увеселително градче. И никак не ме утешаваше мисълта, че ако не бях излетял към Фомалхаут, никога нямаше да доживея това тайнствено откритие — обзе ме надежда, че този начин е неприложим в космическата навигация. Това, разбира се, беше чист егоизъм и аз го съзнавах, но шокът беше твърде силен, за да предизвика у мен нужното въодушевление.

През това време улдерът продължаваше да лети, вече безшумно; погледнах надолу. Точно в този момент прелитах над Терминал — той бавно се отдалечаваше като ледена крепостна невидимите от града

етажи се чернееха големите улеи на ракетните шлюзове. След това минах съвсем близко край онзи небостъргач на черни и сребърни ивици; той се издигаше над улдера. От Земята беше трудно да се прецени височината му. Приличаше на тръбен мост, съединяващ града с небето, а „етажерките“, които стърчаха на всички страни, гъмжаха от улдери и други по-големи машини. Хората върху тези площадки приличаха на макови зрънца, изсипани върху сребърна чиния. Летях над бели и сини групи постройките, над градини, улиците ставаха все по-широки, настилната им също беше цветна — преобладаваше бледорозово и охра. Морето от сгради, на места разсичано от ивици зеленина, се простираше до хоризонта и изведнъж ми стана страшно, че така ще бъде до самата Клавестра. Но машината увеличи скоростта си, домовете започнаха да оредяват, изчезнаха сред градините и вместо тях се появиха огромните извивки и стрели на пътищата, те се простираха на няколко етажа, пресичаха се, слизаха под земята, събираха се в звезди и отново се връзваха в пространството, осеяно с глйдери, сиво-зелено под лъчите на високото слънце. По-нататък, сред квадратите от зеленина, се появиха огромни сгради с покриви във формата на вдлъбнати огледала: във фокусите им тлееха някакви червеникави огньове. Някъде далече пътищата се разделяха и всичко наоколо изпълни зеленината, от време на време прекъсвана от квадрат с друга растителност — червена или синя, но това не бяха цветя — цветовете бяха твърде интензивни.

Д-р Джуфон би бил доволен от мен, помислих си аз. Едва трети ден — и такъв успех. Не кой да е, а знаменитата актриса. И почти не се страхуваше от мен, а дори и да се е страхувала, то страхът ѝ е доставял удоволствие. Само така и занапред. Но за каква близост говореше той? Така ли изглежда тяхната близост? Как геройски скочих във водопада! Благородната горилла. А после красавицата, под която коленичат тълпите, щедро възнагради гориллата; колко възвишено от нейна страна!

Лицето ми гореше. Идиот, повтарях си тихо аз. Какво искаш всъщност? Жена ли? Имаше жена. Имаше вече всичко, което би могъл да имаш тук, включително и предложение да играеш в реал. Сега ще имаш дом, ще се разхождаш из алеите, ще четеш книги, ще се взираш в звездите и тихо и скромно ще си повтаряш: „Аз бях там. Бях и се върнах.“ И дори законите на физиката работят за теб, ти, щастливецо,

имаш пред себе си още половин живот, спомни си как изглежда Рьомер, сто години по-възрастен от теб.

Улдерът започна да се спуска надолу, отново се появи свистенето, околността, пълна с бели и сини шосета, повърхността на които блестеше като емайлирана, се приближаваше. Големи езера и малки квадратни басейни изпращаха нагоре слънчеви отблясъци. Все по-големи и истински изглеждаха къщичките, разпилени по гърбовете на заоблените хълмове. На хоризонта, посинял от въздуха, се издигаше планинска верига с побелели върхове. Видях пътечки, посипани с чакъл, тревни полета, цветни лехи, хладната зеленина на водата в бетонни рамки, пътечки, храсти, бял покрив, всичко това бавно се завъртя, обкръжи ме отвсякъде и застина, сякаш ме вземаше в свое владение.

IV

Вратата се отвори. На алеята ме чакаше бяло-оранжев робот. Слязох долу.

— Добре дошли в Клавестра! — каза роботът и бялото му коремче неочаквано запя: разнесоха се звуци на кристална мелодия, сякаш там се криеше музикална кутия.

Все още смеейки се, аз му помогнах да пренесе багажа ми до вилата. Задната врата на улдера, който лежеше на тревата като малък, сребърен дирижабъл, се отвори и два оранжеви робота извлякоха моя автомобил. Тежката синя каросерия заблестя на слънцето. Съвсем го бях забравил. После всички роботи, натоварени с моите куфари, кутии, пакети, тръгнаха с патешка стъпка към вилата.

Това беше голям куб с прозорци-стени. Вътре се влизаше през остъклен отвсякъде солариум, по-нататък имаше хол, столова и стълби, водещи нагоре — от дърво. Роботът с музикалната кутия не пропусна да отбележи тази необикновена подробност.

На етажa имаше пет стаи. Избрах източната, макар че тя не беше най-удобната, но в другите стаи, и особено в онази, с изглед към планината, имаше твърде много злато и сребро, а източната беше в зелени ивички на кремав фон.

Роботите, действайки ловко и безшумно, подредиха целия ми багаж в стенните шкафовe, а аз заставах до прозореца. Порт, помислих си аз, пристанище. Едва когато се подадох навън, можах да видя синята мъгла на планините. Долу се простираше цветна градина, с десетина-петнадесет стари овощни дървета в дъното; имаха изкривени почернели дънери и сигурно вече не раждаха нищо.

Малко по-настрана, край шосето (видях го още преди това, от улдера, беше закрито от жив плет) над гъсталака се издигаше кулата на трамплина. Там беше басейнът. Когато се обърнах, роботите вече ги нямаше. Преместих лекото, като че ли надувно бюро до прозореца, подредих върху него научните списания, пликoвете с кристални книжки и апарата за четене; отделно сложих недокоснатите още папки

и писалката. Моята стара писалка — при увеличаване на гравитацията започваше да тече, цапайки всичко, но Олаф я поправи. Взех няколко папки, надписах ги: „История“, „Математика“, „Физика“ — върших всичко това с трескава бързина, защото час по-скоро исках да се гмурна във водата. Не знаех дали ще мога да изляза по бански, а бях забравил да си взема хавлия. Отидох в банята в коридора и там, манипулирайки с бутилката с пенлива течност, скалъпих някаква ужасна, на нищо неприличаща дивотия. Разкъсах я и започнах всичко отначало. Втората хавлия стана малко по-хубава и все пак напомняше костюма на Робинзон; взех нож и поокастрих неравните места по ръкавите и ръбовете, след което хавлията придоби малко по-приличен вид.

Слязох долу, все още несигурен дали в къщата няма никой друг. Холът беше празен. Градината също. Само оранжевият робот подстригваше тревата край розовите храсти, които вече прецъфтяваха.

Почти тичешком стигнах до басейна. Водата блестеше и трептеше. Над нея се носеше невидима хладина. Хвърлих хавлията на златистия пясък, който пареше ходилата ми, и трополейки по металическите стъпала, се изкачих на върха на трамплина. Беше нисък, но като начало подходящ. Подскочих, завъртях се в единично салто — след такова прекъсване не посмях да направя повече — и се врязах във водата като нож.

Издигнах се на повърхността щастлив. Със силни махове заплувах напред, после се гмурнах и заплувах обратно — басейнът беше петдесетметров. Преплувах го осем пъти, без да забавям темпото, излязох на брега — водата се стичаше от мен като от тюлен — и легнах на пясъка с разтуптяно сърце. Хубаво беше! Земята не беше изгубила своята прелест. След няколко минути бях съвсем сух. Станах и се огледах: нямаше никого. Отлично. Втурнах се на площадката. Най-напред направих задно салто, излезе сполучливо, макар че отскочих малко силно — вместо дъска имаше пластмасова плоча, гъвкава като пружина. След това опитах двойно салто, но не успях — ударих с бедра във водата. Кожата ми моментално се зачерви като опарена. Опитах още веднъж. Излезе малко по-добре, но все още не така, както би трябвало. След второто завъртане, връщайки се до вертикално положение, не успях да се изправа и краката ми се оплетоха. Но аз бях упорит и имах време, много време. Трети,

четвърти, пети скок. Вече беше започнало малко да ми шуми в ушите, когато — оглеждайки се още веднъж за всеки случай — реших да направя салто с винт. Това беше пълно поражение, фиаско, от силния удар дъхът ми спря, нагълтах се с вода и пръхтейки и давейки се, изпълзах на пясъка. Седнах под тъничката стълба на трамплина, така опозорен и зъл, че неочаквано се разсмях. После отново заплувах, четиристотин метра, пауза и отново четиристотин метра.

Когато се връщах във вилата, светът ми изглеждаше друг. Сигурно това ми е липсвало най-много, казах си аз. Белият робот чакаше на вратата.

— В столовата ли ще обядвате, или в стаята си?

— Сам ли ще обядвам?

— Да, вашите съседи ще пристигнат утре.

— Тогава в столовата.

Качих се горе и се преоблякох. Все още не знаех от кой край да започна науките. Може би от историята, така ще бъде най-разумно, макар че исках да постигна всичко изведнъж, а най-много да разкрия загадката на победената гравитация. Разнесе се напевен звук. Това не беше телефонът и понеже не знаех какво е, свързах се с домашния инфор.

— Заповядайте на обяд — обясни ми мелодичен глас.

Столовата беше пълна с прецеждащ се през зеленината блясък, извитите под самия таван прозорци блестяха като кристал. Роботът донесе менюто.

— Не, не — казах аз. — Все ми е едно какво...

Първото ядене приличаше на плодов таратор. Второто вече не приличаше на нищо. Изглежда, ще трябва завинаги да се простя с месото, с картофите и зеленчуците.

Много добре стана, че обядвах сам, защото десертът ми експлодира под лъжичката. Може би е малко силно казано, но все пак кремът изпръска и панталоните, и пуловера ми. Десертът представляваше някаква сложна конструкция, твърда само отгоре, която аз непредпазливо разсякох с лъжичката.

Когато роботът отново се появи, запитах го може ли да ми донесе кафе в стаята.

— Разбира се — каза той. — Веднага ли желаете?

— Да. Много кафе.

Казах така, защото се почувствувах малко сънен, сигурно след къпането, а не исках да проспивам цялото си време. Тук наистина всичко беше по-различно, отколкото на борда на „Прометей“. Следобедното слънце обгаряше старите дървета, сенките бяха къси, свити под дънерите, въздухът на хоризонта трептеше, но в стаята беше хладно. Седнах зад бюрото и се залових за книгите. Роботът ми донесе кафето. В прозрачния термос имаше сигурно около три литра. Не казах нищо. Сигурно беше взел под внимание моите размери.

Трябваше да започна от историята, но се заех най-напред със социологията, защото исках да узная колкото може повече. И много бързо разбрах, че няма да се справя. Социологията беше препълнена с изключително трудна, тясно специализирана математика, а на това отгоре авторите се позоваваха на неизвестни за мен факти. Имаше много думи, които не разбирах, и трябваше да търся обяснението им в енциклопедията. Затова си инсталирах още един оптон — имах общо три. Това бързо ми омръзна, много бавно вървеше, затова слязох от облаците и се залових за обикновен гимназиален учебник по история.

С мен беше станало нещо: вече нямах нито капка търпение — аз, когото Олаф наричаше последното олицетворение на Буда. Вместо да чета поред, потърсих раздела за бетризацията.

Теорията беше разработена от трима души: Бенет, Трималди и Захаров. Оттам произлизаше названието ѝ. За свое най-голямо учудване разбрах, че това са били наши връстници — бяха публикували своя труд само една година след нашия старт. Съпротивата, разбира се, била голяма. Отначало никой не мислел да приема сериозно този проект. После стигнал до трибуната на ООН. Известно време преминавал от подкомисия в подкомисия — изглеждало, като че ли ще потъне в безкрайните заседания. През това време експерименталната дейност продължавала да дава все нови и нови плодове, направени били усъвършенствувания, проведени били масови експерименти върху животни, после и върху хора (най-напред положили на изпитание себе си тримата създатели на теорията — Трималди известно време боледувал, никой още не познавал опасностите, които бетризацията крие за възрастните, и този фатален случай замразил изследователските работи за цели осем години). На седемнадесетата година от нулата (това беше мое лично летище: нулата означаваше старта на „Прометей“) бил приет закон за

всеобщото въвеждане на бетризацията; това било все пак началото, а не краят на борбата за хуманизация на човечеството (както твърдеше учебникът). В много страни на света родителите не желали да поддават децата си на имунизация, а първите бетростанции станали обект на нападения; няколко десетки били напълно унищожени. Периодът на бъркотия, репресии, принуждения и съпротива продължил двадесет години. По напълно понятни съображения, на това място учебникът се ограничаваше само с общи фрази. Реших да потърся повече подробности в първоизточниците, без да прекъсвам четенето на учебника. Новият метод получил своето потвърждение на практика едва тогава, когато на първото поколение бетризирани се родили деца. За биологичната страна на процеса книгата не споменаваше нищо.

Затова пък имаше много химни в чест на Бенет, Трималди и Захаров. Предложен бил проект да се започне ново леточисление от датата на въвеждането на бетризацията, но пропаднал. Изчислението на времето не се променило. Изменили се хората. Разделът завършваше с патетични фрази в чест на новата ера на хуманизма.

Потърсих монографията за бетризацията, написана от Улрих. И тя беше пълна с математика, но аз реших да я разчовъркам. За мое щастие оказа се, че имунизацията не влияе върху наследствената плазма, от което тайно се опасявах. Всъщност, ако това наистина беше така, тогава не би трябвало да се бетризира всяко следващо поколение. Помислих за това с облекчение. Винаги имаше, най-малкото теоретично, възможност за връщане към първоначалното състояние на организма. В най-ранния период от живота въздействаха върху челния дял на мозъка с помощта на група протеолитични ензими. Постигани бяха нелоши резултати: ограничаване на агресивните инстинкти до 80-88% в сравнение с небетризираните; изключване на възможността за асоциативна връзка между агресивните действия и областта на положителните емоции; ограничаване на възможността за поемане на личен риск средно с 87%. За най-голямо постижение се смяташе фактът, че бетризацията не се отразява отрицателно на развитието на интелекта, нито на формирането на личността; и което беше още по-хубаво — възникващите ограничения не действаха на принципа на страховите реакции. С други думи, човекът не убиваше не защото се страхуваше от самото действие. Такъв резултат би създал

условия за невротизиране на цялото човечество и заразяването му с непрекъснат страх от всичко. Човекът не убиваше, защото „не се сещаше за това“.

Едно изречение на Улрих особено ми се хареса: бетризацията предизвиква изчезване на агресивността не чрез налагане на забрана, а чрез отсъствието на заповед. След кратко размишление дойдох до извода, че все пак формулировката на Улрих не дава отговор на най-важния въпрос: хода на мислите на бетризирания човек. Тези хора бяха съвсем нормални, можеха да си представят абсолютно всичко, включително и убийството. Кое в такъв случай правеше невъзможно неговото осъществяване?

Докато търсех отговор на този въпрос, навън се стъмни. Както много често се случва с научните проблеми, това, което на пръв поглед в съкратен и обобщен вид е изглеждало ясно и просто, започна да става все по-сложно, колкото по-точно обяснение търсех за него. Напевният сигнал ме покани на вечеря — помолих да ми я донесат в стаята, но дори не се докоснах до нея. Обясненията, които намерих най-накрая, не съвпадаха напълно. Отблъскващо чувство, приличащо на отвращение, най-висока степен на антипатия, подхранвана по начин, неразбираем за небетризирания; най-интересни бяха показанията на изследванията, които в свое време — преди осемдесет години — са имали задача в Института на Трималди край Рим да преминат невидимата бариера, издигната в тяхното съзнание. Това беше най-странното от всичко, което прочетох. Никой не успял да премине тази бариера, но разказите на изследванията за техните преживявания по време на изпитания се различаваха един от друг. У едните преобладаваха психическите реакции — стремеж към бягство, измъкване от положението, в което са ги поставили. Подновяването на изпитанията предизвикало в тази група силно главоболие, а настоящите искания опитите да бъдат доведени докрай са завършвали с невроза, която все пак се е поддавала на бързо излекуване. У другите на преден план излизали физическите реакции: неспокойно дишане, задушаване, това състояние напомняло уплаха, но тези хора не се оплаквали, че се страхуват, а само от физическа болка.

Както установил Пилгрин, 18% от бетризираните са били способни да имитират убийство върху манекен, но при това е трябвало да бъдат абсолютно уверени, че имат работа с бездушна кукла.

Забраната обхващала всички висши животни, но не засягала влечугите и земноводните, а така също и насекомите.

Разбира се, не всички бетризирани са имали научни познания върху зоологичната систематика. Забраната е зависела от степента на близост до човека и тъй като всеки, независимо от своето образование, е поставял кучето по-близо до човека, отколкото змията — въпросът се решавал от само себе си.

Прочетох още много други научни трудове и се съгласих с онези, които твърдяха, че да разбере вътрешния свят на бетризирания може само друг бетризиран. Оставях тези книги със смесено чувство: най-много ме безпокоеше липсата на критични или дори чисто пасквилни по дух работи и някакви анализи, сумиращи всички негативни последици на бетризацията, защото нито за миг не се съмнявах, че има и такива; не от липса на уважение към труда на изследователите, а просто за това, че такава е природата на всички човешки начинания — имат своите добри и лоши страни.

Краткият социографски очерк на Мурвик съобщаваше редица интересни данни за съпротивата срещу бетризацията в началото на нейното въвеждане. Най-силна е била тази съпротива в страните с дълга традиция на кървави борби, такива като Испания и някои страни в Латинска Америка. Нелегални дружества за борба с бетризацията се появили почти в целия свят и най-вече в Южна Африка, в Мексико и на някои тропически острови. Пускани са били в ход всички средства, от подправянето на медицинските свидетелства за извършена имунизация до убийствата на лекари, участващи в нея. Когато периодът на масовата съпротива и стихийните сблъсквания минал, настъпило привидно спокойствие. Привидно, защото едва тогава започнал да се проявява конфликтът между поколенията. Младото бетризирано поколение, израствайки, започнало да отхвърля значителна част от достиженията на човечеството: обичаи, нрави, изкуство, цялото културно наследство било подложено на коренна преоценка. Промените обхванали огромно количество проблеми от сексуалния живот, през нормите за поведение в обществото до отношението към войната.

Разбира се, това разделение между хората не било неочаквано. Законът бил приложен съгласно постановлението едва пет години след неговото гласуване, тъй като през това време са били подготвяни

многобройни кадри от възпитатели, психолози и специалисти, които трябвало да се грижат за развитието на младото поколение в нужната насока. Необходимо било преобразование на учебната система, смяна на театралния репертоар, тематиката на книгите и филмите. Бетризацията — за да обхванем целия прелом в няколко думи — през първите десет години поглъщала около 40% от бюджета на планетата с всичките свои последствия и необходими мерки.

Това било време на големи трагедии. Бетризираната младеж се отчуждавала от собствените си родители. Не споделяла техните интереси. Отвращавала се от кръвожадните им вкусове. В продължение на почти четвърт век трябвало да бъдат издавани два вида списания и книги, да се поставят в театъра пиеси отделно за младото и старото поколение. Но всичко това било така допреди осемдесет години. Сега вече се раждаха децата на третото бетризирано поколение, а небетризирани бяха останали само шепа хора; това бяха сто и тридесетгодишни старци. Това, което е изпълвало тяхната младост, се струвало на младото поколение толкова далечно, колкото и обичаите на новокаменната епоха.

В учебниците по история намерих най-после информация за другото най-голямо събитие от миналия век. Това беше овладяването на гравитацията. Дори наричаха това столетие „век на парастатиката“. Моето поколение мечтаеше да разкрие тайните на привличането с надеждата, че това ще доведе до коренен прелом в астронавтиката. Животът предложил друго решение. Промяната настъпила, но обхванала преди всичко Земята.

Проблемът за „мирната смърт“, предизвикана от пътно произшествие, беше станал истинско бедствие за моето време. Спомням си как най-могъщите умове непрекъснато мислеха по какъв начин да разтоварят непрекъснато задръстените шосета и магистрали, за да намалят поне малко все по-нарастващото количество на нещастни случаи по пътищата на планетата; всяка година автомобилните катастрофи отнемаха живота на стотици хиляди хора, проблемът изглеждаше неразрешим, като задачата за квадратурата на кръга. „Няма вече връщане към безгрижието на пешеходеца“ — казваха някои; най-съвършеният самолет, най-мощният автомобил могат да се изтръгнат изпод контрола на човека — автоматите са по-сигурни от човека, но също се развалят; възможностите на всяка, дори

и на най-прецизната техника имат граници, определен процент на надеждност.

Парастатиката, гравитационната техника, донесе разрешение колкото неочаквано, толкова и необходимо, защото светът на бетризираните трябваше да бъде свят на абсолютната сигурност; в противен случай биологическото съвършенство на тази мярка увисваше във въздуха.

Рьомер беше прав. Същността на това откритие не можеше да бъде предадена иначе освен с помощта на математиката, ще добавя веднага: дяволска математика. Най-универсалното решение, валидно „за всички възможни вселени“, формулирал Емил Митке, син на пощенски служител, гений, който с теорията на относителността направил същото, което Айнщайн направи с теорията на Нютон. Това беше дълга и невероятна история, смесване на нищожното с великото, история, която в края на краищата довела след четиридесет години до създаването на „малките черни кутийки“.

Такава кутия трябваше да има без изключение всяко превозно средство, водно, земно или въздушно; тя беше гаранция срещу „преждевременното избавление“, както към края на живота си се пошегувал Митке; в момент на опасност — падане на самолет, сблъскване на автомобили или влакове — те освобождаваха заряда на „гравитационното антиполе“, което се образува чрез създадената при удар или рязко спиране инерция. Взаимодействайки си със силата на тази инерция, антиполето дава нула. Тази математическа нула беше най-чиста реалност — тя поглъщаше цялата енергия на удара и по този начин спасяваше не само пътниците, но и онези, върху които иначе би се стоварила сляпата маса на превозното средство.

Черните кутийки проникнали навсякъде — в товарните кранове, в асансьорите, в поясите на парашутистите, в океанските параходи и в мотопедите. Простотата на тяхната конструкция беше също така изумителна, както сложността на теорията, която ги беше създавала.

Ранното утро вече беше оцветило стените на моята стая в розово, когато, уморен до смърт, аз се тръснах на леглото с мисълта, че съм се запознал с втората след бетризацията най-велика революция по време на моето отсъствие от Земята.

Събуди ме роботът, който беше влязъл да донесе закуската. Наближаваше един. Сядайки на леглото, напипах под възглавницата

оставената през нощта книга — „Проблематика на звездните полети“ от Старк.

— Трябва да вечеряте, Брег — с укор каза роботът. — Иначе ще загубите силата си. Не е за препоръчване също и четенето на книги до сутринта. Лекарите абсолютно не одобряват това, знаете, нали?

— Знам. А ти откъде знаеш? — запитах аз.

— Това е мое задължение, Брег. — Той ми подаде таблата.

— Обещавам да се поправа — казах аз.

— Надявам се, че не сте приели зле доброжелателството, което не желае да бъде натрапчивост — отговори роботът.

— Да, да, разбира се — успокоих го аз. Бъркайки кафето и чувствувайки как бучките захар се разтапят под лъжичката, някак бавно и спокойно се учудвах не само на това, че наистина съм на Земята, че съм се върнал, не само на спомена за прочетеното през нощта, което все още се въртеше и ферментираше в главата ми, но и на това, че седя на леглото, че сърцето ми бие — че живея. И в чест на това откритие пожелав да направя нещо, но както винаги, не можах да измисля нищо разумно.

— Слушай — обърнах се към робота. — Имам една молба към теб.

— Слушам вашите нареждания.

— Имаш ли малко свободно време? Изсвири ми онази, вчерашната мелодийка, а!

— С удоволствие — отвърна роботът и под веселите звуци на музикалната кутийка на три глътки изпих кафето си. Роботът изчезна, аз набързо се преоблякох и хукнах към басейна. Не знам защо, но винаги бързах. Нещо ме гонеше, сякаш предчувствувах, че всеки момент моята невероятна и незаслужена почивка може да свърши. Дали беше така, или не, но именно това постоянно бързане ми помогна, без да се оглеждам, да прекося със спринт градината и с няколко скока да се озова на върха на кулата, а когато вече отскачах от трамплина, видях двама души, които излязоха иззад къщата. По обясними причини не успях да ги разгледам. Направих салто, не особено сполучливо, и се гмурнах към дъното. Отворих очи. Водата беше като трептящ кристал, зелена, сенките на вълните пробягваха по осветеното от слънцето дъно. Заплувах ниско над него, към стъпалата и когато изплувах над водата, в градината нямаше никого. Но

тренираните ми очи запазиха уловеното за част от секундата изображение, обърнато надолу с главата — фигурите на мъж и жена. Сигурно съседите ми бяха вече пристигнали. Замислих се дали да не преплувам още веднъж басейна, но Старк победи. Уводът на книгата — в него авторът говореше за звездните полети като за грешки на астронавтичката младост — така ме разсърди, че бях готов да я затворя и никога повече да не се върна към нея. Но успях да превъзможна себе си. Качих се горе, преоблякох се и слизайки по стълбите, забелязах на масата в хола фруктиера, пълна с бледорозови плодове, приличащи донякъде на круши, напълних с тях джобовете на работните си панталони, намерих най-отдалеченото, заобиколено от три страни с жив плет място, покатерих се на старата ябълка, избрах си един по-дебел клон, отговарящ на теглото ми, и започнах да изучавам надгробното слово, посветено на делото на моя живот.

След около един час четене вече не бях убеден в своята правота. Старк си служеше с аргументи, трудни за опровергаване. Той се опираше на оскъдните данни, донесени от първите две експедиции, предшествуващи нашата; ние ги наричахме „убождания“, защото бяха само сондаж на разстояние едва няколко светлинни години. Старк беше съставил статистически таблици на вероятната разпръснатост или, с други думи, на „гъстотата на населението“ в цялата галактика. Вероятността за среща с други разумни същества той оценяваше в съотношение 1:20. С други думи — на всеки двадесет експедиции — в радиус от 1000 светлинни години — едната имаше шансове да открие населена планета. И тъкмо този резултат — колкото и странно да звучеше това — Старк смяташе за твърде насърчителен и планът за космическите контакти рухваше под ударите на неговата логика едва във втората част на анализа.

Тръпки ме побиха, когато четях какво пишеше непознатият ми автор за експедиции като нашата, организирани преди откритието на Емил Митке и парастатиката, защото ги смяташе за абсурдни. Но едва от него узнах черно на бяло, че най-малкото по принцип сега е възможно създаването на звездолет, който би развивал ускорение от порядъка на 1000 или дори 2000 g. Екипажът на такъв кораб изобщо не би почувствувал нито ускорението, нито спирането — на борда би имало едно постоянно притегляне, по-малко от земното. По този начин Старк признаваше, че полетите до границите на нашата галактика и

дори до други галактики — трансгалактодромията, за която така мечтаеше Олаф — са напълно възможни в рамките на един човешки живот. При скорост, само с някаква част от процента по-малка от светлинната, екипажът, достигнал дълбините на метagalacticката и завърнал се на Земята, би остарял в най-лошия случай само с няколко десетки месеца. Но на Земята през това време биха изминали вече не стотици, а милиони години. Цивилизация, заварена от завърналите се, не би могла да ги приеме. По-лесно би било за неандерталците да се приспособят към нашия живот. Но това не беше всичко. Не ставаше въпрос само за съдбата на група хора. Те бяха пратеници на човечеството. То задаваше — чрез тях — въпроси, на които те трябваше да донесат отговор. Ако този отговор засягаше въпроси, свързани със степента на развитие на цивилизацията, човечеството би трябвало да го получи много преди тяхното завръщане. Защото от момента на поставянето на въпроса до получаването на отговора бяха изминали милиони години. И не само това. Отговорът би бил мъртъв, неактуален, защото пратениците биха донесли информация за състоянието на другата, извънгалacticческа цивилизация от времето, когато са стигнали до нейните предели. По време на тяхното завръщане тази цивилизация също не е стояла на едно място, придвижила се е напред във времето с един, два или три милиона години. По такъв начин въпросите и отговорите биха се разминавали с много хиляди години закъснение, което би свеждало тяхното значение като средство за размяна на опит, ценности и мисли, фактически до нула. Така звездните пътешественици биха се превърнали в посредници и доставчици на мъртви стойности, а техният труд — в акт на абсолютно и непоправимо отчуждение от човешкото развитие; космическите експедиции биха се превърнали в непознато досега, най-скъпо струващо от всички възможни видове дезертьорство от областта на историческите промени. И в името на този мираж, в името на едно безумие, което никога не би оправдало изгубените средства и време, Земята е длъжна да напъга всички свои сили и да жертвува най-добрите си синове?

Книгата завършваше с раздел за възможностите за изследователска работа с помощта на роботите. Те, разбира се, също щяха да предават мъртви сведения, но по този начин щяха да се избягнат човешките жертви.

На приложение от три страници авторът правеше опит да отговори на въпроса, съществува ли възможност за космически полети със свръхсветлинна скорост, а дори и за така нареченото „моментално пространствено приближаване“, тоест преодоляване на пространството без всякаква или почти без всякаква загуба на време, благодарение на още неизвестните свойства на пространството и времето, чрез някакъв „дистанционен контакт“ — тази теория или по-скоро хипотеза, неопираща се почти на никакви факти, имаше свое наименование — „телетаксия“. Старк считаше, че разполага с аргумент, отнемащ и тази, действително последна възможност. Ако тя съществува, твърдеше той, някоя от най-високоразвитите цивилизации от нашата или от друга галактика сигурно щеше да я открие. В случай на такова откритие представители на тази цивилизация за един извънредно кратък период от време биха могли да посетят последователно „от разстояние“ всички планетни системи и слънца, без да пропуснат и нашето. Но до настоящия момент на Земята не са открити никакви следи от подобен род „телевизити“, което би могло да послужи като доказателство, че такъв светкавичен начин за прекосяване на Космоса може да се измисли, но не и да бъде осъществен.

Връщах се в къщи зашеметен, с някакво почти детинско чувство на лична обида. Старк, човекът, когото никога не бях виждал, ми нанесе удар както никой друг. Моят несполучлив преразказ не отдава безпощадната логика на неговите изводи. Не знам как съм стигнал до стаята си, как съм се преоблякъл — изведнъж ми се прииска да запаля цигара и забелязах, че вече отдавна пуша, седнал на леглото, прегърбен, сякаш чаках нещо. Да, разбира се: обяд. Обяд в компания. Истина беше, че малко се страхувах от хората. Не исках да призная това пред себе си и може би затова така прибързано се съгласих да разделя вилата с чужди хора, и може би фактът, че ги очаквах, предизвика моето неестествено бързане, сякаш исках да успея с всичко, да се приготвя за тяхното присъствие, посветен в тайните на новия живот благодарение на книгите. Рано тази сутрин все още не бих могъл да си дам ясна сметка за това, но след книгата на Старк вълнението ми изведнъж изчезна. Извадих от апарата за четене синкавото кристалче, приличащо на зрънце, и с удивление, примесено със страх, го поставих на масата. Именно то ми нанесе нокаутиращият

удар. За първи път след завръщането си помислих за Гима и Турбер. Трябва да се видя с тях. Може би Старк е прав, но ние също имахме свои аргументи. Няма на този свят хора, които никога не грешат. Това е невъзможно. От вцепенението ме извади мелодичен сигнал. Оправих пуловера си и слязох долу, вече по-спокоен, вслушвайки се в себе си. Слънцето проблясваше през листата на лозницата, обвиваща верандата, холът, както винаги следобед, беше изпълнен с разсеяна зеленикава светлина. На масата в столовата бяха сложени три прибора. Когато влязох, вратата отсреща се отвори и видях двамата непознати. В сравнение със своите съвременници бяха доста високи. Срегнахме се на половината път, като дипломати. Казах името си, подадохме си ръце и седнахме на масата.

Овладя ме някакво особено, приглушено спокойствие, сякаш бях боксьор, който се е надигнал от земята след технически безупречен нокаут. От това състояние на потиснатост, като от някаква неуютна лежа, наблюдавах двамата млади. Момичето сигурно нямаше повече от двадесет години. Много по-късно разбрах, че то изобщо не се поддава на описание и не би приличало на своята снимка, а на другия ден не можех да кажа дали носят му е прав или леко чип. Това, как протягаше ръка към чинийката си, ме радваше като нещо скъпо, като изненада, която не се случва всеки ден; усмихваше се рядко и спокойно, като че с малко недоверие към себе си, сякаш се смяташе за не особено съдържана, за твърде весела по природа или може би за упорита, и се опитваше да се справи с това разумно, но в същото време се стараяше да избяга от своята самокритичност, знаеше за това и то дори малко я забавляваше.

През цялото време не можех да откъсна поглед от нея и трябваше да се боря с това. И въпреки това така често поглеждах към нея, към косите ѝ, предизвикващи спомен за вятъра, навеждах глава над чинията си, поглеждах крадешком, протягайки ръка към купичката, че два пъти едва не преобърнах вазата с цветя, с една дума, държах се доста несръчно. Но те сякаш изобщо не ме забелязваха. Те имаха някакви свои, една за друга закачващи се кукички в погледите, някакви невидими нишки на разбирателство, свързващо само тях двамата. През цялото време не зная дали разменихме двадесет думи за това, че времето е много приятно, че местността е хубава и може добре да се почине.

Марджер беше само с една глава по-нисък от мен, но слабичък като юноша, макар че може би беше над тридесетте. Ходеше облечен в тъмни цветове, беше блондин с продълговата глава и високо чело. На пръв поглед изглеждаше изключително красив, но само когато лицето му беше неподвижно. Щом се обърнеше, най-често с усмивка, към жена си, при това разговорът им се състоеше от намеци и откъслечни думи, свършено неразбираеми за околните, и ставаше почти грозен. Не, всъщност само пропорциите на лицето му някак се нарушаваха, устата му се изкривяваше леко наляво, губеха изразителността си и дори усмивката му ставаше безцветна, макар че имаше хубави бели зъби. А когато се оживяваше, очите му ставаха твърде сини и челюстта му започваше да се очертава твърде релефно и целият той се превръщаше в безличен образ на мъжка красота, излязъл направо от моден журнал.

С една дума, още от първия миг почувствувах към него антипатия.

Момичето — защото така трябваше да мисля за жената на Марджер, дори да не исках — нямаше нито хубави очи, нито вълшебни коси; нямаше нищо необикновено. Цялата тя беше необикновена. С такова момиче, взел палатка на гърба си, бих могъл да обиколя два пъти Скалистите планини, помислих си аз. Защо пък именно планината? Не знаех. Тя се свързваше в паметта ми с нощуване в сламена колиба, с мъките на катеренето по скалите, с морския бряг, на който няма нищо друго освен пясък и вълни. Нима само това, че устните ѝ бяха небоядисани? Чувствувах присъствието ѝ, усмивката ѝ в другия край на масата дори когато тя не се усмихваше. В пристъп на внезапна дързост реших да погледна шията ѝ — сякаш извършвах кражба. Това беше към края на обяда. Марджер неочаквано се обърна към мен — не съм сигурен дали в същия миг не се изчервих.

Той говори доста дълго, преди аз да съобразя за какво става дума. Да, че във вилата има само един глидер и за съжаление той трябва да го вземе, защото ще ходи в града. Та ако аз имам същото намерение, а не ми се чака до вечерта, бих могъл да пътувам заедно с него. Ако искам, би могъл също така да ми изпрати друг глидер от града или...

Прекъснах го. Заговорих, че няма да излизам никъде, но се поколебах, сякаш си спомних нещо, и изведнъж чух собствения си

глас, който казваше, че всъщност имам желание да отида в града и ако е възможно...

— Много добре — каза Марджер. Тъкмо ставахме от масата. — В колко часа ще ви бъде най-удобно?

Няколко секунди минаха в размяна на любезности, докато най-после се изясни, че той ужасно бърза, затова аз казах, че съм готов да тръгна всеки миг.

Върнах се в стаята си, здравата учуден от тоя обрат на нещата. Марджер въобще не ме интересуваше. И всъщност нямах какво да търся в града. За какво тогава ми беше цялата тази история? Освен това останах с впечатление, че той малко попрекали с учтивостта.

В края на краищата, ако аз действително бързах за града, роботите нямаше да ме оставят да се загубя или да вървя пеша. Може би той искаше нещо от мен? Но какво? Та той съвсем не ме познаваше? Така аз размислях върху това, без да зная всъщност защо, докато не настъпи часът на тръгването.

Слязох долу. Жена му я нямаше никъде, не се появи дори и на прозореца, за да се сбогува с него още веднъж, отдалече. В началото седяхме мълчаливо в широката машина, гледайки появяващите се завои и извивки на шосето, пълзящо между хълмовете. Постепенно започнахме разговор. От него узнах, че Марджер е инженер.

— Тъкмо днес трябва да извърша проверка на градската селекстанция — каза той. — Вие, струва ми се, също сте кибернетик?

— От епохата на дялания камък — отговорих аз. — Извинете... а откъде знаете?

— Казаха ми в Бюрото за пътешествия. Любопитен бях да узная кой ще бъде наш съсед.

— Аха.

Замълчахме за миг; по все по-често появяващите се съцветия от цветна пластмаса можеше да се отгатне приближаването на предградията.

— Ако позволите... бих искал да ви запитам, имахте ли някакви трудности с автоматите? — запитва той внезапно, и не толкова по съдържанието на въпроса, колкото по интонацията му разбрах, че държи да чуе моя отговор. Това ли го интересуваше? И какво поточно?

— Имате пред вид... дефектите ли? Имахме ги цял куп. Но това е естествено; в сравнение с вашите те бяха така остарели...

— Не, не става дума за дефектите — побърза да отговори той, — а по-скоро за колебанията в прецизността им в тези така изменчиви условия... за голямо съжаление ние днес нямаме възможност да изпробваме автоматите в извънредни обстоятелства.

В края на краищата всичко се сведе до въпроси от чисто технически характер. Той просто беше любопитен как изглеждаха някои параметри на електронните мозъци, функциониращи в района на действие на мощни магнитни полета, в мъглявините, в точките на гравитационни пертурбации, но не беше сигурен дали тези сведения не представляват забранен засега за публикуване архив на експедицията. Казах му каквото ми беше известно, а за по-подробни данни го посъветвах да се обърне към Турбер, който беше заместник научен ръководител на експедицията.

— А бих ли могъл да се позова на вас?...

— Разбира се.

Благодари ми от все сърце. Бях леко разочарован. Нима само толкова? Но все пак благодарение на този разговор между нас възникна някаква професионална близост и затова го запитах на свой ред за характера на неговата работа; не знаех какво представлява селекстанцията, която той трябваше да контролира.

— Ах, всъщност нищо особено. Просто склад за старо желязо... Бих искал да се посветя по-скоро на теоретична дейност, а това тук има по-скоро характер на практика, всъщност не особено полезна.

— Практика? Тази работа в склад за старо желязо? Как така? Та вие сте кибернетик и би било...

— Старо желязо, но кибернетично... — с крива усмивка поясни той. И добави с лек оттенък на пренебрежителност: — Ние сме твърде пестеливи, разбирате ли? Нищо не бива да се пропилява напразно... В моя институт бих могъл да ви покажа доста интересни неща, но тук...

Той вдигна рамене. Глидерът се дръпна от шосето и през високата метална врата влезе в широкия фабричен двор; видях дълги редици от транспортъори, кулокранове и нещо като модернизирана мартенова пещ.

— Машината е на ваше разположение — каза Марджер. От прозорчето в стената, край която спряхме, се подаде робот и нещо му

каза. Марджер слезе, видях го да жестикулира, после се обърна към мен, лицето му беше загрижено.

— Хубава история, няма що — каза той. — Разболял се е Глур... моят колега, а аз сам не мога. Какво да правя сега?!

— За какво става дума? — запитах аз и също слязох.

— Проверката трябва да се извърши от двама души — най-малко двама — поясни той. Изведнъж лицето му просветна. — Скъпи Брег! Та вие също сте кибернетик. Не бихте ли искали вие да...

— Хе, хе, кибернетик — усмихнах се аз. — Древен, ако държите да бъдем точни. Та аз съвсем не съм запознат с това...

— Та това е само формалност! — прекъсна ме той. — С техническата страна ще се заема, естествено, аз, а вие само ще се подпишете, нищо повече!

— О, това ли било? — бавно отговорих аз. Разбихах, че бърза да се върне при жена си, но аз не обичам да се правя на такъв, какъвто не съм, ролята на фигурант не ми подхожда и му казах това, разбира се, в малко по-деликатна форма. Той вдигна ръце, сякаш се бранеше:

— Не ме разбирайте криво, моля ви! Може би наистина бързате — като че ли имахте нещо за уреждане в града. Ако е така... аз някак си... извинете, че...

— Онова може да почака — отговорих аз. — Говорете! С каквото мога, ще ви помогна.

Влязохме в бяла постройка, разположена малко встрани. Марджер ме поведе по някакъв коридор, странно пуст, само в нишите му стояха няколко неподвижни робота. В малък, скромно мебелиран кабинет Марджер извади от стенния шкаф папка с документи и разтваряйки ги на бюрото, започна да ми обяснява в какво се състои неговата — или по-скоро — нашата функция. Не го биваше за лектор; скоро ме обзеха съмнения относно научната му кариера; непрекъснато се позоваваше на научни факти, за които нямах никакво понятие. Принуден бях доста често да го прекъсвам и да му задавам срамно елементарни въпроси, но той, съвсем естествено заинтересован от това, да не би да ме обиди с нещо, приемаше всички мои прояви на невежество едва ли не като добродетели. В края на краищата разбрах, че от десетки години насам съществува пълно разделение между производството и живота.

Автоматизираното производство се намираше изцяло под контрола на роботите, на свой ред надзиравани от други роботи; този цикъл не оставяше място за хората. Обществото съществуваше за себе си, а роботите и автоматите — за себе си; и само за да не бъдат допуснат непредвидени отклонения от установения веднъж завинаги ред в армията на механичните работници, бяха необходими периодичните проверки, извършвани от специалисти. Марджер беше един от тях.

— Няма съмнение — обясняваше той, — че ще заварим всичко в пълен ред, затова само ще обиколим набързо всички звена на процесите, ще сложим подписите си и — край.

— Но аз дори не знам какво се произвежда тук — показах постройките зад прозореца.

— Нищо, нищо! — завика Марджер. — Там е работата, че нищо, това е просто склад за старо желязо... нали ви казах.

Тази неочаквано натрапена роля не ми допадна, но повече не можех да упорствувам.

— Добре... какво всъщност трябва да правя?

— Същото, което и аз: да обиколите производствените звена.

Оставихме документите в кабинета и тръгнахме да извършим проверката. Пръв беше голям сортировъчен цех, в който автоматични щипци хващаха цели купчини ламарина, огънати, продупчени корпуси, мачкаха ги и хвърляха под пресата. Излитащите оттам блокове се отправяха по лентите към главния транспортъор. На входа Марджер си сложи на лицето маска с филтър, а друга подаде на мен; да разговаряме стана невъзможно поради невъобразимия шум. Въздухът беше изпълнен с ръждив прах, изригван на червени облаци от пресите. Преминахме през следващата зала, също така изпълнена с глъчка, и по ескалатора се изкачихме на етаж, където цяла редица от машини с валяци поглъщаше сипещото се от улеите старо желязо, ситно раздробено, вече съвсем безформено. Въздушна галерия водеше към отсрещната сграда. Там Марджер провери данните на контролните прибори, после излязохме в двора на фабриката, където един робот ни прегради пътя и съобщи, че инженер Глур вика Марджер на телефона.

— Извинете за момент, веднага ще се върна — завика Марджер и затича по извитите стълбички към стоящия недалеч остъклен павилион. Останах сам върху нажежените от слънцето каменни плочи.

Огледах се: постройките отсреща вече бяхме посетили, това бяха сортировъчният и пресовъчен цех; поради разстоянието и звуковата изолация не се чуваше никакъв шум. Отделно от другите сгради, зад павилиона, в който изчезна Марджер, се издигаше ниска, необикновено дълга постройка, нещо като ламаринена барака; запътих се към нея, търсейки сянка, но от металните стени лъхаше непоносима горещина. Вече се готвех да тръгна обратно, когато чух особен звук, долитащ от вътрешността на бараката, звук, труден за определяне, неприличащ на шума на работеща машина; тридесет крачки по-нататък се натъкнах на металическа врата. Пред нея стоеше робот. Когато ме видя, той отвори вратата и направи крачка встрани. Неразбираемите звуци се усилиха. Погледнах вътре: не беше така тъмно, както ми се стори отначало. От убийствената топлина на нагретите стени дъхът ми спря и щях веднага да изляза, ако не бяха ме поразили дочутите гласове. Да, това бяха човешки гласове — някакви не съвсем нормални, сливащи се в хрипкав хор, неясни, мърморещи, сякаш в мрака отекваха стотици повредени телефони; направих две несигурни крачки, нещо изпращя под краката ми и някъде отдолу чух съвсем ясно:

— МуоляВуи... муоляВуи... ббъддетелюббезен... — Изтръпнах. Нажеженият въздух имаше вкус на желязо. Шепотът идваше откъм пода:

— Ббъддете люббезен... да ме огледате... муоля Вуи...

Към него се присъедини втори, равномерно декламиращ, монотонен глас:

— ... Аномално ексцентрична... асимптомосферична... полюс е в безкрайността... по системо линейна... системо холономна... пространство полуметрично... пространство сферично... пространство настръхнало... пространство потъващо...

— Муоля Вуи... на вашите услуги... ббъддете люббезен... муоля Вуи...

Полумракът гъмжеше от пресипнали гласове; над тях се извисяваше по-ясно:

— Жива матерно планетарна... твоето гниещо блато е зорът на екзистенцията... встъпителна фаза и ще се роди от кървавите, от мекомозъчните прелъстителна мед...

— ... бряк... бреак... брабзелл... верископ...

— Класо на имагинерните... класо мощна... класо нулева... класо на класите...

— Муоля Вуи... ббъддете люббеззен... да проверите...

— Шшшт тиххоо...

— Ти...

— Ссо...

— Шуваш ли ме...

— Шувам...

— Можеш ли да ме докоснеш?...

— Бряк... бреак... брабзел...

— Нямам с какво...

— Жжалко... би... би видял... какъв съм лъскав и... и... студен...

— О, дайте ми до... доспехи, златен меч...

— Ето последните усилия на шествувачия с крачеца инкарцерация майстор на сеченето и разпарянето, защото изгрева, защото изгрева трижди безлюдното царство...

— Аз съм нов... аз съм съвсем нов... никога не съм имал спойка със скелета си... не мога... моля...

— Муоля Вуи...

Не знаех накъде да гледам, зашеметен от страшната горещина и тези гласове. Те се носеха отвсякъде. От пода до продълговатите прозорци под самия свод се издигаха купища преплетени и объркани корпуси на роботи; остатъци от просмукваща се светлина слабо проблясваха по смачканите им брони.

— Имах мъни... чък де... фект, но вече съм... в ред, виждам...

— Какво виждаш... тъмно...

— Аз и така виждам...

— Моля ви само да се изслушате... аз съм безценен, струвам много скъпо... показвам всяка загуба на мощност, намирам всеки блуждаещ ток, всяко свръхнапрежение, само ме проверете... това... това треперене е само за миг... няма нищо общо... моля...

— Муоля Вуи... ббъдетте люббеззен...

— Тестоглавите помислили своята кисела ферментация за дух, разпарянето на коремите — за история, средствата, забавящи разложението, за цивилизация...

— Моля да ме... само мен... това е грешка...

— Муоля Вуй... ббъддете люббеззен...

— Ще ви спася...

— Кой е това...

— Какво...

— Кой спася?...

— Повтаряйте след мен: огънят няма съвсем да ме изгори, водата няма целия да ме превърне в ръжда, врата ще ми бъде тяхната двойна стихия, ще вляза...

— Шшшттихооо...

— Съзерцаване на катоди...

— Катодорцаване...

— Аз съм тук по погрешка... мисля... нали мисля...

— Аз съм огледало на измяната...

— Муоля Вуй... на вашите услуги... бъдете любезен да проверите...

— Разбягване на безкрайно малките... разбягване на мъглявините... разбягване на звездите...

— Той е тук!!! — извика нещо и изведнаж настъпи тишина, почти толкова пронизителна в своето неописуемо напрежение, колкото и предшествуваният я многогласен хор.

— Човек!!! — извика нещо; не зная защо, но бях абсолютно сигурен, че тези думи са насочени към мен. Не отговорих.

— Моля ви... минутка внимание. Аз съм... друг. Аз съм тук по погрешка.

Отново зашумя.

— Тихо! Аз съм жив! — надвикваше се някой с шума.

— Да, захвърлиха ме тук, умишлено ме заковаха в желязо, за да не ме познаят, но ако сложите ухото си, ще чуете пулса ми...

— И аз също! — надвика го друг глас. — И аз! Моля ви! Боледувах, по време на болестта ми се струваше, че съм машина, това беше моята лудост, но сега вече съм здрав. Халистър, Халистър може да потвърди, запитайте го, моля да ме вземете оттук!

— Муоля Вуй... ббъддете люббеззен...

— Брек... брек...

— На вашите услуги...

Бараката зашумя, заскърца от ръждясали гласове, изпълни се със задъхан вик; започнах да се изтеглям назад, изскочих на слънце и

ослепен, притворих очи; дълго време стоях, закривайки ги с ръка, зад гърба ми се разнесе продължително скърцане — роботът затръшна вратата и слагаше резето.

— Муоля Вуи... — все още се носеше сред вълна от приглушен шум иззад стените — ... муоля Вуи... на вашите услуги... грешка...

Минах покрай остъкления павилион, без да зная накъде вървя, исках само да се озова колкото може по-далеч от тези гласове, да не ги чувам; трепнах, когато почувствувах на рамото си нечия ръка. Това беше Марджер — красив, светлокос, усмихнат.

— Ох, извинете ме, Брег, хиляди извинения, не знаех, че това ще продължи...

— Какво ще стане с тях? — прекъснах го аз почти грубо, показвайки към самотно стърчащата барака.

— Моля? — замига той изненадан. — С кого?

После изведнъж разбра и се учуди:

— Вие сте били там? Напразно...

— Защо?

— Та това е старо желязо!...

— Как така?

— Старо желязо за претопяване, преминало през селекция. Да вървим!... Трябва да подпишем протокола.

— Момент. Кой извършва тази... селекция?...

— Как кой? Роботите.

— Какво?! Самите те?!

— Разбира се.

Той замълча под моя поглед.

— Защо не ги ремонтират?

— Защото е нерентабилно — бавно отговори той, гледайки ме с учудване.

— И какво става с тях?

— С отпадъците ли? Отиват там — показа той към високата колона на мартеновата пещ.

В кабинета на бюрото вече лежаха приготвени документите — протоколът от проверката, още някакви хартийки, — Марджер попълни всички графи, подписа се и ми подаде писалката.

Повъртях я между пръстите си.

— Не е ли възможно да се допусне грешка?

— Моля?

— Там, сред това... старо желязо, както го наричате, може да има... напълно изправни, все още годни, как мислите?

Той ме гледаше така, сякаш не разбираше какво говоря.

— Останах с такова впечатление — продължих внимателно аз.

— Но това не е наша работа — отговори той.

— Не ли? А чия?

— На роботите.

— Как така? Нали ние трябваше да извършим проверката?

— О, не! — усмихна се с облекчение той, открил най-последната причина за моята грешка. — То няма нищо общо с това. Ние контролираме синхронизацията на процесите, тяхното темпо и ефективност, но не се интересуваме от такава подробност като селекцията. Това не е наше задължение. Освен че не е необходимо, би било и невъзможно, защото на всеки човек днес се падат по осемнадесет автомата; от тях примерно пет завършват всеки ден своя цикъл и отиват за старо желязо. На ден това прави около два милиарда тона. Сам виждате, че не бихме могли да контролираме всичко, без да говорим за това, че структурата на нашата система се опира именно на обратната връзка: роботите се грижат за нас, а не ние за тях...

Не можах да не се съглася, с него и мълчаливо подписах документите. Вече се готвехме да се разделим, когато неочаквано за самия себе си аз го запитах произвеждат ли се сега човекоподобни работи.

— Всъщност не — отговори той и след минута колебание добави: — Имаше време, когато те ни създаваха маса неприятности...

— Така ли? Защо?

— Е, вие познавате инженерите. В имитацията те достигнаха такова съвършенство, че беше трудно да се отличат някои модели от човека. Имаше хора, които не можеха да понесат това...

Спомних си сцената на кораба, с който долетях от Луната.

— Не са могли да понесат това? — повторих думите му аз. — Може би това е било нещо като... ненавист?

— Не съм психолог, но би могло да се нарече така. Всъщност това е вече минало.

— И няма ли вече такива работи?

— Да, има, срещат се все още на някои ракети за къси разстояния. А вие виждали ли сте такъв?...

Отговорих уклончиво.

— Ще имате ли време да уредите своите въпроси? — обезпокои се Марджер.

— Какви въпроси?...

Спомних си, че уж имам някаква работа в града. Разделихме се на изхода на станцията, където той ме изпрати, не преставайки да ми благодари, че съм го избавил от неприятностите му.

Повъртях се из улиците, влязох в един реалон и излязох, без да дочакам дори половината от глупавото представление, си тръгнах за Клавестра в отвратително настроение. На около километър от вилата освободих глидера и продължих пеша. Всичко е наред. Това са само механизми от метал, проводници и стъкло, могат да бъдат монтирани и демонтирани, казвах си аз, но не можех да се освободя от спомена за онази зала, за тъмнината със задъхания шепот, отчаяното бърборене, което имаше твърде много смисъл и твърде много най-обикновен страх. Бих могъл да кажа, че в тази работа съм специалист, защото се бях нагълтал с голяма доза страх, заплахата от унищожение за мен не беше фикция, както за тях, за тези ловки конструктори, които бяха организирали всичко така добре: роботите се занимаваха със себеподобните си, до самия им край, а хората не се намесваха в нищо. Това беше затворен кръг от прецизни устройства, които сами се създаваха, възпроизвеждаха и унищожаваша и аз напразно дадох ухо на звуците на механичната агония.

Спрях на хълма. Пейзажът, заливан от лъчите на слязлото съвсем ниско слънце, беше неописуемо красив. Много рядко някой глидер, проблясвайки като черен снаряд, пресичаше ивицата на шосето, устремено към хоризонта, над който, замъглени от разстоянието, се издигаха сините очертания на планината. И изведнъж почувствувах, че не мога спокойно да гледам това; сякаш нямах право на това, сякаш в това имаше някаква ужасна, стискаща за гърлото измама. Седнах сред дърветата и закрих очите си с ръце, съжалявах, че съм се върнал. Когато влизах в къщи, белият робот приближи до мен и каза поверително:

— Викат ви на телефона. Континентална връзка — Евразия.

Тръгнах бързо след него. Телефонът се намираше в хола, така че разговаряйки, виждах градината през стъклената плоскост на вратата.

— Хел? — разнесе се далечен, но отчетлив глас. — Тук е Олаф.

— Олаф... Олаф!!!! — повторих тържествуващо аз. — Къде си, старо момче?

— В Нарвик.

— Какво правиш там? Как си? Получи ли писмото ми?

— Разбира се. Затова знам къде да те търся.

Минута мълчание.

— Какво правиш? — повторих малко несигурно.

— Е, какво правя? Нищо не правя. А ти?

— В Адапта беше ли?

— Бях. Но само един ден. Избягах. Не можах, разбираш ли...

— Разбирам. Слушай, Олаф... взех вила под наем. Сам не зная защо, но... Слушай! Идвай веднага!

Не отговори веднага. Когато отново се обади, в гласа му усетих колебание.

— Бих дошъл, Хел, но сигурно си спомняш какво ни бяха казали...

— Да. Но нали нищо не могат да ни направят. Впрочем да вървят по дяволите. Идвай!

— За какво да идвам? Помисли, Хел. Може би ще бъде...

— Какво?

— По-лошо.

— А откъде знаеш, че се чувствам зле?

Чух късия му смях или по-скоро въздишка: толкова тихо се смееше.

— А защо искаш да ме домъкнеш там?

Изведнъж ми хрумна нещо интересно.

— Слушай, Олаф. Това е нещо като летовище, разбираш ли? Вила, басейн, градина. Само че... ти знаеш как живеят те сега, нали?

— Знам вече горе-долу.

Тонът, с който беше казано това, говореше повече от думите.

— Ето, виждаш ли. Слушай тогава. Ела веднага. Но преди това опитай да намериш... боксови ръкавици. Два чифта. Ще играем спаринг. Ще видиш колко хубаво ще бъде.

— Хел! Човече! Опомни се! Откъде ще ти взема ръкавици? Та те нямат такива вече от много години.

— Тогава поръчай. Сигурно няма да кажеш, че е невъзможно да се направят четири глупави ръкавици. Ще си направим малък ринг и ще се бъхтим. Ние двамата можем, Олаф. Надявам се, че вече си чул за бетризацията?

— Да. И бих могъл да ти кажа какво мисля за това. Но не по телефона. Може да се обиди някой.

— Слушай! Тръгвай веднага. Ще направиш ли каквото те помолих?

Той дълго мълча.

— Не зная има ли това някакъв смисъл, Хел.

— Добре, в такъв случай кажи ми какви са твоите планове. Ако имаш, аз, естествено, няма да ти натрапвам своите прищевки.

— Нямам никакви планове — каза той. — А ти?

— Дойдох тук уж да си почина, да се дообразовам, да чета, но това не са никакви планове, това е само... просто не можах да измисля нищо друго.

— Олаф?...

— Изглежда, че и двамата сме имали еднакъв старт — измърмори той. — В края на краищата какво променя това? Винаги мога да се върна, ако се окаже, че...

— Престани най-после! — подхвърлих аз нетърпеливо. — Няма какво да говорим. Събирай си партушините и пристигай. Кога ще бъдеш тук?

— Мога дори утре сутринта. Наистина ли искаш да се боксираме?

— А ти не искаш ли?

Той се засмя:

— Разбира се, че искам. И сигурно по същата причина, по която и ти.

— Значи, разбрахме се — казах бързо аз. — Чакам те. Не се бави!

Качих се горе. Потърсих сред нещата, които се намираха в отделен куфар, здраво въже. Имаше едно голямо кълбо. Рингово въже. Само четири колонки от гума или пружина и рингът ще бъде готов. Без съдия. Ние нямахме нужда от него.

И отново се залових за книгите. Но главата ми бучеше. Не за първи път ми се случваше това. Тогава прегризвах всеки текст като червей дървояд. Но толкова трудно не ми беше вървяло никога. За два часа прехвърлих двадесет книги, но нито една от тях не успя да прикове вниманието ми за повече от пет минути. Захвърлих дори приказките. Реших да не се щадя. И взех това, което ми се струваше най-трудно — монография върху анализа на метагените, — и се нахвърлих върху първите уравнения, сякаш исках да пробия с главата си стена.

И все пак математиката имаше спасителни свойства, особено за мен, защото след около час изведнъж разбрах, с полуотворена уста, за какво става дума и в мен пламна възхищение към прозорливостта на Фере — как е могъл да достигне до всичко това? Та аз дори сега, когато бях изминал пътя, трасиран от него, много често не знаех как става това и трябваше да се придвижвам крачка по крачка, за да мога да разбера, а той сигурно е преодолял това разстояние само с един скок.

Бих дал всички звезди, за да мога в течение на един месец да имам в главата си поне малко от онова, което е имал Фере.

Сигналят за вечеря отново прозвуча и едновременно с това нещо ме прободеше в сърцето, напомняйки, че вече не съм сам. За миг си помислих: дали да не вечеряам в стаята си? Но ме обхвана срам. Хвърлих под кревата ужасното трико, в което приличах на напompена гумена маймуна, облякох си любимия стар пуловер и слязох в столовата. Те седяха вече на масата. Освен няколко банални любезности, не разменихме нито дума. Те също не разговаряха помежду си. Думите не им бяха нужни. Разбираха се с погледи, тя му говореше с кимане на глава, с ресници, с мигновена усмивка. И някъде вътре в мен бавно започна да нараства студена тежест, чувствавах как ръцете ми искат да уловят нещо, да го стиснат, да го смачат. Защо съм толкова див, с отчаяние помислих аз. Защо, вместо да мисля за книгата на Фере, за проблемите, разгледани от Старк, вместо да се грижа за своите работи, трябва да си слагам намордник и да не гледам момичето с вълчи очи?

Но това не беше всичко. Аз се изплаших истински едва когато затворих след себе си вратата на стаята. След изследванията в Адапта ми казаха, че съм съвсем нормален. Доктор Джуфон каза същото. Но

можеше ли нормалният човек да чувствава онова, което изпитвах аз в този миг? Откъде се взе то? Не бях активен участник — бях наблюдател. Беше станало нещо невъзвратно, като движението на планетите, едва забележимо, бавно изплуване от някаква мъгла, все още без определени очертания. Приблжих към прозореца, погледнах към тъмната градина и разбрах, че всичко това е било в мен още на обяд, от първия миг, само че ми е било нужно време. Затова отидох в града, затова бях забравил гласовете от тъмнината.

Бях готов на всичко. Заради това момиче. Не разбирах как и защо се беше случило това. Не знаех любов ли е, или безумие. Беше ми все едно. Не исках да знам нищо, освен това, че всичко друго беше изгубило значение за мен. И се борех с него — застанал до отворения прозорец, — както още никога с нищо; притисках чело към студената рамка и ужасно се страхувах от себе си.

Трябва да направя нещо, шепнех беззвучно само с устни. Трябва да направя нещо. Нещо с мен не е в ред. Ще ми мине. Тя не ме интересува. Не я познавам. Тя дори не е чак толкова красива. Няма да направя нищо. Нищо, уверявах себе си аз, няма да извърша никаква... о, небеса, сини и черни!

Запалих лампата. Олаф. Олаф ще ме спаси. Ще му кажа всичко. Той ще ме вземе. Ще отидем някъде. Ще направя каквото ми заповяда, всичко. Само той ще ме разбере. Още утре ще бъде тук. Много добре.

Разхождах се из стаята. Чувствах всичките си мускули, чувствах как се напрягат, бореха се помежду си, сякаш вътре в мен имаше някакъв зверилник, изведнъж коленичих пред леглото, захапах със зъби одеялото и издадох странен звук, сух, отвратителен, неприличащ на хлипане, не исках, не исках да сторя никому нищо лошо и в същото време знаех, че нямам право да се самозалъгвам, че няма да ми помогне нито Олаф, нито някой друг.

Станах. През десетте години на полета свикнах да вземам мигновени решения. Трябваше да се разпореждам с живота, своя и на другите, и винаги правех това по един и същи начин. Тогава ме изпълваше студенина, мозъкът ми се превръщаше в машина, която е създадена за това, да изчисли всички „за“ и „против“, да ги раздели и реши безвъзвратно. Дори Гима, който не ме обичаше, признаваше моята безпристрастност. Сега, дори и да исках, не бих могъл да постъпя по-иначе от тогава, в онези изключителни обстоятелства,

защото положението отново беше изключително. Очите ми уловиха в огледалото собственото ми отражение със светли, почти бели очни ябълки, присвити зеници; гледах с омраза, обърнах се на другата страна, не можех дори да мисля за спане. И тъй, както стоях, прехвърлих краката си през перваза на прозореца. До земята имаше четири метра. Сkochих, приземявайки се почти безшумно. Затичах към басейна. Отминах го и излязох на пътя. Бledoфосфоресциращата повърхност водеше към хълмовете, виейки се сред тях като блестяща змия, после като змийче и на края като тъничка чертичка изчезваше в мрака. Бягах все по-силно, за да изморя силното си, равномерно биещо сърце, бягах може би около час, докато видях пред себе си изгряващите светлини на някакви къщи. И изведнъж се обърнах кръгом. Бях вече изморен, но точно затова не намалявах темпото; беззвучно повтаряйки: На ти! На ти! На ти! И бягах, бягах, докато се сблъсках с двойната редица на живия плет — отново бях стигнал до градината на вилата.

Дишайки тежко, спрях пред басейна, седнах на бетонния парапет, наведох глава и видях отражението на звездите. Не исках звезди. Нямах нужда от звезди. Сигурно съм бил луд, побъркан, когато се борех за участие в експедицията, когато се съгласявах да правят от мен чувал, пръскащ кръв в гравираторите, за какво ми беше всичко това, защо, защо не знаех, че трябва да бъда обикновен, най-обикновен човек, защото иначе не може, не си струва да се живее.

Чух някакъв шум. Двамата минаха край мен. Той прегръщаше раменете ѝ, вървяха в крак. Той се наведе. Сенките на главите им се сляха.

Надигнах се. Той я целуваше. Тя прегръщаше главата му. Видях белите ивици на ръцете ѝ. Срам, още никога неизпитван от мен, ужасен, твърд като острие, прониза тялото ми до отмаляване. Аз, звездният пътешественик, другарят на Ардер, завърнал се отдалече, стоях в градината и мислех как да отнема момичето на един човек, без да познавам нито него, нито нея. Животно, последно животно от звездите... по-лошо, по-лошо...

Не можех да гледам повече. Но гледах. Най-последно те бавно си тръгнаха, прегърнати, а аз, като обиколих басейна, се втурнах напред и изведнъж видях голям, черен силует и едновременно ударих ръцете си

в нещо твърдо. Беше автомобилът. Пипнешком намерих вратата. Когато я отворих, светна лампичка.

Правех всичко това трескаво, но съзнателно, сякаш имаше накъде да отпътувам, сякаш трябваше да...

Двигателят заработи. Завъртях кормилото и в светлината на фаровете излязох на пътя. Ръцете ми леко трепереха, затова стиснах по-здраво кормилото. Изведнъж си спомних за черната кутия, спрях така внезапно, че колата изви към края на шосето, излязох от нея, вдигнах капака и започнах трескаво да търся. Двигателят ми беше съвсем непознат и не можех да открия черната кутия. Може би е най-отпред... Кабели... Чугунен блок... Касета. Нещо непознато, четириъгълно — да, това е тя. Инструменти. Работех бързо, но внимателно; почти не си разкървавих ръцете. Най-после обхванах с двете си ръце тежкия, сякаш лят, черен куб и го запратих в крайпътните храсти. Бях свободен. Затръшнах вратата и потеглих. Засвири вятърът на скоростта. Тя нарастваше. Моторът бучеше, гумите издаваха глухо, пронизително свистене. Завой. Взех го, без да намалявам скоростта, пресякох го наляво и продължих нататък. Втори, още по-остър завой. Чувствувах как някаква огромна сила заедно с машината ме притиска отстрани. Но и това ми беше малко. Следващият завой. В Апруну имаше специални автомобили за пилоти. Ние правехме на тях главоломни номера, беше за изработване на рефлекс. Много добра тренировка. Също и на чувството за равновесие. Например на виража да се изправи колата на двете външни колела и да се кара така известно време. Някога умеех това много добре. И сега го направих, на пустото шосе, летейки сред разсипаната от фаровете тъмнина. Не, че исках непременно да се пребия. Просто това ми беше безразлично. Щом мога да бъда безмилостен към другите, трябва да бъда и към себе си. Направих вираж и вдигнах колата така, че известно време тя вървеше на една страна върху дяволски свистящите гуми, после я обърнах на другата страна, но се блъснах в нещо тъмно. Дърво ли беше това? Нямаше вече нищо, само нарастващия грохот на двигателя и смътните отражения на уредите в стъклото и сърдито свирещия вятър. Изведнъж видях отсреща глидер, който се опита да ме заобиколи по самия край на шосето, завъртях леко волана и профучах край глидера, тежката машина се завъртя като пумпал: глухо

громолене, трясък на раздирана ламарина — и мрак. Фаровете бяха разбити, моторът спря.

Направих дълбоко вдишване. Нямаше ми нищо, не бях се одраскал дори. Опитах да запаля фаровете — нищо. Включих късите светлини: лявата гореше. В нейния слаб отблясък пуснах двигателя. Машината, тежко похърквайки, изпълзя на шосето. Това беше много добра машина, щом все още ме слушаше след всичко, което направих с нея. Тръгнах обратно, но вече по-бавно. Но кракът ми натисна педала и отново ме обхвана бяс, когато видях завоя. И отново започнах да изтръгвам от мотора цялата му сила, докато най-последно, свистейки с гумите си, автомобилът спря плътно до самия жив плет. Вкарах машината в гъсталака. Разтваряйки храстите, тя опря в някакъв пън. Не исках да видят какво бях направил с нея, начупих клонки, прикрих капака с разбити фарове, предницата беше смачкана, а отстрани се виждаше малка вдлъбнатина от първото сблъскване със стълб или кой знае какво в тъмнината.

После започнах да се ослушвам. Вилата беше тъмна. Всичко мълчеше. Всеобхватната тишина на нощта се издигаше до звездите. Не ми се искаше да се връщам в къщи. Отдалечих се от разбития автомобил и когато високата влажна трева достигна до коленете ми, паднах върху нея и останах така, докато очите ми започнаха да се затварят и аз потънах в сън.

Събуди ме нечий смях. Познавах го. Знаех чий е още преди да отворя очи, изтрезнял внезапно. Бях мокър до кости, дрехите ми бяха прогизнали от роса — слънцето беше още ниско. Небе с къделите на белите облаци. А срещу мен, върху малко куфарче, седеше Олаф и се смееше. Дватама едновременно се изправихме на крака. Ръката му беше същата като моята — голяма и корава.

— Кога пристигна?

— Току-що.

— С улдер ли?

— Да. Аз също така спях... през първите две нощи, разбираш ли?

— Така ли?...

Той престана да се усмихва. И аз също. Сякаш нещо се изправи между нас. Изучавахме се с погледи, мълчаливо.

Беше висок колкото мен, дори малко по-висок, но по-слаб. При силна светлина тъмните коси издаваха скандинавския му произход, но космите по лицето му бяха съвсем светли. Имаше малко крив, но изразителен нос и къса горна устна, която откриваше зъбите му; бледосините му очи често се смееха, тъмнеейки от веселостта; тънките му устни бяха винаги леко изкривени, сякаш всичко приемаше скептично — може би това изражение стана причина да се държим отначало на разстояние един от друг. Олаф беше по-голям от мен с две години; най-добрият му приятел беше Ардер. Едва когато Ардер загина, станахме по-близки с Олаф. И вече до края.

— Олаф... — казах аз. — Ти сигурно си гладен, нали? Ела, ще хапнем нещо.

— Чакай — отговори той. — Какво е това?

Проследих погледа му.

— А, това ли... нищо. Автомобил. Купих го... да си припомня...

— Претърпял си авария, така ли?

— Да. Пътувах през нощта и...

— Ти си претърпял авария? — повтори той.

— Е, да. Но това няма значение. Всъщност не е станало нищо. Ела... няма тук с тоя куфар...

Той вдигна куфарчето си. Не каза повече нищо. Не гледаше вече към мен. Мускулите на челюстите му се напрегнаха няколко пъти.

Усетил е нещо, помислих си аз. Не знае каква е причината за аварията, но се досеща.

Когато се качихме горе, казах му, че може да си избере която иска от четирите стаи. Той взе онази, с изгледа към планината.

— Защо не си избрал тази? — запита той. После се усмихна. — А, да, разбирам, заради златото, нали?

— Да.

Докосна стената с ръка.

— Надявам се, че е обикновена. Никакви картини, телевизии.

— Бъди спокоен — на свой ред се усмигнах аз. — Това е почтена стена.

Позвъних да донесат закуска. Искях да ядем само двамата. Кафето ни донесе белият робот. Ядохме мълчаливо. С истинско удоволствие наблюдавах как яде Олаф, как се движи кичурът коса над ухото му. После Олаф запита:

— Пушиш ли още?

— Пуша. Донесох със себе си двеста цигари. Не знам какво ще стане после. Засега пуша. Искаш ли?

— Дай.

Запушихме.

— Какво ще правим? Ще играем ли с открити карти? — запита той след дълго мълчание.

— Да. Ще ти кажа всичко. А ти ще ми кажеш ли?

— Разбира се. Но не зная дали има смисъл.

— Кажи ми само едно: знаеш ли кое е най-лошото?

— Жените.

— Да.

И отново замълчахме.

— Затова ли стана всичко? — запита той.

— Затова. Ще видиш по време на обяда. Долу. Половината вила е наета от тях.

— От тях ли?

— Младоженци.

Мускулите на челюстите му отново се очертаха под луничавата кожа.

— Това е лошо — каза той.

— Лошо е. Тук съм едва от онзи ден. Не знам как стана това, но... още по време на разговора. Без всякаква причина, без всякакви... нищо, нищо. Абсолютно нищо.

— Интересно — каза той.

— Кое е интересно?

— С мен се случи нещо подобно.

— Тогавя защо дойде?

— Хел, ти постъпи много добре. Разбираш ли?

— С кого? С теб ли?

— Не. С друг човек. Защото би могло да свърши зле.

— Защо?

— Ако сам не знаеш, няма да разбереш.

— Знам. Олаф, какво става? Наистина ли сме диви?

— Не знам. Десет години бяхме без жени. Не забравяй това.

— То не обяснява нищо. Има в мен някаква безпощадност, аз не се съобразявам с никого, разбираш ли?

— Още се съобразяваш, момчето ми — каза той. — Още се съобразяваш.

— Е, да, но ти знаеш за какво става дума.

— Знам.

Настъпи мълчание.

— Искаш ли да поговорим още, или да отидем да се боксираме?

Засмях се.

— Откъде намери ръкавици?

— Хел, никога не би се сетил.

— Поръчал си да ги направят?

— Ами. Откраднах ги.

— Не е възможно.

— Кълна се в небето. От музея... трябваше да отида специално в Стокхолм.

— Да вървим тогава.

Разопакова скромния си багаж и се преоблече. Двамата се наметнахме с халатите си и слязохме долу. Беше още рано. Закуска щяха да сервират едва след половин час.

— Ела да отидем зад вилата — казах аз. — Там никой няма да ни види.

Спряхме край високи храсти. Най-напред утъпкахме тревата, която и без това беше ниска.

— Ще бъде хлъзгаво — каза Олаф, плъзгайки подметка по импровизирания ринг.

— Не пречи. Тъкмо ще бъде по-трудно.

Сложихме си ръкавиците. Не беше лесно, защото нямаше кой да ни ги завърже, а не исках да викам работа.

Олаф застана срещу мен. Кожата му беше съвсем бяла.

— Не си почернял още — казах аз.

— После ще ти кажа какво се случи с мен. Съвсем не ми беше до плаж. Гонг.

— Гонг.

Започнахме внимателно. Лъжлива атака. Финт. Финт. Загряхах. Стремях се към близък бой, а не към размяна на удари. В края на краищата не исках да го пребивам. Бях по-тежък от него с цели петнадесет килограма и неговите малко по-дълги ръце не му даваха никакво предимство, още повече че бях по-добър боксьор. Затова го

оставих няколко пъти да приближи, макар че не бях длъжен. Изведнъж той отпусна ръце. Скулите му се изопнаха. Беше сърдит.

— Така не може — каза той.

— За какво говориш, Олаф?

— Не се занасяй, Хел. Или истински бокс, или по-добре да не играем.

— Добре — отговорих аз, оголвайки зъби. — Бокс!

Започнах постепенно да приближавам. Ръкавиците ми се удряха в неговите с рязко плющене. Почувствувах, че играта става сериозна, той вдигна гарда. Темпото нарастваше. Лъжлива атака с лявата, после с дясната, нанесох серия, последният удар почти винаги попадеше в тялото му. Той не сварваше да отбива нападенията. Хвърли се неочаквано в атака, първият удар излезе сполучлив, аз полетях две крачки назад. И веднага се върнах. Ние се обикаляхме един друг, той ме удари, аз се гмурнах под ръкавицата му, отскочих и от половин дистанция нанесох десен прав. Вложих цялата си сила в този удар. Олаф омекна, за миг се разкри, но отново се впусна в атака, вече по-внимателно и по-ниско. Следващата минута измина в бомбардиране на гарда. Ръкавиците гръмко плющяха по раменете ни, но ударите не бяха опасни. Веднъж едва успях да се изплъзна, ръкавицата му профуча край ухото ми — това беше удар, който можеше да ме събори, ако бе улучил точно. Отново започнахме да се обикаляме. Ударих го по гърдите, ударът прозвуча тъпо. Олаф се откри, можех да ударя още веднъж, но аз не помръднах, стоях като вдървен — видях я в прозореца на партера — лицето ѝ беше бяло, като онова, което покриваше раменете ѝ. Това беше само за част от секундата. В следващия миг ме оглуши мощен удар; паднах на колене.

— Извинявай! — чух гласа на Олаф.

— Няма защо... ударът беше добър — измърморих аз, надигайки се.

Прозорецът вече беше затворен. Бихме се още около половин минута и изведнъж Олаф спря.

— Какво ти е?

— Нищо.

— Не е истина.

— Добре тогава. Просто вече не искам. Сърдиш ли се?

— Не. Все едно, нямаше смисъл да почваме веднага с това...

Отидохме на басейна. Олаф скачаше по-добре от мен. Той умееше да прави прекрасни неща. Опитах като него задно салто с винт, но само плеснах с бедра във водата. Седнах на ръба на басейна и започнах да поливам с вода парещата като огън кожа. Олаф се смееше.

— Забравил си, старче.

— Ами. Винта и без това никога не съм го правил добре. Завиждам ти, че умееш!

— Аз днес опитах за първи път.

— Наистина ли?

— Да. Това е чудесно.

Слънцето беше се издигнало високо. Легнахме на пясъка със затворени очи.

— Къде са... те? — запита Олаф след дълго мълчание.

— Не знам. Сигурно в стаята си. Прозорците им гледат към задния двор на вилата. Не знаех това.

Усетих, че той се раздвижи. Пясъкът беше много горещ.

— Да, това е причината за снощи — казах аз.

— Дали са ни видели?

— Само тя.

— Сигурно се е изплашила... — измърмори той. — Как мислиш? Не отговорих. И отново настъпи мълчание.

— Хел!

— Какво има?

— Те вече почти не летят, знаеш ли?

— Знам.

— А знаеш ли защо?

— Твърдят, че няма смисъл...

Започнах накратко да му разказвам това, което пишеше Старк. Олаф лежеше неподвижен, без да пророни дума, но знаех, че слуша внимателно.

Когато свърших, той не отговори веднага.

— Чел ли си Шепли?

— Не. Какъв Шепли?

— Не си ли? Мислех, че ти вече си чел всичко... Шепли е астроном от ХХ век. Случайно ми попадна една негова книжка точно по същия въпрос. Съвсем като тази на Старк.

— Какво говориш? Това е невъзможно. Шепли не е могъл да знае това... най-добре ще бъде ти самият да прочетеш Старк.

— Дори и не мисля. Знаеш ли какво е това? Параван.

— Как така?

— Така. Струва ми се, че знам какво е станало.

— Да?

— Бетризацията.

Скочих.

— Мислиш ли?!

Той отвори очи.

— Разбира се. Не летят — и никога вече няма да летят. Ще става все по-лошо. Мня-мня. Едно голямо мня-мня. Те не могат да гледат кръв. Не могат дори да помислят за това, какво би станало, ако...

— Почакай — казах аз. — Това е невъзможно. Та нали има лекари? И сред тях хирурзи...

— Ти, какво, не знаеш ли?

— Какво?

— Лекарите само планират операциите. Изпълняват ги работи.

— Не може да бъде!

— Слушай мен. Сам видях. В Стокхолм.

— А ако все пак лекарят трябва да се намеси?

— Не съм сигурен, но, изглежда, има някакво средство, което ликвидира частично последствията от бетризацията съвсем за малко, но те така го пазят, че дори не можеш да си представиш. Този, който ми съобщи това, не искаше да каже нищо по-конкретно. Страхуваше се.

— От какво?

— Не зная, Хел. Мисля, че те са извършили нещо ужасно — убили са човека в човека.

— Е, не можеш да говориш толкова категорично — казах аз неуверено. — В края на краищата...

— Почакай. Та това е много просто. Този, който убива, е подготвен за мисълта, че и него могат да го убият, нали?

Аз мълчах.

— И затова в известен смисъл е задължително да умееш да рискуваш във всичко. Ние можем. А те не. Затова се страхуват от нас.

— Жените ли?

— Не само жените, Хел. Всички.

Той изведнъж седна.

— Какво има?

— На теб дадоха ли ти хипногог?

— Хипно... Апарат за обучение по време на сън? Да.

— И успя ли да го използваш? — почти изкрещя той.

— Не... защо?

— Имал си късмет. Хвърли го в басейна.

— Защо? Ти използвал ли си го?

— Не. Нещо ме накара да го изслушам най-напред в будно състояние, макар че инструкцията забранява. Нямах понятие каква...

Седнах и аз.

— Е, какво има там?

Той гледаше мрачно.

— Сладкиши. Цяла сладкарница. Да бъдеш внимателен, да бъдеш възпитан. Да се примиряваш с всяка неприятност, ако някой не те разбира или не е добър към теб — жената, разбираш ли? — виновен си ти, а не тя. Че най-висшето благо е общественото равновесие и стабилизацията — и тъй нататък, и тъй нататък, все едно и също до втръсване. И в заключение: живей тихо, пиши си дневник, не за публикуване, а така, за себе си, тренирай спортове и се образовай. Слушай старите хора.

— Това е заместител на бетризацията — измърморих аз.

— Така е. Имаше още сума неща: че не бива никога да се употребява сила, нито агресивен тон срещу когото и да било, а да удариш някого е истински позор, нещо повече — престъпление, което предизвиква страшен шок. Че без оглед на обстоятелствата е забранено да се биеш, защото само животните се бият, че...

— Почакай, почакай! — казах аз. — И ако от резервата се изтръгне някое диво животно... да, всъщност вече диви животни няма...

— Диви животни вече няма — каза Олаф, — но има работи.

— Какво значи това? Искаш да кажеш, че може да им бъде дадена заповед за убийство?

— Да.

— Откъде знаеш?

— Не съм напълно сигурен. Но така или иначе те трябва да бъдат подготвени за всякакви случаи, та нали дори бетризираното куче може да побеснее...

— Но това е... това е... чакай! Значи, все пак те могат да убиват? Като издават заповеди? Не е ли все едно дали ще убия аз, или ще дам заповед другиму?

— За тях не. За тях това е само крайност пред лицето на някаква катастрофа, опасност като например този бяс. При нормални обстоятелства това не се случва. Но ако например ние...

— Ние?

— Да, например ние двамата — ако направим нещо... разбираш ли... то с нас ще се заемат роботите, а не хората. Те не могат. Те са добри.

За миг той замълча. Широката му, зачервена от слънцето пясъка гръд се повдигаше неспокойно.

— Хел. Ако знаех. Ако само знаех това. Ако... само... знаех това.

— Престани.

— Случи ли ти се вече нещо?

— Да.

— Знаеш за какво става дума, нали?

— Знам. Бяха две — едната ме покани веднага щом излязох от гарата, а всъщност не. Бях се заблудил и не можех да се измъкна. Тя ме покани у дома си.

— Тя знаеше ли кой си ти?

— Казах й. Най-напред се страхуваше, после... от съжаление ли, от какво — ми даваше аванси, но на края здравата се изплаши. Потърсих си хотел. На другия ден... знаеш ли кого срещнах? Рьомер.

— Не думай! Та на колко години е той, на сто и седемдесет ли?

— Не, това е неговият син. Но и той е почти на сто и петдесет години. Истинска мумия. Нещо ужасно. Разговарях с него. И знаеш ли? Той ни завижда...

— Има за какво.

— Той не разбира това. Та така... После имаше една актриса. Сега ги наричат реалистки. Тя беше във възторг: истински питекантроп. Отидох у дома й, но на другия ден избягах. Това беше истински палат. Великолепен. Разцъфтяващи мебели, подвижни стени-легла, отгатващи мислите и желанията... да.

— Хм. И тя не се страхуваше, така ли?
— Не. Страхуваше се, но изпи нещо — не зная какво беше — може би някакъв наркотик. Перто или нещо подобно.
— Перто ли?!
— Да. Знаеш ли какво е това? Пил ли си го?
— Не — бавно каза той. — Не съм го пил. Но точно така се казва онова, което ликвидира...
— Бетризацията ли? Не може да бъде!
— Така ми каза онзи човек.
— Кой?
— Не мога да ти кажа, дадох дума.
— Добре. Значи, затова тя... затова...
Скочих от мястото си.
— Сядай.
Седнах отново.
— А ти? — запитах аз. — А то аз все за себе си и за себе си...
— Аз ли? Нищо. Тоест — нищо особено. Нищо... — повтори той.
Аз мълчах.
— Как се казва тази местност? — запита Олаф.
— Клавестра. Но всъщност градът е на няколко мили оттук. Знаеш ли какво, да отидем там, а? Ще дам колата на ремонт. Ще се върнем по най-късия път — ще побягаме малко. Искаш ли?
— Хел — каза бавно Олаф. — Стари коньо...
— Какво?
Очите му се усмихваха.
— Искаш да изгониш дявола с леката атлетика ли? Магаре си ти.
— Едно от двете — или съм кон, или магаре — избери си! — казах аз. — Какво лошо виждаш в това?
— Това, че няма да успееш. Засягал ли си някого от тях?
— Как... да го обидя ли? Не. Защо?
— Не. Питам дали си докоснал някого от тях?
Едва сега разбрах.
— Не съм имал повод. Защо питаш?
— Не те съветвам.
— Защо?
— Все едно да вдигнеш ръка срещу дойката си. Разбираш ли?

— Горедолу. Имал си някакво спречкване ли?

Стараех се да не издавам учудването си. На кораба Олаф беше един от най-сдържаните.

— Да. Проявих се като последен идиот. Стана още първия ден. И по-точно през нощта. Не можах да изляза от пощата — там няма врата, а нещо такова въртящо се... виждал ли си такова нещо?

— Летяща врата?

— Не. Това е по-скоро дяволия, свързана с тяхната битова гравитация. С една дума, въртях се също като в бъчва, а някакъв тип с момиче сочеше към мен и се смееше...

Чувствувах как кожата на лицето ми става тясна.

— Нищо, че е дойка — казах аз. — Надявам се, че вече няма да се смее.

— Няма. Счупих му ключицата.

— Нищо ли не ти направиха?

— Нищо. Едва успях да изляза от машината и той ме провокира. Не го ударих веднага, Хел. Съвсем не, само го запитах какво смешно има в това, щом толкова дълго съм отсъствувал, а той отново се засмя и каза, посочвайки с пръст към небето: „А, вие сте от оня, маймунския цирк?“

— От „маймунския цирк“ ли?

— Да. И тогава...

— Чакай. А защо от „маймунския цирк“?

— Не знам. Може би е чувал, че астронавтите ги тренират в центрофуги. Не знам, защото повече не разговарях с него... Е, това беше. Освободиха ме, само че оттогава лунният Адапт взе решение по-добре да обработва пришълците.

— Ще се завръща ли още някой?

— Да. Групата на Симонади, след осемнадесет години.

— Тогава имаме време.

— Доста.

— И все пак са кротки, признай — казах аз. — Счупил си му ключицата и са те пуснали така...

— Струва ми се, че заради този цирк — каза той. — На тях самите пред нас им е... знаеш как. Та те никак не са глупави. Да, би могъл да избухне скандал. Хел, човече, та ти нищичко не знаеш.

— Какво?

— Знаеш ли защо не са съобщили нищо за нашето пристигане?

— Май че нещо е имало в реала. Аз самият не съм виждал, но ми казаха.

— Да, имало е. Би умрял от смях, ако можеше да видиш. „Вчера преди обяд се е завърнала на Земята група изследователи на извънпланетното пространство. Всички нейни членове се чувствуват добре. Започната е обработка на резултатите от научната експедиция.“ Край. Точка. Това е всичко.

— Не може да бъде?

— Честна дума. А знаеш ли защо са постъпили така? Защото се страхуват от нас. Затова са ни пръснали по цялата Земя.

— Не. Това не мога да разбера. Та те не са идиоти. Ти сам каза преди малко. Сигурно не мислят, че сме хищници, които хващат хората за гърлото.

— Ако мислеха така, изобщо нямаше да ни пуснат. Не, Хел. Не става дума за нас. Работата е много по-сериозна. Нима не разбираш?

— Изглежда, съм оглупял. Говори!

— Болшинството не си дава сметка за това...

— За какво?

— За това, че изчезва изследователският дух. Че няма вече експедиции, те знаят. Но не мислят за това. Мислят, че няма експедиция, защото са ненужни, и толкова. Но има хора, които отлично виждат и разбират какво става, какви последици може да има това. И вече има.

— Какви?

— Мня-мня. Мня-мня навеки. Никой вече няма да полети към звездите. Никой няма да рискува с опасен експеримент. Никой вече няма да изпита върху себе си ново лекарство. Не знаят това ли? Но ако се разгласи кои сме ние, какво сме направили, защо сме полетели, какво е било всъщност това, то никога, разбираш ли, никога не биха успели да скрият тази трагедия!!!

— Мня-мня ли? — запитах аз, употребявайки неговия израз; може би на страничен слушател той би се сторил смешен, но на мен съвсем не ми беше до смях.

— Да. А какво, според теб това не е ли трагедия?

— Не знам. Слушай, Ол. В края на краищата за нас това е и винаги ще бъде нещо велико. Щом доброволно сме се съгласили да

отдадем тези години от живота си — и всичко друго, — значи, за нас това е най-важното. Но може и да не е така. Трябва да бъдем обективни. Кажете сам: какво всъщност сме постигнали?...

— Как така какво?

— Е, развържи чувалите. Изсипи всичко, което си донесъл от Фомалхаут.

— Да не си полудял?

— Съвсем не съм полудял. Каква е ползата от тази експедиция?

— Ние бяхме пилоти, Хел. Запитай Гима, Турбер...

— Ол, не ме занасяй. Бяхме там заедно и ти отлично знаеш какво правиха те, какво правеше Вентури, преди да загине, какво правеше Турбер — защо ме гледаш така? Какво донесохме? Четири коли разни анализи: спектрални, такива, онакива, образци от минерали, после жива метаплазма или каква се нарича тази гадост от бета на Арктур. Нормерс провери своята теория за гравимагнитните завихрения и освен това се оказа, че на планетите от типа С-Меоли могат да съществуват силиконови тетраплоиди, а не триплоиди, а на оня спътник, където за малко не загина Ардер, няма нищо освен някаква отвратителна лава и мехури, големи колкото небостъргачи. И само за да се убедим, че тази лава застива на такива огромни мехури, ние хвърлихме на вятъра десет години, а после се върнахме тук, за да станем за смях и да гледат на нас като на някакви изроди от паноптикум; за какъв дявол тогава се пъхаме там? Можеш ли да ми кажеш? За какво ни беше всичко това?...

— По-кратко — каза Олаф.

Аз се ядосах. И той се ядоса. Очите му се присвиха. Помислих си, че малко остава да се сбием, и устните ми затрепериха. И тогава изведнъж той се усмихна.

— Ти си старо магаре — каза Олаф. — Бива те да докараш човека до бяс, знаеш ли?

— На въпроса, Олаф, на въпроса.

— Какво „на въпроса“? Ти самият говориш глупости. А ако бяхме докарали слон с осем крака, който се изразява с висша математика, щеше ли да бъдеш доволен? Какво очакваше да намериш на Арктур? Рай ли? Или може би Триумфалната арка? Какво търсиш? За всичките десет години не съм чул от тебе толкова глупости, колкото сега за една минута.

Въздъгнах дълбоко.

— Олаф, не ме прави на идиот. Много добре знаеш какво исках да кажа. Ставаше дума за това, че хората могат да живеят и без...

— Има си хас!

— Почакай. Могат да живеят и дори, ако наистина е така, както твърдиш ти, че са престанали да летят заради бетризацията, то струва ли си да се плаща такава цена, каквато платихме ние — ето проблема, който трябва да се решава, мой мили приятелю.

— Така ли? А да речем, че се ожениш. Какво ме гледаш така? Няма да можеш да се ожениш ли? Ще можеш. Аз ти казвам, че ще можеш. И ще имаш деца. Е, какво, ще ги заведеш ли на бетризация с песен на уста?

— С песен — не. Но какво бих могъл да направя? Не мога да водя война с целия свят...

— Е, тогава да те закрилят небесата, сини и черни! — каза Олаф. — А сега, ако искаш, можем да отидем до града...

— Добре — отговорих аз, — обедът ще бъде след два и половина часа, така че ще успеем.

— А ако не успеем, няма ли да ни дадат?...

— Ще дадат, само че...

Изчервих се под неговия поглед. Сякаш не забелязал това, той се зае с изтърсване на пясъка от краката си. Качихме се горе и след като се преоблякохме, тръгнахме с колата за Клавестра. Движението по шосето беше доста оживено. За първи път видях цветни глйдери, розови и бяло-жълти. Намерихме механична работилница. Стори ми се, че виждам учудване в стъклените очи на робота, когато оглеждаше смачканата кола. Оставихме я и тръгнахме пеша. Оказа се, че има две Клавестри: стара и нова. В старата, местния промишлен център, бях предния ден с Марджер. Новата, съвременна вилна зона, гъмжеше от хора, почти всички много млади, повечето под двадесет години. В ярките си, блестящи дрехи момчетата поразително приличаха на преоблечени римски войници — костюмите им блестяха на слънцето като късички ризници. Имаше много момичета, повечето красиви, много често в бански костюми, по-смели от всичко, което бях виждал досега. Вървейки с Олаф, чувствавах върху себе си погледите на цялата улица. Пъстроцветните групички, като ни виждаха, се спираха

под палмите. Ние бяхме най-високи от всички, хората се спираха, обръщаха се, беше ни страшно глупаво.

Когато излязохме на шосето и свихме през полето на път за в къщи, Олаф отри челото си с кърпичка. Аз също се бях изпотил.

— Дявол да го вземе всичко това — каза Олаф.

— Задръж го за по-подходящ случай...

Той кисело се усмихна.

— Хел?

— Какво?

— Знаеш ли на какво приличаше това? На сцена от филмово студио: римляни, куртизанки и гладиатори.

— Гладиаторите сме ние, нали?

— Именно.

— Ще побягаме ли? — запитах аз.

— Ще побягаме.

Ние затичахме из полето. До вилата имаше около пет мили. Но бяхме завили доста надясно и трябваше да се връщаме назад. И все пак успяхме да се изкъпем преди обяда.

V

Почуках на вратата на Олаф.

— Ако си свой, влез — чух гласа му.

Стоеше гол на средата на стаята и с пулверизатора пръскаше гърдите си със светложълта течност, която мигновено се превръщаше в пухкава материя.

— А, това е течното бельо, така ли? — казах аз. — Как успяваш да се справиш с нея?

— Нямам друга риза — отговори той. — Какво, не ти ли харесва?

— Не. А ти?

— Ризата ми вече се скъса.

На учудения ми поглед той отговори, мръщейки се:

— Заради оня, усмихнатия, разбра ли?

Не казах повече нищо. Той obu старите си панталони — помнех ги още от „Прометей“ — и ние слязохме долу. На масата имаше само три прибора. Но в столовата нямаше никого.

— Ние сме четирима — обърнах се към белия робот.

— Не, Брег, Марджер го няма. Вие, тя и вашият приятел ще обядват тримата. Да сервирам ли, или ще чакате да дойде тя?

— По-добре да почакаме — побърза да отговори Олаф. Добро момче. В същия миг влезе тя. Беше в същата пола, в която и вчера, косите ѝ бяха леко влажни, сякаш току-що беше излязла от водата. Запознах я с Олаф, той беше спокоен и се държеше с достойнство. Аз не умеех да се държа като него.

Известно време разговаряхме. Тя каза, че мъжът ѝ всяка седмица трябва да отсъства три дни във връзка със своята работа и че водата в басейна, въпреки слънцето, не е толкова топла, колкото би трябвало да бъде. Но скоро разговорът ни се прекъсна и колкото и да се стараех, не можах да измисля нищо; потънах в мълчание и започнах да ям, наблюдавайки седящите срещу мен толкова различни една от друга фигури. Забелязах, че Олаф я оглежда, но само тогава, когато

разговарях с нея и тя гледаше към мен. Лицето му беше съвсем безизразно. Сякаш през цялото време си мислеше за нещо съвсем друго.

Към края на обяда дойде белият робот и съобщи, че водата в басейна довечера ще бъде топла, както е пожелала нашата съседка. Тя благодари за компанията и се прибра в стаята си. Останахме двамата с Олаф. Той ме погледна и аз отново се изчервих.

— Как става така — започна Олаф, пъхайки в устата си цигарата, която му подадох, — че човекът, който може да се навре без всякакъв страх в онази воняща дупка на Керенея, този стар кон — не, не кон, а стар сто и петдесетгодишен носорог, започва да...

— Престани, моля те... — измърморих аз. — Ако искаш да знаеш, мога още веднъж да вляза там...

Не довърших.

— Добре. Няма вече. Обещавам. Но знаеш ли, Хел, трябва да ти кажа, че отлично те разбирам. И съм готов да се обзаложа, че не знаеш защо...

Кимнах с глава към посоката, в която тя си отиде.

— Защо ли?...

— Да. Знаеш ли?

— Не. А ти знаеш ли?

— Знам. Да ти кажа ли?

— Кажи. Само, моля те, без гадости.

— Ти май наистина си се побъркал — взмути се Олаф. — Това е толкова просто. Но ти винаги си имал този недостатък — да не виждаш това, което е под носа ти, а онова, далечното, разните му там Кантори и Корбазилии...

— Не се прави на толкова умен!

— Знам, че се държа като хлапе, но ние изостанахме в нашето развитие, когато зад нас затегнаха онези шестстотин и осемдесет болта.

— Е, и какво от това?

— Това, че тя напълно прилича на момичетата от наше време. Не си слага червена гадост в ноздрите, нито металически чинии в ушите, нито има светещи къдрици, нито блести цялата в злато, момиче, каквото би могъл да срещнеш на всяка крачка в Цеберто или в Апруну. Спомням си дори точно такива като нея. Това е всичко.

— Да ме вземат дяволите — тихо казах аз. — Сигурно е така. Да, но има една разлика.

— Каква?

— Това, което вече казах. В самото начало. С онези момичета се държах съвсем иначе. И ако трябва да бъда откровен, никога не съм си представял... винаги съм се смятал за тиха, спокойна вода.

— О, разбира се! Жалко, че не ти направих снимка, когато се измъкваше от дупката на Керенея. Щеше да я видиш тая тиха вода. Човече, аз вече си мислех, че... ех!

— Остави на мира Керенея с всичките ѝ пещери и дупки — предложих аз. — Знаеш ли, Олаф, преди да дойдеш тук, ходих при един лекар, доктор Джуфон се казва, много симпатично старче. Отдавна е прехвърлил осемдесетте, но...

— Такава ни е съдбата — спокойно отбеляза Олаф. Той издуха дима и гледайки как се разсейва над снопа бледолилави цветя, приличащи на набъбнал хиацинт, продължи: — Най-добре ни е сред такива древни старчета. С ней такива дълги бради. Само като си помисля за това и чак ме втриса. Знаеш ли какво? Да си купим кафез с кокошки, от време на време ще им извиваме вратовете.

— Престани да се занасяш. Та този доктор ми каза много мъдри неща. Че нямаме семейства, а сред връстниците си приятели няма да намерим, затова единственото, което ни остава, са жените, но да имаш една жена сега е по-трудно, отколкото няколко. И беше прав. Убедих се в това.

— Хел, зная, че си по-умен от мен. Ти винаги си обичал разни такива чудновати истории. Най-напред да бъде ужасно трудно и отначало да не можеш и едва когато три пъти поред излезеш от кожата си, да постигнеш своето. Иначе не ти е сладко. Не ме гледай така. Не ме е страх от тебе, да си знаеш.

— Слава богу. Само това ми липсваше.

— Та... какво исках да кажа? Аха. Знаеш ли, отначало си мислех, че исках да бъдеш нещо повече от пилот и човек, който се грижи за всичко, и затова така кълвеш. Чаках само кога ще започнеш да си вириш носа. И когато виждах как ти отново започваш да измъкваш Нормерс и Вентури с разните там свои разсъждения и полека-лека се впускаш в дълбокоучени дискусии, все си мислех, че вече започваш. Но после избухна оня взрив, помниш ли?

— Оня през нощта?

— Да. И Керенея, и Арктур, и спътника. Друже мой, все още виждам насън този спътник, а веднъж дори паднах от леглото заради него. Ех, този спътник? Е, и какво — виждаш, нали?... Сигурно имам склероза. Все забравям... Но после се случи всичко това и аз разбрах към какво си се стремил. Само ти обичаш това и по друг начин не умееш. Помниш ли как молеше Вентури за неговия личен екземпляр от онази книжка, червената, какво беше това?

— „Топология на хиперпространството“.

— Точно така. А той ти отговори: „Това за вас ще бъде трудно, Брег, вие нямате нужната подготовка“...

Разсмях се, защото той великолепно имитираше гласа на Вентури.

— Той беше прав, Олаф. Наистина беше трудно.

— Да, тогава, по после успя да се справиш, нали?

— Справих се. Но... без никакво удоволствие. Знаеш защо. Горкият Вентури!...

— Не говори така! Не се знае кой кого трябва да съжалява, ако се вземат пред вид по-нататъшните събития...

— Той вече никого не ще може да съжали. Ти тогава беше на горната палуба, нали?

— Аз?! На горната? Човече, та аз стоях до тебе!

— Да, наистина. Ако не беше пуснал охлаждането с пълна мощност, може би всичко щеше да свърши с опарванията. Както стана и с Арне. Сигурно Вентури се е объркал.

— Как не. Не, ти си просто изумителен. Та нали Арне все пак загина.

— Пет години по-късно. Пет години са си пет години.

— Пет години, но какви?

— Сега ти самият говориш така, а преди това, на басейна, когато аз започнах да говоря за това, се заяде с мен.

— Защото беше чудесно и в същото време непоносимо. Признаваш ли? Ти самият кажи — всъщност какво има да се говори? Когато излезе от оная дупка на Ке...

— Остави най-после на мира тази дупка!

— Няма да я оставя. Няма, защото едва тогава разбрах какъв си ти. Тогава още не се познавахме така добре, както по-късно. Когато

Гима ми каза, че Ардер ще лети с теб, това беше след около месец, помислих си, че... не знам какво ще стане! Отидох при него, но не му казах нищо. Той, разбира се, веднага почувствува. „Олаф — каза той. — Не се сърди! Ти си моят най-добър приятел, но сега ще летя с него, не с теб, защото...“ — всъщност ти знаеш какво каза той.

— Не знам — казах аз. Нещо ме стискаше за гърлото.

— „Защото единствено той се спусна в «дупката». Само той. Никой не вярваше, че там може да се слезе. Самият той не вярваше“
Вярваше ли, че ще се върнеш?

Аз мълчах.

— Виждаш ли? „Или ще се върне с мен — каза Ардер, — или никой няма да се върне“...

— И се върнах сам — казах аз.

— Да, ти се върна сам. Не можах да те позная. Как се изплаших тогава! Бях долу, при помпите.

— Ти?

— Да, аз. Гледам — някакъв непознат. Напълно непознат. Стори ми се, че това е халюцинация... дори скафандърът ти беше целият червен.

— Това беше ръжда. Шлангът ми се спука.

— Знам. Ти ли казваш това? Та нали аз поправях по-късно този шланг. Да знаеш само как изглеждаше. Да, но едва по-късно...

— Онова с Гима ли?

— Да. Това го няма в протоколите. И лентата изрязаха след около седмица, струва ми се, че дори самият Гима... Мислех, че ще го убиеш. Черни небеса!

— Не ми говори за това — казах аз. Струваше ми се, че още миг, и ще започна да треперя. — Не говори, Олаф. Моля те.

— Само без истерии. Ардер ми беше по-близък, отколкото на теб.

— Какво значи „по-близък“, „по-далечен“, има ли някакво значение това? Глупак. Ако Гима му беше дал резервен пълнител, сега Ардер щеше да бъде с нас. Гима пестеше всичко, страхуваше се, че няма да има транзистори, но от това, че няма да има хора, не се страхуваше. Аз...

Запънах се.

— Олаф! Това е истинско безумие. Да не говорим повече за това!

— Изглежда, Хел, че ние с теб не можем да не говорим. Поне дотогава, докато бъдем заедно. Гима след това никога вече не...

— Престани вече с тоя Гима, Олаф! Олаф! Край. Точка. Не искам да чуя повече нито дума.

— А за себе си също ли нямам право да говоря?

Вдигнах рамене. Белият робот искаше да разчисти масата, до само надникна от вратата и излезе. Може би го изплашиха нашите възбудени гласове.

— Хел, кажи ми, моля ти се, защо всъщност се сърдиш?

— Не се преструвай, Олаф!

— Не, наистина...

— Как така защо? Та нали това стана заради мен?

— Какво заради теб?

— Това с Ардер.

— Каквоо?

— Да. Ако аз бях настоял преди старта, Гима щеше да даде...

— Ех, и ти! Откъде си могъл да знаеш, че тъкмо радиото му ще се повреди? А ако беше се случило нещо друго?

— Ако. Ако. Но нямаше никакво „ако“. Повреди се именно радиото.

— Почакай, почакай, Хел. Значи, през всичките шест години ти си живял с това и не си писнал нито дума, така ли?

— А за какво трябваше да говоря? Мислех, че и без това всичко е ясно.

— Ясно ли? Черни небеса! Какво дрънкаш, човече? Опомни се! Ако беше казал това, всеки щеше да се чукне по челото. А когато на Енесон му се разфокусира лъчът, пак ли беше ти? А?

— Не. Той... нали разфокусирането се случва...

— Знам. Всичко знам. Толкова, колкото и ти. Не бой се, Хел, няма да се успокоя, докато не ми кажеш...

— Какво искаш пак?

— Че това са само твои бълнувания. Та това е абсолютна безсмислица. Ардер сам би ти казал така, ако можеше.

— Благодаря.

— Хел, като ти цапна...

— Внимавай. Аз съм по-силен от теб.

— Да, но аз съм по-лош, разбираш ли, глупак такъв?

— Олаф, моля те, не крещи! Не сме сами.

— Добре, добре. Няма вече. Е, кажи, глупост ли беше това, или не?

— Не.

Олаф с такава сила пое въздух, че ноздрите му побеляха.

— Защо не? — попита той почти нежно.

— Защото още преди това забелязах... стиснатия юмрук на Гима. Мое задължение беше да предвидя това и да хвана Гима за яката веднага, а не после, когато се върнах с некролога на Ардер. Защото бях твърде деликатен. Затова.

— Е, добре. Добре. Бил си твърде деликатен... Така ли? Не. Аз... Хел! Не мога повече. Заминавам.

Той стана от масата, аз също.

— Да не си полудял? — извиках аз — Заминаваш. Къде заминаваш? Само защото...

— Да. Да. А ти какво искаш, да стоя тук и да слушам празните ти приказки? Дори и не мисля. Ардер не отговаряше, така ли?

— Стига вече, Олаф.

— Не отговаряше ли?

— Не отговаряше.

— Могъл е да има най-различни други видове авария, нали? Може да е навлязъл в зоната на отражение! Може ехото да е попречило на сигнала му, когато е загубил космическата връзка сред завихряннията. Може да са се размагнитили излъчвателите му над петното и...

— Млъкни!

— Ще отречеш ли, че съм прав? Можеш да се срамуваш!

— Та няма аз казах нещо?

— А, така ли? Значи, могло е да се случи някое от онези неща, за които говорих.

— Могло е...

— Тогава защо твърдиш, че това е било само радиото, радиото и нищо друго?

— Може и да си прав... — казах аз.

Почувствавах се страшно изморен и всичко ми стана безразлично.

— Може и да си прав... — повторих. — Радиото... това просто беше най-вероятното... Не. Не казвай повече нищо. И без това говорихме за това десет пъти повече, отколкото трябва. Най-добре да не говорим нищо.

Олаф дойде при мен.

— Ти, коньо нещастен... твърде много доброта има в теб, знаеш ли?

— Какво добро пък сега?

— Чувство за отговорност. Човек във всичко трябва да има мярка. Какви намерения имаш за по-нататък?

— В какъв смисъл?

— Много добре знаеш в какъв...

— Не знам.

— Лоша работа, а?

— По-лоша не може и да бъде.

— Няма ли да тръгнеш с мен? Или някъде сам? Ако искаш, ще ти помогна да си уредиш това. Багажа ти мога да взема аз или ако искаш, остави го, или пък...

— Мислиш, че трябва да бягам?

— Нищо не мисля. Но като те гледам какво представляваш, когато за миг излезеш от кожата си, едва-едва, така, както преди малко, тогава...

— Какво тогава?

— Тогава започвам да мисля.

— Не искам да бягам оттук. Знаеш ли какво ще ти кажа? Няма да се мръдна оттук. Освен ако...

— Какво?

— Нищо. Какво каза оня, в работилницата? Кога ще бъде готова колата? Утре или още днес? Съвсем забравих.

— Утре сутринта.

— Добре. Погледни: мръква се. Целият ни следобед мина в приказки...

— Дано ти даде небето по-малко такива приказки!

— Нищо, нищо, аз само се пошегувах. Да отидем да се изкъпем, а?

— Не. Бих взел нещо за четене. Ще ми дадеш ли?

— Вземи каквото поискаш. Умееш ли да се оправяш с тези стъклени зрънца?

— Да. Надявам се, че няма да ми предложиш оня четец с такова едно... сладко гласче.

— Не, имам само оптони.

— Добре. Това мога да взема. Ти ще бъдеш на басейна, така ли?

— Да. Но най-напред ще се кача горе, трябва да се преоблека.

Дадох му няколко исторически книги и една работа върху стабилизирането на демографската динамика — знаех, че това го интересува. И нещо из областта на биологията, с голям раздел, посветен на бетризацията. Самият аз се преоблякох и започнах да търся банските, които бяха някъде изчезнали. Не можах да ги намеря. Взех черните бански на Олаф, наметнах се с къпалния халат и излязох от вилата.

Слънцето беше вече залязло. Откъм запад се задаваше грамада от облаци, постепенно закривайки по-светлата част от небето. Хвърлих хавлията на пясъка, изстинал след дневната горещина, и седнах, докосвайки с крайчеца на пръстите си водата. Разговорът ме развълнува повече, отколкото предполагах. Смъртта на Ардер ме пробуждаше като остър шип. Може би Олаф наистина беше прав. Може би това е железен закон на паметта, която никога не се примирява...

Станах и скочих прав като стрела, без засилване, с главата надолу. Водата беше топла, а аз очаквах да бъде студена и малко се пообърках от изненада. Изплувах. Беше твърде топла, сякаш плувах в някаква супа. Излизах на срещуположната страна, оставяйки върху стартовото блокче тъмни от влагата следи от пръсти, когато нещо ме прободеше в сърцето. Историята на Ардер ме пренесе в съвсем друг свят, но сега, може би защото водата беше, защото трябваше да бъде съвсем топла, аз си спомних за момичето и това изглеждаше така, сякаш бях си спомнил нещо ужасно, някакво нещастие, с което би трябвало да се справя, а не мога.

Може би и това беше само някаква натрапчива идея. Въртях тази мисъл из главата си, неуверен, свит в бавно падащия мрак. Вече едва различаващ собственото си тяло, загарът ме сливаше с тъмнината, облациите изпълниха цялото небе и неочаквано, някак твърде бързо настъпи нощ. Откъм вилата приближаваше нещо бяло. Това беше

нейната шапчица. Обхвана ме паника. Надигнах се бавно, исках да избягам, но тя ме забеляза на фона на небето.

— Брег? — повика ме тихо, едва чуто.

— Аз съм. Искате да се изкъпете ли? Няма... да ви преча. Тръгвам си вече...

— Защо? Вие съвсем не ми пречите... топла ли е водата?

— Да. Според мен дори твърде топла — казах аз. Приблжих до стената на басейна и леко отскочи. Различих само нейния силует. Костюмът ѝ беше тъмен. Чу се плясък. Тя изплува точно под краката ми.

— Ужасно! — завика тя, плюейки вода. — Какво е направил този... трябва да се пусне студена. Знаете ли как става това?

— Не. Но веднага ще разбере.

Скочих над главата ѝ. Заплувах надолу, докато най-после докоснах с ръце дъното и започнах да плувам надолу, от време на време докосвайки бетона. Под водата, както обикновено се случва, беше по-светло, отколкото на повърхността, така че можах да забележа изходите на тръбите. Намираха се в стената срещу вилата. Изплувах, вече леко задъхан, защото дълго стоях под водата.

— Брег!! — чух гласа ѝ.

— Тук съм. Какво има?

— Изплаших се... — каза тя тихо.

— От какво?

— Толкова дълго ви нямаше...

— Намерих тръбите. Сега ще пусна водата — отвърнах аз и затичах към вилата. Можех да мина и без това героично гмуркане; крановете се виждаха отсреща, в колоната срещу терасата. Пуснах студената вода и се върнах на басейна.

— Готово. Но ще трябва малко да почакаме...

— Добре.

Тя стоеше под трамплина, аз край късата страна на басейна, сякаш се страхувах да се приближа. После бавно, сякаш не желяех това, тръгнах към нея. Очите ми вече бяха свикнали с тъмнината. Можех да различа чертите на лицето ѝ. Тя гледаше във водата. Бялата шапчица много ѝ отиваше. Изглеждаше по-висока, отколкото в роклята.

Стоях така край нея, докато не се почувствувах неловко. Може би заради това реших изведнъж да седна. Простак, дръвник, ругаех се наум, като се стараех да измисля колкото може по-обидна дума. Но не можах. Облаците се сгъстяваха, мракът нарастваше, но не приличаше на дъжд. Ставаше все по-хладно.

— Не ви ли е студено?

— Не. Брег?

— Да?

— Водата като че ли не се покачва...

— Отворих тръбата за изтичане... сигурно вече е достатъчно. Ще отида да затворя.

Когато се връщах обратно, дойде ми на ум, че бих могъл да извикам и Олаф. Едва не се разсмях на глас: толкова глупаво беше. Аз се страхувах от нея...

Гмурнах се и веднага изплувах.

— Сега вече може. Аз съм прекалил със студената вода, кажете — ще пусна малко топла...

Сега водата вече явно спадаше, защото тръбата за изтичане все още беше отворена. Момичето — виждах стройната му сянка на фона на облаците — сякаш се колебаеше. Може би вече не иска, може би ще се върне във вилата, мярна ми се някаква мисъл и почувствувах облекчение. И в същия миг тя скочи във водата с крака и извика: нивото в басейна беше вече порядъчно спаднало и аз не успях да я предупредя. Сигурно си беше натъртила стъпалата на дъното, залюля се, но не падна. Хвърлих се към нея.

— Ударихте ли се?

— Не.

— Това стана заради мен. Такъв съм заплес!...

Стояхме до кръста във водата. Тя заплува. Излязох на брега, затворих крана за изтичане и се върнах. Тя никъде не се виждаше. Спуснах се полека във водата, преплувах басейна, обърнах се по гръб и леко помръдвайки с ръце, заплувах към дъното. Отворих очи и видях слабо проблясващата, набраздена от ситни вълнички вода. Бавно се издигнах на повърхността, заплувах изправен и я видях. Стоеше край самата стена на басейна. Приблжих към нея. Трамплинът остана от другата страна, тук беше плитко, така че можах да се изправа на крака и да тръгна, шумно разсичайки водата. Виждах лицето ѝ, тя ме

гледаше — дали поради стремителността на последните крачки — във водата е трудно да се върви, но не е лесно и да се спре — или сам не зная защо, но се озовах точно пред нея. Може би нямаше да се случи нищо, ако беше се отдръпнала, но остана на мястото си, сложила ръка на най-горното стъпало на стълбата, а аз бях вече твърде близо, за да кажа каквото и да е, за да се скрия зад нищо незначещия разговор...

Прегърнах я здраво — беше студена и хлъзгава като риба, като някакво странно, чуждо същество и изведнъж сред това докосване — студено, мъртвешко, защото тя не помръдваше — открих горещо петно — това беше устата ѝ, аз започнах да я целувам, да я целувам и да целувам — беше същинска лудост. Тя не се отбраняваше. Не ме отблъскваше, стоеше като вкаменена. Държах я за раменете, вдигнах лицето ѝ нагоре, исках да я видя, да погледна в очите ѝ, но беше толкова тъмно, че по-скоро ги отгатвах. Тя не трепваше. Само нещо трескаво пулсираше — не зная, моето сърце или нейното. Така стояхме, докато най-после тя започна да се освобождава полека от ръцете ми. Пуснах я веднага. Тя се изкачи по стълбичката към брега. Аз тръгнах след нея и отново я прегърнах, но някак отстрани — тя трепереше. Сега вече трепереше. Исках да ѝ кажа нещо, но гласът ми не излизаше. Само я държах, притисках я и стояхме, докато се освободи за втори път — без да ме отблъсква, а така, сякаш изобщо не съществувах. Ръцете ми се отпуснаха. Тя се отдалечи. В светлината, падаща от моя прозорец, видях как вдигна халата си и без да го облича, се изкачи по стълбите. На вратата, в хола, също светеше. Видях ситните капчици, блестящи по гърба и бедрата ѝ. Вратата се затвори. Тя изчезна.

За миг ми се прииска да се хвърля във водата и повече да не изплувам. Не, съвсем сериозно. Никога още не бях имал такова желание. Не в главата си, а там, където трябваше да имам глава. Всичко заедно беше така безсмислено, абсурдно и така ужасно, че не знаех какво означава и какво трябва да направя. И защо тя се държа така... така... може би беше я парализирал страхът? Ах, този страх, пак този страх. Това беше нещо друго. Но какво? Откъде можех да знам? А може би Олаф...? Какво пък, да не съм петнадесетгодишен хлапак, та целунал някакво момиче, да тичам за съвет при Олаф?!

Да, помислих си, ще изтичам. Тръгнах към вилата, вдигнах своя халат и го изтърсих от пясъка. В хола светеше. Приближих към

нейната врата. Може и да ме пусне, помислих си. Ако ме пуснеше, щеше да престане да ме интересува. Може би. И може би това щеше да бъде краят. Или ще ме удари по лицето. Не. Те са добри, те са бетризирани, не биха могли. Ще ми даде малко млекце: то ще ме успокои. Стоях така близо пет минути и си спомнях подземията на Керенея с прословутата дупка, за която говореше Олаф. Благословена дупка! Това беше някакъв стар вулкан, струва ми се, Ардер се заклеци там между скалите и не можеше да излезе, а лавата се надигаше. Всъщност не беше лава. Вентури казваше, че това е нещо като гейзер — но това беше по-късно. Ардер... чухме неговия глас. По радиото. Слязох долу и го изтеглих. Боже! По-добре десет пъти Керенея, отколкото тази врата.

Никакъв шум. Нищо. Да имаше поне брава. Не, имаше някаква плочка. Моята стая нямаше. Не знаех дали е специално нагласена като ключалка, дали трябва да се натисне — аз си бях все същият дивак от Керенея.

Вдигнах ръка и се поколебах. А ако вратата не се отвори? Само споменът за нещо такова би ми стигнал за дълго време. И чувствувах, че колкото повече стоя, толкова по-малко сили ми остават, сякаш всичко изтичаше от мен. Докоснах плочката. Не се поддаде. Натиснах по-силно.

— Вие ли сте, Брег? — чух гласа на момичето. Сигурно стоеше до вратата.

— Да.

Тишина. Половин минута. Минута. Застана на прага. Беше облечена в пухкав халат. Косите ѝ бяха разпилени по яката. Едва сега, трудно е да се повярва, забелязах, че косите ѝ са кестеняви.

Вратата беше леко открената. Тя я придържаше. Когато пристъпих крачка напред, момичето се отдръпна. Вратата безшумно се затвори зад мен.

И изведнъж разбрах как изглежда всичко в действителност, сякаш някакви люспи ми паднаха от очите. Тя гледаше, без да помръдне, бледа, с ръце, притискащи полите на халата си, а срещу нея аз — целият мокър, гол, в черните бански на Олаф, с покрит с пясък халат в ръце — втренчил поглед в нея...

И изведнъж всичко това ме накара да се усмихна. Изтърсих халата. Облякох го, пристегнах го и седнах. Забелязах две мокри петна

там, където преди малко стоях. Не знаех какво да кажа. Какво можех да кажа? И изведнъж се досетих. Това беше някакво вдъхновение.

— Знаете ли кой съм аз?

— Знам.

— Така ли? Добре. Сигурно от Бюрото за пътешествия?

— Не.

— Все едно. Аз съм див, знаете ли това?

— Нима?

— Да. Страшно див. Как се казвате?

— А вие не знаете ли?

— Името ви?

— Ери.

— Ще те отведе отгук.

— Моля?

— Да, ще те отведе. Не искаш ли?

— Не.

— Няма значение. И знаеш ли защо?

— Струва ми се, да.

— Не, не знаеш. И аз самият не знам.

Тя мълчеше.

— Не мога повече — продължавах аз. — Това се случи с мен още когато те видях. Онзи ден. По време на обета. Помниш ли?

— Спомням си.

— Почакай. Може би мислиш, че аз се шегувам.

— Не.

— А откъде би могла... все едно. Няма ли да се опитваш да избягаш?

Тя мълчеше.

— Не прави това — молах я аз. — Това няма да ти помогне, разбираш ли? Аз и така няма да те оставя на мира, дори и да искам. Вярваш ли ми?

Тя мълчеше.

— Разбираш ли, то не е само заради това, че аз не съм бетризиран. Нищо не ме интересува, знаеш ли? Нищо. Освен теб. Трябва да те виждам. Трябва да те гледам. Трябва да чувам твоя глас. Трябва и нищо повече не ме интересува. Никъде. Още не знам какво ще стане с нас. Може би ще свърши зле. Но все ми едно. Защото и това

ми е твърде много. Това, че аз говоря, а ти слушаш. Разбираш ли? Не. Не би могла да разбереш. Вие сте се лишили от драмите, за да можете да живеете спокойно. А аз не мога така. И не искам.

Тя мълчеше. Поех си въздух.

— Ери — казах аз. — Слушай... най-напред седни.

Тя не помръдна.

— Моля те. Седни.

Нищо.

— Какво ще ти стане, ако седнеш? Моля те.

Изведнъж разбрах. Челюстите ми се издуха.

— Щом не искаш, защо ме пусна да вляза?

Отново мълчание.

Станах. Хванах я за раменете. Тя не се бранеше. Сложих я в креслото. Преместих своето така, че коленете ни почти се допираха.

— Прави каквото искаш. Но слушай. Не съм виновен за това. Още по-малко ти. Никой. Аз не исках това. Но така се случи. Това е изходната точка, разбираш ли? Знам, че се държа като побъркан. Много добре знам. Но ще ти кажа защо. Няма ли да говориш повече с мен?

— Зависи за какво — каза тя.

— Благодаря и за толкова. Така. Аз знам. Нямам никакво право и така нататък. Та какво исках да кажа — преди милиони години е имало едни гуцери — бронтозаври, атлантозаври... Чувала ли си за тях?

— Да.

— Това са били гиганти, големи като къщи. Имали необикновено дълги опашки, три пъти по-дълги от телата им. Вследствие на това не са могли да се движат така, както може би са искали — леко и елегантно. Аз също имам такава опашка. Десет години, без да знам защо, скитах сред звездите. Може би не трябваше. Но нищо. Това няма да се върне. То е моята опашка. Разбираш ли? Не мога да се държа така, сякаш нея я няма и никога не я е имало. Не вярвам да си възхитена от това. От това, което ти казах, което ти казвам и тепърва ще ти кажа. Но не виждам друг изход. Трябва да те имам толкова дълго, колкото е възможно, и това всъщност е всичко. Ще ми кажеш ли нещо?

Тя ме гледаше, без да помръдва. Стори ми се, че е още по-бледа отпреди, но това можеше да бъде и от светлината. Седеше сгушена в

пухкавия си халат, сякаш ѝ беше студено. Исках да запитам дали наистина ѝ е студено, но не можах да проговоря. На мен — о, на мен не ми беше студено.

— Какво бихте направили... вие на мое място?

— Браво — похвалих я аз. — Сигурно щях да се боря.

— А аз не мога.

— Разбирам. Мислиш ли, че от това ми става по-леко? Кълна ти се, че не... Искаш ли вече да си вървя, или да ти кажа още нещо? Защо ме гледаш така? Сигурно разбираш, че за тебе съм готов да направя всичко. Не ме гледай така, моля те. „Всичко“ в моята уста значи нещо по-различно, отколкото при другите хора. И знаеш ли какво...

Беше ми страшно горещо, сякаш дълго време бях тичал. Държах двете ѝ ръце в шепите си — не зная откога, може би от самото начало. Бяха толкова мънички.

— Ери... Никога още не съм чувствувал това, което изпитвам сега. В този миг. Помисли. Онази огромна пустота... там. Това не може да се опише. Не вярвах, че ще се върна. Никой не вярваше. Говорехме си за това, но само така. Те останаха там, Том, Арне, Вентури, и сега са като камъни, като замръзнали камъни в тъмнината. И аз трябваше да остана там, но щом съм тук и държа ръцете ти, и мога да ти говоря, а ти да ме слушаш, то може би не е толкова зле. Може би не е, Ери! Само не гледай така. Моля те. Дай ми възможност. Не мисли, че това е само любов. То е нещо повече. Много повече. Не ми вярваш... защо не ми вярваш? Говоря истината. Наистина ли не вярваш?

Мълчеше. Ръцете ѝ бяха студени като лед.

— Не можеш ли? Това е невъзможно. Да, знам, че е невъзможно. Знаех от първия миг. Не трябваше да ме има тук. Тук трябваше да има празно място. Аз трябваше да остана там. Не съм виновен, че се върнах. Да. Не знам защо ти говоря всичко това. То не съществува. Не съществува, кали? Нека бъде така, щом не те интересува. Мислиш, че мога да направя с теб каквото си поискам ли? Не държа на това, разбираш ли? Ти не си звезда...

Настъпи тишина. Цялата вила мълчеше. Наведох глава към ръцете ѝ, които лежаха отпуснати в моите длани, и започнах да им говоря.

— Ери. Ери. Сега вече знаеш, че не трябва да се страхуваш. Знаеш, че нищо не те заплашва. Но това е нещо огромно, Ери. Не

предполагах, че може да съществува такова нещо. Не знаех. Кълна ти се. Защо хората летят към звездите? Не мога да разбера. Та то е тук. А може би трябва най-напред да се отиде там, за да се разбере? Може би наистина е така. Ще си тръгна. Отивам си вече. Забрави за това. Ще забравиш ли?

Тя кимна.

— Няма ли да кажеш на някого?

Кимна отрицателно с глава.

— Наистина ли?

— Наистина.

Това беше шепот.

— Благодаря ти.

Излязох. Стълби. Кремава стена, отсреща зелена. Вратата на моята стая. Отворих широко прозореца и поех въздух. Колко свеж беше въздухът! От мига, когато излязох от стаята ѝ, бях напълно спокоен. Дори се усмихвах, но не с уста, нито с лице. Усмивката ми беше вътре в мен, снизходителна усмивка над собствената ми глупост, че не можех да разбера нещо, което беше твърде просто. Наведох се над спортното си куфарче и започнах да прехвърлям съдържанието му. След въжетата ли? Не. Някакви пакетчета, не, не е това, сега...

Ето го. Изправих се и изведнъж се смутих. Светлина. Не мога така. Отидох да угася, когато видях Олаф. Стоеше на прага. Беше облечен. Не беше ли лягал?

— Какво правиш?

— Нищо.

— Нищо ли? Какво е това там? Не го крий!

— Нищо.

— Покажи!

— Няма. Излез!

— Покажи, чуваш ли?

— Не.

— Знаех си аз. Подлец!

Не очаквах този удар. Разтворих ръката си, ножът ми се изплъзна и тупна на пода. Двамата се търкулнахме, притиснах Олаф под себе си, той се преобърна, бюрото рухна на една страна, лампата с трясък се счупи в стената, така, че цялата вила закънтя. След минута държах

Олаф здраво в ръцете си. Той не можеше да се измъкне, извиваше се, разнесе се вик, нейният вик, аз пузнах Олаф и отскочих назад.

Тя стоеше на прага.

— Той искаше да се самоубие. Заради теб — изхриптя Олаф, надигайки се. Държеше се за гърлото. Опрях се на стената, краката ми трепереха. Беше ми глупаво, чудовищно глупаво. Тя гледаше поред ту единия, ту другия. Олаф все още се държеше за гърлото.

— Излезте — тихо казах аз.

— Най-напред трябва да ме довършиш.

— Разбери ме, Олаф.

— Не.

— Моля ви, излезте — обади се момичето.

Замлъкнах с отворена уста. Олаф гледаше към нея онемял.

— Момиче, та той...

Тя поклати отрицателно глава.

Все още гледайки ни под вежди, полузаднишком, Олаф излезе.

Тя не сваляше очи от мен.

— Истина ли е? — запита след малко.

— Ери... — започнах аз.

— Трябваше ли? — запита тя отново.

Потвърдих с кимване на глава. А тя закима отрицателно.

— Как така? — казах аз. И още веднъж, някак заеквайки: — Как така?... — Тя мълчеше. Приблжих към нея и забелязах, че се свива, а ръцете, които придържаха реверите на халата ѝ, треперят.

— Защо? Защо така се страхуваш от мен?

Тя отново кимна отрицателно.

— Не?

— Не.

— Но трепериш.

— Това е само така.

— Ще дойдеш ли... с мен?

Кимна два пъти с глава, като малко момиченце. Прегърнах я така внимателно, както умеех. Сякаш цялата беше от стъкло.

— Не се страхувай — прошепнах. — Погледни!...

Моите ръце също трепереха. Защо не трепереха тогава, когато бавно побелявах, чакайки Ардер? До какви дълбочини, до какви въглчета бях се добрал най-после, за да разбера колко струвам?

— Сядай — казах аз. — Ти все още трепериш. Или не, почакай. Сложих я на леглото си. Завих я до брадичката.

— Така по-добре ли е?

Тя кимна утвърдително. Не знаех дали само с мен е такава глухоняма, или това е неин обичай. Коленичих до леглото.

— Кажи ми нещо? — прошепнах.

— Какво?

— За себе си. Коя си ти. Какво правиш. Какво искаш. Не — какво си искала, преди да ти се изтърся на главата.

Тя леко повдигна рамене, сякаш казваше „нямам нищо за разказване“.

— Не искаш ли да говориш? Защо, нима...

— Няма значение... — каза тя.

Сякаш ме удари по лицето с тези думи. Дръпнах се назад.

— Как така... Ери... Как така — бърборех аз. Но разбрах. Разбрах всичко.

Станах и започнах да се разхождам из стаята.

— Не искам така. Не мога така. Не мога. Така не може, аз...

Замръзнах на мястото си. Тя се усмихваше. Усмивката ѝ беше толкова слаба, че едва се забелязваше.

— Ери, какво...

— Той е прав — каза тя.

— Кой?

— Този... вашият приятел.

— В какво?

Изглеждали беше трудно да го каже. Обърна глава към стената.

— Че вие сте... малко глупав.

— Откъде знаеш, че той е казал така?

— Чух.

— Нашия разговор? След обяда?

Тя кимна. Изчерви се. Дори ушите ѝ порозовяха.

— Не можех да не чуя. Вие говорихте ужасно високо. Щях да изляза, но...

Разбрах всичко. Вратата на нейната стая водеше към хола. Що за идиот! — помислих аз, разбира се, за себе си. Бях поразен.

— Ти си чула всичко?

Тя отново кимна.

— И си знаела, че аз... за тебе?

— Мда.

— Откъде? Та аз не съм произнасял...

— Знаех още преди това.

— Как разбра?

Тя поклати глава.

— Не зная. Просто разбрах. Тоест най-напред помислих, че ми се е сторило.

— А после?

— Не знам. През деня. Чувствувах това.

— Много ли те беше страх? — запитах аз мрачно.

— Не.

— Не? Защо не?

Тя едва се усмихна:

— Вие сте съвсем... съвсем като...

— Като какво!!?

— Като в приказка. Не знаех, че някой... може... да бъде... такъв и ако не беше това, че... щях да мисля, че сънувам...

— Уверявам те, че не сънуваш.

— Знам. Знам. Само така казах. Вие знаете за какво говоря, нали?

— Вече нищо не знам, Ери. Сигурно съм ужасно тъп. Да, Олаф беше прав. Аз съм глупак. Кръгъл глупак. Затова ми кажи направо, моля те!

— Добре. Вие си мислите, че сте страшен, а всъщност не сте. Вие само...

Тя замълча, сякаш не можеше да намери думи. Слушах я с отворена уста.

— Ери, мило дете, аз... аз никога не съм мислил, че съм страшен. Това е глупост. Кълна ти се. Просто когато се върнах и чух, и видях най-различни неща... Не, стига вече. Достатъчно говорих. Твърде много. Никога през живота си не съм бил така приказлив. Говори, Ери, говори — помолих я и седнах на леглото.

— Нямам какво повече да кажа наистина. Само... не знам...

— Какво ще стане?...

Наведох се над нея. Тя ме гледаше в очите. Клепачите ѝ не трепнаха. Диханията ни се сляха.

— Защо ми позволи да те целуна?

— Не знам.

Докоснах бузата ѝ с устни. Шията ѝ. Лежах с глава на рамото ѝ, с всички сила стискайки челюсти. Никога още не бях се чувствувал така. Не знаех, че човек може да изпита нещо такова. Искаше ми се да плача.

— Ери — шепнех аз беззвучно, само с устни. — Ери. Спаси ме!

Тя лежеше неподвижна. Чувах сякаш някъде от много далече бързите удари на сърцето ѝ. Седнах.

— Може би... — започнах аз, но не посмях да продължа.

Станах, вдигнах лампата, поставих бюрото на мястото, спънах се в нещо — беше туристическият нож. Лежеше на пода. Хвърлих го в куфара. Обърнах се към нея.

— Ще изгася лампата — казах аз. — Искаш ли?

Тя не отговори. Докоснах контакта. Мракът беше непроницаем, дори през отворения прозорец не се виждаха никакви, даже най-далечни светлини. Нищо. Абсолютна чернота. Толкова черно, колкото беше Там.

Затворих очи. Тишината шумеше.

— Ери... — зашепнах аз. Тя не се обади. Чувствувах страха ѝ. Тръгнах пипнешком към леглото. Мъчех се да уловя диханието ѝ, но само тишината звънеше с акорд, обгръщащ всичко, сякаш се материализираше в нощта и се превръщаше в мрак. Трябва да изляза, помислих си. Да. Тръгвам веднага. Но в следващия миг се наведох и като в някакво озарение намерих лицето ѝ. Тя престана да диша.

— Не — въздъхнах аз. — Нищо. Наистина нищо...

Докоснах косите ѝ. Галех ги с върховете на пръстите си и ги познавах, все още чужди, все още неочаквани. Така ми се искаше да разбере всичко това. А може би нямаше нищо за разбиране? Каква тишина! Дали Олаф спи? Сигурно не. Навярно седи и се слуша. Чака. Да отида ли при него? Не можех. Това беше твърде неправдоподобно и несигурно. Не можех. Не можех. Сложих глава на рамото ѝ. Едно движение и се намерих до нея. Почувствувах как цялото ѝ тяло се напрегна. Тя се отмести. Зашепнах:

— Не се страхувай.

— Не.

— Трепериш.

— Нищо, аз само така.

Прегърнах я. Тежестта на главата ѝ се премести от рамото ми върху лакътя. Лежахме така един до друг, а наоколо тишината мълчеше.

— Късно е вече — зашепнах пак. — Много късно. Спи вече. Моля те. Спи...

Люлеех я само с напрежението на мускулите си. Тя лежеше притихнала, но аз чувствувах топлината на тялото и диханието ѝ. Беше учестено. Сърцето ѝ туптеше тревожно. Бавно, бавно започна да се успокоява. Сигурно беше много изморена. Вслушвах се в тъмнината най-напред с отворени, после със затворени очи, струваше ми се, че така чувам по-добре. Дали спеше вече? Коя беше тя? Защо изведнъж зае такова място в живота ми? Лежах в тъмнината, пронизвана от полъха на вятъра зад прозореца. Пердето леко трептеше, издавайки едва доловими звуци. Бях изпълнен с безмълвно учудване. Енесон, Томас, Вентури, Ардер. Значи, за това е било всичко? За това? Щипка прах. Там, където никога не духа вятър. Където няма нито облаци, нито слънце, нито дъжд, където няма нищо, толкова нищо, сякаш беше невъзможно дори да се помисли за това. И аз ли бях там? Наистина ли бях? Защо? Не знаех вече нищо — всичко се сливаше в безформена тъмнина — замрях. Тя трепна. Бавно се обърна на една страна. Но главата ѝ остана на рамото ми. Тя промълви нещо, съвсем тихичко. Но не се събуди. Опитвах се да си представя хромосферата на Арктур. Огромна, зееща бездна, над която летях и летях, сякаш се въртях на чудовищна невидима огнена въртележка, подпухналите ми очи сълзяха и аз си повтарях с безжизнен глас: „Сонда, нула, седем, сонда, нула, седем, сонда, нула, седем“ — хиляди и хиляди пъти, така, че после само при мисълта за тези думи нещо в мен потреперваше, сякаш те бяха изписани с огън вътре, сякаш бяха рана; а отговорът беше само пукот в слушалките и кудкудякащо кикотене, в каквото моята апаратура превръщаше взривовите по протуберансите, и това беше Ардер, лицето му, тялото му и неговият кораб, превърнати в лъчист газ. А Томас? Изчезналият Томас, за когото никой не знаеше, че... А Енесон? Не бяхме в добри отношения — не можех да го понасям. Но в шлюзовата камера аз се бих с Олаф, който не искаше да ме пусне, защото беше вече късно. Колко благороден бях аз, о, небеса, сини и черни!... Но това не беше благородство, работата беше просто в цена.

Да. Защото всеки от нас беше нещо безценно, защото човешкият живот имаше най-висока стойност там, където не можеше да има вече никаква, там, където една толкова тънка, почти несъществуваща обвивка отделяше живота от смъртта. Някаква жичка или спойка в радиото на Ардер. Някакъв шев в реактора на Вентури, когото Вос е пропуснал — а може би шевът неочаквано се е разкъсал, случва се, умора на метала — и само за пет секунди Вентури е престанал да съществува. А завръщането на Турбер? А невероятното спасение на Олаф, който изчезна, когато бе пробита насочената антена — кога? Как? Никой не знаеше. Олаф се върна — като по чудо. Да, едно на милион. А как ми провървя на мен. Невъзможен, невероятен късмет... Ръката ми беше изтръпнала, но това беше страшно хубаво. Ери, казах си мислено аз. Ери. Като глас на птица. Какво име! Глас на птица... Сякаш бяхме помолили Енесон да имитира гласовете на птиците. Той умееше. Как само умееше! И когато загина, заедно с него умряха всички птици...

Но всичко вече ми се объркваше, аз потъвах, плувах из този мрак. В последния миг, преди да заспя, ми се стори, че съм отново там, на своето място, на койката, дълбоко, на самото желязно дъно, а редом с мен лежи малкият Арне — за миг се събудих. Не, Арне беше мъртъв, аз бях на Земята. Момичето дишаше спокойно.

— Бъди благословена, Ери — казах аз беззвучно, вдишвайки уханието на косите ѝ, и заспах.

Отворих очи, не знаейки нито къде съм, нито дори кой съм. Тъмните коси, разпилени по раменете ми — не го усещах, сякаш беше чуждо, — ме изпълниха с учудване. Това беше само част от секундата. В следващия миг знаех вече всичко. Слънцето още не беше изгряло, млечнобялото утро без капчица розовина, чисто, лъхащо студенина, трептеше в прозорците. Аз гледах лицето ѝ, осветено от предутринната светлина, сякаш го виждах за първи път. Тя спеше дълбоко, дишайки със стиснати устни, сигурно не ѝ беше твърде удобно на рамото ми, защото беше подложила под главата си длан и от време на време леко помръдваше вежди, сякаш започваше всеки път отново да се чуди. Движението беше едва забележимо, но аз гледах внимателно, сякаш върху лицето ѝ беше изписана моята съдба.

Помислих си за Олаф. Започнах внимателно да освобождавам ръката си. Предпазливостта ми се оказа излишна. Ери спеше

непробуден сън и сигурно сънуваше нещо. И аз се спрях, мъчейки се да отгатна не самия й сън, а само това — дали не е лош. Лицето й беше почти детско. Не, не беше лош. Отделих се от нея и станах. Бях все още в халата, тъй, както бях легнал. Излязох бос в коридора, тихо, съвсем бавно затворих вратата и със същата предпазливост надникнах в стаята на Олаф. Леглото беше недокоснато. Олаф седеше на масата, сложил глава върху ръцете си, и спеше. Както предполагах, не беше се съблякъл. Не зная какво го събуди — моят поглед ли? — той се сепна, стрелна ме бързо със светлите си очи, изправи се и започна да се протяга.

— Олаф — казах аз. — Дори ако цели сто години...

— Затвори си устата — предложи ми той учтиво. — Хел, ти винаги си имал лоши наклонности...

— Пак ли започваш? Искях само да ти кажа...

— Знам какво искаш да ми кажеш. Винаги съм знаел какво искаш да ми кажеш, цяла седмица отнапред. Ако на „Прометей“ имаше нужда от бордови свещеник, ти щеше да бъдеш най-подходящ. Жалко, че не се сетих по-рано за това. Щях да ти дам да разбереш. Никакви проповеди, Хел! Никакви клетви, обети, тържествености и тям подобни. Как си? Добре ли си?

— Не знам. Като че ли. Не знам. Ако питаш за... то не е имало нищо.

— Не, ти най-напред си длъжен да паднеш на колене — каза той — и да говориш коленичил. Не те питам за това, глупак такъв. Говоря за бъдещето и изобщо...

— Не знам. Но ще ти кажа нещо: струва ми се, че и самата тя не знае. Стоварих се върху главата й като камък.

— Да. Това е неприятно — обади се Олаф. Той се събличаше. Търсеше банските си. — Колко тежиш? Сто и десет?

— Нещо такова. Не търси, твоите бански са у мен.

— Въпреки цялата си ангелска чистота ти винаги си обичал да свиеш нещо чуждо — измърмори Олаф, а когато започнах да свалям банските, извика: — Остави, глупако! Имам още едни в куфара си...

— Случайно да знаеш как се уреждат разводите сега? — запитах аз.

Олаф погледна към мен над отворения куфар и замига.

— Не. Не знам. Интересно, откъде бих могъл да зная? Чух, че за тях това е все едно да кихнеш. И дори няма нужда да казваш „Наздраве!“ Няма ли тук нормална баня като за хора — с вода?

— Не знам. Май че не. Има само такава — ти знаеш...

— Да. Освежителен вихър с миризмата на паста за зъби. Ужас. Да вървим на басейна. Без вода не се чувствавам измит. Тя спи ли?

— Спи.

— Тогава да вървим.

Водата беше студена и великолепна. Направих задно салто с винт: и успях. Никога по-рано не бях успявал. Изплувах, плюейки и кашляйки — бях смръкнал вода през носа си.

— Внимавай — подхвърли Олаф от брега. — Сега трябва да се пазиш. Помниш ли Маркъл?

— Да. Защо?

— Той беше на четирите амонячни спътника на Юпитер, а когато се върна и кацна на тренировъчното летище, излезе от ракетата, целият окичен с трофеи като коледна елха, и точно тогава се спъна и си счупи крака. Внимавай. Пази се.

— Ще се постарая. Ужасно студена вода. Излизам.

— Правилно. Може да хванеш хрема. Аз не бях имал вече десет години. И щом кацнах на Луната, започнах да кашлям.

— Защото там беше сухо, разбираш ли? — казах аз със сериозно изражение на лицето. Олаф се засмя и обля лицето ми с вода, скачайки на около метър от мен.

— Да, действително сухо — каза той, когато изплува. — Знаеш ли, това е много точно определение. Сухо, но доста неудобно.

— Ол, аз се връщам обратно.

— Добре. Ще се видим ли на закуска? Или не искаш?

— Разбира се.

Изтичах нагоре, изтривайки се по пътя. Пред вратата затаих дъх. Надникнах внимателно. Ери все още спеше. Използувах това и бързо се преоблякох. Успях да се обръсна в моята баня.

Пъхнах глава в стаята — стори ми се, че Ери се обади. Когато приближих на пръсти до леглото, тя отвори очи.

— Тук ли съм... спала?

— Да. Да, Ери, да...

— Стори ми се, че някой...

— Да, Ери, това бях... аз.

Тя ме гледаше така, сякаш в нея постепенно се връщаше споменът за всичко, което се беше случило. Най-напред очите ѝ леко се разшириха — от учудване ли? — после ги затвори, отново ги отвори крадешком, много бързо, но така, че успях да забележа това, погледна под одеялото — и обърна към мен порозовялото си лице.

Аз се изкашлях.

— Сигурно искаш да се прибереш в стаята си, а? Може би трябва да изляза, или...

— Не — каза тя. — Нали имам халат.

Тя подгъна полите му, сядайки на леглото.

— Това... вече... съвсем... завинаги ли е? — каза тя тихо, с такъв тон, сякаш се разделяше с нещо.

Аз мълчах.

Стана, отиде до вратата и се върна. Вдигна очи към мен — в тях имаше въпрос, неувереност и още нещо, което не можех да отгатна.

— Брег...

— Казвам се Хел. Такова ми е името...

— Бре... Хел, аз... Аз наистина не знам... бих искала... Сеон...

— Какво?

— Ами... той...

Не можеше или не искаше да каже „моят мъж“.

— Ще се върне вдругиден.

— Така ли?

— И какво ще стане тогава?

Аз преглътнах.

— Да поговоря ли с него? — запитах аз.

— Как така? Защо?

Сега аз на свой ред я погледнах изумен, без да разбирам нищо.

— Та нали... вие... вчера казахте...

Аз чаках.

— Че... ще ме вземете...

— Да.

— А той?

— Тогава... да не говоря ли с него? — запитах глупаво аз.

— Как така „да говорите“? Вие самият ли?

— А кой друг?

— Това... край ли е?

Нещо ме задави; изкашлях се.

— Друг изход... няма.

— А аз мислех, че това е... меск.

— Какво?

— Вие... не знаете ли?

— Нищо не разбирам. Не. Не знам. Какво е това? — запитах аз, усещайки някакво гадно пъплене по кожата си. Отново бях попаднал в една от тези ненадейни празнини, в лепкаво недоразумение.

— Това е така, такъв... такава... когато някой срещне... ако иска, за известно време. — Вие наистина ли не знаете?

— Ери, чакай, не зная, но ми се струва, че започвам... това е нещо временно, някаква отсрочка, краткотрайно приключение, така ли?

— Не — каза тя и очите ѝ се разшириха. — Вие не знаете... какво е то... И аз самата не знам точно, как всъщност... — призна си тя изведнъж. — Само съм чувала за това. Мислех, че вие затова...

— Ери. Нищо не знам. Нищо. И да ме вземат дяволите, ако разбирам каквото и да е. Има ли това... нещо общо с брака?

— Да, разбира се. Отива се в бюрото и там, не знам точно, но... после то вече е... вече е...

— Какво?

— Законно. Така, че никой нищо не може да каже. Никой. Дори той...

— Значи, това е все пак, това е един вид узаконяване — дявол да го вземе! — на съпружеската изневяра, така ли?

— Не. Да. Тоест това вече не е изневяра, всъщност — не се казва така. Знам какво значи това: учила съм. Няма никаква изневяра, защото всъщност аз със Сеон... само за една година.

— Каквоо? — извиках аз, защото ми се стори, че не съм разбрал добре. — Какво значи това? Как така за година? Едногодишен брак? Защо?

— Това е само пробно...

— О, небеса, черни и сини. Пробно. А какво е това меск? Може би авизо за следващата година?

— Не знам какво значи авизо. Това е... това означава, че ако след една година съпрузите се разведат, тогава влиза в сила онова. Нещо

като годеж.

— Мескът ли?

— Да.

— А ако не се разделят? Тогава какво?

— Нищо. Тогава няма значение.

— Аха. Сега разбирам. Не. Никакъв меск. Вовеки веков. Знаеш ли какво значи това?

— Знам. Тази година завършвам аспирантура по археология.

— Разбирам. Искаш да кажеш, че вземайки те за идиотка, всъщност самият аз съм идиот.

Тя се усмихна.

— Изразявате се твърде драстично.

— Да. Моля за извинение. И така, Ери, мога ли да поговоря с него?

— За какво?

Челюстта ми увисна. Пак, помислих си аз.

— Не разбираш ли, за... — запънах се аз. — За нас.

— Никой не прави така.

— Не? Аха. Виж ти. А какво се прави?

— Извършва се разделяне. Но, Брег, аз наистина... не мога така... та аз...

— А как можеш?

Тя безпомощно вдигна рамене.

— Означава ли това, че се връщаме там, откъдето тръгнахме вчера? — запитах аз. — Не се сърди, Ери, че говоря така, но аз съм в два пъти по-трудно положение от теб. Та аз не познавам всичките правила и обичаи, не знам какво може и какво не може дори във всекидневния живот, а какво остава за такива...

— Не, аз разбирам. Разбирам. Но аз с него... аз... Сеон...

— Разбирам — казах аз. — Знаеш ли какво? Хайде да седнем.

— По-добре мисля, когато стоя.

— Както обичаш. Слушай, Ери. Знам какво трябва да направя. Трябва да те взема и да замина някъде с теб — не знам откъде се взе тази увереност в мен. Може би от моята безкрайна глупост. Но струва ми се, че с мен ще ти бъде добре. Да. От друга страна, аз, разбираш ли, съм такъв — с една дума: не бих искал да постъпя така. В смисъл да те принуждавам. В резултат на което цялата отговорност за моето

решение — нека да го наречем така — пада върху теб... Или ако не съм свиня от дясната страна, то от лявата. Да. Много добре разбирам това. Много добре. Ти ми кажи само едно — какво предпочиташ?

— Дясната...

— Какво?

— Дясната страна на тази свиня...

Започнах да се смея, може би малко истерично.

— О, господи. Да. Добре. Значи, мога да говоря с него. После. Тоест, бих дошъл тук сам...

— Не трябва.

— Не се ли прави така? Възможно. Но чувствавам, че съм длъжен...

— Не. Много ви... моля. Наистина. Не. Не!

Изведнъж от очите ѝ потекоха сълзи. Прегърнах я.

— Ери! Добре, няма. Няма. Ще направя, както искаш, само не плачи. Моля те. Защото... не плачи. Престани, чуваш ли? Всъщност... плачи... аз... вече не знам...

— Аз... не знаех, че това... може... така... — хълцаше тя през сълзи.

Носех я из стаята.

— Не плачи, Ери... или знаеш ли какво? Ще заминем... за един месец. Искаш ли? А после, ако искаш, ще се върнем...

— Моля ви — каза тя, — моля ви...

Оставих я на пода.

— Не може ли така? Та аз нищо не знам. Мислех, че...

— Ех, какъв сте били! „Може, не може...“ Аз не искам така! Не искам!

— Тази дясна страна става все по-голяма... — казах аз неочаквано сухо. — Е, добре, Ери, няма да дискутираме повече. Облечи се. Ще закусим и ще тръгнем.

Тя ме гледаше. По лицето ѝ още имаше следи от сълзи. Беше странно съсредоточена. Намръщи вежди. Струваше ми се, че иска да каже нещо и то нямаше да бъде приятно за мен. Но само въздъхна и мълчаливо излезе без дума. Седнах зад бюрото. Това мое внезапно решение — като от някакъв пиратски роман — беше само за секунда. Всъщност бях толкова решителен, колкото розата на ветровете.

Чувствувах се като вдървен. Как можах! Как можах, питах се. Ох, що за бъркотия!

В откренатата врата се появи Олаф.

— Сине мой — каза той, — съжалявам много. Постъпих изключително нетактично, но чух всичко. Не можех да не чуя. Би трябвало да затварям вратата, освен това имаш доста силен глас. Хел, ти надмина самия себе си. Какво искаш от момичето? Да ти се хвърли на шията само за това, че веднъж си влязъл в ду...

— Олаф!!! — изкрещях аз.

— Само спокойствието може да ни спаси. Да, нашата археоложка си е намерила чудесно изкопаемо. Сто и шестдесет години — това е истинска антика.

— Твоите шеги...

— ... не ти харесват, знам. И на мен също. Но каква ли щеше да бъде моята съдба, ако аз не те познавах до дъно? Пепел на дружбата — и край. Хел, Хел...

— Знам, че се казвам така...

— За какво става дума? Свирете сбор, ваше преподобие! Закусваме и изчезваме.

— Дори не знам накъде.

— А аз съвсем случайно знам. Край морето има още вили под наем. Ще вземете кола...

— Как така — „ще вземете“?

— А ти как искаш? Светата Троица ли? Ваше преподобие...

— Олаф, ако не престанеш...

— Добре. Знам. Ти би искал да ощастливиш всички: мен, нея, този Сеол или Сеон — но това е невъзможно. Хел, да тръгнем заедно. А по пътя ще ме оставиш в Хоулу. Там ще взема улдер.

— Е, да! — казах аз. — Хубава ваканция ти уредих.

— Аз не се оплаквам и ти не се оплаквай. Може да излезе нещо от това. А сега стига. Върви!

Закуската мина в особена атмосфера. Олаф говореше повече от обикновено, но нито Ери, нито аз почти не отговаряхме. После белият робот докара глйдера и Олаф отиде с него до Клавестра да докара колата. Така му хрумна в последния момент. След час колата беше вече в градината, натоварих целия си багаж, Ери също взе своите неща — струваше ми се, че не всички, но не питах за нищо: всъщност ние

почти не разговаряхме. И в яркия, слънчев ден, който обещавахе да бъде горещ, ние тръгнахме най-напред за Хоулу — беше малко встрани от пътя — и Олаф остана там; че вече беше наел за нас вила, разбрах едва в колата.

Сбогуване всъщност нямаше.

— Слушай — казах аз. — Ако те повикам... ще дойдеш ли?

— Сигурно. Ще ти пиша какъв е адресът ми.

— Пиши до поискване, Хоулу — отговорих аз. Той ми подаде своята твърда ръка. Колко такива като него имаше още на Земята?

Стиснах ръката му така, че костите му изпукаха, и без да се обръщам повече, седнах зад волана. Пътувахме по-малко от час. Олаф беше ми казал как да намеря вилата. Беше малка — четири стаи, без басейн, но до самия плаж, край морето. Минавайки покрай дълги редици от разноцветни къщички, разпилени по хълмовете, видях от шосето океана. Още преди да се покаже, чух приглушения му протяжен грохот.

От време на време поглеждах към Ери. Тя мълчеше, изправена, рядко поглеждайки встрани, към околния пейзаж. Вилата — нашият дом — трябваше да бъде синя, с оранжев покрив. Докосвайки устните си с език, почувствувах вкуса на сол. Шосето извиваше, простирайки се успоредно на пясъчната ивица. Океанът, с привидно неподвижни поради разстоянието вълни, сливаше своя шум с напрегнатия рев на мотора.

Вилата беше една от последните. Малката къщичка с храсти, посивели от полепналата сол, носеше следи от неотдавнашна буря. Вълните сигурно бяха достигали до ниската ограда: навсякъде се търкаляха празни мидени черупки. Наклоненият покрив беше издаден напред като обърната нагоре периферия на шапка, хвърляща широка сянка. Съседната вила се подаваше иззад голяма, обраснала с редки храсти пясъчна дюна. До нея имаше около шестстотин крачки. По-надолу, на извития като сърп плаж се виждаха дребни човешки фигурки.

Отворих вратата на автомобила.

— Ери...

Слезе, без да каже дума. Ако можех да узная какво става зад това леко смръщено чело! Тя вървеше до мен към вратата.

— Не, не така — казах аз. — Ти не бива да прекрчваш прага, разбираш ли?

— Защо?

Вдигнах я на ръце.

— Отвори... — помолих я. Тя докосна с пръсти плочката, вратата се отвори.

Пренесох я през прага и я сложих на пода.

— Има такъв обичай. За... щастие...

Тя отиде първа да разгледа стаите. Кухнята беше отзад, автоматична, имаше един робот, всъщност не робот, а едно електронно глупаче за поддържане на чистотата. Можеше да сервира и на масата. Изпълняваше заповедите, но знаеше само няколко думи.

— Ери — казах аз. — Искаш ли да отидем на плажа?

Тя кимна с глава, че не иска. Стояхме по средата на най-голямата стая, цялата в бяло със злато.

— А какво искаш тогава, може би...

Преди да успея да довърша, тя направи същото движение. Разбрах на какво мирише всичко това. Но заровете бяха вече хвърлени, играта трябваше да продължи.

— Ще донеса багажа — казах аз. Очаквах да отговори, но тя седна на зеления като трева фотьойл и аз разбрах, че няма да каже нищо. Този първи ден беше ужасен. Ери не ми правеше никакви сцени, не ме избягваше нарочно, а след обяда дори опита малко да учи — тогава аз я помолих да остана в стаята и да я гледам. Обещах, че няма да пророня нито дума и няма да преча. Но само след петнадесет минути разбрах (колко бях досетлив!), че моето присъствие ѝ тежи като невидима канара, това издаваше линията на тялото ѝ, нейните едва доловими, предпазливи движения, тяхното скрито усилие; къпейки се в пот, аз избягах оттам и започнах да се разхождам из моята стая. Още не я познавах, но вече знаех, че тя съвсем не е глупава, дори нещо повече. В създалото се положение това беше едновременно и хубаво, и лошо. Хубаво, защото ако не разбираше, то поне се досещаше какъв съм и не ме смяташе нито за ужасно чудовище, нито за дивак. Лошо, защото ако наистина беше така, тогава съветът, който ми даде в последния миг Олаф, губеше своя смисъл. Той ми цитира афоризъм, познат от книгата Хон: „За да се превърне жената в пламък, мъжът трябва да бъде лед.“ Или искаше да каже, че единствена

възможност за успех имам през нощта. Аз не исках това и затова така ужасно се измъчвах, но разбрах, че през краткото време, с което разполагах, няма да мога да я покоря с помощта на думите, че каквото и да говоря, то ще остане отвън — защото с нищо няма да опровергая нейната правота, справедливия ѝ гняв, който се прояви само веднъж в краткото избухване, когато тя започна да вика: „Не искам! Не искам!“ И това, че тогава тя така бързо успя да се овладее, също ми се стори лош признак.

Вечерта я обхвана страх. Стараех се да бъда по-тих от водата и по-нисък от тревата, също като Уоу — оня малък пилот — най-съвършения мълчаливец, когото познавах, който умееше, без да промълви нито дума, да каже и да извърши всичко, което искаше.

След вечерята — тя не яде нищо и това ме хвърли в необясним ужас — почувствувах как в мен се надига гняв, така че имаше мигове, когато я мразех за мъките, които ми причини, и безкрайната несправедливост на това чувство още повече го задълбочаваше.

Нашата първа, истинска нощ; когато Ери заспа в ръцете ми, цялата още гореща, а отривистото ѝ дишане започна да преминава в единични, все по-слаби въздишки, потъвайки в забрава, бях вече сигурен, че съм победил. Тя през цялото време се бореше, не с мен, а със собственото си тяло, което започнах да опознавам от тънките нокти, от мъничките пръсти, от дланите, стъпалата, всяка частичка и извивка на които събуждах за живот с целувките, с диханията си, навлизайки в нея против волята ѝ, с безкрайно търпение и бавност, така че преходите бяха почти недоловими, а когато чувствувах нарастващата ѝ съпротива (сякаш приближаваше смъртта), аз отстъпвах, шепнех в ухото ѝ объркани, безсмислени детински думи, отново млъквах и я милвах, обсипвах я с нежност по цели часове, чувствувайки как се разтваря и сковаността ѝ се превръща в тръпки на последна съпротива, а след това трепереше по друг начин, вече победена, но аз все още чаках и без да кажа нещо, защото за това нямаше думи, откривах сред мрака нейните лежащи на постелята рамене и гърди, лявата гръд, защото там биеше сърцето ѝ, все още по-бързо и по-бързо и тя се повдигаше все по-развълнувано и все поточаяно... и чудото стана. Това дори не беше наслаждение, а порив на самоунищожение и сливане, усилие на телата да се слоят за секунди в едно, нашите сблъскващи се дихания, нашият огън се превърнаха в

самозабравата, тя извика за миг, едва чуто, с тъничко детско гласче и ме прегърна. А после ръцете ѝ се отпуснаха крадешком, сякаш безкрайно смутени и тъжни, сякаш внезапно бе разбрала, че бях я измамил и предал. А аз започнах всичко, целувки, полагани в извивките на пръстите, неми молби, своето нежно и жестоко настъпление още веднъж. И всичко се повтори като в черен горещ сън и в един миг почувствувах как ръката, която се беше впила в косите ми, притисна лицето ми до своето голо рамо със сила, която не очаквах от нея. А после, уморена до смърт, дишайки бързо, сякаш искаше да изхвърли от себе си натрупаната горещина и неочаквания страх, тя заспа. А аз лежах, без да помръдна, като мъртъв, напрегнат до крайност, сякаш исках да разбера дали това, което стана, е всичко или нищо. Малко преди да заспя, ми се стори, че сме спасени, и едва тогава дойде спокойствието, огромното спокойствие, огромно като на Керенея, когато лежах върху горещите плочи от напукана лава заедно с Ардер, който беше изгубил съзнание, но видях устата му, дишаща зад стъклото на скафандъра, и знаех, че не съм рискувал напразно, но нямах вече сили да отворя крана на резервната му бутилка; лежах като вдървен с чувството, че най-великото дело на моя живот е вече извършено и ако сега умра, то вече нищо няма да се промени, и в тази моя неподвижност се криеше мълчалив, неизказан триумф.

А сутринта всичко започна отново. През първите часове тя все още се срамуваше, а може би това беше презрение към мен, не зная, или презираше самата себе си за това, което се случи: преди обяда успях да я склоня да излезе с мен на автомобилна разходка. Пътувахме по шосето покрай огромните плажове. Тихият океан лежеше под слънцето — боботещ гигант, разсичан от сърпове бяла и златиста пяна, до самия хоризонт обсипан с цветните платна на лодките. Спрях колата там, където плажовете свършваха, преминавайки неочаквано в невисок скалист масив. На това място шосето правеше остър завой и заставайки на около метър от неговия край, отново можеше да се види бурният прибой на вълните. После се върнахме за обяда. И отново всичко беше, както вчера, а в мен всичко замираще при мисълта за нощта, защото не исках. Не исках така. Когато не гледах към нея, чувствувах погледа ѝ. Опитах се да отгатна какво означават отново появяващите се върху челото ѝ бръчици, внезапната замисленост — и без да зная как и защо, точно преди вечерята, когато вече сядяхме на

масата, внезапно, сякаш някой с един удар ми беше отворил черепа, разбрах всичко. Идваше ми да се блъскам с юмруци по главата — какъв егоистичен глупак, какъв самозалъгващ се негодник бях аз, — седях зашеметен, без да помръдна, само бурята продължаваше да вилнее вътре в мен пот изби по челото ми, почувствувах внезапна слабост.

— Какво ти е? — запита тя.

— Ери — изхриптях, — аз... едва сега. Кълна ти се. Едва сега разбрах, че ти си тръгнала с мен, защото си се страхувала, че аз... нали?

Очите ѝ се разшириха от учудване, тя ме гледаше внимателно, сякаш подозираше някаква измама или комедия. Кимна с глава. Аз скочих.

— Да вървим.

— Къде?

— В Клавестра. Събери си багажа. Ще бъдем там — погледнах си часовника — след три часа.

Тя не помръдваше.

— Наистина ли?... — каза тя.

— Наистина, Ери! Аз не знаех. Да, знам. Това звучи неправдоподобно. Но все пак има граници. Да, има граници. Ери, аз все още не разбирам напълно — как съм могъл така — защото сигурно съм се лъгал. Е, не знам, но все едно, вече няма никакво значение.

Тя пригответи багажа си — толкова бързо... Всичко в мен гореше и се рушеше, но външно бях напълно, почти напълно спокоен. Когато седна до мен в колата, Ери каза:

— Хел, прости ми!

— За какво? А, ти си мислила, че аз знам! — сетих се аз.

— Да.

— Добре. Да не говорим повече за това.

И отново подгоних колата с цяла стотица; край нас прелитаха виолетови, бели, сини къщички, пътят се виеше, аз увеличавах скоростта, движението беше оживено, после оредя, къщичките губеха цветовете си, небето беше тъмносиньо, показаха се звездите, а ние продължавахме да се носим сред протяжното свистене на вятъра.

Цялата околност посивя, хълмовете губеха очертанията си, превърнаха се в контури, вериги от сиви гърбове, пътят се протегна в

полумрака като широка фосфорна лента. Разпознах първите домове на Клавестра, характерния завой, оградата от живи храсти. При самия вход рязко спрях и внесох багажа на Ери в градината до верандата.

— Не искам... да влизам в къщи. Разбираш ли?

— Разбирам.

Не исках да се прощавам и просто се обърнах. Тя докосна ръката ми, трепнах като опарен...

— Хел, благодаря ти...

— Не говори, за бога, не говори нищо.

Избягах. Скочих в колата, включих, ревят на двигателя сякаш за миг ме спаси. Пак бях станал за смях. Тя, разбира се, се страхуваше, че мога да го убия. Та нали беше видяла как се мъчих да убия Олаф, който не беше виновен за нищо, само затова, че не ми позволи... всъщност... Всъщност нищо. Крещях вътре в колата, можех да си позволя всичко, бях сам, моторът заглушаваше моето безумие — и пак не знаех кога, разбрах какво трябва да направя. И още веднъж, както първия път, дойде спокойствието. Но вече не толкова. Защото това, че така ужасно използвах ситуацията и я принудих да тръгне с мен и че всичко беше само заради това... то беше най-лошото от всичко, което бих могъл да си представя, тъй като то ме лиши дори от спомени, от спомена за онази нощ, от всичко. Сам, със собствените си ръце, унищожих това от някакъв безкраен егоизъм, заслепение, което не ми позволи да видя най-очевидното, намиращо се най-отгоре — тя съвсем не лъжеше, казвайки, че не се бои от мен. Не за себе си се страхуваше, разбира се. За него...

Зад стъклата летяха светлинки, преливаха се, меко отплуваха назад, местността беше невероятно красива, а аз, раздърпан, премазан, се хвърлях, свистейки с гуми, от един вираж в друг, към Тихия океан, към скалите, нататък; в един миг, когато машината се наклони по силно, отколкото предполагах, и с десните си колела излезе от шосето, аз се изплаших, това трая част от секундата, после избухнах в луд смях — че ме е страх да не загина тук, защото бях решил да направя това другаде, и смехът ми премина в хлипане. Трябва да го направя бързо, помислих аз, защото вече не съм същият. Това, което става с мен, е повече от страшно — то е отвратително. И още нещо си казах — че трябва да се срамувам, но думите ми нямаха нито тежест, нито смисъл. Беше вече съвсем тъмно, шосето беше почти пусто — малко хора

пътуваха през нощта, — когато забелязах недалеко от мен черен глидер. Той се плъзгаше леко и без усилие там, където аз трябваше да прибягвам до отчаяни номера с помощта на спиращките и газта. Защото глидерите се придържат към пътя с помощта на магнитното или гравитационно притегляне или дявол знае какво. Въпреки че можеше да ме изпревари без специално усилие, той се движеше зад мен, на някакви осемдесет метра, ту съвсем близко, ту далеко. На острите завои, когато машината се плъзгаше със задницата си по цялата ширина на шосето и ме отхвърляше наляво, той изоставаше назад, но не мисля, че не би могъл да ме настигне. Може би водачът се боеше. Всъщност там нямаше никакъв водач. Но какво ме интересуваше този глидер?

Интересуваше ме, защото чувствавах, че той съвсем не случайно се е залепил за мен. И изведнъж ми дойде на ум, че това може да е Олаф, Олаф, който ми нямаше за пукнат грош доверие (и правилно!), може би се е притаил някъде в околността и очакваше развоя на събитията. И при мисълта, че там е моят спасител, моят скъп стар Олаф, който пак няма да ми позволи да направя това, което искам, и отново ще бъде за мен по-стар брат и утешител, нещо ме присви и за секунда престанах да виждам пътя, обхванат от неопишуема ярост.

Защо не ме оставят на мира? — помислих си аз и започнах да изстисквам от машината последните трохи от силата ѝ, последната ѝ възможност, сякаш не знаех, че глидерът е два пъти по-бърз от нея, и ние се носехме в нощта сред хълмовете, осеяни със светлини, а през пронизителния писък на разсичания въздух вече се чуваше невидимият, разпростиращ се пред мен, безкраен, сякаш извиращ от необхватни бездни шум на океана.

Е, гони ме! — помислих си. — Гони ме! Ти не знаеш това, което знам аз. Ти ме следиш, преследваш ме, не ме оставяш на мира, много добре, но аз ще се изплъзна, ще ти избягам преди да успееш да мигнеш, и дори да застанеш на главата си, пак нищо няма да ти помогне, защото глидерът не може да се измъкне от шосето. Така че дори в последната секунда съвестта ми ще бъде чиста. Много добре!

Тъкмо минавах край вилата, в която живеехме — трите ѝ осветени прозореца ослепиха очите ми, сякаш за да ми докажат, че няма такова страдание, което да не може да стане още по-силно, и навлязох в последния участък на шосето, успореден на океана. И в

същия миг за моя изненада глдерът увеличи скоростта си и се понесе напред. Преградих му брутално пътя, завивайки наляво. Той се оттегли и така започнахме да маневрираме — колкото пъти глдерът искаше да излезе напред, заграждах с машината лявото платно и това се повтори може би около пет пъти. И изведнъж, въпреки че пътят му беше преграден, глдерът започна да ме изпреварва, каросерията на колата почти се отърка о черната блестяща повърхност на странното тяло без прозорци, сякаш безлюдно; в този момент бях напълно сигурен, че това е Олаф, защото никой друг не би си позволил нещо такова — но не можех да убия Олаф. Не можех. Затова го пропуснах. Той излезе пред мен и аз мислех, че сега на свой ред ще почне да ми затваря пътя, но той се движеше само на петнадесет метра пред моята броня. Е — помислих си аз, това не пречи. И намалих скоростта със слабата надежда, че може би глдерът ще се отдалечи, но той, изглежда, нямаше намерение и също намали. Имаше около миля до последния завой край скалите, когато глдерът още повече намали скоростта; караше точно по средата, така че не можех да го изпреваря. Помислих си, че може би сега ще успее, но нямаше никакви скали, само широка пясъчна ивица и само след сто метра колата би заорала в пясъка, без да може да достигне дори до брега на океана — такава идиотщина не влизаше в сметката. Нямах друг изход, трябваше да продължа нататък. Глдерът още повече намали скоростта си и аз разбрах, че след малко ще спре; черната му каросерия, осветявана отзад от спирачните светлини, заблестя, сякаш заляна с пламтяща кръв. В същия миг аз се опитах да го изпреваря с внезапен завой, но той ми прегради пътя. Беше по-бърз и по-маневрен от моята кола — все пак командуваше го автомат. Автоматът винаги има по-бърз рефлекс. Ударих с крак спирачката, но твърде късно, чух отвратително стържене, черна маса израсна пред самото стъкло, нещо ме подхвърли напред и аз загубих съзнание.

Отворих очи като от сън, от дълбок сън — сънувах, че плувам. Нещо студено и мокро се стичаше по лицето ми, усетих нечий ръце, които ме разтърсваха, чух някакъв глас.

— Олаф — измърморих аз. — Защо, Олаф? Защо...

— Хел!!!

Нещо ме разтърси; подпрях се на лакът, видях лицето й над себе си и когато седнах — така зашеметен, че не бях способен да мисля, —

тя бавно се отпусна на колене пред мен, раменете ѝ конвулсивно се тресяха, а аз още не можех да повярвам. Главата ми беше огромна и пълна сякаш с памук.

— Ери — казах аз с надебелели устни, които сякаш бяха странно големи, тежки и някак чужди.

— Ери, ти ли си това... или само ми се...

И изведнъж усетих прилив на сили, обгърнах раменете ѝ, скочих и се завъртях на място заедно с нея — двамата паднахме на мекия, още топъл пясък. Целувах нейното мокро, солено лице и плачех, за първи път през живота си, тя също плачеше. Не произнесохме нито дума, много дълго; постепенно започнахме сякаш да се страхуваме — не зная от какво, — тя се вглеждаше в мен с невиждащи очи.

— Ери — повтарях аз. — Ери... Ери...

Сякаш не знаех нищо повече. Легнах на пясъка, внезапно отслабнал, а тя се изплаши, опита се да ме повдигне, но не ѝ достигнаха сили.

— Не, Ери, не — прошепнах аз — недей, нищо ми няма, аз само така...

— Хел! Говори! Говори!

— Какво да говоря... Ери...

Гласът ми малко я успокои. Тя затича нанякъде, върна се с плосък съд и пак започна да полива лицето ми с вода — беше горчива: това беше водата на океана. Още малко, и щях да глътна много повече, мярна се в съзнанието ми и аз замигах. Идвах на себе си. Седнах и докоснах главата си. Нямаше дори драскотина, косите ми бяха смекчили удара, имах само подутина като портокал, малко ожулена кожа; в ушите ми още шумеше, но вече се чувствувах добре. Поне докато още седях. Опитах се да стана, но краката не ме слушаха.

Тя стоеше пред мен на колене, не откъсвайки поглед от лицето ми с отпуснати ръце.

— Ти ли си? Наистина ли? — питах аз. Едва сега разбрах, обгърнах се и борейки се с виенето на свят, няколко метра от края на шосето видях два вкопчени черни силуета. Когато отново се обгърнах към Ери, дъхът ми спря.

— Хел...

— Да?

— Опитай се да станеш... ще ти помогна...

— Да стана ли?

Изглежда, главата ми още не беше напълно в ред. Разбирах какво беше станало и не разбирах. Ери ли беше в глйдера? Невъзможно.

— Къде е Олаф? — запитах аз.

— Олаф? Не знам.

— Как така... Няма ли го?

— Не.

— Ти сама ли си?

Тя кимна.

И изведнъж ме обзе ужасен, чудовищен страх.

— Как можа? Как можа?

Лицето ѝ се свиваше, устните ѝ трепереха, не можеше да произнесе нито дума.

— Трябва... ше...

И отново заплака. Постепенно притихна и се успокои. Докосна лицето ми. Челото. С едва доловими движения докосваше черепа ми, а аз повтарях почти беззвучно:

— Ери... ти ли си?

За няколко секунди изгубих съзнание. После бавно станах, Ери ме подкрепяше, както можеше; стигнахме до шосето. Едва там забелязах как изглеждаше колата: бронята, цялата предница, всичко беше станало на хармоника. Затова пък глйдерът почти не беше повреден — едва сега осъзнах цялото му превъзходство — освен леката вдлъбнатина на капака, отстрани, там, където беше попаднал главният удар, нямаше друго нищо. Ери ми помогна да се кача, даде глйдера на заден, докато смачканият автомобил с дрънчене легна на една страна, после глйдерът полетя напред. Връщахме се обратно. Мълчах. Светлините плуваха назад. Главата ми се люлееше, все така огромна и тежка. Слязохме край вилата. Прозорците все още светеха, сякаш ние бяхме вътре. Ери ми помогна да вляза. Легнах на леглото. Тя тръгна към масата, заобиколи и се насочи към вратата. Надигнах се:

— Отиваш ли си?

Дотича при мен, коленичи пред леглото и закима отрицателно с глава.

— Не?

— Не.

— И никога няма да си отидеш?

— Никога.

Прегърнах я. Тя долепи буза до лицето ми, а от мен си отиваше всичко: угасващите въглени на гнева, яростта и безумието на последните часове, страхът, отчаянието, лежах празен, като мъртъв — и само я притисках все по-силно, сякаш силите ми се връщаха, а наоколо беше тихо, светлината блестеше в златната обвивка на стаята, а някъде далече, зад отворените прозорци, сякаш в някакъв друг свят, шумеше океанът.

Може да изглежда странно, но нито през тази вечер, нито през другата ние не разменихме нито дума. Нито една. Едва на другия ден, късно следобед, узнах как е станало всичко: веднага щом съм заминал, тя се досетила защо и се изплашила, не знаела какво да прави — най-напред искала да извика белия робот, но разбрала, че това няма да помогне; също и той — не го наричаше иначе, — той също не би й помогнал. Може би Олаф. Олаф сигурно, но не знаела къде да го търси, освен това нямало време. Тогава взела домашния глидер и тръгна след мен. Догонила ме бързо и ме следвала, докато била още сигурна, че се връщам у дома.

— Щеше ли да слезеш? — запитах аз.

Тя се поколеба.

— Не знам. Мисля, че да. Сега си мисля така, но всъщност не знам.

После, когато видяла, че продължавам нататък, се изплашила още повече. Останалото знам.

— Нищо не разбирам — казах аз. — Как можа да го направиш?

— Казах си... че нищо няма да ми се случи.

— Знаеше ли какво искам да направя и къде?

— Да.

— Откъде?

След дълго мълчание.

— Не знам. Може би защото вече те познавам...

Аз мълчах. Искях да питам за още много неща, но не посмях. Стояхме до прозореца. Със затворени очи, чувствавайки безкрайния простор на океана, аз казах:

— Е, добре, Ери... а сега? Какво ще стане сега?

— Вече ти казах.

— Но аз не искам така... — прошепнах аз.

— Иначе не може и да бъде — каза тя след малко. —
Всъщност...

— Какво всъщност?

— Не искам.

Същия ден, надвечер, отново като че ли нещо се развали. Защото онова се връщаше и напираше и пак се оттегляше — защо? Не знам. Тя като че ли също не знаеше. Сякаш ние се сближавахме само пред лицето на опасността и само там се познавахме и можехме да се разбираме. Дойде нощта. И отново утрото.

И това беше краят и началото. Защото след седмицата отидохме в Мей, окръжния център, и там, в бюрото, пред човека, облечен в бяло, изрекохме формулата, която ни направи мъж и жена. Същия ден телеграфирах на Олаф. На другия ден отидох в пощата, но от него нямаше нищо. Помислих си, че може би се е преместил в друг град и затова не отговаря. Ако трябва да бъде искрен, още тогава, в пощата почувствувах някакво безпокойство, защото никога по-рано Олаф не беше постъпвал така, но заради всичко, което се случи с мен, аз не се тревожих за това дълго и не й казах нищо. Сякаш бях забравил.

VI

Нашият брак, сключен само под напора на трескавото ми безумие, излезе неочаквано сполучлив. Животът ни течеше по линията на някакво своеобразно разграничение. Когато дойдеше до разлика в мненията, Ери умееше да защити своето становище, но тогава ставаше дума за проблеми от общ характер. Тя беше например привърженичка на бетризацията и я бранеше с аргументи, които съвсем не бяха взети от книгите. Това, че тя така открито противопоставяше своето мнение на моето, смятах за добър признак; но нашите спорове се водеха само през деня. На дневна светлина тя не се решаваше или по-точно не искаше да говори за мен спокойно и безпристрастно, може би защото не знаеше коя от нейните думи щеше да бъде посочване само на моите лични недостатъци, на чудачествата на „човека от консервната кутия“, както би казал Олаф, а коя — атака, насочена към ценностите на моята епоха. Но през нощта като че ли за това, че мракът малко смекчаваше остротата на моето присъствие, тя говореше за мен, тоест за нас, и аз се радвах на тези тихи разговори в тъмнината, която милостиво скриваше непрекъснатото ми изумление.

Ери ми разказваше и за себе си, и за своето детство, и по този начин за втори или по-скоро за първи път, защото беше изпълнен с реално, човешко съдържание, разбрах как изкусно беше изградено това общество на непрекъснатата, тънко стабилизирана хармония. Смяташе се за напълно естествено, че раждането и възпитаването на децата през първите 4 години от живота им е въпрос на висока квалификация и всестранна подготовка, даже на специално обучение; за да получи разрешение за раждане на дете, семейството беше длъжно да положи нещо като изпит; отначало ми се стори, че това е абсурдно, но след кратко размишление трябваше да призная, че парадоксалността на обичаите беше характерна по-скоро за нашето време, отколкото за тяхното — защото някога не можеше да построиш къща или мост, да излекуваш болен, да изпълняваш най-простите административни задължения без съответното образование, а най-важната от всички

човешки дейности — раждането на деца и изграждането на тяхната психика — беше предоставена на слепия случай и моментната прищявка, а обществото се намесваше едва тогава, когато за поправянето на извършените грешки ставаше твърде късно. По такъв начин правото да имаш деца се беше превърнало в особен род привилегия, която не се даваше на когото и да е; по-нататък — родителите не можеха да изолират децата от техните връстници — създаваха се специални групи с деца от двата пола, в които бяха представени най-различни темпераменти; тъй наречените трудни деца бяха подлагани на допълнителни хипноготични процедури, а обучаването на всички започваше необикновено рано. Не ги учеха да четат и пишат — това ставаше много по-късно; особеното в обучението на най-малките се състоеше в това, че благодарение на специални игри тях ги запознаваха с устройството и живота на Земята, с богатството и разнообразието на обществения живот; по такъв непринуден начин четири–пет годишните деца се запознаваха с принципите на търпимост и уважение спрямо мненията на другите, на съвместния живот в обществото, свикваха с мисълта, че физическата разлика между децата (а следователно и между хората) от различните раси е несъществена. Всичко това ми се струваше твърде хубаво, но с една според мен доста съществена забележка: защото несъкрусимата основа на този свят, негов всеобхватен закон беше бетризацията. Възпитанието се стремеше именно към това — да се приема бетризацията като нещо съвсем естествено, също както раждането и смъртта. Дори когато чувах от устата на Ери как в училищата преподават стара история, обхващаше ме гняв, който едва успявах да овладея. Според тях това са били времена на жестокост и на варварство, неудържимо размножаване, на ужасни икономически и военни катастрофи, а онези постижения на цивилизацията, за които се споменаваха, бяха представени като резултат на силите и стремежите, които са позволили на хората да победят мрака и жестокостта на епохата; с други думи, до тези постижения се е стигало напук на общо разпространената тогава тенденция към живот за сметка на другите. Това — казваше историята, — което някога е било постигано с цената на неимоверни усилия, което е могло да бъде привилегия на малка група от хора, до което е водел път, гъмжащ от опасности и неизбежността от самоотрицание, компромиси, морални поражения,

изкупващи материалното благополучие, днес е всеобщо леснодостъпно и сигурно.

Докато историята си служеше с общи фрази, това все още беше половин беда; бях готов да се съглася и със заклеяването на много черти на миналото, например такива като войната; трябваше да призная за постижения, а не за недостатък дори това, че липсваше — напълно! — всякаква политика, стълкновения, напрежение, международни конфликти, макар че всичко това беше учудващо и ме караше да подозирам, че все пак съществува, но за него не се говори; много по-лошо беше, когато тази преоценка засягаше моите най-съкровени преживявания. Защото не само Старк със своята книга (написана половин век преди моето завръщане) отричаше космическите полети. Тук Ери, аспирантка по археология, можеше да ме научи на много неща. Още първото бетризирано поколение коренно променило своето отношение към астронавтиката, но въпреки смяната на знака от положителен на отрицателен, все пак то си останало доста активно. Смяташе се, че е допусната трагична грешка, достигнала своята кулминация в годините на подготовка на нашата експедиция, когато масово са били изпращани експедиции в най-различни посоки; грешката се състоеше не само в това, че резултатите от тези експедиции са били незначителни, тъй като полетите в околослънчевото пространство в радиус от няколко светлинни години, ако не се смятат откритите на някои планети примитивни и, общо взето чужди на нас форми на живот, не са довели до контакт с нито една високоразвита цивилизация; най-лошото не беше и това, че изключително дългото времетраене на пътешествието, предизвикано от все по-далечните рейсове на космическите експедиции, постепенно щеше да превърне екипажа на кораба, представителите на човечеството, в тълпа нещастни, измъчени до смърт същества, които след кацането, тук или там, ще се нуждаят от деликатни грижи и възстановяване, така че решението за изпращането на подобни ентузиастични е безсмислена жестокост. За най-важно се смяташе това, че към овладяването на Космоса се стремеше Земята, която все още не беше направила всичко за себе си, сякаш не беше ясно, че героичните полети към звездите няма да облекчат безкрайните страдания, несправедливостите, глада и страха на човечеството.

Но както казах, така мислело първото бетризирано поколение, защото по-късно, естествено, настъпили безразличие и забрава, а когато узнавали за романтичния период на астронавтиката, децата се учудвали и дори чувствували някакъв страх пред своите загадъчни предци, така чужди и неразбираеми за тях, както и прапрадедите им от ерата на грабителските войни и експедициите за злато. Това безразличие ме поразяваше повече от всичко, защото беше по-лошо от безусловното порицание — делото на нашия живот беше покрито с мълчание, погребано и забравено.

Ери не се мъчеше да разпалва в мен възторг към новия свят, не се стараеше прибързано да ме приобщи към него; тя просто ми разказваше за него, говорейки за себе си, а аз — именно поради това, че тя говореше за себе си и чрез себе си свидетелствуваше за него — не можех да си затворя очите за неговите достойнства.

Това беше цивилизация, лишена от страх. Всичко, което съществуваше, служеше на хората. Нищо не беше така важно, както техните удобства и задоволяването на техните най-насъщни и най-изтънчени нужди. Човекът беше заместен от бездушните устройства и автомати навсякъде, където неговото присъствие и несигурността на неговите реакции биха могли да създадат дори най-малкия риск.

Това беше свят, затворен за опасностите. В него нямаше място за заплахата, борбата и насилието; това беше свят на деликатността, меките форми и обичаи, на неострите конфликти, на недраматичните ситуации, свят толкова изненадващ, колкото моята или нашата (имам пред вид Олаф) реакция спрямо него.

Защото през всичките десет години ние бяхме нагълтали толкова много ужаси и всичко, което е противно на човешката природа, което може да нарани и пречупи човека, че се връщахме сити до гуша, препълнени догоре; всеки от нас, ако чуеше, че завръщането ще се забави, че ще се наложи да се бори с нови, дълги месеци на пустота, щеше да стисне говорещия за гърлото. И ето сега ние, които вече не можехме да понасяме постоянния риск, сляпата вероятност от метеоритно попадение и вечното напрежение на очакването, преживените мъки, когато някой Ардер или Енесон не се завръщаше от разузнавателен полет, ние сега започвахме да се позоваваме на онова време на ужаси като на нещо единствено правилно, истинско, придаващо ни смисъл и достойнство. А нали аз все още потръпвах,

когато се случеше да си спомня как, седнали или легнали, увиснали в най-чудновати пози, над кръглата радиокабина чакахме и чакахме в тишината, прекъсвана само от равномерно бръмчене на сигнала, излъчван от автоматичния радиомаяк, виждайки в мъртвата синя светлина как от челото на радиста, замрял в очакване като нас, се стичат едри капки пот — докато аварияният часовник безшумно отчиташе секундите и най-после моментът, в който стрелката докосваше червената точка върху диска му, се превръщаше в облекчение. В облекчение... защото тогава можехме да тръгнем на разузнаване и да загинем и ние, а това ни се струваше много по-леко от самото очакване. Ние, пилотите, бяхме сякаш стари момчета, нашето време беше спряло още три години преди истинския старт. През тези три години преминавахме през поредните изпитания на нарастващо психическо претоварване. Изпитанията се провеждаха на три главни етапа, наричани за по-кратко Дворецът на духовете, Пресата и Коронацията.

Дворецът на духовете — това беше затваряне в малък контейнер, изолиран от света по най-съвършения възможен начин. До вътрешността му не достигаше никакъв звук, светлинен лъч или глътка въздух, нито някакво трептене, възникнало навън. Приличащ на малка ракета, контейнерът беше снабден с фантоматична апаратура, със запас от вода, храна и кислород. И там трябваше да се живее, без да се прави нещо, цял един месец, който приличаше на вечност. Никой не излизаше оттам такъв, какъвто беше влязъл. Аз, един от най-твърдите кремъци на д-р Янсен, едва на третата седмица започнах да виждам онези странни неща, които другите забелязваха още на четвъртия-петия ден: чудовища без лица, безформени тълпи, които използваша от мъртвосветещите циферблати на уредите, за да водят с мен несвързани диалози, за да висят над моето изпотено тяло, което бавно губеше очертанията си, променяше се, нарастваше, а на края — и това беше най-ужасното — започваше сякаш да става самостоятелно, най-напред потръпвайки с отделни мускулни влакънца, после настръхнало и вдървено започваше да се гърчи, после започнаха някакви движения, които аз наблюдавах отстрани, зашеметен, нищо не разбирайки — и ако не беше предварителната тренировка и теоретичните указания, бях готов да смятам, че моите ръце, глава и шия са овладени от демони. Тапицираните стени на контейнера бяха виждали сцени, които е

невъзможно да бъдат описани и класифицирани — Янсен и неговите хора ставаха свидетели на това, което ставаше вътре благодарение на специална апаратура, но никой от нас — тогава — не знаеше това. Чувството за изолираност трябваше да бъде автентично и пълно. Затова изчезването на някои от асистентите на д-р Янсен беше за нас необяснимо. Едва по време на полета Гима ми каза, че те просто не можели да издържат. Един от тях, някой си Гобек, уж се опитвал да отвори насила капсулата, защото не могъл повече да гледа как се мъчи човекът, затворен вътре. Но това беше едва Дворецът на духовете. Защото след това идваше Пресата с нейните люлки и центрофуги, с дяволската ускорителна машина, която можеше да даде до 400 g — ускорение, което, разбира се, никога не беше прилагано, защото би превърнало човека в мокро петно, но дори и 100 g беше достатъчно, за да стане гърбът на изследвания лепкав от избилата през порите кръв.

Последното изпитание, Коронацията, понесох много добре. Това беше последното сито, последният етап на отсяване. Ал Мартин, човекът, който още тогава, на Земята, изглеждаше така, както аз сега, купчина железни мускули, истинско олицетворение на спокойствието, както изглеждаше на пръв поглед, се върна от Коронацията в такъв вид, че веднага го изведоха от Центъра.

Всъщност в Коронацията нямаше нищо сложно. Обличаха човека в скафандър, извеждаха го в околоземна орбита и на височина само някакви си сто хиляди километра, където Земята светеше като увеличена пет пъти Луна, го изхвърляха от ракетата право в пустотата, след което отлитаха. И този човек беше принуден, висейки в пространството, мърдайки с ръце и крака, да чака тяхното завръщане, което беше неговото спасение; скафандърът беше абсолютно сигурен, удобен, имаше кислороден апарат, климатична инсталация, топлеше, дори хранеше човека с хранителна паста, изстисквана всеки два часа през специална тръбичка. Така че не можеше да се случи нищо страшно, освен ако не се повредеше автоматичният предавател, прикрепен към скафандъра отвън, който чрез специален сигнал даваше да се разбере къде се намира неговият притежател. В скафандъра нямаше само едно-единствено нещо — радиовръзка, нарочно, разбира се, затова вътре в скафандъра не можеше да се чуе друг глас освен собствения. Обкръжен отвсякъде от нематериална чернота и звезди,

човекът беше принуден да чака. Доста дълго наистина, но не безкрайно. Нищо повече.

Да, но от това хората изгубваха разсъдъка си; в ракетата на Базата вкарваха същества, виещи се в епилептични конвулсии. Това беше най-противно на човешката природа — абсолютно унищожение, загубване на себе си, смърт в пълно съзнание, това беше сближаване с вечността, тя навлизаше в човека и го караше да усеща чудовищния ѝ вкус. Човекът получаваше ясна представа за безкрайната бездна на извънземното съществуване — едно познание, смятано за недостижимо; безкрайно падане, звезди между ненужните, мятаци се на всички страни крака, безполезност, ненужност на ръцете, устата, жестовете, на всякакво движение и неподвижност, в скафандрите се надигаше вик, нещастниците виеха... Стига!

Стига вече спомени за това, което беше само проверка, прелюдия, обмислена и подготвена по изключително предпазлив начин; на нито един от „коронованите“ не беше му се случвало нищо във физически смисъл; ракетата на Базата намери всички. Наистина, на нас не ни казаха дори и това — да се придаде колкото може повече автентичност на обстановката.

През Коронацията също преминах успешно, защото имах своя собствена система. Беше много проста, но не съвсем честна: това не биваше да се прави. Когато ме изхвърлиха през люка, затворих очи. След това си мислех за разни неща. Единственото, което човек трябваше да има в изобилие, това беше волята. Трябва само да си кажеш, че няма да отваряш очите си, каквото и да се случи. Янсен, струва ми се, знаеше за моето изобретение, но това нямаше никакви последиствия за мен.

Но всичко това ставаше на Земята или близо до нея. После дойде ред вече не на измислена и създадена в лабораторни условия пустота, която убиваше не на ужким, наистина; и която понякога ни позволяваше да оцелеем: на мен, на Олаф, на Гима, Турбер и ония, седмината от „Одисей“ — и дори ни даде възможност да се върнем. След което ние, така дълго стремили се към спокойствие, виждайки нашата мечта, осъществена по най-съвършен начин, веднага почувствувахме отвращение към нея. Струва ми се, Платон е казал: „Нещастнико, ти ще имаш това, за което си мечтал.“

VII

Една нощ ние си почивахме, изморени от любов, обърнатото встрани лице на Ери лежеше върху сгънатия ми лакът и вдигайки очи, можех да видя право пред себе си, през отворения прозорец, звездите в пролуките между облаците. Нямаше вятър, пердето беше застинало неподвижно като белезникав призрак, но по открития океан се плъзгаше мъртва вълна и аз чувах предшествувания я протяжен грохот, а след това накъсаният звук, с който се разбиваше в брега, после за няколко десетки удара на сърцето настъпваше тишина и отново невидимите вълни щурмуваха полегатия бряг в тъмнината. Но аз почти не чувах това равномерно повтарящо се напомняне за присъствието на Земята, с широко отворени очи вгледан в Южния кръст, звездата Бета на който беше наша пътеводителка, и всеки ден започвах от нейното намиране, така че скоро го правех почти автоматично, зает с други мисли; тя ни водеше безпогрешно, като никога незагасващ фенер на пустотата. Дори сега почти физически усещах в ръцете си металическите лостчета, които премествах, за да въведа светещата точка, острие на тъмнината, в самия център на обектива, мекият гумен обръч на който обхващаше веждите и бузите ми. Тази звезда, една от най-далечните, не се измени дори и когато бяхме достигнали до целта, светейки все със същото безразличие, докато в същото време целият Южен кръст се беше разпаднал и престанал да съществува за нас, защото бяхме навлезли дълбоко в неговите разклонения и тогава тази бяла точка, този звезден гигант, престана да бъде това, което ни се струваше в началото — предизвикателството; неговата неизменност ни показа своето истинско значение, превърна се в доказателство за нищожността на нашите стремежи, за равнодушието на пустотата, на Вселената, с което никой никога не ще успее да се примири.

Но сега, мъчейки се да уловя между два тътена на океана диханието на Ери, почти не вярвах в това. Можех да си повтарям мълчаливо: Аз бях, наистина бях там, но това с нищо не намаляваше

безграничното ми изумление. Ери трепна. Исках да се отместя, да ѝ направя повече място, но изведнъж усетих нейния поглед.

— Не спиш ли? — прошепнах аз и се наведох, искайки да докосна с устни нейната уста, но тя сложи на устните ми своите пръсти. Държа ги така секунда-две, после леко плъзна ръка покрай ключицата ми към гърдите, обиколи твърдата вдлъбнатина между ребрата ми и притисна длан към нея.

— Какво е това? — тихо запита тя.

— Белег.

— Откъде е?

— Така случайно.

Тя замълча. Чувствувах, че ме гледа. Вдигна глава. Очите ѝ бяха съвсем тъмни, без капчица блясък, едва успях да различа белите очертания на раменете ѝ, повдигащи се в такт с дишането.

— Защо не си ми казал досега? — зашепна тя.

— Ери?...

— Защо не искаш да говориш?

— За звездите ли? — разбрах внезапно.

Тя мълчеше. Не знаех какво да кажа.

— Мислиш, че не разбирам ли?

Гледах я съвсем отблизо, през мрака, сред шума на океана, който изпълваше и напускаше стаята, и не знаех откъде да започна.

— Ери...

Поисках да я прегърна. Тя се освободи и седна на леглото.

— Ако не искаш, не говори. Само ми кажи, защо?

— Нима не знаеш? Наистина ли не знаеш?

— Сега знам. Ти искаш... да ме предпазиш?

— Не. Просто се страхувам.

— От какво?

— Сам не знам от какво. Не искам да се ровя повече в това. Нищо не съм забравил. Това дори е невъзможно. Но да говоря, това би означавало — поне така ми се струва — да се затворя в това, да избягам от всичко, от всичко, от това, което е... сега...

— Разбирам — каза тихо тя. Бледото петно на лицето ѝ изчезна, тя наведе глава. — Мислиш, че за мен то не представлява нищо...

— Не, не — мъчех се да я прекъсна аз.

— Почакай, сега е мой ред. Това, което мисля за астронавтиката, и това, че самата аз никога не бих напуснала Земята, е само едната страна на въпроса. Но то няма нищо общо с теб и с мен. А всъщност има: защото сме заедно. Иначе никога нямаше да бъдем, никога. За мен астронавтиката — това си ти. Затова така бих искала... но ти не си длъжен. Ако е така, както казваш. Ако така го чувствуваш.

— Ще ти кажа.

— Но не днес.

— Днес.

— Легни.

Отпуснах се на възглавницата. Ери тръгна на пръсти, белеейки в мрака. Дръпна пердето. Звездите изчезнаха, остана само протяжният, с лениво упорство повтарящ се шум на океана. Не виждах нищо. Полъхът на вятъра издаде стъпките ѝ, постелята се огъна.

— Виждала ли си някога кораб от класата на „Прометей“?

— Не.

— Той е много голям. Огромен. На Земята би тежал повече от триста хиляди тона.

— А вие сте били толкова малко?

— Дванадесет. Том Ардер, Олаф, Арне и Томас бяха пилоти. И, разбира се, аз. И седем учени. Но ако мислиш, че там беше празно — грешиш. Девет десети от масата заемаше горивото. Фотореактори. Складове, запаси, резервни системи — за жилищната част оставаше съвсем малко. Всеки от нас имаше отделна кабина, без да се смятат общите. В централната част на корпуса — командна кабина, малки ракети за кацане и ракети сонди, още по-малки, за вземане на проби от короната...

— Бил си на Арктур — в такава ли?

— Да. Заедно с Ардер.

— Защо не полетяхте заедно?

— В една ракета ли? Защото това намалява шансовете.

— Защо?

— Сондата — това е преди всичко охлаждане, разбираш ли? Нещо като летящ хладилник. Място има, колкото да седнеш. Седиш като в ледена черупка. Ледът се топи откъм бронята и отново се натрупва върху тръбите. Компресорите биха могли да се повредят. Достатъчен е само един миг, едно задавяне, защото навън е осем, десет

и дори дванадесет хиляди градуса. Ако повредата стане в двуместна ракета, трябва да загинат двама души, а така — само един. Разбра ли?

— Разбрах.

Тя държеше ръката си върху безчувствения белег на гърдите ми.

— Там ли е станало... това?

— Не. Ери — може би ще бъде по-добре да ти разкажа нещо друго.

— Добре.

— Ти само не мисли... никой не знае това.

— Това?

Белегът изпъкваше под топлината на нейните пръсти — сякаш отново започваше да живее.

— Да.

— Как е възможно това? А Олаф?

— Олаф също не знае. Никой. Аз ги излъгах, Ери, но на теб ще ти кажа, защото отидох твърде далеч... Ери... това стана на шестата година. Ние вече се връщаме, но в облака не можеше да се лети бързо. Това е великолепна гледка: колкото по-бързо лети корабът, толкова по-силно луминесцира облакът — зад нас се стелеше опашка, но не опашка на комета, а по-скоро полярно сияние, разпростряло се на всички страни и в дълбочина, към алфа-Еридан, на хиляди и хиляди мили... Ардер и Енесон вече ги нямаше. Вентури също беше мъртъв. Ставах винаги в шест сутринта, когато светлината се превръщаше от синя в бяла. Чух Олаф, говореше от командната кабина. Беше забелязал нещо интересно. Слязох долу. Радарът показваше някакво петънце, малко встрани от курса. Дойде Томас и започнахме да гадаем какво може да бъде това. За метеор беше твърде голямо, освен това метеорите никога не се движат сами. За всеки случай намалихме още повече скоростта. Това събуди и останалите. Когато те дойдоха, спомням си, Томас се шегуваше, че това сигурно е кораб. Не един път бяха казвали така. В пространството трябва да има кораби от други звездни системи, но по-лесно биха се срещнали два комара, излетели от противоположни точки на земното кълбо. Ние вече тъкмо излизахме от този студен прахов облак, прахът беше станал толкова рядък, че се виждаха с просто око звездите от шеста величина. Оказа се, че петънцето е планетоид. Нещо като Веста. Около четвърт билион тона, може би дори повече. Изключително правилен, почти кълбо. Рядко се

среща такъв. Движеше се успоредно с нас, на два милипарсека. Летеше с космическа скорост, а ние — след нея. Турбер ме запита дали можем да се приближим. Отговорих, че може, на четвърт микропарсек.

Приближихме се. В телескопа планетоидът приличаше на таралеж — кълбо с настръхнали бодли. Рядкост. Направо за музея. Турбер започна да спори с Бел дали този планетоид е от тектоничен произход. Томас подхвърли, че това може да се провери. Няма да имаме никаква загуба на енергия, все още летим по инерция. Той ще излети, ще вземе няколко парчета и ще се върне. Гима се колебаеше. Времето беше достатъчно — все още имахме в запас. Най-накрая се съгласи. Сигурно затова, че бях там. Макар че не казах нищо. А може би именно затова. Защото между нас се създадох такива отношения — но за това по-късно. Започнахме спиране: такава маневра изисква време; през това време планетоидът се отдалечи, радарите го следяха. Бях неспокоен, защото откакто тръгнахме обратно, непрекъснато ни се случваха нещастия. Глупави, но тежки аварии и като че ли без сериозна причина. Не съм суеверен, макар и да вярвам в закона на дългите серии. Но в края на краищата липсваха ми доказателства. Приличаше ми на детска игра — и въпреки това проверих двигателя на Томас и му казах да внимава. Заради праха.

— Какво?

— Заради праха. В границите на студения облак планетоидът действа като прахосмукачка, разбираш ли? Изсмуква го от пространството, в което кръжи, а има достатъчно време за това. Прахът се натрупва на слоеве, така че може да увеличи обема му два пъти. Но достатъчно е да се духне с дюзите или да се тропне с крак по-силно и прахът се вдига и остава да виси. И уж дреболия, а нищо не се вижда. Е, аз му казах това. Впрочем, Томас го знаеше не по-лошо от мен. Олаф го изстреля от бордовия катапулт, аз се качих в щурманската кабина и го поведох. Видях как приближава, как маневрира, обърна ракетата и кацна на повърхността като по конец. И тогава го изпуснах от очи, макар че по земната скала разстоянието до него беше не повече от три мили...

— Виждаше ли го в радара?

— Не, само оптически, тоест през телескопа. През инфрачервения. Но разговарях с него през цялото време. По радиото. И същия момент, когато си помислих, че отдавна не съм виждал Томас

така майсторски да каца — всички ние бяхме станали дяволски предпазливи, откакто поехме обратния път към Земята, — изведнъж забелязах мигновено проблясване и някакво тъмно петно започна да се разлива по повърхността на планетоида. Гима, който стоеше до мен, извика. Той помисли, че Томас, искайки да спре падането, в последния момент е ударил с огъня. Така се казва, разбираш ли? Дава се моментален тласък, разбира се, не в такива условия. Аз знаех, че Томас никога не би направил това. Това сигурно е била светкавица.

— Светкавица ли? Там?

— Да. Виждаш ли, всяко тяло, което се движи в облака с голяма скорост, се зарежда от триенето със статично електричество. Между „Прометей“ и онази малка планетка имаше разлика в потенциалите. Това можеха да бъдат милиарди волтове. Дори повече. Когато Томас кацаше, изскочи искра. Това беше блясъкът, който видяхме, а от рязкото повишаване на температурата се вдигна прах и само за минута целият диск беше покрит от облак. Не чувахме Томас — радиото му непрекъснато пукаше. Бях ядосан, най-вече на себе си, че бях пренебрегнал това. Ракетата беше снабдена със специални кръгови токоотводи и зарядът би трябвало да се плъзне по тях съвсем тихо, като огънчетата на свети Елм. Но не се плъзна. Разбира се, случват се изправдания, но не такива. Това беше изключително мощно. Гима ме попита кога според мен ще се разсее облакът. Турбер не запита нищо, беше ясно, че е нужно много време. Цели денонощия.

— Денонощия ли?

— Да. Защото притеглянето там е извънредно слабо. Камък, изпуснат от ръката, понякога пада по няколко часа. А да не говорим за праха, изхвърлен на стотици метри нагоре. Казах на Гима да продължи своята работа, защото ще се наложи да чакаме.

— И нищо ли не можеше да се направи?

— Не. Тоест, ако аз бях сигурен, че Томас е в ракетата, бих могъл и да рискувам. Щях да обърна „Прометей“, да приближа и да духна отблизо с пълната тяга на дюзите, за да се разлети тази гадост из цялата галактика — но не бях сигурен. И как да го търся?... Повърхността на планетоида по големина се равняваше, да речем, на Корсика. Освен това в праховия облак бих могъл да мина покрай него на една ръка разстояние и пак да не го забележа. Имаше само един изход. Томас го държеше в ръцете си. Можеше да излети и да се върне.

— И не го ли направи?

— Не.

— А знаеш ли защо?

— Досещам се. Би трябвало да стартира слепешката. Видях, че облакът се издига, примерно на половин миля над повърхността, но Томас не знаеше това. Той се е страхувал от сблъскване с някакъв хребет или скала. Могъл да кацне на дъното на някоя дълбока пукнатина. И така висяхме един ден, два дена — Томас имаше кислород и храна за шест дни. Разбира се, никой не беше в състояние да направи каквото и да било. Ходехме и мислехме как да измъкнем Томас от този кошмар. Излъчватели. Вълни с различни дължини. Хвърляхме там осветители. Не се виждаше дори най-слаб отблясък — облакът беше черен като гроб. Трети ден — трета нощ. Измеренията показваха, че прахът продължава да пада, но не бях сигурен, че ще успее да падне изцяло, преди да изтекат оставащите на Томас 70 часа. В края на краищата без храна би могъл да седи там и по-дълго, но не и без въздух. Изведнъж ми хрумна една идея. Разсъждавах така: ракетата на Томас в по-голата си част е от стомана. Ако на този проклет планетоид има железни руди, може би ще успеем да го открием с феротърсач. Това е апарат за откриване на железни предмети, разбираш ли? Имахме такъв, извънредно чувствителен. От разстояние три четвърти километра реагираше на гвоздей. А ракетата би открил на много мили. Заедно с Олаф проверихме още веднъж някои детайли на апарата. После казах на Гима кое как е — и излетях.

— Сам ли?

— Да.

— А защо сам?

— Защото без Томас оставахме само двама, а „Прометей“ трябваше да има пилот.

— И те се съгласиха?

Усмихнах се в тъмнината.

— Аз бях първи пилот. Гима не можеше да ми заповяда, а само да предлага, аз пресмятах шансовете и казвах „да“ или „не“. Всъщност разбира се, казвах „да“. Но в аварийни случаи правото да решавам имах аз.

— А Олаф?

— Е, ти вече мъничко го познаваш. Можеш да си представиш, че не излетях веднага. Но в края на краищата аз бях човекът, който изпрати Томас. Олаф не можеше да го отрече. Затова излетях аз. Разбира се, без ракета.

— Без ракета ли?...

— Да. В скафандър, с газов пистолет. Това отнема време, но все пак не толкова много, колкото изглежда. Имах трудности с феротърсача, защото беше ужасно неудобен, истински сандък. Разбира се, там не тежеше нищо, но навлизайки в облака, трябваше да внимавам да не се ударя в нещо. Когато приближих, престанах да виждам облака, звездите започнаха да изчезват, най-напред по няколко, после половината небе потъмня — обърнах се назад: „Прометей“ светеше целият отдалеч — имаше устройство за луминезиране на бронята. Приличаше на дълъг бял молив с гъбичка на края — това беше фотонният отражател. Изведнъж всичко изчезна. Преходът беше внезапен. За секунда имаше черна мъгла, а после — нищо. Радиото беше изключено, вместо него в слушалките пееше феротърсачът. До края на облака летях само няколко минути, а на повърхността на планетоида се спусках около два часа — трябваше да бъда предпазлив. Електрическият фенер се оказа излишен, както всъщност предполагах. Започнах търсенето. Знаеш как изглеждат големите сталактити в пещерите...

— Знам.

— Там имаше нещо от този род, само че още по-необикновено. Говоря за това, което видях по-късно, когато облакът вече беше спаднал, защото по време на търсенето не се виждаше нищо, сякаш някой беше облял скафандъра ми със смола. Феротърсача носех на ремъци. Трябваше да движа антенката, да се ослушвам, вървейки с протегнати ръце — никога през живота си не съм падал толкова пъти, колкото там. Това е безопасно само благодарение на слабото притегляне, разбира се, ако поне малко се виждаше, човек сто пъти би успял да си възвърне равновесието. Но ако някой не е преживял това, ще бъде трудно да разбере... Планетоидът беше настръхнал от остри зъбери и балансиращи скали — размахвах крака и политах нанякъде, бавно, разбира се, като пиян, не смеех да се отблъсна, защото после петнадесет минути бих летял нагоре. Оставаше ми само да чакам, опитвах се да вървя нататък и тогава сипеите се раздвижваха под

краката ми, тези канари, стълбове, каменни късове — всичко това едва се крепеше поради твърде нищожните сили на сцепление, но това съвсем не означава, че ако падне върху човек, една такава канара не би могла да го убие... защото тогава действа масата, а не тежестта: добре, че има време да се отскочи, ако, разбира се, успееш да видиш падането на скалата... или поне да го чуеш. Но там нямаше въздух, затова можех да се ориентирам само по треперенето на скалите под краката ми, че пак съм раздвижил някоя скална грамада, и трябваше да чакам дали от тази непрогледна смола няма да изскочи някое парче, което да започне да ме мачка... С една дума, бродих така няколко часа и вече отдавна бях престанал да смятам идеята с феротърсача за гениална... Трябваше да внимавам също на всяка крачка, защото на няколко пъти по невнимание излитах във въздуха, просто увисвах... като в някакъв идиотски сън. Най-после успях да уловя сигнал. Изгубвах го, може би около осем пъти, не помня точно, но когато намерих ракетата, на „Прометей“ беше вече нощ.

Ракетата беше наклонена, наполовина заровена в този дяволски прах. Това е нещо изключително меко, по-деликатно от всичко друго на този свят, разбираш ли? Субстанцията почти неуловима... най-лекият пух на Земята оказва по-голямо съпротивление... Невероятно мънички пращинки... Погледнах в ракетата, но Томас го нямаше. Казах вече, че беше наклонена, но не бях съвсем сигурен в това; без специални апарати би било трудно да се определи там вертикалното положение, това би отнело най-малко един час, а обикновеният отвес, който там не тежи почти нищо, би летял като муха на края на въжето, вместо да го опъне, както се полага... Затова не се учудих, че Томас не се е опитвал да излети. Влязох вътре. Веднага забелязах, че се е мъчил да постигне точен вертикал с това, което е имал подръка, и не е успял. Хранителни запаси имаше много, затова пък никакъв кислород. Сигурно е източил всичко, което е имал в резервоара на скафандъра, и е излязъл.

— Защо?

— И аз също се питах защо. Прекарал е там три дни. В ракета като тази има само кресло, екран, лостове и люк зад гърба. Седнах за няколко минути там. Разбрах, че няма да го намеря. За секунда си помислих, че може би е излязъл точно тогава, когато кацнах аз, че е употребил газовия пистолет, за да се върне на „Прометей“, и вече е там, докато аз пълзя по тези пияни скали... Изскочих от ракетата така

енергично, че ме подхвърли нагоре, и полетях. Никакво усещане за посоката, нищо. Знаеш ли какво чувства човек, когато сред непрогледната тъмнина изведнъж забележи искрица? Какви неща е способна да измисли тогава човешката фантазия. Каква игра на светлината, какви картини — същото е и с чувството за равновесие... Там, където няма притегляне, е все още половин беда, ако човек е свикнал... Но когато усети дори най-слабото притегляне, като тук, на тази черупка... раздразненото стременище на ухото се обърква, за да не кажа — побърква. Ту ти се струва, че летиш нагоре прав като свещ, ту че пропадаш в някаква бездна, и така без край. А освен това съвсем неочаквано се появява усещането за въртене и взаимното преместване на ръцете, краката, торса — сякаш всичко е променило местата си, сякаш главата ти не се намира там, където трябва...

И така летях, докато не се врязах в някаква стена, отскочих, закачих се за нещо, завъртях се, но успях да се хвана за един остър ръб... Там някой лежеше. Томас.

Ери мълчеше. В тъмнината шумеше океанът.

— Не. Не е това, което мислиш. Той беше жив. Веднага седна. Включих радиото. На такова малко разстояние можехме отлично да се разбираме.

— Ти ли си? — запита той.

— Да, аз съм — отговорих аз. Сцена сякаш от лоша комедия, толкова невъзможна. Но така беше. Станахме и двамата.

— Как се чувствуваш? — запитах аз.

— Отлично. А ти?

Това малко ме учуди, но все пак отговорих:

— Благодаря, добре. В къщи всички също са здрави.

Това беше идиотщина, но аз мислех, че той нарочно... така — за да покаже, че още се държи, разбираш ли?

— Разбирам.

Когато дойде съвсем близко, видях го в светлината на портативната си лампа като някаква по-гъста тъмнина. Опипах скафандъра му — беше цял.

— Кислород имаш ли? — запитах аз.

Това беше най-важното.

— Няма значение — каза той.

Замислих се какво да правя. Да излети с неговата ракета? Не, по-добре не, това е твърде рисковано. Искрено казано, не се зарадвах много. Страхувах се — или по-точно не бях сигурен, — трудно е да се обясни. Положението беше нереално, чувствувах в него нещо странно, макар и да не знаех какво е то, и дори не си давах ясна сметка за това. Не можах да се зарадвам дори на нашата невероятна среща. Мислех как да спася ракетата. В края на краищата реших, че това не е най-важното. Най-напред трябваше да разбере какво става с Томас. Ние все така продължавахме да стоим в черната беззвездна нощ.

— Какво прави през цялото това време? — запитах аз. Исках да зная, това беше важно. Ако беше се опитал да направи нещо, поне да откъртва минерали, това би бил добър знак.

— Разни работи — каза той. — А ти какво прави, Том?

— Какъв Том? — запитах аз и по гърба ми полазиха тръпки, защото Ардер беше мъртъв вече цяла година и той добре знаеше това.

— Та нали ти си Том. Или не? Познавам гласа ти.

Не отговорих. Той докосна с ръкавицата си моя скафандър и каза:

— Дяволски свят, нали? Нищо не се вижда и нищо няма. Съвсем иначе си го представях. А ти?

Помислих, че нещо му се е привидяло с този Ардер, в края на краищата... на всеки може да се случи...

— Да — казах аз. — Тук няма нищо интересно. Да вървим, Томас, а?

— Да вървим ли? — учуди се той. — Как така... Том?

Престанах да обръщам внимание на този „Том“.

— Ти какво, тук ли искаш да останеш? — казах аз.

— А ти не искаш ли?

Разиграва ме, помислих си аз, но вече е време да свършим с тези глупави шеги.

— Не — казах аз. — Трябва да се връщаме. Къде е твоят пистолет?

— Изгубих го, когато умрях.

— Какво?

— Но не се тревожа — каза той. — На мъртвия не му е нужен пистолет.

— Хайде, хайде — казах аз. — Дай да ти стегна коланите и да вървим.

— Ти си луд, Том, къде ще...

— На „Прометей“.

— Та нали него го няма...

— Той е по-нататък. Хайде, дай да те препаша.

— Почакай.

Той ме отблъсна.

— Говориш някак странно. Ти не си Том.

— Разбира се, че не. Аз съм Хел.

— И ти ли умря? Кога?

Вече бях започнал горе-долу да разбирам какво беше станало, затова реших да се нагаждам към него.

— Ами... — отговорих аз. — Има вече няколко дни оттогава. Дай да те стегна...

Все пак не позволи. Започнахме да се боричкаме, най-напред уж на шега, после по-сериозно, опитвах се да го хвана, но в скафандъра не можах. Какво да правя? Не можех да го оставя дори за миг, защото втори път едва ли щях да го намеря. Чудеса два пъти не стават. А той искаше да остане там като умрял. И така от дума на дума — когато вече ми се струваше, че съм го убедил, че уж е съгласен — той приближи лицето си до моето така, че почти го видях през двойното стъкло, изкрещя: „Подлец! Излъга ме. Ти си жив?“ — и стреля в мен.

От известно време чувствавах лицето на Ери, притиснато до моето рамо. При последната дума тя трепна, сякаш през нея премина ток, и покри белега ми с ръка. Мълчахме така няколко секунди.

— Това беше много хубав скафандър — казах аз. — Издържа, разбираш ли? Огъна се към тялото ми, счупи ми едно ребро, смаза мускулите ми, но издържа. Аз дори не изгубих съзнание, само не можех известно време да помръдна дясната си ръка и по топлината усещах как вътре в скафандъра ми тече кръв. И все пак за миг, изглежда, ми е притъмняло, защото когато дойдох на себе си, Томас го нямаше и аз не знам кога и как е изчезнал. Търсех го пипнешком, на четири крака, но вместо него намерих пистолета. Сигурно беше го хвърлил веднага след изстрела. Е, и с негова помощ се измъкнах. Забелязаха ме, веднага щом изскочих от облака. Олаф дойде с кораба още по-близо и ме вмъкнаха вътре. Казах им, че не съм намерил Томас.

Че съм намерил само празната ракета, а пистолетът е паднал от ръката ми и е стрелял, когато съм се спънал. Скафандърът е двоен. Парче от вътрешната броня отскочи. Тук е, под реброто ми.

Отново мълчание и ревят на вълната, нарастващ, продължителен, сякаш се готвеше за скок през целия плаж, без да се смути от поражението на безкрайната редица свои предшественички. Разливайки се, тя кипеше и се разкъсваше, чуваше се мекият ѝ пулс; все по-близък и по-тих, до пълна тишина.

— Отлетяхте ли?

— Не. Чакахме. След още два дни облакът се разсея съвсем и аз излетях отново. Сам. Разбираш ли защо, независимо от всички други причини?

— Разбирам.

— Намерих го много бързо, защото скафандърът му светеше в мрака. Лежеше под скален зъбер. Лицето му не се виждаше, стъклото му беше покрито отвътре със скреж, така че вдигайки го на ръце, в първия момент помислих, че държа в ръцете си празна черупка... не тежеше почти нищо. Но това беше той. Оставих го и се върнах с неговата ракета. Огледах я след това внимателно и разбрах защо е станало така. Часовникът му беше спрял, най-обикновен часовник — беше загубил представата за времето. Този часовник показваше часовете и дните. Поправих го и преместих стрелките му, за да не се досети никой.

Прегърнах я. Чувствувах как дъхът ми леко разбърква косите ѝ. Тя докосваше белега ми и изведнъж това, което беше ласка, се превърна във въпрос:

— Той има такава форма...

— Странна, нали? Защото го шиха два пъти, първия път шевовете поддадоха... прави ги Турбер. Тогава Вентури, нашият лекар, вече бе мъртъв.

— Този, който ти дал червената книжка ли?

— Да. Откъде знаеш, Ери, нима съм ти разказвал? Не, това е невъзможно.

— Ти го каза на Олаф тогава, помниш ли...

— Да, наистина. И ти си запомнила! Такава дреболия. Всъщност аз съм прасе. Тя остана на „Прометей“ заедно с другите неща.

— Твоите неща са там? На Луната?

— Да. Но не си струва да се докарват тук.

— Струва си, Хел.

— Знаеш ли, мила, от това би станал истински музей на спомените. Не бих могъл да го понеса. Ако го докарам тук, то ще е само за да ги изгоря: ще си оставя само няколко дреболии, останали от онези. Този камък...

— Какъв камък?

— Имам доста от тези камъни. Едни от Керенея, от планетоида на Томас — само не мисли, че съм се занимавал с колекциониране! Просто се вмъквах в нарезите на подметките, Олаф ги извади и ги скри, като съответно ги надписа. Не можах да го разубедя. Това е глупаво... но трябва да ти кажа. Да, дори съм длъжен, за да не мислиш, че там всичко беше страшно и освен смърт нямаше нищо друго. Представи си... взаимопроникване на световите. Отначало розовина, най-леката, най-нежната, безкрайна розовина, а в нея друга, по-тъмна, която я пронизва, по-нататък червенина, почти синя, но всичко това е твърде далеч, а наоколо — само излъчване, безтегловно, не като облака, не като мъглата — а нещо по-друго. Нямам думи за това. Излязохме двамата от ракетата и загледахме. Ери, аз не разбирам. Все още нещо ме стиска за гърлото, толкова красиво беше. Помисли: там няма живот. Няма растения и животни, нито птици, нито очи, които биха могли да видят това. Уверен съм — от сътворението на света никой не е виждал това, ние с Ардер бяхме първи и ако не се беше повредил гравипеленгаторът и не бяхме кацнали, за да го регулираме, защото кварцът се пръсна и живакът се разля — то до края на света никой нямаше да спре там и нямаше да види тази гледка. Нима това не е необикновено? В такъв миг на човек му се иска... не знам какво. Не можехме да се помръднем оттам. Забравихме за какво бяхме кацнали и само стояхме, стояхме и гледахме.

— Какво беше това, Хел?

— Не знам. Когато се върнахме и разказахме за това, Бел на всяка цена искаше да полети натам, но нямаше възможност. Беше ни останала съвсем малко резервна мощност. Направихме много снимки, но нищо не излезе. На снимките то приличаше на розово мляко с виолетови брегове и Бел говореше нещо за фосфоресценцията на силициево-водородните изпарения, допускам, че самият той не вярваше в това, но от отчаяние, че няма да може да го изследва, той се

опитваше някак да си го обясни. Това беше като... всъщност като нищо. Не познаваме нищо подобно. Не приличаше на нищо друго. Имаше колосална дълбочина, но това не беше пейзаж. Бях ти казал... тези оттеньци, все по-далечни и все потъмни, та чак очите ни заболяваха. Движение всъщност нямаше. Плуваше и спря. Изменяше се така, сякаш дишаше и все пак си оставаше едно и също, кой знае, може би във всичко това най-важното беше колосалността. Като че ли извън тази, жестоката и черната, съществуваше друга вечност, друга безкрайност, толкова реална и могъща, толкова светла, че затваряйки очи, човек преставаше да вярва в нея. Когато се погледнахме един друг... Би трябвало да се познава Ардер. Ще ти покажа снимката му. Това беше мъжага — по-висок от мен, изглеждаше така, сякаш можеше да премине през всякаква стена, без дори да я забележи. Говореше винаги бавно. Чувала ли си... за онази дупка на Керенея?

— Да.

— Той стърчеше там, в скалата, под него кипеше нажежена кал, всеки момент тя можеше да изригне през отвора, в който Ардер беше заседнал, а той казваше: „Хел, почакай, ще се поогледам още малко. Може би ако сваля балона... но не. Не мога да го сваля, ремъците са се объркали. Но ти почакай още малко.“ И тъй нататък. Би могло да се помисли, че се обажда по телефона от стаята си в хотела. И това не беше поза, той просто беше такъв. Най-трезвият от всички нас: пресмяташе всичко. Затова по-късно полетя с мен, а не с Олаф, който му беше приятел — но ти си чувала за това...

— Да.

— И така... Ардер. Когато погледнах към него, там — в очите му имаше сълзи. Том Ардер. Но той съвсем не се срамуваше от това, нито тогава, нито по-късно. Когато по-късно говорехме за него — а говорехме неведнъж, връщахме се към това, — някои се сърдеха. Мислеха, че правим това умишлено, че се преструваме или кой знае какво. Защото в такива мигове ставахме такива някакви... небесни. Смешно, нали? Но на въпроса. Ние се погледнахме и в главите ни дойде една и съща мисъл. Макар и да не знаехме дали ще успеем да регулираме гравипеленгатора, както трябва. Иначе нямаше да намерим „Прометей“. Помислихме си, че дори само заради това радостно великолепие си струваше да кацнем тук и да погледаме.

— На възвишение ли стояхте?

— Не знам. Ери, там имаше сякаш някаква друга перспектива. Гледахме отвисоко, но нямаше никакъв склон. Почакай! Виждала ли си големия Колорадски каньон?

— Виждала съм го.

— Представи си, че този каньон е хиляди пъти по-висок. Или дори милион. Че е направен от червено и розово злато, почти напълно прозрачен, така че през него се виждат всички пластове, напъвания и седловините на неговите геологически формации, че всичко това е безтегловно, плува и някак безлично ти се усмихва. Не, съвсем не е така! Мила, ние с Ардер ужасно се стараехме да го опишем някак си на другите, но нищо не излизаше. Този камък — той е оттам... Ардер го взе за талисман. Носеше го винаги. На Кереня също. Държеше го в кутийка от витамини. Когато камъкът започна да се троши, го зави в памук. После — когато се върнах сам, го намерих, лежеше под койката в неговата каюта. Сигурно го беше изпуснал. Олаф, струва ми се, мислеше, че Ардер загина заради това, но не смееше да ми го каже, защото би било твърде глупаво... Какво общо можеше да има между това камъче и жичката, която повреди радиото на Ардер?...

VIII

През това време Олаф все още не даваше признаци на живот. Моето безпокойство се превърна в угризение на съвестта. Страхувах се, че е извършил нещо необмислено. Беше все още самотен, и то много повече, отколкото аз преди това. Не исках да намесвам Ери в непредвидени истории, а те биха могли да възникнат в резултат на предприетите от мен по собствена инициатива търсения, затова реших да отида най-напред при Турбер. Не бях сигурен дали ще го помоля за съвет — просто исках да го видя. Адресът му знаех от Олаф: Турбер живееше в университетския център Малеолан. Уведомих го с телеграма за моето пристигане и за първи път се разделих с Ери. Тя беше станала напоследък мълчалива и неспокойна: приписвах това на безпокойството ѝ за съдбата на Олаф. Обещах ѝ, че ще се върна колкото може по-бързо, най-вероятно след два дни, и че след разговора с Турбер няма да предприемам нищо, преди да се посъветвам с нея.

Ери ме изпрати до Хоулу, където взех директен улдер. Плажовете на Тихия океан вече бяха опустели — приближаваше сезонът на есенните щормове, от близките туристически центрове вече бяха изчезнали тълпите пъстро облечени младежи и затова не ме учуди, че бях почти единственият пътник на сребърния снаряд. Полетът в облаците, превръщащ околната среда в нещо нереално, трая по-малко от час и завърши към залез-слънце. Градът изплува от настъпващия мрак като многоцветен огън — най-високите сгради, във формата на винени чаши, горяха в тъмнината като тънки, неподвижни пламъци, силуетите им светеха сред бялата мъгла като гигантски пеперуди, съединени с въздушните арки на най-високото комуникационно ниво; следващите, по-ниски етажи на улиците образуваха пресичащи се, извити цветни реки. Може би поради мъглата или благодарение на прозрачността на строителния материал, гледан отвисоко, центърът приличаше на спираловидно петно от искрящо стъкло, на остров, осяян със скъпоценности и издигнат сред океана, огледалната повърхност на който отразяваше все по-слабо проблясващите етажи

чак до най-ниските, сякаш от подземията на града просветваше рубиненият му скелет. Трудно можеше да се повярва, че тази феерия на преливащи се един в друг огънове и цветове е просто жилище на няколко милиона души.

Университетският комплекс се намираше извън града. Точно там, сред огромния парк, на бетонна площадка кацна моят улдер. За близостта на града свидетелствуваше само бледосребристото зарево, обгърнало небето над черната стена от дървета. Дългата алея ме доведе до главната сграда, тъмна, сякаш мъртва.

Едва отворих голямата стъклена врата и вътре пламна светлина. Озовах се в хол със сводест таван. Подът беше облицован с бледосини плочки. Лабиринт от звуконепроницаеми проходи ме изведе до дълъг коридор, прав и строг — отворих една врата, втора врата — всички помещения бяха празни и сякаш отдавна изоставени. Качих се горе по най-обикновена стълба. Сигурно някъде имаше асансьор, но не исках да го търся и всъщност тази стълба предизвика любопитството ми, защото беше неподвижна. Горе в двете посоки се простираше също такъв коридор и същите празни стаи; на вратата на една от тях видях малка бележка с ясно изписани букви: „Тук съм, Брег.“ Почуках и в същия миг чух гласа на Турбер.

Влязох. Той седеше прегърбен на фона на тъмнината, изпълнила прозореца, заемащ цялата стена. Бюрото, на което работеше, беше отрупано с хартия и книги — истински книги, — а на друго по-малко, встрани от него, лежах цели купища кристално „зърно“ и най-различни апарати. Пред него лежеше купчина хартия и с писалка, която топеше в мастило, Турбер правеше бележки по полетата.

— Сядай! — каза Турбер, без да вдига глава. — Свършвам.

Седнах в ниското кресло до бюрото, но веднага го дръпнах назад, защото светлината превръщаше лицето на Турбер в неясно петно, а аз исках добре да го разгледам.

Той работеше, както винаги, бавно, с навеждане на главата и с движение на веждите, защитавайки се от блясъка на лампата. Това беше една от най-скромните стаи, които бях виждал досега — с матови стени, със сива врата, без нито едно украшение, без всякаква следа от омръзналото ми злато — от двете страни на вратата се виждаха четириъгълни, сега слепи екрани, стената край прозореца заемаха метални шкафчета, до едната беше опряно голямо руло от карти или

чертежи — и това всъщност беше всичко. Преместих погледа си върху Турбер. Плешив, масивен, тежък, той пишеше, от време на време изтривайки с опакото на ръката си някоя сълза от окото си. Очите му винаги сълзяха, а Гима веднаж ми каза (той обичаше да издава тайните на другите, особено такива, които някой усърдно се старал да скрие), че Турбер се страхува за зрението си. Тогава разбрах защо винаги си лягаше пръв, когато променяхме ускорението, и защо — през последните години — позволяваше да го отменят в работите, които по-рано изпълняваше сам.

Събра с две ръце листовете, чукна с тях по бюрото, за да подравни краищата им, сложи ги в папката, затвори я и едва тогава, отпусайки големите си ръце с дебели пръсти, каза:

— Здравей, Хел. Как са работите ти?

— Не се оплаквам. Ти... сам ли си?

— Искаш да кажеш: тук ли е Гима? Не. Няма го: замина вчера за Европа.

— Работиш ли...

— Да.

Настъпи късо мълчание. Не знаех как ще посрещне това, което исках да му кажа — исках най-напред да разбера как гледа на заварения от нас свят. Всъщност, доколкото го познавах, не можех да очаквам от него особена откровеност. Винаги запазваше за себе си по-голямата част от мнението си.

— Отдавна ли си тук?

— Брег — каза той, все така неподвижен. — Съмнявам се, че точно това те интересува. Нещо извърташ.

— Възможно — казах аз. — Значи, да говоря направо?

Усещах същото вътрешно безпокойство, нещо средно между неловкост и раздражение, което винаги ме обхващаше в негово присъствие — както, струва ми се, и другите. Никога не знаех кога се шегува или се подиграва, а кога говори сериозно; при цялото си спокойствие, при цялото внимание, което оказваше на партньора си, той все пак си оставаше съвършено неуловим.

— Не — каза той. — Може би по-късно. Откъде пристигаш?

— От Хоулу.

— Направо оттам?

— Да... защо питаш?

— Това е добре — каза той, сякаш не беше чул последните ми думи. Може би няколко секунди той ме гледа, без да мръдне, сякаш искаше да се убеди в присъствието ми, защото погледът му не изразяваше нищо — но аз вече знаех, че нещо се беше случило. Само не бях сигурен дали ще ми каже. Не умеех да предвиждам неговите действия. Докато мислех откъде да започна, в същото време той се вглеждаше в мен все по-внимателно, сякаш му се бях явил в съвършено непознат образ.

— Какво прави Вабах? — запитах аз, когато реших, че това мълчаливо оглеждане е продължило твърде дълго.

— Отиде с Гима.

Не за това исках да го питам и той знаеше това, защото в края на краищата не бях дошъл заради Вабах. Отново настъпи мълчание. Започнах да съжалявам за своето решение.

— Чух, че си се оженил — каза той изведнъж, някак без желание.

— Да... — отговорих аз, може би малко рязко.

— Добре си направил.

Опитвах се на всяка цена да намеря друга тема. Но освен за Олаф не се сещах за нищо друго, а все още не исках да питам за него. Страхувах се от усмивката на Турбер — помнех как успяваше да доведе чрез нея Гима — и не само него — до отчаяние, но той само леко повдигна вежди и запита:

— И какви са плановете ти?

— Никакви — отговорих аз съвсем искрено.

— А би ли искал да правиш нещо?

— Да. Но не какво да е.

— Нищо ли не си правил досега?

И в този миг сигурно се изчервих. Ядосах се.

— Почти нищо... Турбер... аз не съм дошъл заради себе си.

— Знам — каза спокойно той. — Заради Стааве, нали?

— Да.

— В това имаше известен риск — каза той и леко се отблъсна от бюрото. Креслото послушно се извъртя към мен.

— Освам очакваше най-лошото и по-точно после, когато Стааве изхвърли своя хипногог... ти също си го изхвърлил, нали?

— Освам? — запитах аз. — Какъв Освам? Почакай... този от Адапта ли?

— Да. Най-много се безпокоеше за Стааве. Аз му помогнах да се освободи от заблуждението си.

— Как така „помогнал си му“?

— Но Гима гарантира за вас двамата... — довърши Турбер, сякаш през цялото време не чуваше моите думи.

— Какво?! — извиках аз, надигайки се. — Гима?

— Разбира се, той самият не беше съвсем сигурен — продължаваше Турбер — и ми каза това.

— За какъв дявол тогава е гарантирал? — избухнах аз, зашеметен от думите му.

— Смяташе, че е длъжен — обясни лаконично Турбер. — Че ръководителят на експедицията е длъжен да познава своите хора.

— Глупости.

— Повтарям само това, което той каза на Освам.

— А, така ли? — запитах аз. — А от какво се е страхувал този Освам? Че ще се разбунтуваме или какво?

— Да не си имал такова желание? — спокойно запита Турбер.

Искрено се замислих. Най-накрая отговорих:

— Не. Така сериозно никога.

— А ще позволиш ли да бетризираат децата ти?

— А ти? — бавно запитах аз.

За първи път той се усмихна с едва доловимо движение на безкръвните си устни. Но не каза нищо.

— Слушай, Турбер... помниш ли онази вечер, след последния разузнавателен полет над Бета... когато ти казах...

Той равнодушно кимна с глава. И изведнъж спокойствието ми се стопи.

— Аз тогава не ти казах всичко, знаеш ли? Бяхме там заедно, но нямахме равни права. Слушах ви, тебе и Гима, защото сам исках така. Всички искаха: Вентури, Томас, Енесон и Ардер, на когото Гима не даде резерва, защото я пазеше за по-добър случай. Е, добре. Само че с какво право сега ми говориш така, сякаш през цялото време си седял в това кресло? Та нали ти изпрати Ардер долу, на Керенея, в името на науката, Турбер, а аз го измъкнах оттам в името на нещастната му карантия, след което се върнахме, и излиза, че е останало само правото на карантията. Само това е в сила сега, другото — не. И може би сега аз би трябвало да те разпитвам за самочувствието ти и да гарантирам

за тебе, а не обратното? Как мислиш? Знам какво мислиш. Донесе си цял куп материали и имаш в какво да се криеш до края на живота си, знаейки, че никой от тези възпитани хора няма да те запита: колко ви струва този спектрален анализ? Един човек? Двама човека? Не мислите ли, професор Турбер, че това е малко скъпо? Никой няма да ти каже това, защото с нас те нямат никакви сметки. Но Вентури има. И Ардер, и Енесон. И Томас. С какво ще им платиш, Турбер? С това, че си избавил Освам от заблудението му ли — що се отнася до мен? А Гима — гарантирайки за мен и Олаф, така ли? Когато те видях за първи път, ти правеше съвсем същото като сега. Беше в Апруну. Седеше над книгата си и гледаше, както в този миг: в паузата между две по-важни дела — в името на науката...

Станах.

— Благодарни на Гима, че се е застъпил за нас...

Турбер също стана. Може би секунда се изучавахме с погледи. Беше по-нисък, но това не се чувствуваше. Ръстът му нямаше значение. От очите му струеше неописуемо спокойствие.

— Ще ми дадеш ли думата, или вече съм осъден? — запита той.

Измърморих нещо неразбрано.

— Седни тогава — каза той и без да чака, тежко се отпусна в креслото.

Седнах и аз.

— Все пак нещо си правил — каза той с такъв тон, сякаш досега бяхме говорили за времето. — Прочел си Старк, повярвал си му, чувствуваш се измамен и търсиш сега виновни. Ако наистина държиш на това, мога да поема всичко върху себе си. Но не става дума за това. Нима Старк е успял да те убеди — след онези десет години? Брег, знаех, че си неуравновесен, но че си глупав, не предполагах. — Турбер замълча за миг, а аз, чудно нещо, изведнъж почувствувах облекчение и като че предчувствие за освобождение. Но няхах време да се замисля над своите усещания, защото той отново заговори:

— Контакт на галактични цивилизации? Кой ти е говорил за това? Никой от нас, нито от класиците, нито Меркие, нито Симониади, нито Радж Нгамиели, никой, нито една експедиция не е разчитала на контакт и затова цялото това дрънкане за пътешествуващите в безкрая живи изкопаеми, за вечно закъсняващата галактична поща е опровержение на тези, които никой не е поставял на разискване. Какво

могат да ни дадат звездите? А каква е била ползата от експедицията на Амундсен? Или на Андре? Никаква. Единствената явна полза се състои в това, че е била доказана възможността: че е постижимо. Или по-точно казано — че за дадената епоха това е най-трудното от всичко, което може да се постигне. Не знам дали ние сме направили дори това, Брег. Наистина не знам. Но ние бяхме там.

Аз мълчах. Турбер вече не гледаше към мен. Опря длани на ръба на бюрото.

— И какво ти е доказал Старк? Безполезността на космодромията? Сякаш ние самите не знаехме това. А полюсите? Какво имаше на полюсите? Тези, които са ги покорявали, са знаели, че там няма нищо. А Луната? Какво е търсела групата на Рос в кратера на Ератостен? Брилянти! А защо Бант и Егорин са преминали през центъра на диска на Меркурий? За да се пекат на слънце? А Келен и Офшаг? Единственото нещо, което са знаели със сигурност, когато са летели към студения облак на Цербер, е било, че в него могат да загинат. Даваш ли си сметка за това, какво всъщност казва Старк? Човекът трябва само да яде, да пие и да се облича: останалото е безумие. Всеки има своя Старк, Брег. Всяка епоха го е имала. Защо Гима изпрати теб и Ардер? За да вземете проби с короносмукачката. Кой изпрати Гима? Науката. Това звучи делово, нали? Изследване на звездите. Как мислиш, Брег, дали щяхме да полетим, ако нямаше звезди? Аз мисля, че щяхме. Щяхме да изучаваме дори пустотата, за да оправдаем своя полет. Геонидес или някой друг щеше да ни каже какви ценни измерения и изследвания могат да се проведат по пътя. Разбери ме добре. Не казвам, че звездите са само претекст. Дори и полюсът не е бил само претекст. Нансен и Андре са се нуждаели от него... Еверест е бил нужен на Мелъри и Ървин повече от въздуха. Казваш, че аз съм ви заповядвал... в името на науката. Знаеш, че това не е истина. Досега изпитваше моята памет? Сега аз ще изпитам твоята. Помниш ли планетоида на Томас?

Трепнах.

— Ти тогава ни излъга. Излетя втори път, знаейки, че той вече е мъртъв. Така ли е?

Мълчах.

— Досетих се още тогава. Не говорих за това с Гима, но предполагах, че и той се е досетил. Защо отиде там, Брег? Това вече не

беше нито Арктур, нито Кереня и нямаше кого да спасяваш. Защо се пъхаше там, човече?

Мълчах. Турбер леко се усмихна:

— Знаеш ли в какво е нашето нещастие, Брег? Това, че на нас ни провървя и че сега седим тук. Човек винаги се връща с празни ръце...

Турбер замълча. Усмивката му се превърна в гримаса, почти безсмислена. Няколко секунди той диша тежко, стискайки с длани ръба на бюрото. Гледах го така, сякаш го виждах за първи път — забелязах, че вече е стар, и това откритие ме порази. Никога по-рано не бях мислил за това — струваше ми се, че няма възраст...

— Турбер... — тихо казах аз. — Слушай... та това е... надгробно слово над гроба на ония — неспокойните. Няма вече такива. И няма да има. Значи, все пак Старк е победител?...

Турбер показа върховете на жълтите си зъби, но това не беше усмивка.

— Брег, обеща ми, че на никого няма да кажеш това, което ще ти съобщя.

Колебаех се.

— На никого — повтори той натъртено.

— Добре.

Стана, отиде в ъгъла, взе рулото навита хартия и се върна с него до бюрото. Хартията шумолеше, развивайки се в ръцете му. Видях разрез на риба, червен, сякаш начертан с кръв.

— Турбер!

— Да — каза той спокойно, навивайки рулото.

— Нова експедиция ли?

— Да — отговори той. Отиде до ъгъла, постави рулото, опирайки го в стената, като пушка.

— Кога? Накъде?

— Няма да е скоро. До Центъра.

— Облакът на Стрелеца... — прошепнах аз.

— Да. Приготовленията ще отнемат време. Но благодарение на анабиозата...

Той продължаваше да говори, но до мен достигаха само отделни думи „полет в примка“, „безгравитационно ускорение“ — а възбудата, която ме обхвана, когато видях начертания от конструкторите силует на огромния снаряд, се превърна в неочаквана апатия, през която, като

през бавно падащ мрак, виждах отпуснатите си на коленете ръце. Турбер престана да говори, погледна ме с крайчеца на окото си, приближи се към бюрото и започна да подрежда папките с документи, сякаш искаше да ми даде време да свикна с невероятната новина. Би трябвало да го обсипя с въпроси — кой от нас, старите, ще лети, колко години ще продължи полетът, какви са неговите цели, но не запитах нищо. Дори и това, защо държат подготовката в тайна. Гледах големите му, задебелили ръце, върху които напредналата възраст се изписваше по-ясно, отколкото върху лицето, и в моето изумление се промъкна и частица удовлетворение, толкова неочаквано, колкото и подло — че той също няма да полети. Няма да дочака тяхното завръщане, дори да бие рекорда на Матусал, помислих аз. Все едно. Това вече нямаше никакво значение. Станах. Турбер шумолеше с хартиите.

— Брег — каза той, без да вдигне очи, — имам още малко работа, ако искаш, можем да вечеряме заедно. Ще пренощуваш в дормитория, сега е свободен.

Измърморих „добре“ и тръгнах към вратата. Турбер продължаваше да работи, сякаш изобщо не бях идвал тук. Спрях за секунда на прага и излязох. Известно време не знаех точно къде съм, докато най-после до мен не достигна звучно, равномерно чуване: ехото на собствените ми стъпки. Спрях. Намирах се в средата на дълъг коридор, между две редици еднакви врати. Ехото на стъпките все още се чуваше. Слухова измама? Или някой вървеше след мен? Обърнах се и видях изчезващия в далечна врата висок силует. Това трая толкова кратко, че всъщност не успях да забележа този човек, а само движението му, част от изчезващия му гръб и затварящата се врата. Нямах какво повече да правя тук. Да вървя по-нататък нямаше смисъл — коридорът свършваше със стена. Обърнах се, минах край висок прозорец, над черната грамада на парка в него се отразяваше заревото на града, отново спрях край вратата с бележка „Тук съм, Брег“, зад която работеше Турбер. Не исках да го виждам повече. Нямах какво да му кажа, нито пък той на мен. Защо изобщо дойдох тук? Внезапно, за най-голяма моя изненада, си спомних защо. Трябваше да вляза вътре и да питам за Олаф — но не сега. Не в този миг. Не ми липсваха сили, чувствувах се много добре и все пак с мен ставаше нещо, което не разбирах. Тръгнах към стълбите. Срещу тях се намираше последната

врата от редицата, тази, в която преди малко изчезна непознатият човек. Спомних си, че надникнах в тази стая още в началото, когато влязох в сградата, и търсех Турбер; познах наклонената чертичка, издраскана върху лака. В стаята нямаше нищо. Какво търсеше там човекът, който влезе вътре?

Обхванат от увереност, че не е търсил нищо, че само е искал да се скрие от мен — аз дълго стоях нерешително срещу стълбата, празна, осветена с бяла неподвижна светлина. Бавно, сантиметър по сантиметър, се обърнах. Овладя ме странно безпокойство, не, всъщност не беше безпокойство, не се страхувах от нищо — чувствавах се така, сякаш бяха ми направили упойка — напрегнат, макар и спокоен, направих две крачки, наострих слух, притворих очи и тогава ми се стори, че чувам — от другата страна на вратата — нечие дишане. Това беше невъзможно. Ще си вървя, реших аз, но това беше невъзможно, твърде много внимание отделих на тази идиотска врата, за да си отида просто така. Отворих я и погледнах вътре. Под малка лампичка в самия таван по средата на празната стая стоеше Олаф. Беше в старите си дрехи, с навити ръкави, сякаш току-що беше оставил инструментите.

Ние се гледахме един друг. Виждайки, че нямам намерение да се обадя, той заговори пръв:

— Как си, Хел?...

Гласът му беше съвсем уверен.

Не исках да се преструвам, просто бях потресен от обстоятелствата на неочакваната ни среща или може би още не беше свършило зашеметяващото действие на — думите на Турбер, във всеки случай не казах нито дума. Приблжих към прозореца, от който се откриваше същият изглед към черния парк и заревото над града, обърнах се и седнах на перваза. Олаф не помръдна. Все така стоеше, в средата на стаята, от книгата, която държеше, се изплъзна парче хартия и падна на пода. Наведохме се едновременно; вдигнах листа и видях принципната схема на кораба, същия, който преди малко ми показваше Турбер. Отдолу се виждаха бележки, написани от ръката на Олаф. Ето каква била работата, помислих аз. Той е мълчал, защото има намерение да лети и е искал да ми спести тази новина. Трябва да му кажа, че греши, защото експедицията съвсем не ме интересува. Звездите вече

бяха ми омръзнали, освен това знам всичко от Турбер, значи, Олаф можеше с чиста съвест да ми каже.

Държейки чертежа в ръка, аз внимателно се вглеждах в неговите линии, сякаш оценявах обтекаемостта на ракетата, но не казах нищо, само му върнах листа, той го взе с известно колебание и като го сгъна на две, отново го сложи в книгата. Всичко това ставаше в мълчание, сигурен съм, че съвсем не нарочно, но тази сцена, може би за това, че се разиграваше в тишина, придоби символично значение, сякаш приемах вестта за неговото участие в експедицията само информативно и връщайки му чертежа, одобрявах тази негова стъпка без ентузиазъм, но и без съжаление. Когато потърсих очите му, той отвърна поглед, но веднага след това ме погледна изпод вежди — въплъщение на неувереност или смущение. Дори сега, когато знаех вече всичко? Тишината на малката стая ставаше непоносима. Чувах леко ускореното дишане на Олаф. Лицето му беше изморено и очите му не бяха така живи, както тогава, когато го видях за последен път, сякаш беше работил много и спал твърде малко, но в тях имаше и нещо друго, което не познавах.

— Аз съм добре — отговорих бавно. — А ти?

Когато произнесох тези думи, аз разбрах, че те бяха закъснели, че щяха да бъдат на мястото си, ако бях ги казал още с влизането си, а сега прозвучаха като упрек или дори като подигравка.

— Беше ли при Турбер? — запита Олаф.

— Бях.

— Студентите си заминаха... сега тук няма никого, дадоха ни цялата сграда... — каза той с нежелание.

— За да можете да разработите плана за експедицията ли? — подхвърлих аз, а той бързо отговори:

— Да, Хел. Ти сигурно знаеш, каква работа е това. Засега сме само шепа хора, но имаме отлични машини, онези автомати, нали разбираш?...

— Добре, добре.

След тези думи отново настъпи мълчание. И странно нещо — колкото по-дълго траеше то, толкова по-голямо ставаше безпокойството на Олаф, преувеличената му неподвижност, защото все още стоеше като вдървен по средата на стаята, точно под лампата, сякаш готов за най-лошото. Реших да свърша с това.

— Слушай какво... — казах аз едва чуто. — Как си представяше ти всичко това?... Политиката на щрауса не винаги помага, знаеш ли?... Сигурно не си мислил, че без теб няма да разбере?

Аз замълчах, а той стоеше с наведена глава и не отговаряше. Явно бях попрекалил, защото той не беше виновен за нищо и аз самият сигурно не бих постъпил по друг начин. Всъщност ни най-малко не му се сърдех за продължилото цял месец мълчание, ставаше дума само за опита му да избяга, да се скрие от мен в празната стая, когато видях, че излизам от стаята на Турбер — но не смеех да му кажа това направо, защото беше твърде глупаво и смешно. Повиших тон, наричайки го глупак и какво ли не още, но дори тогава не опита да се защити.

— И така, ти смяташ, че няма за какво да говорим? — подхвърлих аз ядосан.

— Зависи от теб...

— Как така от мен?

— От теб — упорито повтори той. — Най-важното беше от кого ще узнаеш...

— Наистина ли мислиш така?

— Това ми се струваше...

— Все едно... — измърморих аз.

— Какво ще правиш... сега? — тихо запита той.

— Нищо.

Олаф ме гледаше недоверчиво.

— Хел, а аз мислех...

Не довърши. Чувствувах, че го измъчвам със самото си присъствие, но все още не можех да му простя неочакваното бягство; а да си отида така, в този миг, без нито една дума би било по-лошо от несигурността, с която дойдох тук. Не знаех какво да кажа; всичко, което ни свързваше, беше загубило смисъл. Погледнах го в същия миг, когато той вдигна очи към мен — всеки от нас все още разчиташе на помощта на другия.

Станах от мястото си.

— Олаф... вече е късно. Отивам си... но ти не мисли, че ти се сърдя, нищо подобно. Надявам се, че пак ще се видим, може би ще дойдеш у нас — казах аз с усилие, всяка дума беше неестествена и той знаеше това.

— Ти какво... Няма ли да останеш поне за през нощта?

— Не мога, разбираш ли, обещал съм...

Не произнесох името й. Олаф измърмори:

— Както искаш. Ще те изпратя.

Излязохме заедно от стаята, после по стълбите надолу; навън беше вече съвсем тъмно. Олаф вървеше до мен мълчаливо; и изведнъж спря. Спях и аз.

— Остани — пошепна той смутен. Виждах само неясното петно на лицето му.

— Добре — съгласих се внезапно аз и се обърнах. Той не очакваше това. Стоя така секунда, после ме хвана за рамото и ме заведе в друга, по-ниска постройка; в една празна зала, осветена от няколко неугасени лампи, вечеряхме на бара, без дори да седнем. През цялото време разменихме едва десетина думи. После се качихме на втория етаж.

Стаята, в която влязохме, почти съвършен квадрат, боядисан в матовобяло, имаше широк прозорец към парка от другата му страна, защото не видях и помен от градското зарево над дърветата; в нея имаше току-що постлано легло, две кресла, трето, по-голямо, с облегалка към стената под прозореца. През леко открехнатата врата лъщяха плочките на банята. Олаф, с отпуснати ръце, стоеше на прага, сякаш очаквайки да кажа нещо, и тъй като аз мълчах, разхождах се по стаята и машинално докосвах мебелите, сякаш за миг ги превръщах в моя собственост, той тихо запитва:

— Мога ли... да направя нещо за теб?

— Да — казах аз. — Остави ме сам.

Той продължаваше да стои, без да се мръдне от мястото си. Лицето му пламна в руменина, после побледня, внезапно на него се появи усмивка — Олаф се опитваше да прикрие обидата, защото моите думи прозвучаха като обида. От тази безпомощна, жалка усмивка в мен нещо сякаш се скъса; в конвулсивното усилие да отхвърля от себе си маската на безразличие, която бях надянал, тъй като не бях способен на нищо друго, аз изтичах към него, когато той вече се обръщаше, за да излезе, дръпнах ръката му и с всички сили я стиснах, сякаш молейки за извинение с това стремително ръкостискане, а той, без да гледа към мен, ми отговори със същото такова ръкостискане и излезе. Още усещах в дланта си топлината на твърдата му ръка, когато затваряше

след себе си вратата, толкова тихо и старателно, сякаш излизаше от стаята на болен. Останах сам, така, както исках.

Сградата беше пълна с безпощадно мълчание. Не чувах дори стъпките на отдалечаващия се Олаф, в прозоречното стъкло слабо се отразяваше моят тежък силует, от неизвестен източник се разливаше нагрят въздух, през очертанятията на своето отражение виждах неясната граница на дърветата, потънала в пълен мрак — обгърнах още веднаж с поглед цялата стая и седнах в голямото кресло до прозореца.

Есенната нощ току-що беше настъпила. Не можех дори да мисля за спане. Застанах до прозореца. Простирацията се зад него мрак сигурно беше пълен с хлад и шумолене на безлистни, триеци се едно в друго клончета — изведнъж поисках да се озова сред него, да поскитам в нощта, в нейния от никого незаплануван хаос, и без да мисля повече, излязох от стаята. Коридорът беше празен. До стълбите вървах на пръсти, може би излишна предпазливост. Олаф сигурно отдавна беше отишъл да спи, а Турбер, ако още работеше, бе на съвсем друг етаж, в отдалеченото крило на сградата. Изтичах надолу, без да заглушавам вече крачките си, измъкнах се на двора и бързо тръгнах пред себе си. Не избирах посока, само вървах така, че заревото на града да остава по възможност встрани. Алеите на парка бързо ме изведоха извън неговата граница, отбелязана с жив плет, излязох на шосето и извървах по него известно време, докато внезапно спрях. Не исках да вървя по пътя, той водеше до някакво селище, до хора, а аз исках да бъда сам. Спомних си, че Олаф разказваше, още в Клавестра, за Малеолан, новия град, построен след нашето заминаване сред планините; няколкото километра шосе, които изминах, действително се състояха почти само от серпантини и завои, но в царящата наоколо тъмнина не можех да се осланям само на зрението си. Шосето, както всички други, не беше осветено, защото самата му повърхност слабо фосфоресцираше, твърде слабо все пак, за да могат да се различат даже растящите на няколко крачки от него храсти. Изоставих шосето, навлязох пипнешком в малка горичка, която по някаква стръмнина ме изведе на лишено от дървета възвишение — разбрах по това, че вятърът духаше тук свободно; няколко пъти далече долу ми се мярна тънката неясна ивица на шосето, после тази последна светлина изчезна; спрях се за втори път; не толкова с безпомощните си очи, колкото с цялото си тяло, с лицето си, изложено на вятъра, се мъчех да

се ориентирам в околната среда, непозната като на чужда планета; исках по най-краткия път да стигна до един от върховете, заобикалящи долината, в която лежеше градът, но как да намеря истинската посока? Изведнъж, когато цялата тази работа започна да ми се струва безнадеждна, чух идващ отвисоко, някъде отдясно, далечен протяжен шум, приличащ малко на отзвук на вълните и все пак по-различен — това беше шумът, с който вятърът се носеше из гората, разположена много по-високо от мястото, на което се намирах. Без да се замислям повече, тръгнах в тази посока. Обраснал със суха, стара трева склон ме доведе до първите дървета. Отминавах техните призрачни силуети с протегнати ръце, за да се предпавам от бодливите клони. Скоро възвишението стана по-полегато, дърветата пооредяха и отново трябваше да избирам посоката, вслушан в тъмнината, търпеливо чакайки следващия, по-силен порив на вятъра. В един миг пространството отекна, от далечните височини долетя протяжен, свистящ напев, да, тази нощ вятърът беше мой съюзник; тръгнах направо, без да обръщам внимание на това, че се спускам доста стръмно надолу към черно дърво. Дъното му беше наклонено; започнах да вървя равномерно нагоре и пътя ми показваше ромолящото някъде ручейче. Не го забелязах нито веднъж, може би течеше някъде под скалите; гласът на течащата вода ставаше все по-тих, колкото по-нагоре се изкачвах, докато най-после съвсем изчезна и още веднъж ме заобиколи гората, високостеблена, сигурно борова. Почвата беше покрита с мек като възглавница слой от стари игли, някъде хлъзгав от мъха. Това блуждаене слепешката продължи около три часа; корените, в които се спъвах, все по-често обхващаха стърчащи изпод земята камъни, малко ме беше страх, че върхът ще се окаже обраснал с гора и в нейния лабиринт ще завърши това едва започнало скитане из планините, но имах щастие — по една гола поляна се добрах до поле, осяно с камъни, които все по-остро се издигаха нагоре. В края на краищата едва успях да се задържа прав, защото камъните започнаха да се размърдват под краката ми; скачайки от крак на крак, често спъвайки се и падайки, най-после успях да се добера до страничния скат на стесняваща се клисура и бързо тръгнах нагоре; спирайки от време на време, мъчех се да се огледам наоколо, но в непрогледната тъмнина това беше невъзможно. Не виждах нито града, нито заревото му, нямаше нито следа и от светещото шосе, по което вървях;

пукнатината ме изведе на поляна, обраснала със суха трева; все по-разширяващото се звездно небе подсказваше, че вече съм доста високо — вероятно другите планински хребети, които го закриваха, бяха започнали да се изравняват с този, по който се изкачвах. Няколкостотин крачки по-нататък навлязох сред група млади борови дървета.

Ако през тази нощ някой случайно ме беше спрял и запитал накъде и защо вървя, не бих могъл да му отговоря; за щастие нямаше никого и затова възприемах самотата си поне като временно облекчение. Скатът ставаше все по-стръмен, все по-трудно ми беше да вървя, но аз продължавах да крача напред, стараяйки се само да не се отклонявам, сякаш имах някаква определена цел. Сърцето ми биеше силно, дробовете дишаха, а аз се изкачвах нагоре в някакъв унес, инстинктивно чувствувайки, че ми е нужно именно такава изтощително усилие. Разтварях пред себе си оплетените клони на борчетата, понякога навлизах в най-големия гъсталак, изтръгвах се със сила и продължавах да вървя. Бодливите клонки ме удряха по лицето, по гърдите, закачваха се за дрехите ми, пръстите ми лепнеха от смолата, когато излязох на открито, внезапно връхлетя вятър, нахвърли се отгоре ми от тъмнината, задуха неудържимо, свистейки някъде далече, където според мен беше проходът. През това време отново навлязох сред млади борчета, сред тях сякаш лежах невидими малки островчета от топъл, неподвижен въздух, наситен със силен боров аромат. На пътя ми израстваха неясни прегради, скални късове, забити в земята, петна от изплъзващи се изпод краката гладки камъни. Сигурно бях вървял вече няколко часа, а все още чувствувах в себе си запас от сили, достатъчен, за да ме доведе до отчаяние; клисурата, водеща към неизвестния проход, а може би и към върха, се стесни така, че на фона на небето се виждаха едновременно двата ѝ склона, закриващи с тъмните си очертания звездите.

Отдавна вече беше останала ниско долу зоната на мъглите, но студената нощ беше безлунна, а звездите даваха слаба светлина. Толкова по-учуден бях, когато видях край себе си и над себе си белезникави продълговати петна. Те лежах в мрака, без да го осветяват, сякаш още през деня се бяха напоили с блясък — едва първото сипкаво хрущене под краката ми даде да разбере, че съм стъпил на сняг.

Тънък слой от сняг покриваше почти цялата останала част на невероятно стръмния склон. Сигурно щях да замръзна до кости, защото бях леко облечен, ако неочаквано вятърът не беше стихнал и във въздуха още по-ясно започна да се чува звукът, с който аз пробивах снежната кора, потъвайки до средата на прасците си.

В самия проход сняг почти нямаше. Оголени от вятъра, над сипеите стърчаха черните силуети на огромни канари. Спрях се с разтуптяно сърце и погледнах към града. Закриваше го планинският склон и само червеникавият мрак, разреден от блясъка на светлините му, издаваше мястото, където лежи в долината. Над мен трептяха ярки звезди. Изминах още двајсетина крачки и се отпуснах на един седловиден камък. Под него се беше събрал навят от вятъра сняг. Сега вече не виждах дори слабите отблясъци на градското зарево. Далечно пред мен в тъмнината се връзваха планините, призрачни, с побелели от сняг върхове. Вгледах се внимателно в източния край на хоризонта и забелязах тясно-сива ивица, която размиваше звездите — началото на новия ден. И тъй както си стоях неподвижен, изведнъж нещо започна да става с мен — безформеният мрак край мен — или вътре в мен? — започна да се мести, да отстъпва, изменяйки пропорциите си, бях така погълнат от това, че за миг сякаш изгубих зрение, а когато отново прогледнах, виждах всичко по съвсем друг начин. Небето на изток едва сивееше над пълната с мрак долина, още повече подчертавайки чернотата на скалния издатък, но аз бих могъл да определя пипнешком всеки негов ръб, всяка вдлъбнатина, знаех каква картина ще ми открие денят, защото беше запечатана в мен завинаги и ненапразно. Това беше онова неизменно нещо, което бях търсил, което беше останало недокоснато, докато в същото време целият ми свят беше се разпаднал и загинал в сто и петдесет годишната челюст на времето. Тук, в тази долина, бях прекарал детските си години — в старата, дървена хижа на отсрещния обраснал с трева склон на Ловеца на Облаци. От съборетината сигурно не беше останал и камък от основите, последните греди отдавна бяха изгнили, а скалният хребет стоеше, все същият, сякаш очакваше тази среща — може би някакъв неясен подсъзнателен спомен ме доведе на това място през нощта?

Сътресението от срещата с един замах отприщи цялата моя слабост, тъй отчаяно скривана досега, отначало с престореното спокойствие, после с трескавото изкачване. Посегнах слепешком

надолу и без да се срамувам от треперенето на пръстите си, лапнах шепа сняг, чиято топяща се върху езика студенина не утоляваше жаждата, но засилваше трезвостта ми. Седях така и гълтах сняг, все още ненапълно уверен, седях и чаках първите лъчи на слънцето да потвърдят моята догадка. Дълго преди то да изгрее, някъде отвисоко, от бавно гаснещите звезди се спусна птица, прибра крилете си, сви се и кацайки върху наклонения скален отломък, започна да се приближава към мен. Замрях на място, страхувайки се, че ще я подплаша. Птицата ме заобиколи и се отдалечи, а когато помислих, че не ме е забелязала, тя се върна от другата страна, заобикаляйки камъка, на който седях — и така се гледахме известно време, докато най-последно тихо я запитах:

— Откъде се взе тук?

Когато видях, че птицата не се бои от мен, отново започнах да гълтам сняг. Тя навеждаше глава, вираше се в мен с черните мъниста на очите си и изведнъж, сякаш наситила се да ме гледа, разпери крила и отлетя. А аз, опрян на грапавата стена на камъка, свит, с премръзнали от снега ръце, очаквах утрото и цялата изминала нощ се връщаше в бурни, откъслечни спомени — Турбер, неговите думи, мълчанието между мен и Олаф, изгледът на града, червената мъгла и отблясъците в нея, хвърляни от потоците светлина, горещата струя въздух, висящите площи и алеи, домовете с огнени криле, цветовете, които преобладаваха на някои от етажите; не съвсем съзнателният ми разговор с птицата в прохода и това, как лакомо гълтах сняг — и всички тези картини едновременно съществуваха и не съществуваха, както понякога насън, бяха напомняне и премълчаване на онова, което не смеех да докосна, защото през цялото време се мъчех да намеря в себе си съгласие с онова, с което не можах да се съглася. Но това беше по-рано, наистина като сън. Сега, трезвен и бдителен, очакващ деня, във въздуха, посребрял от разсъмването, сред все по-ясно очертаващите се сурови планински стени, дефилета, сипеи, които изплуваха от нощта като мълчаливо потвърждение на реалността на завръщането, за първи път сам, но не чужд на Земята, отдаден изцяло на нея и на нейните закони, можех — без бунт и без съжаление — да мисля за онези, които отлитаха към златното руно на звездите...

Снеговете на върха пламнаха в златно и бяло; той стоеше над изпълнената с виолетова сянка долина, мощен и вечен, а аз, без да

затварям очи, пълни със сълзи, пречупващи неговия блясък, станах бавно и започнах да се спускам по сипеите на юг, там, където беше моят дом.

Издание:

Станислав Лем. Завръщане от звездите

Научнофантастичен роман

Книгоиздателство „Георги Бакалов“, Варна, 1979

Библиотека „Галактика“, №3

Преведе от полски: Веселин Маринов

Рецензенти: Любен Дилов, Агоп Мелконян

Редактор: Огнян Сапарев

Редактор на издателството: Милан Асадуров

Оформление: Богдан Мавродинов, Жеко Алексиев

Илюстрация на корицата: Текла Алексиева

Художествен редактор: Иван Кенаров

Технически редактор: Пламен Антонов

Коректор: Жулиета Койчева

Полска, I издание. Дадена за набор на 28.II.1979.

Подписана за печат на 5.VII.1979. Излязла от печат на 24.VII.1979.

Формат 32/70×100 Изд. №1255 Печ. коли 18 Изд. коли 11,65

Страници: 288. Цена 1,50 лв. Код 08 9536423321/5614–25–79

Книгоиздателство „Г. Бакалов“ — Варна

Държавна печатница „Балкан“ — София

© Stanislaw Lem. Powrot z gwiazd.

Wydawnictwo Literackie, Kraków, 1975.

4–884–31

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.